

Europeiska
unionens råd

Bryssel den 25 november 2021
(OR. en)

14267/21

SOC 686
EMPL 515
ECOFIN 1129
EDUC 390

FÖRSLAG

från:	Europeiska kommissionens generalsekreterare, undertecknat av Martine DEPREZ, direktör
till:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, generalsekreterare för Europeiska unionens råd
Komm. dok. nr:	COM(2021) 743 final
Ärende:	Utkast till gemensam sysselsättningsrapport från kommissionen och rådet

För delegationerna bifogas dokument – COM(2021) 743 final.

Bilaga: COM(2021) 743 final

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 24.11.2021
COM(2021) 743 final

**UTKAST TILL GEMENSAM SYSSELSÄTTNINGSRAPPORT
FRÅN KOMMISSIONEN OCH RÅDET**

Innehållsförteckning

HUVUDPUNKTER	2
ÖVERBLICK ÖVER UTVECKLINGSTENDENSER OCH UTMANINGAR PÅ ARBETSMARKNADEN OCH DET SOCIALA OMRÅDET I EUROPEISKA UNIONEN	24
1.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden	24
1.2 Den sociala situationen.....	28
1.3 Den reviderade sociala resultattavlan: översikt över utmaningar med anknytning till pelarens principer	31
1.4 EU:s överordnade mål för 2030	39
SYSSELSÄTTNINGSPOLITISKA OCH SOCIALA REFORMER – MEDLEMSLÄNDERNAS ÅTGÄRDER OCH RESULTAT	44
2.1 Riktlinje 5: Stimulera efterfrågan på arbetskraft	44
2.1.1 Nyckelindikatorer	44
2.1.2 Politiska åtgärder	61
2.2 Riktlinje 6: Öka arbetskraftsutbudet och förbättra tillgången till sysselsättning samt öka arbetskraftens färdigheter och kompetens	69
2.2.1 Nyckelindikatorer	69
2.2.2 Politiska åtgärder	100
2.3 Riktlinje 7: Förbättra arbetsmarknadens funktion och göra den sociala dialogen mer ändamålsenlig.....	112
2.3.1 Nyckelindikatorer	112
2.3.2 Politiska åtgärder	138
2.4 Riktlinje 8: Främja lika möjligheter för alla, främja social inkludering och bekämpa fattigdom 145	
2.4.1 Nyckelindikatorer	145
2.4.2 Politiska åtgärder	166

HUVUDPUNKTER

Den gemensamma sysselsättningsrapport som Europeiska kommissionen och rådet utfärdar varje år, i linje med artikel 148 i EUF-fördraget, ger en översikt över sysselsättningssituationen i unionen och genomförandet av riktlinjerna för sysselsättningen. Den innehåller en årlig översikt över de viktigaste utvecklingstendenserna när det gäller sysselsättningen och den sociala situationen i EU samt över medlemsländernas senaste politiska åtgärder i enlighet med riktlinjerna för deras sysselsättningspolitik¹. I rapporten anges även prioriterade områdena för politiska åtgärder. Kommissionens förslag till rapport är en del av höstpaketet inom den europeiska planeringsterminen. Efter utbyten mellan kommissionen och dess förberedande organ kommer den slutliga texten att antas av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor).

I 2022 års utgåva av den gemensamma sysselsättningsrapporten läggs större tonvikt på genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter, i linje med åtagandena i handlingsplanen från mars 2021 och EU-ledarnas åtaganden i Portoförklaringen av den 8 maj. Genomförandet kommer att förstärka unionens strävan mot en grön, digital och rättvis omställning och bidra till att uppnå en uppåtgående social och ekonomisk konvergens för att ta itu med de demografiska utmaningarna. Det kommer även att bidra till att målen för hållbar utveckling uppnås. Genom denna rapport förstärks övervakningen av den sociala pelaren, i första hand genom temarutor som beskriver de viktigaste utmaningarna på de tre områdena lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden, rättvisa arbetsvillkor samt socialt skydd och social inkludering. Rapporten omfattar även de tre nya överordnade EU-mål för 2030 som anges i handlingsplanen för den sociala pelaren avseende sysselsättning, kompetens och fattigdomsminskning, vilka välkomnades av EU-ledarna vid det sociala toppmötet i Porto och av Europeiska rådet vid dess möte i juni. EU har enats om följande överordnade EU-mål för 2030:

- Minst 78 % av befolkningen i åldrarna 20–64 år ska ha ett arbete.
- Minst 60 % av alla personer i åldrarna 25–64 år ska delta i utbildningsinsatser varje år.
- Antalet personer som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning ska minska med minst 15 miljoner jämfört med 2019.

Kombinerat med sammanhållningsfonderna kommer genomförandet av de reformer och investeringar som ingår i medlemsländernas återhämtnings- och resiliensplaner att främja en rättvis, inkluderande och hållbar återhämtning. Faciliteten för återhämtning och resiliens ska sörja för unionens ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållning genom att förbättra medlemsländernas resiliens, krisberedskap, anpassningsförmåga och tillväxtpotential. På så sätt bidrar faciliteten även till genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter, med särskild inriktning på hanteringen av de utmaningar som identifierats i de landsspecifika rekommendationerna². Fyra av de sex pelare som utgör facilitetens tillämpningsområde är relevanta i detta avseende, nämligen i) smart och hållbar tillväxt för alla, ii) social och territoriell sammanhållning, iii) hälsa samt ekonomisk, social

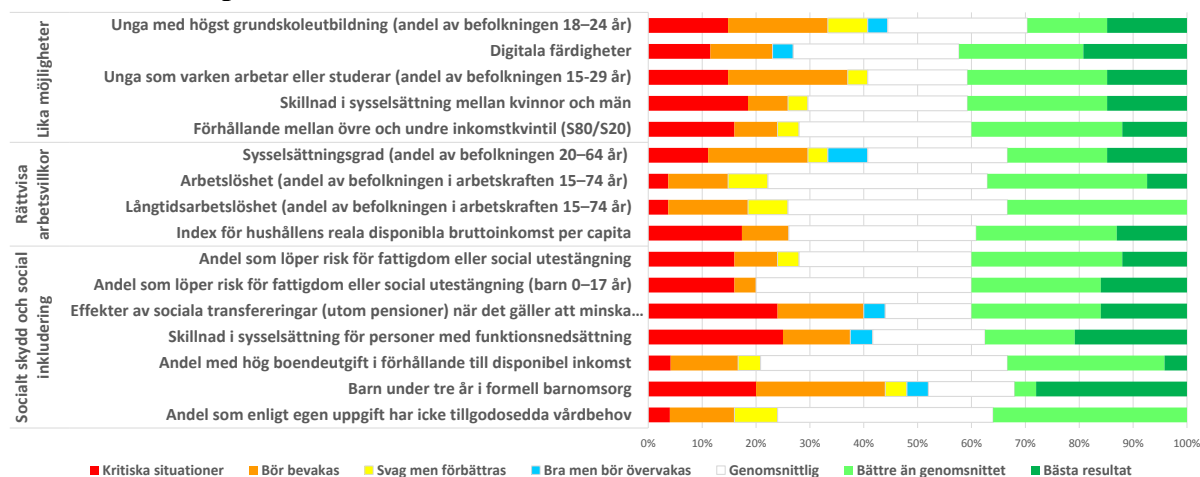
¹ Europeiska unionens råd antog den senaste uppdaterade versionen av riktlinjerna för sysselsättningen i oktober 2021 (EUT L 379, 26.10.2021, s. 1).

² Artikel 4 i förordning (EU) 2021/241 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens, EUT L 57, 18.2.2021, s. 17.

och institutionell resiliens samt iv) strategier för nästa generation, barn och ungdomar. Som en del av analysen av de politiska åtgärderna omfattar den gemensamma sysselsättningsrapporten även ett urval av åtgärder som stöds av faciliteten för återhämtning och resiliens och andra av EU:s finansieringskällor, däribland Europeiska socialfonden+, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Fonden för en rättvis omställning.

Den reviderade sociala resultattavlan ligger till grund för analysen i 2022 års gemensamma sysselsättningsrapport och skapar en bättre överblick över pelarens principer. Som en del av handlingsplanen för den sociala pelaren från mars 2021 föreslog kommissionen en revidering av den sociala resultattavlan för att förbättra övervakningen av pelaren med en omarbetad uppsättning av huvudindikatorer. Revideringen godkändes av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) i juni 2021. I 2022 års gemensamma sysselsättningsrapport bedöms medlemsländernas resultat utifrån den reviderade uppsättningen av huvudindikatorer³. Dessa omfattar nu indikatorer som gör det möjligt att fånga upp viktiga dimensioner som vuxenutbildning, integrering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden, risken för fattigdom och social utestängning för barn samt alltför höga boendekostnader. Uppgifterna från den reviderade sociala resultattavlan, tillsammans med landsspecifika analyser av uppgifter och det politiska sammanhanget, gör att de viktigaste utmaningarna i fråga om sysselsättning, kompetens och sociala frågor kan identifieras mer exakt i EU och medlemsländerna (se diagram 1). Detta gör att man mer noggrant kan övervaka sociala utvecklingstendenser och skillnader. De rådgivande kommittéerna inom rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) kommer att utvärdera ett förslag från Spanien och Belgien angående ett förfarande för sociala obalanser på grundval av artikel 148 i EUF-fördraget inom ramen för den europeiska planeringsterminen.

Diagram 1: Utmaningar i fråga om sysselsättning, kompetens och sociala frågor i EU:s medlemsländer per huvudindikator i den reviderade sociala resultattavlan

Anm.: 1) Uppgifter till indikatorn för vuxnas deltagande i utbildning finns ännu inte tillgängliga. 2) Indikatorn för digitala färdigheter bygger på 2019 års uppgifter. 3) Uppgifter saknas för vissa länder och vissa indikatorer. En förklaring av indikatorerna finns i bilagan till rapporten.

Covid-19-krisens inverkan på arbetsmarknaden har dämpats av snabba och kraftfulla politiska åtgärder nationellt och på EU-nivå. Arbetsmarknaden håller på att återhämta sig,

³ I handlingsplanen för den sociala pelaren föreslogs även sekundära indikatorer för den sociala resultattavlan, vilka fortfarande diskuteras.

men sysselsättningen och det totala antalet arbetade timmar har ännu inte återgått till nivåerna före krisen.⁴ Efter att ha nått en lägsta punkt på 71,6 % under det andra kvartalet 2020 återhämtade sysselsättningen sig delvis till 72,8 % för personer i åldrarna 20–64 år under det andra kvartalet 2021, men den låg fortfarande under toppnoteringen på 73,3 % under det fjärde kvartalet 2019. Även om nya arbetstillfällen kommer att skapas i takt med den ekonomiska återhämtningen förväntas sysselsättningen inte återgå till nivåerna före krisen förrän 2022. Såsom framgår av EU:s överordnade mål för sysselsättningen är en hög sysselsättningsnivå en viktig prioritering för 2030 för att säkerställa att alla kan delta fullt ut i ekonomin och samhället och för att minska antalet personer som riskerar att drabbas av fattigdom. Totalt sett har ökningen av arbetslösheten varit lägre än vad som kunde förväntas med tanke på covid-19-pandemins stora inverkan på ekonomin. Detta beror på de politiska åtgärder som medlemsländerna vidtagit, i vissa fall med stöd av EU-medel (särskilt genom det europeiska instrumentet för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krisituation [Sure]⁵ och återhämtningsstödet för sammanhållning och till Europas regioner [React-EU]⁶), och i viss utsträckning på att en del personer åtminstone tillfälligt blev inaktiva när det blev svårare att hitta jobb.

Arbetsmarknaden håller på att återhämta sig

⁴ Detta visar att system för korttidsarbete och permittering fortfarande spelar en viktig roll för många arbetstagare, tillsammans med de begränsningar för uppsägning som införts av flera medlemsländer för att upprätthålla sysselsättningen.

⁵ Rådets förordning (EU) 2020/672 av den 19 maj 2020.

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2020/2221 av den 23 december 2020.

72,8 %

sysselsättning under andra kvartalet 2021 (1,2 procentenheter högre än ett år tidigare)

6,7 %

arbetslöshet i september 2021 (1 procentenhet lägre än ett år tidigare)

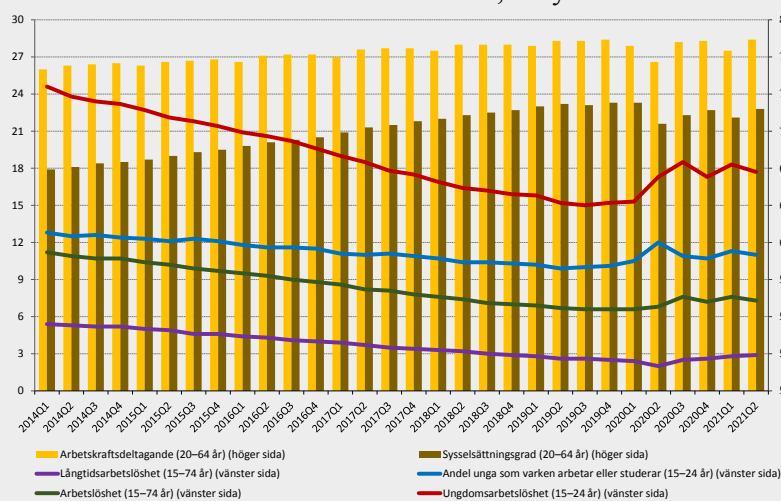
17,4 %

ungdomsarbetslöshet under andra kvartalet 2021 (0,6 procentenheter högre än andra kvartalet 2020)

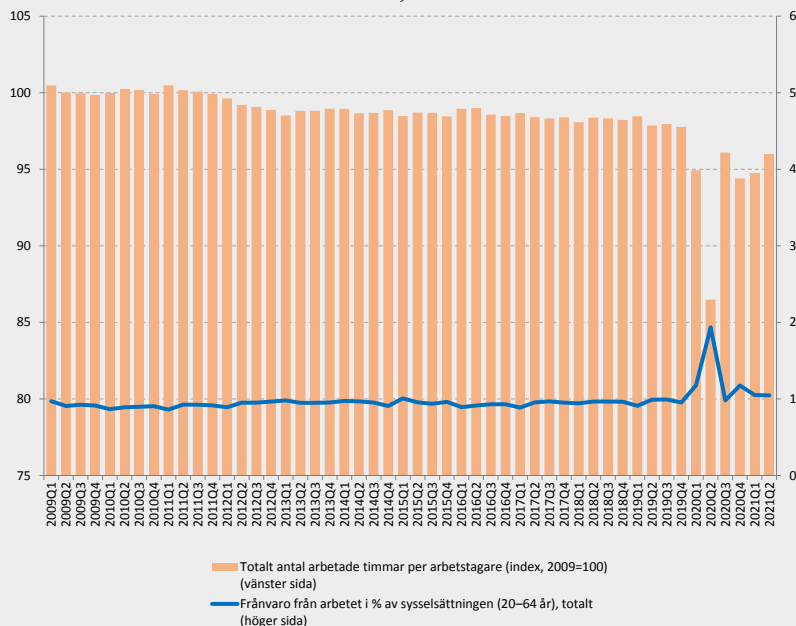
+13,3 %

arbetade timmar per arbetstagare under andra kvartalet 2021 jämfört med fjärde kvartalet 2020 (dock 2,7 % lägre än andra kvartalet 2019)

Arbetskraftsdeltagande, arbetslöshet och andelen unga som varken arbetar eller studerar i EU-27, uttryckt i %

Totalt antal arbetade timmar per arbetstagare och frånvaro från arbetet, EU-27

Anm.: Avbrott i serien för arbetslöshet per kvartal sedan första kvartalet 2021. Källa: Eurostats databas [une_rt_q], [une_ltu_q] och arbetskraftsdeltagande [une_rt_q].

Covid-19-krisen innebar ett avbrott i den positiva utvecklingstrend för arbetskraftsdeltagandet som noterats under senare år. Arbetskraftsdeltagandet inom EU-27 i åldersgruppen 20–64 år minskade en aning till följd av pandemin, men har redan återgått till nivåerna före krisen räknat per kvartal. Detta berodde till stor del på ett ökat deltagande på arbetsmarknaden av kvinnor och personer i åldersgruppen 55–64 år. I absoluta tal har EU:s befolkning i arbetsför ålder emellertid minskat under det senaste årtiondet, vilket också är en avgörande faktor när det gäller den ökande bristen på arbetskraft. I detta avseende är det viktigt att införa politiska åtgärder för att få in fler människor på arbetsmarknaden, möjliggöra längre och hälsosammare arbetsliv och förbättra produktiviteten på medellång och lång sikt. Förbättrade arbetsvillkor och en bättre anpassning till arbetstagarnas föränderliga behov under hela deras livstid skulle ha en positiv inverkan på utbudet av arbetskraft och skulle därmed kunna öka sysselsättningsgraden.

Covid-19 påverkade sektorer och arbetstagare på olika sätt

Högsta nivån av sysselsättningstillväxt

sedan andra kvartalet 2020 inom byggverksamhet, offentlig förvaltning och informations- och kommunikationsteknik

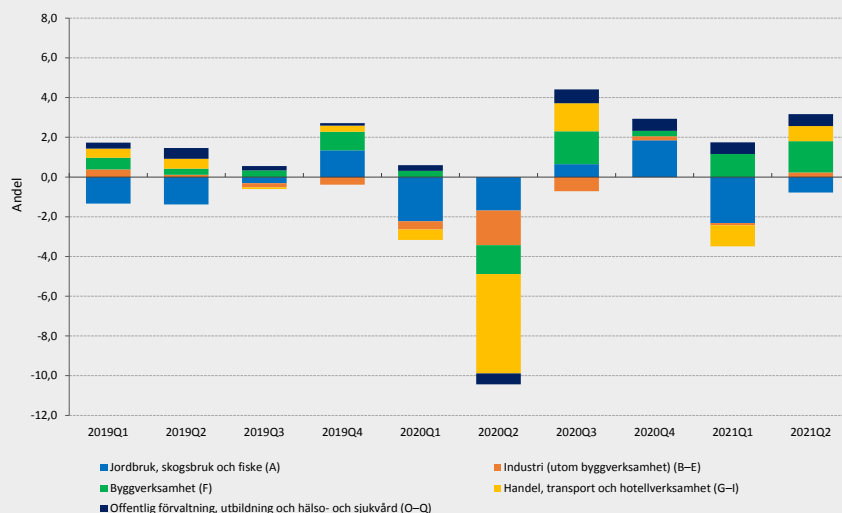
Lägst nivå av sysselsättningstillväxt

sedan andra kvartalet 2020 inom grossist- och detaljhandel, kultur och underhållning samt jordbruk

1,6 miljoner

färre anställda (20–64 år) med visstidsanställning under andra kvartalet 2021 jämfört med andra kvartalet 2019

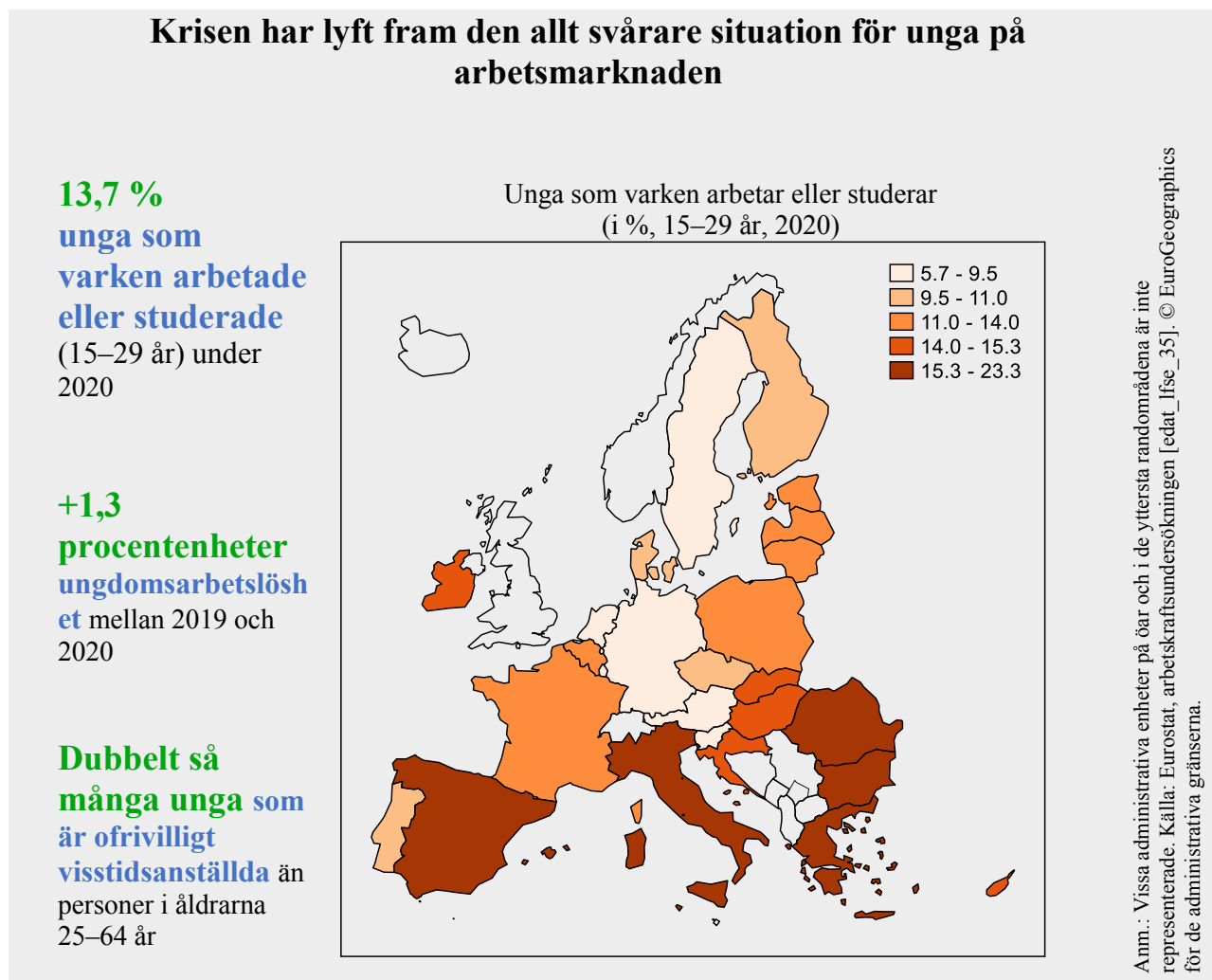
Förändring av sysselsättningen per näringsverksamhet (enligt nationella beräkningar, säsong- och kalenderrensade uppgifter), EU-27

Källa: Eurostats databas [tec00109]. Anm.: *Näringsgren enligt Nace rev. 2.

Alla arbetstillfällen kommer inte att återinföras när ekonomin återhämtar sig efter covid-19-krisen, och det blir särskilt viktigt att stödja övergångar på arbetsmarknaden. Sedan andra kvartalet 2020 har sysselsättningstillväxten varit högst inom byggverksamhet, offentlig förvaltning och informations- och kommunikationsteknik, medan tillväxten har varit lägst inom grossist- och detaljhandel, kultur och underhållning samt jordbruk. För vissa av de berörda företagen kommer pandemin endast att ha medfört en övergående chock. För andra kan den leda till djupgående förändringar av affärsmodellen, delvis till följd av ändrade vanor bland konsumenterna (till exempel ökad e-handel) och ändrade organisationer och arbetsrutiner hos företagen (däribland digitalisering och en övergång till mer hållbara tillverkningsmetoder). I detta perspektiv kan vissa arbetsuppgifter bli överflödiga, vilket kräver en omstrukturering av arbetsmetoderna och arbetsinsatserna. Detta ökar behovet av stöd från beslutsfattare och företag när det gäller övergångar på arbetsmarknaden, i linje med kommissionens rekommendation om effektiva aktiva arbetsmarknadsåtgärder (Ease). Återhämtningen ger även tillfälle att styra utvecklingen mot ett mer hållbart socioekonomiskt system med nya affärsmodeller, vilket skapar långtgående konsekvenser för de typer av jobb som erbjuds och den kompetens som behövs. En snabb omfördelning av arbetskraften med stöd av effektiva aktiva arbetsmarknadsåtgärder samt åtgärder för kompetensutveckling och omskolning behövs för att hantera bristen på arbetskraft, öka produktiviteten, höja lönerna, stärka den sociala sammanhållningen och underlätta den gröna och digitala omställningen.

System för korttidsarbete kan spela en viktig roll i detta avseende genom att underlätta och stödja omstruktureringsprocesserna. Sådana system bör ingå i den politiska verktygslådan även efter krisen och ställas om så att de bidrar till moderniseringen av ekonomin (till exempel genom anknutna åtgärder för kompetensutveckling) utan att orsaka fördröjningar av strukturanpassningar.

Covid-19-krisen har varit särskilt kännbar för unga personer, i synnerhet de som just kommit ut på arbetsmarknaden, vilket ökar behovet av snabba och kraftfulla politiska åtgärder. Ungdomsarbetslösheten (15–24 år) i EU visade inledningsvis tecken på återhämtning i mitten av 2021, men låg kvar på 17,4 % under andra kvartalet 2021, en siffra som var tre gånger högre än motsvarande siffra för åldersgruppen 25–74 år. Covid-19-krisen medförde ett avbrott i den sex år långa trenden med ett minskande antal unga som varken arbetade eller studerade, delvis på grund av de ungas osäkra situation på arbetsmarknaden. Det krävs kraftfulla politiska åtgärder för att förebygga riskerna för långsiktiga negativa effekter på ungas välbefinnande och karriärmöjligheter. Att minska antalet unga som varken arbetar eller studerar är en av de kompletterande EU-ambitioner som lagts fram av Europeiska kommissionen i handlingsplanen för den sociala pelaren. Den förstärkta ungdomsgarantin ger unga utökade möjligheter till ett högkvalitativt erbjudande om sysselsättning,

vidareutbildning, lärlingsplats eller praktik inom fyra månader från att ha blivit arbetslös eller avslutat sin formella utbildning⁷. Initiativet Alma (Aim, Learn, Master, Achieve)⁸ kommer att hjälpa mindre gynnade unga som varken arbetar eller studerar att få yrkeserfarenhet utomlands, däribland genom nödvändigt socialt stöd, för att de ska kunna påbörja en utbildning, yrkesutbildning eller en anställning av hög kvalitet.

Med tanke på krisens varierande inverkan på olika grupper av arbetstagare är skraddarsydd aktiva arbetsmarknadsåtgärder viktiga för att säkerställa en inkluderande återhämtning. Arbetstagare med atypiska anställningsformer har varit särskilt hårt drabbade, i synnerhet de som haft en visstidsanställning i medlemsländer med en stor andel tidsbegränsade anställningar⁹. Personer födda utanför EU har förlorat sin sysselsättning i högre grad än den inhemska befolkningen. Det finns även stora möjligheter att öka sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning, med tanke på att skillnaden i sysselsättningsgrad mellan personer med och utan funktionsnedsättning var 24,5 procentenheter i EU under 2020.

Pandemin har ytterligare förstärkt de långvariga utmaningarna när det gäller kvinnors deltagande på arbetsmarknaden. Även om det saknas belägg för att sysselsättningsgraden har påverkats mer negativt för kvinnor än för män har kvinnornas arbetstimmar minskat betydligt mer än männens under nedstängningsperioderna. Bakom denna utveckling finns skillnader när det gäller fördelningen av kvinnor och män inom de sektorer och yrken som drabbats av krisen, könsskillnader i användningen av distansarbete och det faktum att kvinnor har tagit ett större omsorgsansvar. Under krisen har dessutom ensamstående kvinnor med barn förlorat sin anställning i högre grad än ensamstående kvinnor utan barn. Detta visar hur viktigt det är med såväl barnomsorg som långvarig vård och omsorg för att öka kvinnornas deltagande på arbetsmarknaden. Direktivet om balans mellan arbete och privatliv¹⁰, vilket medlemsländerna ska ha införlivat senast den 2 augusti 2022, syftar till att säkerställa en mer rättvis fördelning av föräldraledigheten mellan kvinnor och män. Direktivet kommer att göra det möjligt för föräldrar med små barn eller arbetstagare med vårdbehövande anhöriga att få bättre balans mellan omsorgsansvar och arbete. Samtidigt gör utformningen av skattesystemen att den andra försörjaren (i de flesta fall en kvinna) fortfarande saknar incitament att delta på arbetsmarknaden i flera av medlemsländerna.

⁷ [Rådets rekommendation](#) av den 30 oktober 2020 om en väg till jobb – en förstärkt ungdomsgaranti och om ersättande av rådets rekommendation av den 22 april 2013 om att inrätta en ungdomsgaranti, 2020/C 372/01, EUT C 372, 4.11.2020, s. 1.

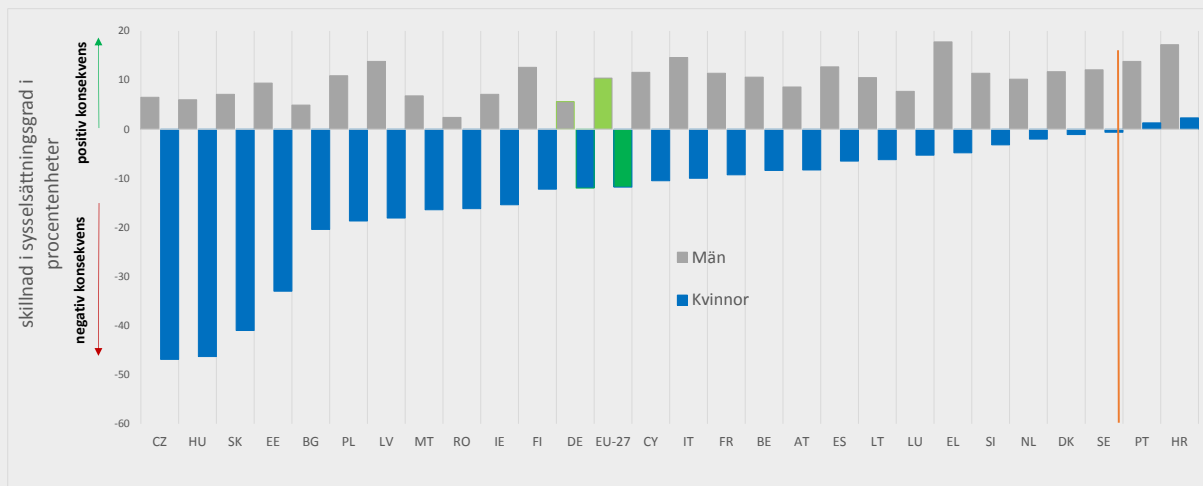
⁸ Mer information finns på webbplatsen [Alma \(Aim, Learn, Master, Achieve\) – Sysselsättning, socialpolitik och inkludering – Europeiska kommissionen \(europa.eu\)](#).

⁹ Denna grupp arbetstagare har ofta sämre möjligheter att få ersättning vid inkomstbortfall, även om många regeringar har försökt minska eller undanröja dessa skillnader med hjälp av nödgärder. [Rådets rekommendation av den 8 november 2019](#) om tillgång till socialt skydd för arbetstagare och egenföretagare, 2019/C 387/01, EUT C 387, 15.11.2019, s. 1.

¹⁰ [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2019/1158](#) av den 20 juni 2019 om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhängigvårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU.

Könsskillnaderna på arbetsmarknaden är fortsatt stora

Skillnad i sysselsättningsgrad mellan personer med och utan barn under 6 år under 2020 (i procentenheter, per kön, 25–49 år)

Sysselsättningsgraden för kvinnor med små barn i EU är **11,8 procentenheter lägre** än för kvinnor utan barn

Antalet arbetade timmar **sjönk mer för kvinnor**, ofta till följd av **omsorgsansvar** (6,1 procentenheter för kvinnor jämfört med 4,3 för män)

Stora skillnader i **deltagandet i barnomsorg** bland medlemsländerna

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfst_hheredch].

Även om det finns potential att öka sysselsättningen i vissa grupper visar den allt större bristen på arbetskraft i många av medlemsländerna hur viktigt det är med en mer allmän kompetensutveckling och omskolning. Nedgången i ekonomisk verksamhet i samband med covid-19-krisen ledde till en minskad brist på arbetskraft i nästan alla medlemsländer. Under 2021 började antalet lediga platser stiga igen i de flesta medlemsländerna när ekonomin gradvis återhämtade sig efter att medlemsländerna lättat på nedstängningsåtgärderna. Den största bristen på arbetskraft rapporterades inom sektorer som byggverksamhet, hälso- och sjukvård, långvarig vård och omsorg samt informations- och kommunikationsteknik, bland annat på grund av en långvarig brist på kompetens. Som en följd av den gröna och digitala omställningen kan en ökad efterfrågan på arbetskraft även förväntas i sektorer med anknytning till förnybar energi, byggverksamhet samt jordbruk och skogsbruk, främst inom gruppen med medelhög kompetens.

Bristen på arbetskraft har ökat i takt med den ekonomiska återhämtningen

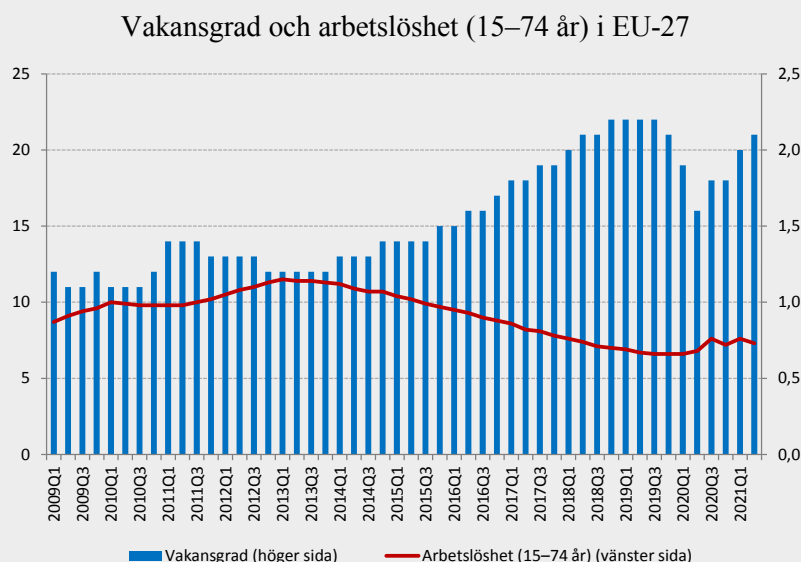
2,1 %

vakansgrad

under andra kvartalet 2021, vilket är 0,5 procentenheter högre än andra kvartalet 2020 och bara 0,1 procentenheter lägre än andra kvartalet 2019

Kompetens

brist av långvarig karaktär driver utvecklingen inom sektorerna för byggverksamhet, hälso- och sjukvård, långvarig vård och omsorg samt IKT

Ann.: Näringsgrenarna B-S enligt Nace rev. 2. Arbetslöshet, kvartalsuppgifter, säsongrensade uppgifter. Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [jvs_q_nace2] och [une_rt_q].

Ett arbete är inte alltid tillräckligt för en skälig inkomst. Fattigdomen bland förvärvsarbetande i EU-27 har ökat från 8,5 % under 2010 till 9 % under 2019. Visstidsanställda har i regel en betydligt större risk att drabbas av fattigdom än tillsvidareanställda (16,2 % respektive 5,9 %), och samma sak gäller för lågutbildade arbetstagare jämfört med högkvalificerade (19 % respektive 4,9 %). Dessutom är det mycket mer sannolikt att arbetstagare födda utanför EU drabbas av fattigdom än inrikes födda. Trots att de lagstadgade minimilönerna på senare år har ökat i många medlemsländer är de fortfarande ofta låga jämfört med andra löner i ekonomin. I linje med kommissionens förslag till direktiv om tillräckliga minimilöner¹¹ spelar kollektivförhandlingar en viktig roll för att uppnå tillräckliga minimilöner i hela unionen.

Visstidsanställningarna har minskat sedan början av pandemin, främst på grund av en större förlust av arbetstillfällen än bland tillsvidareanställda, men de utgör fortfarande en betydande andel i flera av medlemsländerna. Visstidsanställningar är fortfarande

¹¹ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen, [COM\(2020\) 682 final](#).

särskilt vanliga bland kvinnor, unga och arbetstagare födda utanför EU. Visstidsanställningar som fungerar som språngbräddor mot mer permanenta jobb är viktiga för att förbättra den övergripande kvaliteten i arbetet. I vissa medlemsländer är huvudskälet till att arbetstagare har en visstidsanställning fortsatt svårigheten att hitta en tillsvidareanställning. Ofrivilligt visstidsanställda arbetstagare rapporterar ofta en lägre nivå av arbetstillfredsställelse, vilket kan påverka deras arbetsresultat och kompetensutveckling. Andelen deltidsanställningar i EU minskade under 2020 jämfört med året innan, men en betydande andel av arbetstagarna är fortfarande ofrivilligt deltidsanställda.

Den plötsliga och kraftiga ökningen av distansarbete har inneburit både fördelar och utmaningar. Under covid-19-krisen använde många företag distansarbete som ett sätt att säkerställa kontinuiteten i verksamheten och skydda de anställdas hälsa. Under normala förhållanden ger distansarbete även fördelar som minskade restider, större flexibilitet och bättre balans mellan arbete och privatliv för de anställda, liksom ökad effektivitet och produktivitet för företagen. Trots det kan distansarbete ibland göra det svårt att skilja på arbete och privatliv, vilket kan leda till högre arbetsintensitet och svårigheter att säkerställa kollektiv representation och deltagande i beslutsfattande och utbildning på arbetsplatsen i vissa fall. Digital teknik har möjliggjort en ökning av distansarbetet och en bättre matchning mellan efterfrågan och utbud på arbetskraft, men det har samtidigt blivit svårare för vissa grupper, främst lågutbildade och äldre, att delta fullt ut på arbetsmarknaden och i samhället. Detta kan i sin tur öka risken för digitala klyftor, utestängning från arbetsmarknaden och social utestängning, och det är därför viktigt att alla har de digitala färdigheter som behövs för att dra nytta av den digitala omställningen.

Pandemin har påskyndat den pågående digitaliseringen, bland annat genom att underlätta arbete via olika plattformar, och det krävs politiska åtgärder för att hantera de sammanhängande omvandlingarna – framför allt när det gäller arbetsvillkor och tillgång till socialt skydd. Genom digital teknik skapas nya vägar till utbildning och arbete samt nya möjligheter för företag och konsument. På arbetsmarknaden kan tekniken skapa anställningsmöjligheter och bidra till en bättre matchning mellan arbetsgivare och arbetstagare. Den kan emellertid även medföra risker för de befintliga arbetstillfällena och sysselsättningens kvalitet, i synnerhet när det gäller rutinmässiga verksamheter med lågutbildad arbetskraft. Vid sidan av omfördelningen av arbetskraften till yrken som kräver digitala färdigheter kan en omfördelning ske till yrken som är kopplade till digitala arbetsplattformar. Behovet av nätbaserad arbetskraft har vuxit snabbt under pandemin (med en femdubbling av intäkterna under de senaste fem åren), vilket understryker vikten av att förtydliga den rättsliga statusen och förbättra villkoren för plattformsarbetare.

I flera medlemsländer har användningen av deltidsanställningar och atypiska anställningsformer en viktig frivillig komponent

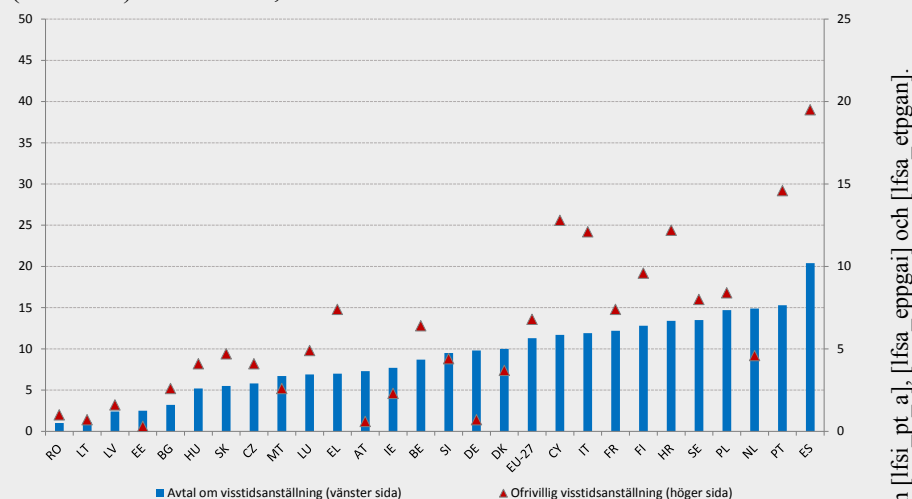
13,3 %
anställda med
tidsbegränsade
anställningsavtal
i EU under 2020
(1,5 procentenheter
lägre än 2019, 15–
64 år)

varav
6,8 %
med ofrivillig
visstidsanställning
med en stor andel
unga

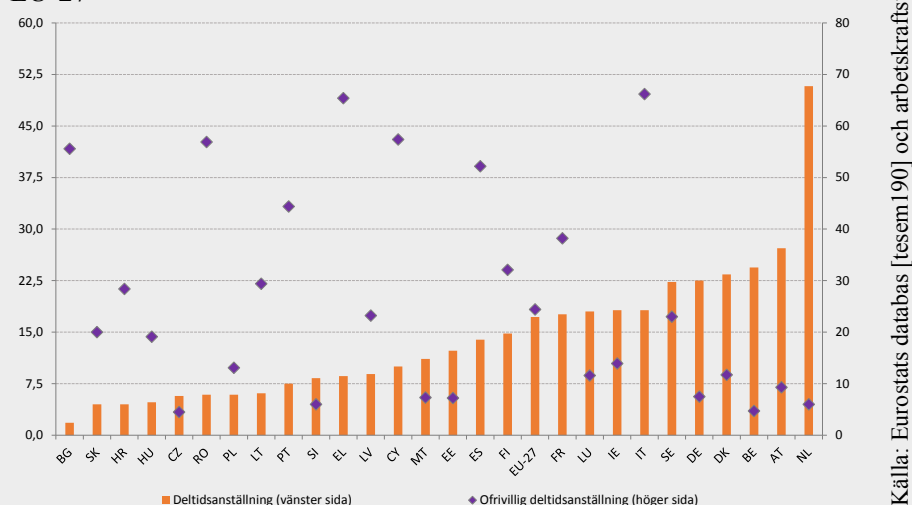
17,2 %
anställda med
deltidsanställning
i EU under 2020
(1,2 procentenheter
lägre än 2019)

25 %
ofrivilligt
deltidsanställda i
EU under 2020

Tidsbegränsade anställningsavtal som andel av den totala sysselsättningen (15–64 år) under 2020. Ofrivillig visstidsanställning (15–64 år) under 2020, EU-27

Deltidsanställningsavtal som andel av den totala sysselsättningen (15–64 år) under 2020. Ofrivillig deltidsanställning (15–64 år) under 2020, EU-27

Källa: Eurostats databas [tesem 190] och arbetskraftsundersökningen [lfsa_pt_a], [lfsa_eppgai] och [lfsa_etpgan].

Omställningen till en grön ekonomi och åtagandet att uppnå klimatneutralitet senast 2050 innebär en unik möjlighet att starta om EU:s ekonomi på ett hållbart, inkluderande och resilient sätt. Om de rätta politiska åtgärderna vidtas kan övergången mot klimatneutralitet skapa upp till en miljon nya arbetstillfällen fram till 2030, även om effekterna förväntas variera mellan olika yrkesområden, sektorer och regioner. Jobben kommer i första hand att skapas för gruppen med medelhög kompetens och kan därmed bidra till att minska polariseringen på arbetsmarknaden. Den gröna omställningen kommer emellertid inte att påverka alla européer på samma sätt. Vissa kommer att uppleva negativa effekter, såsom förlust av arbetstillfällen och omstrukturering av vissa sektorer (främst inom utvinningsindustrin och andra mycket energiintensiva sektorer) samt ett ökat tryck på hushållsinkomsterna. I många sektorer kommer även de befintliga arbetstillfällena att kräva

att arbetstagaren förvärvar kompletterande färdigheter för att stödja den gröna omställningen. Dessa förändringar kan skapa problem för de mest utsatta och vara särskilt påtagliga i regioner som påverkas av den industriella omvandlingen eller ändrade konsumtionsmönster, däribland regioner med kolgruveverksamhet. Samtidigt har många verksamheter som rör övergången till en mer cirkulär ekonomi betydande potential att bidra till den sociala ekonomin och skapandet av lokala arbetstillfällen. För att komma till rätta med dessa utmaningar krävs kompetensutveckling, omskolning och stöd till övergångar på arbetsmarknaden. Sådana insatser kan ge arbetstagarna de rätta färdigheterna och främja en snabb omfördelning av arbetskraften som bidrar till att öka effektiviteten, produktiviteten och lönenivåerna. I den europeiska kompetensagendan fastställs att man ska stärka övervakningen när det gäller miljöanpassningen av olika yrkesområden och identifieringen av de typer av färdigheter som behövs inom specifika yrken och sektorer.

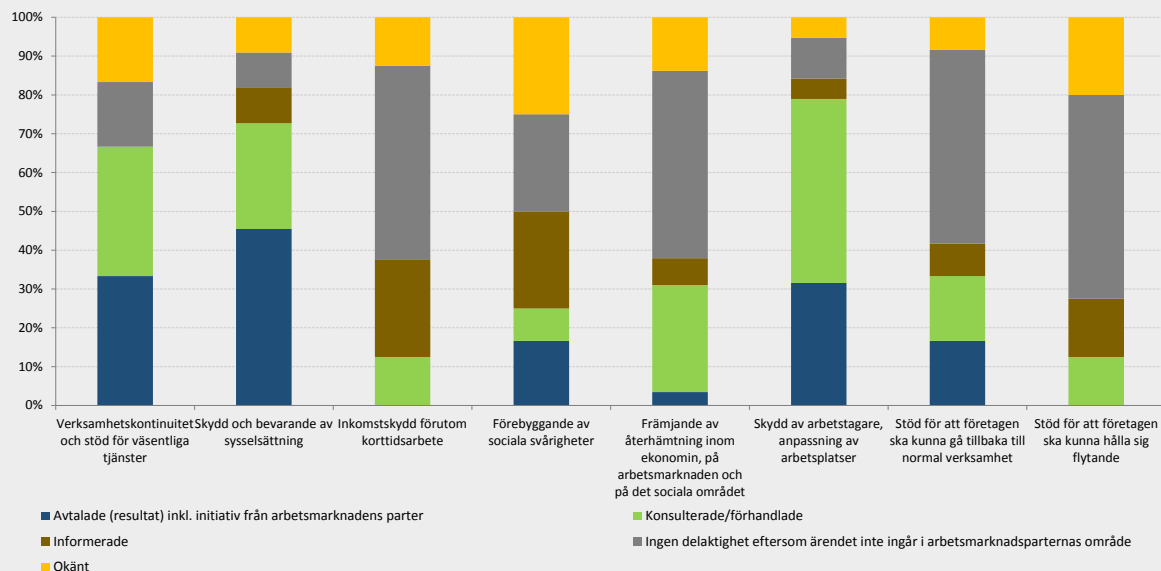
Energifattigdom är en allt vanligare typ av fattigdom som kräver riktade åtgärder. Energifattigdom drabbar för närvarande uppemot 34 miljoner människor i EU, och en av fem med inkomst under fattigdomsgränsen har angett att de inte kan hålla sina hem tillräckligt uppvärmda. I oktober 2021 antog kommissionen ett meddelande om att ta itu med stigande energipriser¹², där rättvisa skatte- och förmånssystem, riktade åtgärder för inkomststöd och inkluderande renoveringsåtgärder lyftes fram som viktiga delar i en verktygslåda för att minska energifattigdomen och hantera de omedelbara effekterna av den senaste tidens prisökningar. En socialt rättvis grön omställning kräver åtgärder i fråga om sysselsättning, kompetens och socialpolitik för att ta itu med utmaningarna. Kommissionen har för avsikt att i december 2021 föreslå en rekommendation från rådet för att hantera de sociala och arbetsrättsliga aspekterna av klimatomställningen.

Ett högkvalitativt och effektivt samarbete mellan arbetsmarknadens parter är en förutsättning för att den europeiska sociala marknadsekonomin ska fungera på ett bra sätt och för att säkerställa hållbara och inkluderande politiska resultat. Mer än hälften av alla åtgärder inom områdena aktiva arbetsmarknadsåtgärder och inkomstskydd som antagits sedan pandemiutbrottet har antingen godkänts av eller förhandlats fram med arbetsmarknadens parter. I sysselsättningsriktlinjerna uppmanas medlemsländerna att säkerställa att arbetsmarknadens parter involveras i tid och på ett meningsfullt sätt vid utformningen och genomförandet av sysselsättningsrelaterade, sociala och, i relevanta fall, ekonomiska reformer och strategier, däribland genom att stödja en ökning av deras kapacitet. I enlighet med nationell praxis och institutionella ramar syftar samarbetet med arbetsmarknadens parter på alla nivåer till att förbättra utformningen och säkerställa förankringen av reformerna. Kvaliteten på samarbetet mellan arbetsmarknadens parter inom den nationella sysselsättnings- och socialpolitiken har överlag legat på en stabil nivå eller förbättrats en aning under senare år, men det finns fortfarande stora skillnader mellan medlemsländerna. Samarbetet med organisationer i det civila samhället är också en viktig del av detta. Detta är särskilt viktigt i en tid då en bred enighet krävs för att säkerställa en kraftig återhämtning och ett starkt stöd till den gröna och digitala omställningen. Ett adekvat deltagande av arbetsmarknadens parter och organisationer i det civila samhället vid genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanerna kommer att vara av betydelse för att säkerställa ett framgångsrikt genomförande av de planerade åtgärderna.

¹² Meddelande från kommissionen, *Ta itu med stigande energipriser: en verktygslåda för åtgärder och stöd*, [COM\(2021\) 660 final](#).

Arbetsmarknadens parter har spelat en viktig roll för strategin för återhämtning från covid-19-krisen

Typ av medverkan från arbetsmarknadsparterna i utformningen av de politiska åtgärder som antagits under 2021

Mer än hälften av alla åtgärder för verksamhetskontinuitet, skydd och bevarande av sysselsättning, anpassning av arbetsplatser och inkomstskydd som antagits under 2021 har godkänts av eller förhandlats fram med arbetsmarknadens parter

Resultatet av medverkan skiljer sig avsevärt mellan medlemsländerna

Anm.: Diagrammet visar 184 lagar eller rekommendationer och trepartsavtal mellan den 1 januari 2021 och den 13 september 2021. Källa: Eurofound (2021), databasen COVID-19 EU PolicyWatch.

Utbildningsresultaten har fortfarande ett nära samband med socioekonomisk bakgrund. Covid-19-pandemin har medfört ett starkt tryck på medlemsländernas utbildningssystem. Andelen unga med högst grundskoleutbildning har fortsatt att minska under pandemin, om än i lägre takt, men det finns fortfarande betydande skillnader mellan länderna. De första studierna och undersökningarna från medlemsländerna visar att inlärningsförlusterna under pandemin har varit betydande och att elever med lägre socioekonomisk bakgrund eller med invandrarbakgrund från ett land utanför EU har varit särskilt påverkade. Förutom en ojämlik tillgång till digital undervisning har deras inläring bland annat begränsats av en mindre stödjande lärandemiljö i hemmet. Även bortsett från pandemin är elevernas socioekonomiska bakgrund eller invandrarbakgrund en stark indikator på deras digitala färdigheter. När det gäller grundläggande färdigheter har andelen 15-åriga elever som underpresterar, efter vissa framsteg under senare år, åter börjat växa. Detta understryker vikten av att tillhandahålla utbildning av hög kvalitet redan från de första skolåren. Trots en ökande andel personer med högre utbildning kvarstår i de flesta av medlemsländerna de sociala skillnaderna beträffande deltagandet i högre utbildning över generationerna. De befintliga kompetensglappet belyser även behovet av att anpassa utbildningen till behoven på arbetsmarknaden och ytterligare utöka deltagandet i högre utbildning, i synnerhet inom sektorer med växande efterfrågan, till exempel informations- och kommunikationsteknik (IKT) samt naturvetenskap, teknik,

ingenjörsvetenskap och matematik. Att förebygga och minska ojämlikheterna beträffande utbildningsresultaten kopplade till socioekonomisk bakgrund eller invandrarbakgrund är avgörande för att ge alla lika möjligheter. Det skapar även gynnsamma effekter för den individuella kompetensnivån och ekonomins tillväxtpotential.

Ojämlikheter i fråga om utbildning kan leda till olika förutsättningar på arbetsmarknaden och påverka karriärmöjligheterna

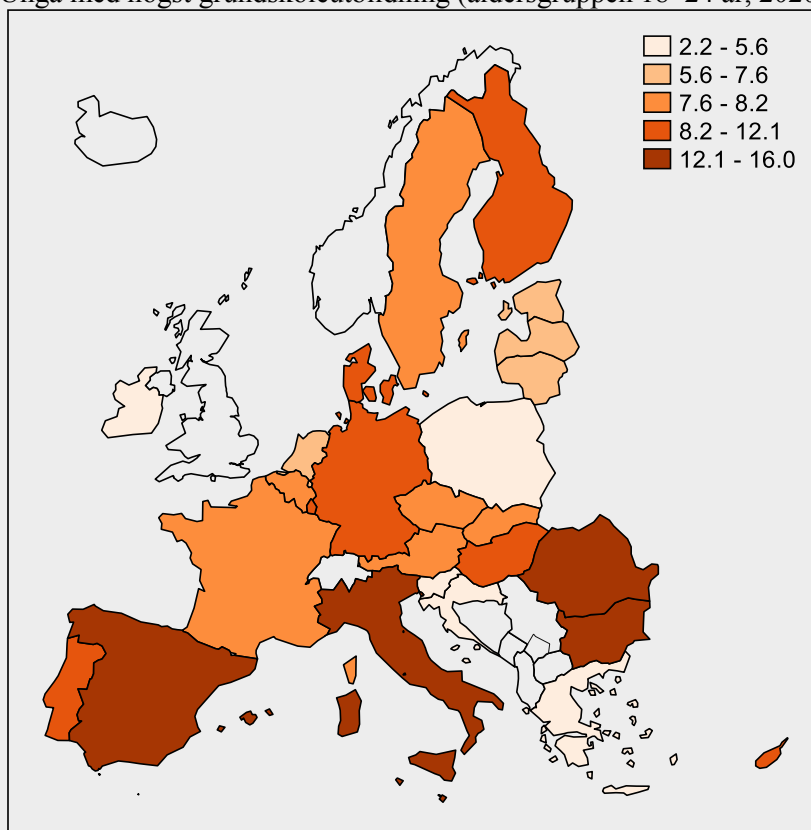
En skillnad på 26,6 procentenhet er i

läskunnighet mellan elever i den nedre och den övre fjärdedelen av indexet för ekonomisk, social och kulturell status

Elevernas socioekonomiska bakgrund eller invandrarbakgrund är en stark indikator på deras **digitala färdigheter**

Unga som är födda utanför EU löper nästan tre gånger så stor risk att lämna skolan i förtid

Unga med högst grundskoleutbildning (åldersgruppen 18–24 år, 2020)

Ann.: Vissa administrativa enheter på öar och i de yttersta randområdena är inte representerade. Källa: Eurostat LFS EDAT_LFSE_02. © EuroGeographics för de administrativa gränserna.

Att vuxna arbetstagare utvecklar sina färdigheter är fortfarande långt ifrån sedvanlig praxis inom EU, och medlemsländerna uppvisar stora skillnader samtidigt som detta område har påverkats starkt under pandemin. EU:s överordnade mål för 2030 kommer att stödja de ytterligare insatser som behövs inom området. Att säkerställa att arbetskraften har tillräckliga färdigheter för framtidens arbetsmarknader är fortfarande en stor utmaning. Prognoserna tyder på en förändring av arbetsmarknadernas kompetensprofiler mot bakgrund av de snabba tekniska förändringarna, bland annat på grund av den gröna och

digitala omställningen, och en fortsatt minskning av lågkvalificerade yrken. Detta medför ett brådskande behov av kompetensutveckling och omskolning. Mot denna bakgrund fastställdes EU:s överordnade mål för vuxenutbildning (under föregående år) till 60 %, jämfört med 2016 års nivå på 37,4 %. Deltagandet i vuxenutbildning bland lågutbildade arbetstagare och migranter låg kvar långt under genomsnittet. För att öka deltagandet i vuxenutbildning krävs ett integrerat tillvägagångssätt för att ta itu med de olika hindren på ett konsekvent sätt, däribland genom kompetensinventering och prognoser inom partnerskap med berörda intressenter. Detta förutsätter att ekonomiskt stöd för direkta kostnader, till exempel individuell rätt till utbildning, kombineras med betald tjänstledighet och yrkesvägledning. Det måste även finnas en översikt över kvalitetssäkrade utbildningsmöjligheter och information om valideringen och certifieringen av färdigheter.

Kompetensutveckling och omskolning av arbetskraften är avgörande för att underlätta övergångar på arbetsmarknaden och stödja den gröna och digitala omställningen

9,2 %

av alla vuxna

deltog i utbildning
(under de föregående
fyra veckorna) i EU
under 2020,

varav endast **3,4 %**

av lågutbildade
vuxna

89 %

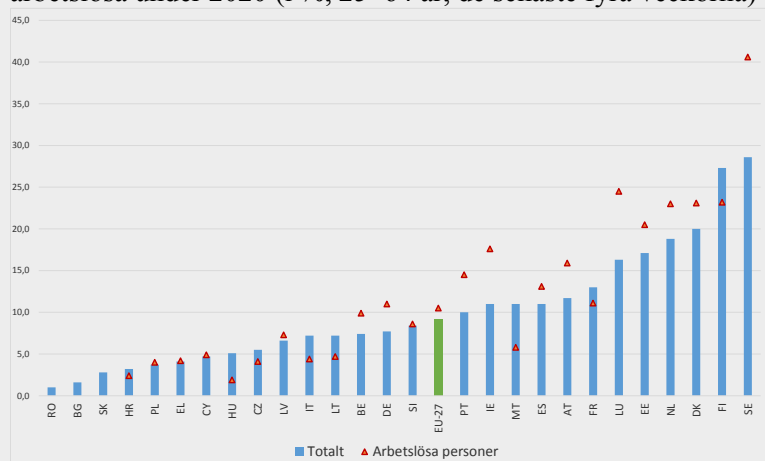
av vuxna i EU

håller med om att
bättre

finansieringsvillkor

skulle uppmuntra till
deltagande i
utbildning

Deltagande i vuxenutbildning av den totala befolkningen och de arbetslösa under 2020 (i %, 25–64 år, de senaste fyra veckorna)

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [trng_lfse_02].

EU:s medlemsländer har endast gjort begränsade framsteg med att tillhandahålla vuxna grundläggande digitala färdigheter, och när det gäller avancerade digitala färdigheter krävs betydande insatser. Pandemin har väsentligt ökat behovet av digitala färdigheter på alla nivåer som ett övergripande krav inom många yrken och sektorer. De senaste tillgängliga uppgifterna för huvudindikatorn i den sociala resultattavlan, från 2019, visar att endast 56 % av de vuxna hade åtminstone grundläggande digitala färdigheter. Indikatorn visar även att det inte finns någon samstämmighet mellan medlemsländerna och att utvecklingen varit mycket långsam sedan 2014. Digitala färdigheter (på lämplig nivå) krävs i över 90 % av de nuvarande arbetstillfällena och i nästan alla sektorer av ekonomin. Framsteg är nödvändiga inom detta område för att EU ska kunna uppfylla det växande behovet av digitala färdigheter för det dagliga deltagandet i samhällslivet såväl som ekonomins specifika behov av IKT-specialister.

Trots covid-19-krisen låg hushållens sammanlagda inkomster i stort sett på en stabil nivå i EU:s medlemsländer under 2020 tack vare de skyndsamma politiska åtgärderna nationellt och på EU-nivå. Efter att pandemin brutit ut sjönk hushållens inkomster kraftigt under det andra kvartalet 2020, men de återhämtade sig mot slutet av året och låg relativt stabilt mellan 2019 och 2020. Sänkta ersättningar till anställda låg bakom den största minskningen, men minskade inkomster för egenföretagare och minskad nettokapitalinkomst bidrog också. Nettosocialförmåner bidrog starkt till den totala inkomsten under 2020 och spelade en viktig roll för att begränsa den totala minskningen av hushållens inkomster under det andra kvartalet, delvis med stöd av justeringar av skatterna på inkomst och förmögenhet. Mot bakgrund av en minskning av BNP i fasta priser med 6 % jämfört med året innan understryker denna stabilitet i hushållens inkomster under 2020 betydelsen av de diskretionära undantagsåtgärder som vidtogs för att mildra krisens sociala konsekvenser, men även den automatiska stabiliserande effekten av skatte- och förmånssystemen. Under andra kvartalet 2021 steg både BNP i fasta priser och ersättningen till anställda ungefär i samma snabba takt som de hade minskat ett år tidigare. Totalt sett växte hushållens reala disponibla bruttointkomst mer under detta kvartal än den hade minskat året innan, delvis tack vare att nettosocialförmånerna minskade i långsammare takt än de andra inkomstkällorna.

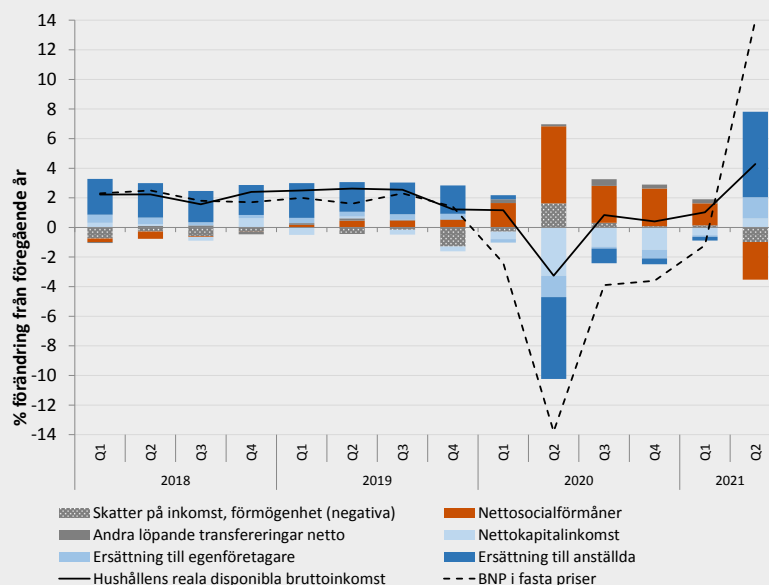
Trots covid-19-krisen låg hushållens sammanlagda inkomster i stort sett på en stabil nivå i EU:s medlemsländer under 2020

Inkomstskillnaderna (S80/S20)

minskade något eller låg kvar på en stabil nivå i de flesta av medlemsländerna

Andelen personer som riskerade fattigdom eller social utestängning låg stabilt vid omkring en av fem personer under 2020 i EU

BNP-tillväxt, tillväxt i hushållens reala disponibla bruttointkomst och dess viktigaste komponenter (EU-27)

Källa: Eurostat, nationalräkenskaper [nasq_10_nf_tr] och [namq_10_gdp]. Anm.: Se rapportens huvuddel.

Systemen för socialt skydd bidrog till att mildra covid-19-krisen utan någon väsentlig ökning av fattigdomsriskerna eller inkomstskillnaderna. Andelen personer som befann sig i riskzonen för fattigdom eller social utestängning, liksom de övergripande

inkomstskillnaderna, låg i stort sett på en stabil nivå mellan 2019 och 2020 i de flesta av medlemsländerna¹³. Detta återspeglar effekterna av skatte- och förmånssystemen och det stora offentliga stödet, däribland via system för korttidsarbete och andra åtgärder som införts eller utvidgats under covid-19-krisen för att behålla arbetstillfällena, i synnerhet för de mest utsatta grupperna. Preliminära uppskattningar av utgifterna för socialt skydd under 2020 i 19 av medlemsländerna¹⁴ tyder på exceptionella nivåer och stora öknings jämfört med 2019. Trots vissa tillfälliga åtgärder för att förbättra tillgången till (adekvat) socialt skydd är bristerna fortfarande stora i många länder, i synnerhet för arbetstagare med atypisk anställning och egenföretagare. Vissa strukturreformer tillkännages i de nationella planer som lämnats in av medlemsländerna för att genomföra rådets rekommendation från 2019 om tillgång till socialt skydd för arbetstagare och egenföretagare¹⁵.

Risken för fattigdom och social utestängning ligger kvar på en hög nivå i vissa befolkningsgrupper, främst familjer med barn, personer med funktionsnedsättning, personer födda utanför EU och romer. Fattigdomen bland hushåll med mycket låg arbetsintensitet har ökat under det senaste årtiondet. I de flesta av medlemsländerna är barn mer utsatta för fattigdom (inbegripet bestående fattigdom) än den vuxna befolkningen. Barn som växer upp i fattigdom eller social utestängning har sämre möjligheter att klara sig bra i skolan, hålla sig friska och förverkliga sin potential senare i livet. I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter framfördes en kompletterande ambition för EU:s överordnade mål för fattigdomsbekämpning för 2030, nämligen att minska antalet barn som riskerar fattigdom eller social utestängning med minst 5 miljoner fram till 2030. I vissa medlemsländer är risken för fattigdom eller social utestängning för barn som växer upp med en ensamstående förälder, i familjer med fler än tre barn eller i familjer med invandrabakgrund eller romsk bakgrund upp till tre gånger högre än för andra barn. Genom rådets rekommendation av den 14 juni 2021 inrättades en europeisk barngaranti med det uttalade syftet att förebygga och bekämpa social utestängning av barn genom att garantera tillgången till ett antal grundläggande tjänster. Personer födda utanför EU löper också större risk att drabbas av fattigdom eller social utestängning. En stor majoritet av romerna lever under den nationella fattigdomsgränsen. Andelen av befolkningen med hög boendekostnad i förhållande till den disponibla inkomsten minskade stadigt i hela EU före krisen, men situationen är fortfarande kritisk för personer under fattigdomsgränsen. År 2020 levde omkring en tiondel av EU:s befolkning i hushåll som använde 40 % eller mer av sin disponibla inkomst (per konsumtionsenhet) till boende. I den del av befolkningen som riskerade fattigdom var andelen med höga boendekostnader i förhållande till den disponibla inkomsten betydligt högre, även om skillnaderna var stora mellan medlemsländerna.

Effekten av sociala transfereringar för att minska fattigdomen har legat på en stabil nivå i EU-27 sedan 2015, men uppvisade skillnader precis före krisen. I genomsnitt bidrog de sociala transfereringarna (utom pensioner) i EU till en minskning av fattigdomsriskerna med omkring en tredjedel. Det finns emellertid stora skillnader mellan medlemsländerna, från omkring 16 % till över 50 %. Mellan 2019 och 2020 ökade skillnaderna mellan medlemsländerna. De sociala skyddsnivåerna varierar stort, framför allt bland arbetstagare med atypisk anställning och egenföretagare, samtidigt som

¹³ Detta återspeglar även Eurostats snabbstatistik för 2020 när det gäller utvecklingstrenderna för fattigdomsrisk och inkomstskillnader.

¹⁴ Eurostat, [Early estimates – Social protection – Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1) med uppgifter för BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI och SE.

¹⁵ [Rådets rekommendation 2019/C 387/01 av den 8 november 2019.](#)

minimiinkomstförmånerna som en andel av fattigdomsgränsen sjönk i nästan alla medlemsländer under 2019. Minimiinkomstnivåerna är betydligt lägre än 60 % av fattigdomsgränsen i tolv av medlemsländerna. Kommissionen har för avsikt att under 2022 föreslå en rekommendation från rådet om minimiinkomst för att stödja och komplettera medlemsländernas politiska åtgärder.

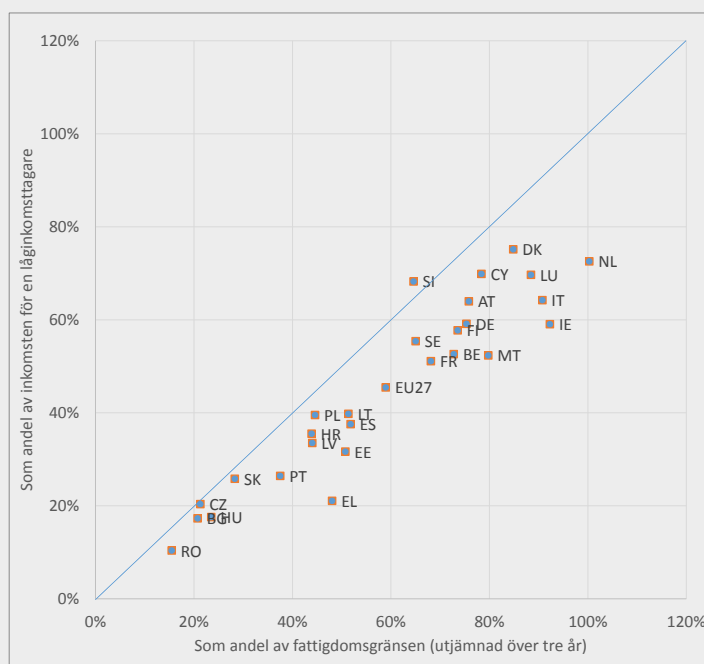
De sociala skyddsnätens tillräcklighet varierar mellan medlemsländerna

Minimiinkomstförmåner som en andel av fattigdomsgränsen minskade i 16 medlemsländer mellan 2018 och 2019

Minimiinkomstförmåner var mindre än hälften av fattigdomsgränsen i en tredjedel av medlemsländerna 2019

Effekten av sociala transfereringar för att minska fattigdomen varierar mellan 16 % och 52 % bland medlemsländerna

Nettoinkomst för personer med minimiinkomst i förhållande till gränsen för fattigdomsrisk (utjämnad över tre år) och inkomsten för en låginkomsttagare (inkomståret 2019)

Källa: Beräkningar från GD Sysselsättning, socialpolitik och inkludering med mikrodata från EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor. Anm.: För IE avser uppgifterna om minimiinkomstförmåner inkomståret 2020. För IE, IT, LU och LV finns gränsvärden för fattigdomsrisk ännu inte tillgängliga för 2020. Diagrammet gäller ensamstående personer utan barn. Nettoinkomsten för en person med minimiinkomst kan också omfatta andra typer av förmåner (t.ex. bostadsbidrag) än minimiinkomst. Med låginkomsttagare avses hushåll med en person under 60 år som inte har någon annan vuxen i hushållet.

Trots pandemin antyder preliminära uppgifter att den andel av befolkningen som enligt egen uppgift hade icke tillgodosedda vårdbehov låg på en stabil nivå i de flesta av medlemsländerna 2020, om än med stora variationer. Vissa grupper, däribland personer i hushåll med låg inkomst och personer med invandrarbakgrund, löper större risk att vara utsatta på grund av icke tillgodosedda vårdbehov, även om skillnaderna inom den totala befolkningen varierar mellan medlemsländerna. Det kan fortfarande finnas problem i form av uppskjutna behandlingar och avbrott i den rutinmässiga vården, delvis på grund av icke tillgodosedda vårdbehov som var mer omfattande vid inledningen av covid-19-krisen. Pandemin har framhävt behovet att förstärka hälso- och sjukvårdens motståndskraft, kvalitet och tillgänglighet.

Den åldrande befolkningen förväntas leda till ett ökat behov av långvarig vård och omsorg. Under 2019 hade i genomsnitt 26,6 % av alla som var 65 år eller äldre och levde i privata hushåll i EU behov av långvarig vård och omsorg. En ökad tillgång till formell långvarig vård och omsorg är viktig för att säkerställa social rättvisa och jämställdhet, och ger även möjlighet till nya arbetstillfällen. Hemtjänst och närvård av hög kvalitet har stor betydelse för att alla ska erbjudas tillgängliga alternativ till särskilt boende. Hushåll i behov av långvarig vård och omsorg har ofta begränsad tillgång till formell omvårdnad i hemmet på

grund av att tjänsterna är för dyra eller helt enkelt inte finns tillgängliga. Under 2019 rapporterade 46,5 % av personer i åldersgruppen 65 år eller äldre som hade allvarliga svårigheter med personlig vård eller hushållsaktiviteter i EU att deras behov inte hade tillgodosetts. Denna brist på hjälp var betydligt mer uttalad för dem som tillhörde den lägsta inkomstkventilen. Bristande tillgång till formell vård kan medföra icke tillgodosedda vårdbehov eller en extra börda för anhängigvårdarna (oftast kvinnor), som står för den största delen av vården. Det sociala skyddets tillräcklighet när det gäller behoven av långvarig vård och omsorg varierar i allmänhet avsevärt mellan medlemsländerna, och personer som behöver formell långvarig vård och omsorg kan drabbas av mycket höga patientavgifter, även efter mottagandet av sociala förmåner.

Demografiska förändringar innebär fortsättningsvis långsiktiga utmaningar för pensionssystemen. Pensionernas tillräcklighet var generellt stabil under 2020. Pensionsklyftan mellan könen är fortfarande stor, trots att den har minskat gradvis under de senaste tio åren. Syftet med reformerna bör vara att skapa inkluderande pensionssystem med lika tillgång för kvinnor och män, oavsett typ av anställning och näringsgren, och samtidigt säkerställa en tillräcklig inkomst under ålderdomen och bevara hållbarheten i de offentliga finanserna.

Medlemsländerna bör vidta åtgärder för att komma till rätta med de utmaningar i fråga om sysselsättning, kompetens och socialpolitik som konstateras i denna rapport. I den analys som presenteras i rapporten framhålls ett antal prioriterade områden för politiska åtgärder. Syftet med dessa bör vara att möjliggöra en inkluderande återhämtning genom att främja skapandet av nya arbetstillfällen, underlätta övergångar från arbetslöshet till sysselsättning och mellan olika sektorer, förbättra den ekonomiska och sociala resiliensen och säkerställa att den gröna och digitala omställningen är rättvis, i takt med att man närmar sig EU:s överordnade mål för sysselsättning, kompetens och fattigdomsbekämpning fram till 2030.

Medlemsländerna uppmanas att göra följande, i enlighet med sysselsättningsriktlinjerna:

- Säkerställa en gradvis övergång från nödatgärder till återhämtningsåtgärder på arbetsmarknaden, vidta åtgärder för att främja ett högre deltagande på arbetsmarknaden och återintegrera de arbetstagare som drabbats hårdast av pandemin.
- Utarbeta enhetliga åtgärds paket med incitament för anställning och övergångar, åtgärder för kompetensutveckling och omskolning och utökad stöd från arbetsförmedlingarna i samband med övergångar på arbetsmarknaden, i linje med rekommendationen från Ease.
- Förstärka de aktiva arbetsmarknadsåtgärdernas och de offentliga arbetsförmedlingarnas effektivitet och ändamålsenlighet, däribland genom investeringar i digital infrastruktur och digitala tjänster (samtidigt som tillgängligheten säkerställs), kompetensprognoser och kompetensinventering (även när det gäller den gröna och digitala omställningen), profileringsystem och lämplig utbildning av personal.
- Förbättra ungas utsikter på arbetsmarknaden genom att främja en inkluderande yrkesutbildning och högre utbildning av hög kvalitet, erbjuda riktat stöd genom arbetsförmedlingarna (mentorskap, vägledning och rådgivning) och se till att unga har

tillgång till lärlingsplatser och praktik av hög kvalitet (framför allt på små och medelstora företag) i linje med den förstärkta ungdomsgarantin.

- Säkerställa jämställdhet och öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, däribland genom en politik som underlättar balansen mellan arbete och privatliv, ger tillgång till överkomlig långvarig vård och omsorg, förskola och barnomsorg av hög kvalitet, säkerställer att föräldrar och andra personer med omsorgsansvar har tillgång till föräldraledighet och flexibla arbetsformer och främjar en balanserad användning av dessa rättigheter mellan kvinnor och män.
- Förbättra utbildningsresultaten och minska ojämlikheterna inom utbildningen, utöka tillgången till högre utbildning (särskilt för mindre gynnade grupper), motverka tidiga avhopp från skolan och ytterligare öka deltagandet i högre utbildning och dess anpassning till behoven på arbetsmarknaden med särskilt fokus på sektorer som informations- och kommunikationsteknik samt naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik, däribland genom mikromeriter.
- Investera i omskolning och kompetensutveckling för vuxna, framför allt när det gäller färdigheter som behövs för den gröna och digitala omställningen, genom att utöka bestämmelserna om individuella utbildningsrättigheter, i synnerhet genom individuella utbildningskonton, stödja storskaliga offentlig-privata partnerskap med flera intressenter inom ramen för kompetenspakten och koalitionen för digital kompetens och digitala arbetstillfällen, ge företag och arbetstagare starkare incitament att delta i kompetensutveckling och omskolning samt investera i infrastruktur och utrustning, däribland digital sådan.
- Öka den digitala kompetensen hos både unga och vuxna och utöka reserven av personer med digital kompetens på arbetsmarknaden genom att utveckla digitala utbildningssystem med stöd av viktiga funktioner som höghastighetsuppkoppling i skolorna, utrustning och lärarutbildning samt ge institutionerna stöd med sakkunskap om digitalisering med särskild inriktning på inkludering och minskning av de digitala klyftorna.
- Se över arbetsmarknadslagstiftningen och skatte- och förmånssystemen för att minska segmenteringen av arbetsmarknaden och främja skapandet av arbetstillfällen, och se till att arbetstagare med atypiska anställningar samt egenföretagare har tillräckligt socialt skydd i enlighet med rådets rekommendation om tillgång till socialt skydd.
- Se till att arbetsmiljöerna är säkra och väl anpassade till de nya kraven efter pandemin och att flexibla arbetsformer finns tillgängliga.
- Säkerställa en socialt rättvis övergång.
- Främja kollektivförhandlingar, social dialog och samarbete med arbetsmarknadens parter, däribland när det gäller genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanerna.
- Se till att alla barn som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning har kostnadsfri och faktisk tillgång till hälso- och sjukvård, förskola och barnomsorg, utbildning och skolbaserade aktiviteter, faktisk tillgång till näringsrik mat och adekvata bostäder i linje med rekommendationen om inrättande av en barngaranti.
- Investera i tillräckliga och hållbara system för socialt skydd för alla, däribland system för minimiinkomst, stödja reformer som syftar till att upprätthålla och stärka skyddsnivån samt förbättra skyddet för dem som inte omfattas eller inte omfattas i tillräcklig grad, se till att de som kan jobba har tillräckliga förmåner, att deras rättigheter kan överföras och att de har tillgång till tjänster och stöd av hög kvalitet för integration på arbetsmarknaden, förbättra tillhandahållandet av överkomlig och hållbar långvarig vård och omsorg av hög kvalitet och bedöma politikens fördelningseffekter.

- Säkerställa inkluderande och hållbara pensionssystem med lika tillgång för kvinnor och män, oavsett typ av anställning och näringsgren, och samtidigt säkerställa en tillräcklig inkomst under ålderdomen.
- Bekämpa hemlöshet som den mest extrema formen av fattigdom. Främja investeringar när det gäller renovering av bostäder och subventionerat boende och underlätta tillgången till överkomliga bostäder av hög kvalitet, subventionerat boende eller bostadsbidrag i förekommande fall.
- Investera i hälso- och sjukvårdssystemens kapacitet, inklusive primärvård, samordning av vård, hälso- och sjukvårdspersonal samt e-hälsa. Minska patientavgifterna, ge fler tillgång till hälso- och sjukvård samt främja kompetensutveckling och omskolning för hälso- och sjukvårdspersonal.

EU-finansiering, till exempel via Europeiska socialfonden+, Europeiska regionala utvecklingsfonden och faciliteten för återhämtning och resiliens, gör att medlemsländerna kan påskynda de politiska åtgärderna på dessa områden.

Ett fullständigt och ambitiöst genomförande av reformerna och investeringarna i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna kommer att vara avgörande för att säkerställa ett effektivt stöd till återhämtningen och till en rättvis grön och digital omställning. Detta kommer att bidra stort till hanteringen av de utmaningar i fråga om sysselsättning, kompetens och socialpolitik som identifierats i de landsspecifika rekommendationerna inom ramen för den europeiska planeringsterminen. Dessa politiska områden omfattas av åtgärder inom ramen för de nationella planer som rådet redan har godkänt på cirka 135 miljarder euro, omkring 30 % av de totala finansiella anslagen för dessa godkända planer, vilket kommer att utgöra ett viktigt bidrag till genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

ÖVERBLICK ÖVER UTVECKLINGSTENDENSER OCH UTMANINGAR PÅ ARBETSMARKNADEN OCH DET SOCIALA OMRÅDET I EUROPEISKA UNIONEN

1.1 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Arbetsmarknaden håller på att återhämta sig, men sysselsättningen har ännu inte återgått till nivåerna före krisen. Under det andra kvartalet 2021 hade 207,5 miljoner människor sysselsättning i EU¹⁶. Det är 4,1 miljoner fler än under andra kvartalet 2020, men fortfarande 2 miljoner under toppnoteringen det fjärde kvartalet 2019. Efter att ha nått en lägsta punkt på 71,6 % under andra kvartalet 2020 återhämtade sysselsättningen (i åldrarna 20–64 år) sig delvis och uppgick till 72,8 % under det andra kvartalet 2021. Detta är dock fortfarande lägre än toppnoteringen på 73,3 % under fjärde kvartalet 2019. På årsbasis låg sysselsättningsgraden i EU under 2020 på 72,5 %, vilket är 0,7 procentenheter under 2019 års värde. I vissa näringsgrenar är sysselsättningsnivån fortfarande betydligt lägre än före krisen. Detta gäller framför allt inom grossist- och detaljhandel, transport samt hotell- och restaurangverksamhet, där antalet anställda fortfarande var 2,3 miljoner lägre under andra kvartalet 2021 jämfört med fjärde kvartalet 2019 (en minskning med 4,5 %), följt av tillverkningsindustrin (en minskning med 2,5 %). Däremot har sektorer som byggverksamhet samt information och kommunikation redan återhämtat sig till nivåerna före pandemin¹⁷. Den totala sysselsättningen förväntas öka med 0,8 % under 2021 och med 1 % under 2022. Därefter väntas ökningen minska något till 0,6 % under 2023¹⁸. EU:s mål att minst 78 % av befolkningen i åldrarna 20–64 år ska ha sysselsättning 2030 återspeglar ett gemensamt åtagande om en inkluderande återhämtning med ökad sysselsättning (se avsnitt 1.4).

Efter en inledande minskning i samband med covid-19-krisen har antalet lediga jobb nu ökat nästan till rekordnivåer¹⁹. Före krisen, under andra kvartalet 2019, var vakansgraden 2,4 % i EU-27. Därefter sjönk vakansgraden på grund av de åtgärder som vidtogs för att begränsa pandemin och den medföljande minskningen av den ekonomiska verksamheten. Under andra kvartalet 2020 sjönk vakansgraden till 1,6 % i EU-27, vilket är den lägsta nivån sedan första kvartalet 2016. Därefter har vakansgraden stigit och uppgick under andra kvartalet 2021 till 2,3 %, vilket innebär att effekterna av covid-19-krisen nästan helt suddats ut. Även om det är normalt att vakansgraden påverkas snabbare än arbetslösheten vid konjunktursvängningar visar utvecklingstrenderna och undersökningsinformationen (dvs. Eurofound) hur viktigt det är att noggrant övervaka potentiella brister på arbetskraft (se avsnitt 2.1).

¹⁶ De sammanlagda sysselsättningssiffrorna bygger på nationalräkenskaper (enligt nationella beräkningar), medan övriga uppgifter kommer från arbetskraftsundersökningen. I hela avsnittet används säsongrensade kvartalsuppgifter.

¹⁷ Se Europeiska kommissionen (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021* (ännu inte publicerad).

¹⁸ Europeiska kommissionen (2021), *European Economic Forecast, Autumn 2021*, Institutional Paper 160.

¹⁹ Vakansgraden motsvarar antalet lediga tjänster som en andel av det totala antalet tillsatta och lediga tjänster.

De skyndsamma politiska insatserna bidrog till att begränsa effekterna på arbetsmarknaden i samband med covid-19-krisen²⁰. Pandemin utlöste en folkhälsokris med långtgående konsekvenser för den ekonomiska verksamheten, arbetsmarknaden och samhället. Arbetslösheten (i åldrarna 15–74 år) ökade från 6,6 % under fjärde kvartalet 2019 (den lägsta nivå som någonsin registrerats i EU-27) till 7,6 % under tredje kvartalet 2020. I euroområdet låg arbetslösheten något högre på 8,5 % under tredje kvartalet 2020 (1,1 procentenheter över värdet under fjärde kvartalet 2019). Under senare tid har lättnaderna av begränsningsåtgärderna och genomförandet av vaccinationskampanjer åter fått fart på EU:s ekonomi och bidragit till att minska arbetslösheten till 7,3 % under andra kvartalet 2021 (8 % i euroområdet). Totalt sett var ökningen av arbetslösheten lägre än vad som kunde förväntas med tanke på covid-19-pandemins inverkan på ekonomin. Detta har varit möjligt tack vare de politiska åtgärder som införts av medlemsländerna, bland annat med stöd av EU-finansiering (i första hand Sure, men även React-EU och investeringsinitiativet mot effekter av coronaviruset, CRII och CRII+). Det är även resultatet av att många lämnade arbetsmarknaden i takt med att det blev svårare att hitta jobb. De senaste månadsuppgifterna visar att arbetslösheten har fortsatt att minska, ner till 6,7 % i EU i september 2021 (7,4 % i euroområdet), och nu börjar närma sig nivåerna före krisen. Det finns emellertid betydande skillnader mellan medlemsländerna (se avsnitt 2.1). Långtidsarbetslösheten bland den arbetsföra befolkningen i EU uppgick under andra kvartalet 2021 till 2,9 %, vilket motsvarade en måttlig men stadig ökning jämfört med rekordnivån under andra kvartalet 2020 (2 %).

Det totala antalet arbetade timmar har delvis återgått till en normal nivå efter den kraftiga minskningen till följd av pandemin, men ligger fortfarande under nivåerna före krisen. Under det andra kvartalet 2021 var antalet arbetade timmar 82,8 miljarder. Detta är 9,7 miljarder timmar mer än bottennoteringen under andra kvartalet 2020 (73,1 miljarder), vilket till stor del beror på förbättrade villkor på arbetsmarknaden, utökade möjligheter till distansarbete och en minskning av veckofrånvaron (från 19,4 % av den totala sysselsättningen under andra kvartalet 2020 till 10,5 % under andra kvartalet 2021). Det är emellertid nästan 2,5 miljarder timmar färre än toppnoteringen under första kvartalet 2019, vilket visar hur viktiga systemen för korttidsarbete och permittering har varit för många arbetstagare vid sidan av de begränsningar för uppsägning som flera medlemsländer infört för att upprätthålla sysselsättningen (se avsnitt 2.1). Antalet arbetade timmar per anställd hade uppvisat en långsam men stadig minskning i EU under det föregående årtiondet, främst på grund av ökningen av deltidsarbete och andra flexibla arbetsformer (dvs. arbetsavtal där antalet arbetstimmar ej avtalats eller behovsarbete i samband med plattformsarbete).

Utbrottet av covid-19-pandemin innebar ett avbrott i de senaste årens positiva utvecklingstrend för arbetskraftsdeltagandet. Arbetskraftsdeltagandet i EU i åldrarna 20–64 år var 77,8 % under 2020, vilket är 0,5 procentenheter lägre än 2019. Andelen steg emellertid till 78,3 % redan under andra kvartalet 2021 och låg därmed i linje med nivåerna före krisen. Bakom de sammanlagda siffrorna märks en ökning bland kvinnorna (till 72,7 %, dvs. 0,3 procentenheter högre än fjärde kvartalet 2019), medan en minskning kan konstateras för männen (till 84 %, vilket är 0,3 procentenheter lägre än värdet för fjärde kvartalet 2019). Åldersgruppen 55–64 år uppvisade de mest positiva resultaten med endast en obetydlig minskning när krisen kulminerade, och under andra kvartalet 2021 låg värdena högre än före pandemin.

²⁰ För mer information, se *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021* (finns på <https://op.europa.eu/s/tYkn>) och *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2021* (ännu inte publicerad).

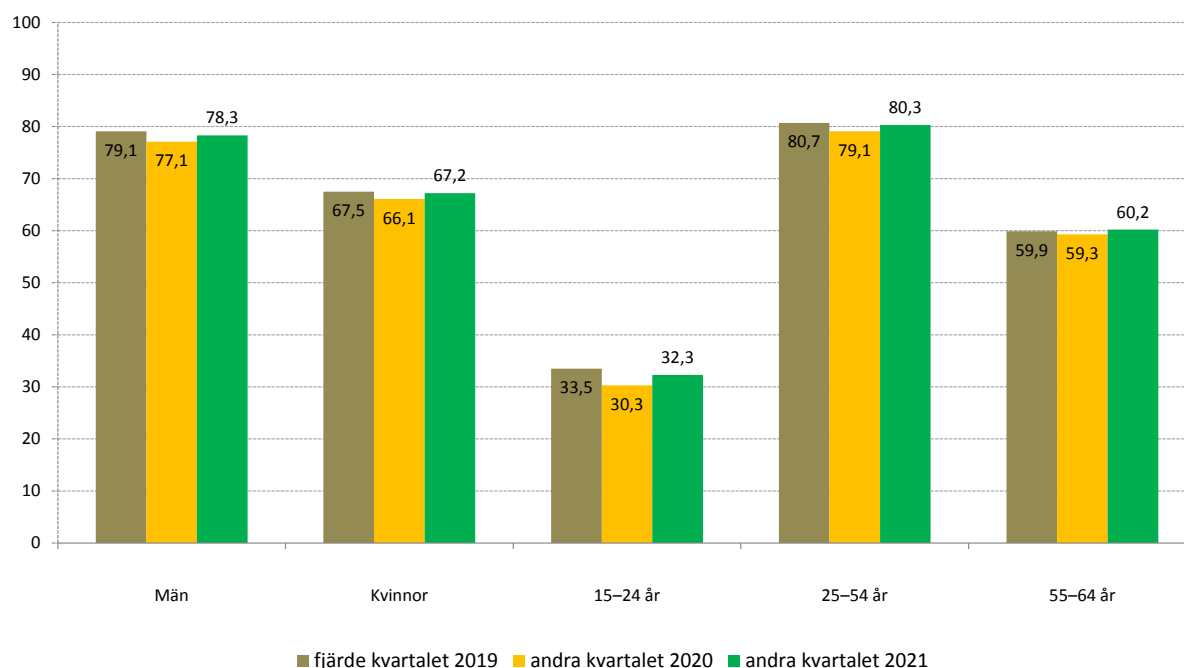
Även om sysselsättningsgraden sjönk något mindre för kvinnor än för män till följd av covid-19-krisen finns det fortfarande betydande skillnader mellan könen. Under 2020 sjönk sysselsättningsgraden för kvinnor (20–64 år) till 66,9 %, vilket är 0,5 procentenheter lägre än 2019, samtidigt som männens sysselsättningsgrad sjönk till 78 %, dvs. 0,9 procentenheter under värdet för det föregående året. Räknat per kvartal sjönk kvinnornas sysselsättningsgrad från 67,4 % under fjärde kvartalet 2019 till 66,1 % under andra kvartalet 2020, men steg därefter till 67,2 % under andra kvartalet 2021. Sysselsättningsgraden för män var 78,3 % under andra kvartalet 2021, 0,8 procentenheter lägre än fjärde kvartalet 2019. Denna utveckling ledde till att skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män minskade något, till 11,1 procentenheter andra kvartalet 2021 jämfört med 11,6 procentenheter fjärde kvartalet 2019 (på årsbasis 11,1 respektive 11,5 procentenheter 2020 och 2019).

Krisen har haft stora konsekvenser för ungas situation på arbetsmarknaden, även om den har förbättrats sedan slutet av 2020. Ungdomsarbetslösheten i EU (15–24 år) uppgick till 17,1 % under 2020, vilket är 1,8 procentenheter högre än 2019. Under andra kvartalet 2021 låg ungdomsarbetslösheten på 17,4 %, dvs. 2,6 procentenheter högre än fjärde kvartalet 2019, men 1 procentenhet under toppnoteringen i tredje kvartalet 2020. Sammanlagt var omkring 3,2 miljoner unga (15–24 år) i EU arbetslösa under andra kvartalet 2021, eller 5,1 miljoner om alla unga som varken arbetade eller studerade räknas in. I den större åldersgruppen 15–29 år var siffran 9,4 miljoner. För denna åldersgrupp uppgick andelen unga som varken arbetade eller studerade till 13,2 % i EU under andra kvartalet 2021 (0,7 procentenheter högre än fjärde kvartalet 2019, men 1,5 procentenheter under toppnoteringen i andra kvartalet 2020).

Äldre arbetstagare har hanterat covid-19-krisens effekter på arbetsmarknaden bättre än andra grupper. Sysselsättningsgraden för äldre arbetstagare (55–64 år) har varit relativt stabil sedan utbrottet av covid-19. Den uppgick till 60,2 % under andra kvartalet 2021, 0,4 procentenheter över nivån i fjärde kvartalet 2019, och har därmed vuxit stadigt under det senaste årtiondet. Sysselsättningsgraden för vuxna i åldersgruppen 25–54 år uppgick till 80,3 % under andra kvartalet 2021, vilket fortfarande var lägre än före pandemin (80,8 % fjärde kvartalet 2019). Arbetslösheten i EU för personer mellan 55 och 74 år har ökat något, från 4,7 % under fjärde kvartalet 2019 till 5,3 % andra kvartalet 2021.

Diagram 1: Krisens inverkan på sysselsättningen varierar mellan olika åldersgrupper

Sysselsättningsgrad per kön och åldersgrupp i EU-27, säsongsrensade uppgifter, ej kalenderkorrigerade (i %)

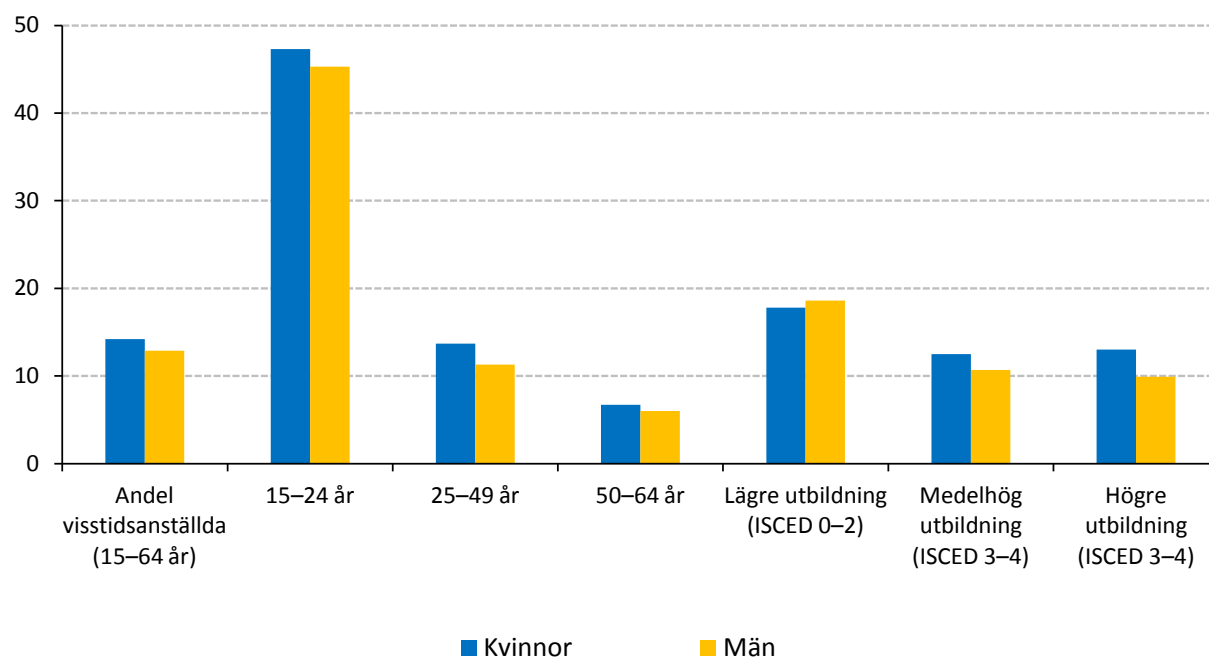
Anm.: Avbrott i tidsserien från första kvartalet 2021.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsi_emp_q].

Arbetstagare med atypiska anställningar och egenföretagare påverkades drabbades särskilt hårt av krisen. Av det totala antalet anställda (20–64 år) i EU under 2020 (161,6 miljoner personer) hade omkring 19,9 miljoner (12,4 %) en visstidsanställning (1,3 procentenheter färre än 2019). Omkring 21,3 miljoner arbetstagare (20–64 år, säsongsrensade uppgifter) hade en visstidsanställning under andra kvartalet 2021, vilket var 0,8 miljoner färre än fjärde kvartalet 2019. Andelen var mycket högre bland unga (15–24 år) än för resten av befolkningen och betydligt högre för lågutbildade jämfört med personer med medelhög eller hög utbildning. Andelen ofrivilligt visstidsanställda fortsatte att minska (med 1,1 procentenheter) jämfört med 2019, och uppgick till 6,8 % under 2020. Andelen personer med visstidsanställning inom den totala sysselsättningen (20–64 år) har ökat från bottennoteringen under andra kvartalet 2020 (10,1 %) till 11,3 % andra kvartalet 2021. Antalet personer som arbetade deltid ökade stadigt under 2020. Som en följd av detta uppgick andelen deltidsanställda (20–64 år) i den totala sysselsättningen till 17,7 % under andra kvartalet 2021 (0,6 procentenheter under värdet för fjärde kvartalet 2019). Andelen ofrivilligt deltidsanställda sjönk till 25 % under 2020 (1,5 procentenheter lägre än 2019). Sedan början av pandemin i första kvartalet 2020 har antalet egenföretagare minskat med 0,7 miljoner personer (från omkring 25,8 miljoner till 25,1 miljoner under andra kvartalet 2021).

Diagram 2: Andelen visstidsanställda varierar beroende på åldersgrupp och utbildningsnivå

Andelen anställda med visstidsanställning per åldersgrupp och utbildningsnivå i EU-27 (2020)

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_etgar], [lfsa_etpgan] och [lfst_r_e2gaedcu].

Arbetsmarknadsdeltagandet bland personer födda utanför EU har påverkats kraftigt av krisen. Under 2020 var sysselsättningsgraden (20–64 år) för personer födda utanför EU 65,3 %, 2,4 procentenheter lägre än 2019 års värde och 8,2 procentenheter lägre än för inrikes födda. Arbetslösheten för personer födda utanför EU (15–74 år) var 12,3 % under 2020, en ökning från 10,8 % under föregående år. Arbetslöshetssiffrorna visar även en ökning från 13,5 % under andra kvartalet 2020 till 13,9 % andra kvartalet 2021.

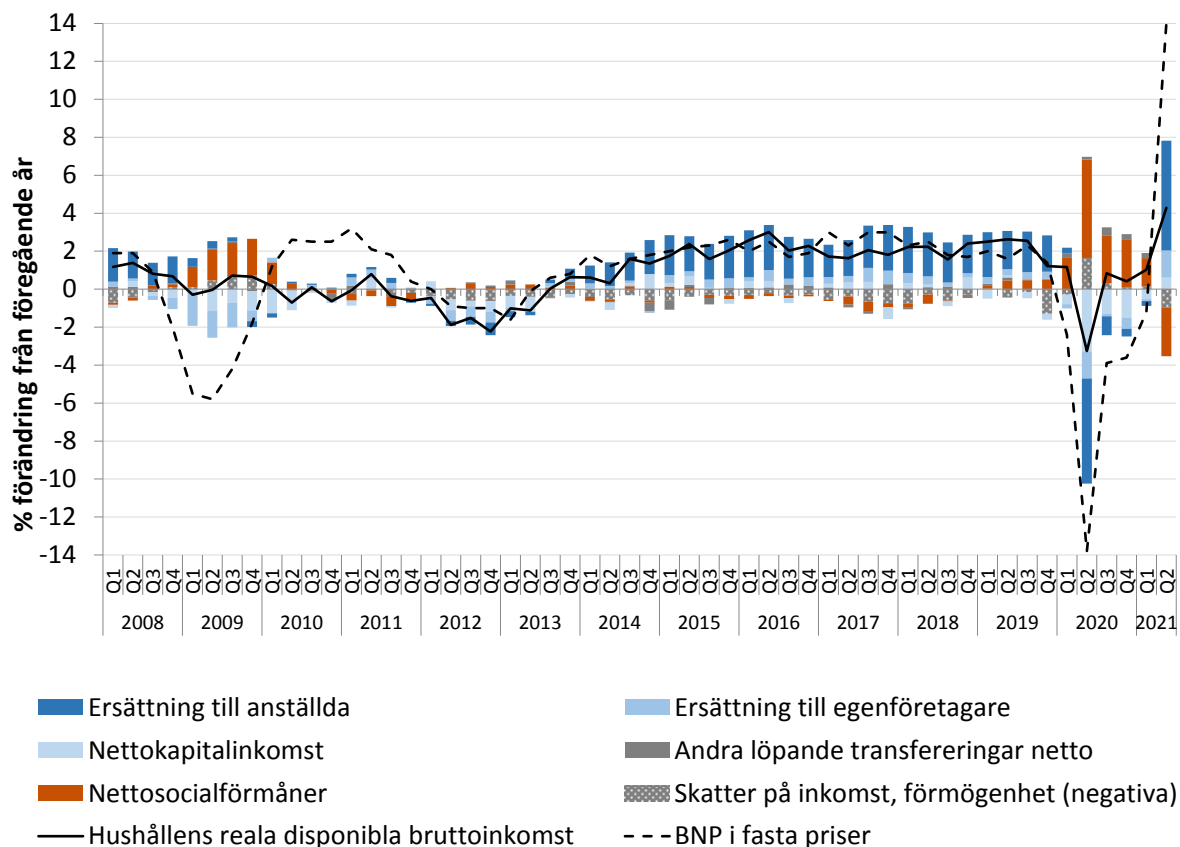
1.2 Den sociala situationen

Trots covid-19-krisen låg hushållens inkomster i stort sett på en stabil nivå i EU:s medlemsländer under 2020 tack vare de skyndsamma politiska insatserna. Efter att pandemin bröt ut sjönk hushållens reala disponibla bruttoinkomst kraftigt med 3,3 % under andra kvartalet 2020 (jämfört med motsvarande period året innan). Den återhämtade sig emellertid mot slutet av året och låg totalt sett på en stabil nivå mellan 2019 och 2020 (en minskning på 0,25 %). Sänkta ersättningar till anställda låg bakom den största minskningen (–5,5 %), men egenföretagarnas inkomster (–1,4 %) och nettokapitalinkomsterna (–3,3 %) uppvisade också betydande nedgångar – se diagram 3. Nettosocialförmåner bidrog starkt till den totala inkomsten under 2020 och spelade en viktig roll för att begränsa den totala minskningen av hushållens inkomster under det andra kvartalet, delvis med stöd av justeringar av skatterna på inkomst och förmögenhet. Denna utveckling fortsatte under andra och tredje kvartalet 2020 och första kvartalet 2021, då den ökade inkomsten av sociala förmåner mer än kompenserade för den minskade ersättningen till anställda och egenföretagare (betydligt mindre jämfört med nedgången under andra kvartalet) och de minskade nettokapitalinkomsterna. Mot bakgrund av en minskning av marknadsinkomsterna

och BNP i fasta priser med 6 % jämfört med året innan understryker denna stabilitet i hushållens inkomster betydelsen av de diskretionära undantagsåtgärder som vidtogs för att mildra krisens sociala konsekvenser och de automatiska stabiliserande effekterna av skatte- och förmånssystemen. Förändringarna under andra kvartalet 2021 markerade en vändpunkt: både BNP i fasta priser och ersättningen till anställda steg i ungefär samma snabba takt som de hade minskat ett år tidigare under andra kvartalet 2020. Totalt sett växte hushållens reala disponibla bruttoinkomst mer än den hade minskat året innan, delvis tack vare att nettosocialförmånerna minskade i långsammare takt än de andra inkomstkällorna.

Diagram 3: Den övergripande stabiliteten i hushållens genomsnittliga sammanlagda inkomster under covid-19-krisen var en följd av politiska insatser utan motstycke

BNP-tillväxt, tillväxt i hushållens reala disponibla bruttoinkomst och dess viktigaste komponenter (EU-27)

Anm.: Beräkningar från GD Sysselsättning, socialpolitik och inkludering. Hushållens nominella disponibla bruttoinkomst har justerats med användning av prisindex för hushållens utgifter för slutlig konsumtion. Den reella tillväxten i hushållens disponibla bruttoinkomst för EU har uppskattats som ett viktat genomsnitt av medlemsländernas värden för de som hade tillgängliga kvartalsuppgifter på grundval av ESA2010 (totalt 95 % av hushållens disponibla bruttoinkomst i EU).

Källa: Eurostat, nationalräkenskaper [[nasq_10_nf_tr](#)] och [[namq_10_gdp](#)]. Uppgifterna är inte säsongrensade.

Inkomstskillnaderna låg totalt sett på en relativt stabil nivå i de flesta av medlemsländerna. Enligt Eurostats snabbstatistik²¹ låg det genomsnittliga förhållandet mellan övre och undre inkomstkventil (S80/S20) i EU på en fortsatt stabil nivå eller uppvisade

²¹ Från juli 2021, finns [på Eurostats webbplats](#). Fullständiga uppgifter för 2020 kommer att finnas tillgängliga 2022.

en liten minskning under 2020. Detta var återigen resultatet av det omfattande offentliga stöd och den kraftfulla automatiska stabilisering som mildrade konsekvenserna av krisen, i synnerhet för utsatta grupper. Även om inkomsterna av tjänst beräknas ha sjunkit med 10 % för de första inkomstkventilerna och med 2 % för den femte har de övergripande konsekvenserna för de disponibla inkomsterna i stort sett hållits tillbaka över hela inkomstfördelningen tack vare den gynnsamma utjämnande effekten av skatte- och förmånssystemen och användningen av korttidsarbete och andra system för bevarande av arbetstillfällen.

Andelen personer som riskerade fattigdom eller social utestängning låg i stort sett på en stabil nivå under covid-19-krisens första år. Under 2020 riskerade omkring en av fem personer att drabbas av fattigdom eller social utestängning i EU (21,9 %). Alla de tre komponenterna²² i indikatorn för risken att drabbas av fattigdom eller social utestängning låg på en stabil nivå i de flesta av medlemsländerna jämfört med året innan. Enligt Eurostats snabbstatistik var risken för fattigdom oförändrad i åtminstone hälften av medlemsländerna jämfört med 2019. Dessa uppskattningar visar att de nyligen införda politiska åtgärderna, i kombination med skatte- och förmånssystemen, dämpade konsekvenserna av covid-19-krisen, stabiliserade inkomsterna och bidrog väsentligt till att förhindra en ökning av fattigdomsrisken. Detta resulterade även i en övergripande stabilitet i graden av materiell och social fattigdom (6,8 %, en ökning med endast 0,2 procentenheter). Andelen personer som levde i hushåll med mycket låg arbetsintensitet var också stabil (8,2 %, en ökning med endast 0,1 procentenheter), vilket avspeglar den begränsade förlust av arbetstillfällen som också var en följd av användningen av korttidsarbete och andra åtgärder för att behålla arbetstillfällen. Energifattigdom är en allt vanligare typ av fattigdom. Den 13 oktober 2021 antog kommissionen ett meddelande om att ta itu med stigande energipriser²³, där rättvisa skatte- och förmånssystem, riktade åtgärder för inkomststöd och inkluderande renoveringsåtgärder lyftes fram som viktiga delar i en verktygslåda för att minska energifattigdomen och hantera de omedelbara effekterna av prisökningarna.

Andelen barn som riskerade fattigdom eller social utestängning låg också på en stabil nivå, men med större skillnader mellan länderna och en ökning av inkomstfattigdomen. Andelen barn som riskerade fattigdom eller social utestängning varierade bland medlemsländerna: fyra medlemsländer rapporterade värden över 30 %, medan fyra andra låg under 15 %. Dessutom ökade inkomstfattigdomen kraftigt i en tredjedel av medlemsländerna under 2020. Ensamstående föräldrar och stora familjer löpte betydligt större risk att drabbas av fattigdom eller social utestängning än familjer med 1–2 barn (42,1 % respektive 29,6 % i genomsnitt i EU).

Fattigdom bland personer med sysselsättning är fortfarande en utmaning. Fattigdomen bland förvärvsarbetande i EU-27 ökade med 0,5 procentenheter (från 8,5 % till 9 %) mellan 2010 och 2019. Uppgifterna för 2020 är ännu inte tillgängliga, men situationen verkar inte ha förändrats avsevärt sedan 2019. Generellt sett drabbas utsatta arbetare av svårare omständigheter: visstidsanställda löper större risk att drabbas av fattigdom än tillsvidareanställda (16,2 % jämfört med 5,9 %). Detsamma gäller för lågutbildade arbetstagare jämfört med högkvalificerade (19 % mot 4,9 %) och personer födda utanför EU jämfört med inrikes födda (20,1 % mot 8,1 %).

²² Se avsnitt 1.3 för mer information.

²³ Meddelande från kommissionen, *Ta itu med stigande energipriser: en verktygslåda för åtgärder och stöd*, [COM\(2021\) 660 final](#).

Trots den sociala resiliensen på aggregerad nivå påverkades utsatta grupper mer negativt av covid-19-krisen. Begränsningsåtgärderna har haft oproportionerligt stora konsekvenser för personer med funktionsnedsättning²⁴, däribland i fråga om tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning och andra nätbaserade stödtjänster, vilket har förvärrat de befintliga begränsningarna vad gäller tillgång till sysselsättning. För personer med invandrarbakgrund har risken att drabbas av fattigdom eller social utestängning i vissa fall varit dubbelt så stor som för inrikes födda²⁵. Nedstängningarna under pandemin gjorde att många romer i segregerade bostadsområden avskärmades från inkomstkällor och (formell eller informell) ekonomisk verksamhet, vilket ytterligare förvärrade deras fattigdomstal²⁶.

1.3 Den reviderade sociala resultattavlan: översikt över utmaningar med anknytning till pelarens principer

Analysen i 2022 års gemensamma sysselsättningsrapport bygger på en reviderad uppsättning huvudindikatorer i den sociala resultattavlan som godkänts av rådet²⁷. I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter, som offentliggjordes i mars 2021, presenterades ett förslag till en reviderad social resultattavla. Förslaget diskuterades senare med sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd och godkändes av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 14 juni 2021. Syftet med revideringen är att införa pelarens principer på ett mer heltäckande sätt och förstärka den sociala resultattavlans funktion som det viktigaste kvantitativa verktyget för att övervaka framstegen med genomförandet av pelaren inom ramen för den europeiska planeringsterminen. Den reviderade resultattavlan kommer även att fungera som komplement till de befintliga övervakningsverktygen, i synnerhet verktyget för bedömning av sysselsättningssituationen och verktyget för bedömning av situationen för det sociala skyddet²⁸.

Huvudindikatorerna i den reviderade sociala resultattavlan ligger till grund för övervakningen av 18 av pelarens 20 principer²⁹ (fyra fler än i den föregående versionen) och bidrar till bedömningen av centrala problem i fråga om sysselsättningen och den

²⁴ Europeiska kommissionen, *Employment and Social Developments in Europe 2021*, juni 2021.

²⁵ Detta framgår av Eurostats indikatorer [[ilc_peps06](#)] för risken för fattigdom och social utestängning för utrikes födda och inrikes födda.

²⁶ Enligt undersökningar som utförts av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) under 2016 (länderna i EU-9) och 2019 (länderna i EU-5). Se SWD(2020) 530 final.

²⁷ Diskussionerna med medlemsländerna ägde rum i indikatorgruppen inom sysselsättningskommittén och indikatorundergruppen inom kommittén för socialt skydd. Yttrandet från sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd om den överenskommen som nåtts angående huvudindikatorerna i den reviderade sociala resultattavlan godkändes av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) den 14 juni.

²⁸ Verktyget för bedömning av sysselsättningssituationen och verktyget för bedömning av situationen för det sociala skyddet är årliga rapporter som utarbetas av sysselsättningskommittén respektive kommittén för socialt skydd. I rapporterna kartläggs utvecklingstendenser som bör bevakas och centrala problem i fråga om sysselsättningen och den sociala situationen i medlemsländerna. Där redovisas även vilka framsteg som har gjorts i fråga om EU:s övergripande mål för sysselsättningen och den sociala situationen.

²⁹ De två principer som ännu inte omfattas är princip 7, "Information om anställningsvillkor och skydd i händelse av uppsägning" och princip 8 "Dialog mellan arbetsmarknadsparterna och arbetstagarnas inflytande". Huvudindikatorerna omfattas av stränga kvalitetskrav, och de måste även ha en tydlig normativ tolkning. Hittills har det inte varit möjligt att hitta någon sådan indikator för dessa principer, men kommissionen kommer att arbeta vidare med detta.

sociala situationen i medlemsländerna. Uppsättningen av huvudindikatorer reviderades i enlighet med principerna om enkelhet, tillgänglighet, jämförbarhet och statistisk tillförlitlighet. Indikatorerna, som är kopplade till vart och ett av de tre kapitlen i pelaren, är följande (nya indikatorer markeras med ** och reviderade med *)³⁰:

- *Lika möjligheter*
 - Vuxnas deltagande i utbildning under de senaste 12 månaderna (åldersgruppen 25–64 år)**
 - Andel unga med högst grundskoleutbildning (åldersgruppen 18–24 år)
 - Andel av befolkningen med minst grundläggande digitala färdigheter (åldersgruppen 16–74 år)
 - Unga som varken arbetar eller studerar (åldersgruppen 15–29 år)*
 - Skillnad mellan könen i sysselsättningsgrad (åldersgruppen 20–64 år)
 - Inkomstskillnader, uttryckt som förhållandet mellan övre och undre inkomstkvintil (S80/S20)
- *Rättvisa arbetsvillkor*
 - Sysselsättningsgrad (åldersgruppen 20–64 år)³¹
 - Arbetslöshet (åldersgruppen 15–74 år)
 - Långtidsarbetslöshet (åldersgruppen 15–74 år)
 - Hushållens reala disponibla bruttoinkomst, per capita³²
- *Socialt skydd och social inkludering*
 - Risk för fattigdom eller social utestängning (åldersgruppen 0+) (AROPE 0+)³³
 - Risk för fattigdom eller social utestängning för barn (åldersgruppen 0–17 år) (AROPE 0–17)**³⁴
 - Effekter av sociala transfereringar (utom pensioner) när det gäller att minska fattigdom³⁵
 - Skillnad i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning (åldersgruppen 20–64 år)**³⁶

³⁰ Som en del av revideringen har huvudindikatorn ”Nettoinkomst för en heltidsanställd ensamförsörjande arbetstagare med genomsnittslön” utgått.

³¹ Från och med 2021 samlar Eurostat in uppgifter för EU:s arbetskraftsundersökning genom medlemsländernas nationella statistikbyråer enligt en reviderad metod, i enlighet med relevanta föreskrifter. Denna förändring syftar till att förbättra uppgifterna om arbetsmarknaden, men den måste beaktas vid tolkning av förändringar i indikatorerna nära tidpunkten för förändringen, dvs. den 1 januari 2021. Dessutom påverkas huvudindikatorerna för unga som varken arbetar eller studerar, graden av arbetslöshet, graden av långtidsarbetslöshet, skillnaden i sysselsättningsgrad mellan könen samt risken för fattigdom eller social utestängning för barn.

³² På begäran av kommittén för socialt skydd mäts denna indikator som ”ojusterad inkomst” (dvs. utan sociala transfereringar in natura) utan hänvisning till köpkraftsstandard.

³³ Tillsammans med dess tre delindikatorer: allvarlig materiell och social fattigdom, hela befolkningen (SMSD 0+), risk för fattigdom, hela befolkningen (AROP 0+) samt andelen personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet, åldersgruppen 0–64 år (QJ 0–64). SMSD 0+ ersätter komponenten *allvarlig materiell fattigdom* i uppgifter som offentliggörs från och med 2021 för att motsvara en mer realistisk uppsättning av behov i EU:s samhällen.

³⁴ Tillsammans med dess tre delindikatorer: allvarlig materiell och social fattigdom, barn (SMSD 0–17), allvarlig materiell och social fattigdom, barn (AROP 0–17) samt andelen personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet, barn (QJ 0–17). SMSD för barn är en modifierad version av SMSD för hela befolkningen.

³⁵ Denna indikator mäts som skillnaden mellan andelen i hela befolkningen som befinner sig i riskzonen för fattigdom före och efter sociala transfereringar.

³⁶ Indikatorn för skillnad i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning beräknas för närvarande med hjälp av EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor och bygger på den status för funktionsnedsättning som anges i det globala indexet för aktivitetsbegränsningar (GALI). Svarandena ombeds att svara på följande frågor: ”1) Har du några hälsoproblem som gör att du känner dig begränsad vid vardagliga aktiviteter? Skulle du säga att

- Andel med hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst**³⁷
- Barn under tre år i formell barnomsorg
- Personer som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov (åldersgruppen 16+)³⁸

Huvudindikatorn ”Skillnad i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning” har för närvarande EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor som statistisk källa, men för att förbättra noggrannheten kommer EU:s arbetskraftsundersökning att börja användas 2022 för att tillhandagöra uppgifter från och med 2023. Kommissionens avdelningar, däribland Eurostat, kommer att fortsätta att övervaka dess kvalitet och granska indikatorn på medellång sikt när uppgifter från arbetskraftsundersökningen blir tillgängliga (2023). De kommer även att stödja ytterligare åtgärder för att förbättra jämförbarheten mellan länder och undersöka möjligheten att utveckla ytterligare indikatorer på detta område. Huvudindikatorn ”Vuxnas deltagande i utbildning under de senaste 12 månaderna” kommer också att bygga på arbetskraftsundersökningen från och med 2022. Kommissionen kommer att övervaka indikatorn tillsammans med Eurostat och göra en grundlig analys av uppgifterna från de två källorna när de blir tillgängliga (2023) för att säkerställa uppgifternas kvalitet och jämförbarhet. För att säkerställa övervakningen av sysselsättningsriktlinjerna 6 och 7, bland annat när det gäller aktiva arbetsmarknadsåtgärder, bygger denna gemensamma sysselsättningsrapport för 2022 i undantagsfall på indikatorn för vuxnas deltagande i utbildning under de senaste 4 veckorna (åldersgruppen 25–64 år).

Huvudindikatorerna analyseras med hjälp av den gemensamma metod som har godkänts av sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd (se bilaga 4 för mer information). Denna metod används för att utvärdera situationen och utvecklingen i

du är allvarligt begränsad/begränsad, men inte allvarligt begränsad/inte alls begränsad?”. Om svaret på fråga 1 är ”allvarligt begränsad” eller ”begränsad men inte allvarligt begränsad” ombeds svarandena att besvara fråga 2, ”Har du känt dig begränsad under de senaste 6 månaderna eller längre? Ja eller nej?”. Personer som svarar ja på den andra frågan anses ha en funktionsnedsättning. Med beräkningarna från EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor undersöks korrelationen mellan förekomsten av funktionsnedsättning på grundval av GALI-konceptet och skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning baserat på konceptet under 2020 i alla medlemsländer i EU-27 (Pearsons korrelationskoefficient = –0,6).

³⁷ Med indikatorn mäts vilken andel av befolkningen som lever i hushåll där den totala boendeutgiften utgör mer än 40 % av den disponibla inkomsten (i båda fallen efter avdrag för bostadsbidrag). Enligt beskrivningen i [Methodological Guidelines and Description of EU-SILC target variables \(versionen från april 2020\)](#) omfattar bostadsbidrag ränteunderstöd och bostadsbidrag, men inte skatteförmåner och kapitalöverföringar (endast behovsprövade bidrag ingår). I dokumentet definieras *boendeutgifter* som månadsutgifter som faktiskt betalas för hushållets rätt att bo i bostaden. De omfattar byggnadsförsäkring (för hyresgäster: om betald), tjänster och avgifter (avledning av avloppsvatten, sophämtning etc. – obligatoriska för ägare, för hyresgäster: om betalda), regelbundet underhåll och regelbundna reparationer, skatter (för hyresgäster: på bostaden, i tillämpliga fall) och kostnaden för samhällsservice (vatten, el, gas och värme). För ägare som betalar av bostadslån ingår tillhörande räntebetalningar (med avdrag för eventuella skattelättnader, men utan avdrag för bostadsbidrag). För hyresgäster som betalar marknadspris eller reducerat pris ingår även hyran. För hyresgäster som inte betalar hyra bör bostadsbidrag inte dras av från de totala boendeutgifterna.

³⁸ Med *personer som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov* avses personer som själva bedömer att de är i behov av en viss undersökning eller behandling, men inte har fått den eller inte har begärt att få den av någon av följande tre anledningar: kostnadsskäl, väntetid eller lång resväg. Med *vård* avses individuell hälso- och sjukvård (undersökning eller behandling, förutom tandvård) som tillhandahålls av eller under direkt överinseende av läkare eller motsvarande yrkesgrupper enligt gällande lands hälso- och sjukvårdssystem (Eurostats definition). De svårigheter som människor uppger sig ha när det gäller att få vård vid sjukdom kan utgöra hinder för vård.

medlemsländerna genom att jämföra nivåer och förändringar från föregående år³⁹ för varje huvudindikator som ingår i den sociala resultattavlan. Nivåerna och förändringarna klassificeras efter avvikelser från respektive (oviktade) EU-genomsnitt. Ländernas resultat läggs sedan samman med hjälp av en överenskommen regel, och varje land placeras i en av sju kategorier ("bästa resultat", "bättre än genomsnittet", "genomsnittlig/neutral", "bra men bör övervakas", "svag men förbättras", "bör bevakas" och "kritiska situationer"). Tabell 1 sammanfattar resultattavlan enligt de senaste siffrorna för varje indikator.

Huvudindikatorerna i den sociala resultattavlan visar att EU:s medlemsländer har stora utmaningar när det gäller lika möjligheter och tillgång till arbetsmarknaden, rättvisa arbetsvillkor samt socialt skydd och social inkludering. När det gäller kritiska situationer (rödmarkerade i diagram 4) står ett relativt stort antal medlemsländer fortfarande inför stora utmaningar avseende kvinnors situation på arbetsmarknaden och barns deltagande i formell barnomsorg (med fem röda flaggor för båda indikatorerna). Arbetsmarknadssituationen för andra grupper väcker också farhågor i ett relativt stort antal medlemsländer, där skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning och andelen unga som varken arbetar eller studerar har röda varningsflaggor i sex respektive fyra länder. Andelen unga med högst grundskoleutbildning är också en kritisk fråga för fyra medlemsländer. Slutligen, inom området för socialt skydd och social inkludering, är effekterna av sociala transfereringar (utom pensioner) för att minska fattigdomen kritiska i ett stort antal medlemsländer (6), och så många som fyra länder står inför svåra utmaningar när det gäller både risken för fattigdom i allmänhet och risken för barnfattigdom i synnerhet. Förhållandet mellan övre och undre inkomstkvintil är också kritiskt i fyra medlemsländer. Om perspektivet utökas så att det även omfattar situationer som bör bevakas, utöver kritiska situationer, är de tre indikatorerna för andelen unga som varken arbetar eller studerar, effekterna av sociala transfereringar för att minska fattigdomen och barn under tre år i formell barnomsorg de mest problematiska, med tio länder för de första två indikatorerna och elva länder för den sistnämnda. En detaljerad analys av de 16 indikatorerna, bland annat tendenserna på längre sikt, och eventuella andra indikatorer presenteras i avsnitt 2.

Ekonomiskt och tekniskt stöd från EU för åtgärder i fråga om sysselsättning, kompetens och socialpolitik

EU tillhandahåller betydande finansiering via olika finansiella verktyg för att stödja genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Genom finansiering på omkring 500 miljarder euro (inklusive nationell medfinansiering) för perioden 2021–2027 syftar EU:s sammanhållningspolitiska fonder (i första hand Europeiska socialfonden+, ESF+ och Europeiska regionala utvecklingsfonden) till att minska de socioekonomiska skillnaderna, stödja en uppåtgående ekonomisk och social konvergens samt främja strukturomvandlingar. I maj 2020 lade kommissionen fram sitt förslag om återhämtningsinstrumentet NextGenerationEU (807 miljarder euro i löpande priser, inbäddat i EU:s fleråriga budgetram för 2021–2027) för att mildra de ekonomiska och sociala effekterna av krisen, stärka den

³⁹ Utom hushållens disponibla bruttointkomst, som mäts som ett indextal (2008=100, vilket speglar en förändring jämfört med före krisen) och förändringar det senaste året, enligt en överenskommelse med sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd.

ekonomiska och sociala resiliensen och förbereda EU:s ekonomier och samhällen på utmaningarna och möjligheterna i samband med den gröna och digitala omställningen på ett rättvist sätt. Grundstenen i NextGenerationEU är den nya faciliteten för återhämtning och resiliens (mer information nedan). Effekterna av EU:s finansiering förstärks ytterligare via tekniskt stöd som finansieras genom instrumentet för tekniskt stöd. Syftet med det sistnämnda instrumentet är att – på begäran – hjälpa de nationella myndigheterna med avancerade politiska råd och skräddarsydd kapacitetssupplegning inom prioriterade reformområden, däribland när det gäller arbetsmarknad, kompetens och socialpolitik. Tekniskt stöd kan erbjudas bilateralt eller till flera länder.

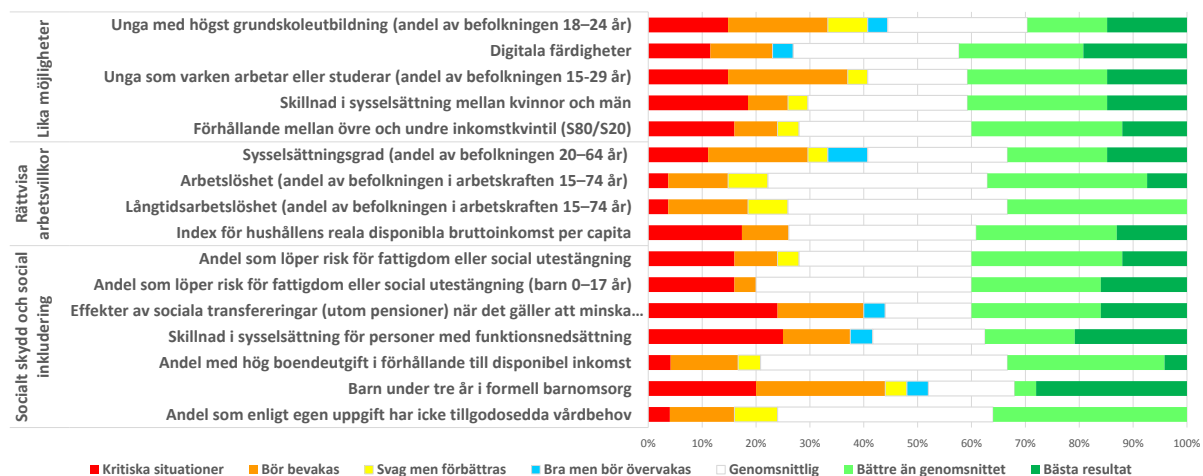
Faciliteten för återhämtning och resiliens (som är värd 723,8 miljarder euro i löpande priser) tillhandahåller omfattande finansiellt stöd till reformer och investeringar i medlemsländerna för en hållbar tillväxt och sysselsättning för alla. Tonvikten ligger främst på hanteringen av de utmaningar som har identifierats i de landsspecifika rekommendationerna inom ramen för den europeiska planeringsterminen. Så många som fyra av de sex pelare som utgör facilitetens tillämpningsområde är relevanta för genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter: smart och hållbar tillväxt för alla, social och territoriell sammanhållning, hälsa samt ekonomisk, social och institutionell resiliens, såväl som strategier för nästa generation, barn och ungdomar. Som en följd av detta läggs vederbörlig uppmärksamhet på sysselsättning, kompetens och socialpolitik i de återhämtnings- och resiliensplaner som lagts fram av medlemsländerna och som godkänts av kommissionen och rådet.

Med en budget på nästan 99,3 miljarder euro för perioden 2021–2027 kommer ESF+ att stödja, komplettera och ge mervärde till medlemsländernas politiska insatser för sysselsättning, kompetens och socialpolitik. Fonden kommer att finansiera åtgärder som säkerställer lika möjligheter, lika tillgång till arbetsmarknaden, rättvisa och goda arbetsvillkor samt socialt skydd och social inkludering, med särskild inriktning på inkluderande utbildning av hög kvalitet, livslångt lärande, investeringar i barn och unga samt tillgång till grundläggande tjänster. Vid inledningen av covid-19-krisen bidrog sammanhållningsfonderna till ett snabbt agerande inom ramen för CRII och CRII+, vilket ledde till en nettoökning på över 11 miljarder euro till sysselsättnings- och hälsovårdsåtgärder fram till november 2021. Ytterligare 50,6 miljarder euro från React-EU bidrog till att förstärka medlemsländernas krishanteringsförmåga. Slutligen har 100 miljarder euro i lån gjorts tillgängliga genom Sure till förmån för system för korttidsarbete och liknande åtgärder för att behålla arbetstillfällena, i synnerhet för egenföretagare.

Som en del av investeringsplanen för den europeiska gröna given inrättades Fonden för en rättvis omställning för att bidra till en rättvis omställning till klimatneutralitet. Den första pelaren är Fonden för en rättvis omställning⁴⁰, som inrättades inom ramen för sammanhållningspolitiken. Fonden bidrar med 19,3 miljarder euro för att mildra de negativa effekterna av övergången mot en klimatneutral ekonomi genom att stödja de mest drabbade territorierna.

⁴⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1056 av den 24 juni 2021 om inrättande av Fonden för en rättvis omställning, [EUR-Lex – 32021R1056 – SV – EUR-Lex \(europa.eu\)](#).

Diagram 4: Utmaningar i fråga om sysselsättning, kompetens och sociala frågor i EU:s medlemsländer per huvudindikator i den reviderade sociala resultattavlan

Anm.: 1) Uppgifter till indikatorn för vuxnas deltagande i utbildning finns ännu inte tillgängliga. 2) Indikatorn för digitala färdigheter bygger på 2019 års uppgifter. 3) Uppgifter saknas för vissa länder och vissa indikatorer. En förklaring av indikatorerna finns i bilagan.

Tabell 1: Huvudindikatorer i den sociala resultattavlan: översikt över medlemsländernas utmaningar

		År	Bästa resultat	Bättre än genomsnittet	Bra men bör övervakas	Genomsnittlig/neutral	Svag men förbättras	Bör bevakas	Kritiska situationer
Lika möjligheter	Unga med högst grundskoleutbildning (andel av befolkningen i åldern 18–24 år)	2020	EL, HR, IE, SI	EE, LV, PL, PT	LT	AT, BE, DE, DK, FR, NL, SK	ES, MT	CY, CZ, FI, LU, SE	BG, HU, IT, RO
	Digitala färdigheter	2019	DE, DK, FI, NL, SE	AT, CZ, EE, EL, HR, IE	LU	BE, ES, FR, LT, MT, PT, SI, SK		CY, HU, PL	BG, LV, RO
	Andel unga som varken arbetar eller studerar (andel av den totala befolkningen i åldern 15–29 år)	2020	DE, LU, NL, SE	AT, BE, DK, FI, HR, MT, SI		CZ, EE, FR, LV, PL	RO	CY, HU, IE, LT, PT, SK	BG, EL, ES, IT
	Skillnad i sysselsättning mellan kvinnor och män	2020	FI, LT, LV, SE	DE, DK, EE, FR, LU, PT, SI		AT, BE, BG, CY, ES, IE, NL, SK	MT	CZ, HR	EL, HU, IT, PL, RO
	Förhållande mellan övre och undre inkomstkvintil (S80/S20)	2020		AT, BE, DK, FI, NL, PL, SE		CY, EE, EL, FR, HR, HU, LU, PT	RO	ES, MT	BG, DE, LT, LV
Rättvisa arbetsvillkor	Sysselsättningsgrad (andel av befolkningen i åldern 20–64 år)	2020	CZ, DE, NL, SE	DK, FI, LV, MT, PL	EE, LT	AT, CY, FR, HU, LU, SI, SK	HR	BE, BG, IE, PT, RO	EL, ES, IT
	Arbetslöshet (andel av befolkningen i arbetskraften 15–74 år)	2020		BG, DE, FR, HU, MT, NL, RO, SI		AT, BE, CY, DK, FI, HR, IE, LU, PT, SE, SK	EL, IT	EE, LT, LV	ES
	Långtidsarbetslöshet (andel av befolkningen i arbetskraften 15–74 år)	2020		CZ, DE, DK, HU, MT, NL, PL, PT, SE		AT, BE, BG, CY, FI, FR, HR, IE, LV, RO, SI	EL, IT	EE, LT, LU, SK	ES
	Tillväxt i hushållens reala disponibla bruttointkomst per capita (2008=100)	2020	HU, LT, PL	CZ, IE, LV, MT, SI, SK		DE, DK, FI, HR, LU, NL, PT, SE		AT, BE	CY, EL, ES, IT
Socialt skydd och social inkludering	Andel som löper risk för fattigdom eller social utestängning	2020		AT, CY, DK, FI, NL, PL, SE		BE, EE, FR, HR, HU, LU, MT, PT	LV		BG, EL, ES, RO
	Andel barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning (0–17 år)	2020	CZ, DK, FI, SI	EE, LT, NL, PL, SE, SK		AT, BE, CY, FR, HR, HU, LU, LV, MT, PT		DE	BG, EL, ES, RO
	Effekter av sociala transfereringar (utom pensioner) när det gäller att minska fattigdom	2020	BE, DK, FI, FR	CZ, HU, LU, SE, SI, SK	AT	CY, EE, NL, PL		DE, EL, LT, PT	BG, ES, HR, LV, MT, RO
	Skillnad i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning	2020	AT, DK, EE, FI, PT	ES, LT, LU, SI	FR	CY, CZ, EL, NL, SK		MT, RO, SE	BE, BG, DE, HR, HU, PL
	Andel med hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst	2020		CY, FI, HR, LT, MT, PT, SI		AT, BE, CZ, ES, HU, LU, LV, NL, PL, RO, SE	EL	BG, DK, EE	DE
	Barn under tre år i formell barnomsorg	2020	BE, DK, FR, LU, NL, PT, SE	SI	ES	EE, FI, LV, MT	HR	AT, BG, CY, DE, EL, LT	CZ, HU, PL, RO, SK
	Andel som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov	2020		AT, CY, CZ, DE, ES, HU, LU, MT, NL		BE, BG, DK, FR, HR, LT, PT, SE, SI, SK	EE, EL	FI, LV, RO	PL

Anm.: uppdatering den 28 oktober 2021. Uppgifter om förhållandet mellan övre och undre inkomstkvintil, andelen som löper risk för fattigdom eller social utestängning, andelen barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning, effekterna av sociala transfereringar för att minska fattigdomen, andelen med hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst, andelen barn under tre år i formell barnomsorg och andelen som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov finns inte tillgängliga för Irland och Italien. Uppgifter

om tillväxten i hushållens disponibla bruttoinkomst finns inte tillgängliga för Bulgarien, Estland, Frankrike och Rumänien. Uppgifter om skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning finns inte tillgängliga för Irland, Italien och Lettland. Avbrott i serien och varningar redovisas i bilagorna 1 och 2.

1.4 EU:s överordnade mål för 2030

EU har fastställt tre överordnade mål för sysselsättning, kompetens och fattigdomsbekämpning för 2030 som presenteras i handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter. De övergripande målen välkomnades av EU:s ledare i Portoförklaringen av den 8 maj och av Europeiska rådet vid dess möte i juni. Målen godkändes senare av rådet (sysselsättning, socialpolitik, hälso- och sjukvård samt konsumentfrågor) vid dess möte i juni⁴¹. Tillsammans med de kompletterande mål som presenteras nedan återspeglar de övergripande målen de tre kapitlen i pelaren, dvs. lika möjligheter och lika tillgång till arbetsmarknaden, rättvisa arbetsvillkor samt socialt skydd och social inkludering⁴². De tre målen kommer att styra åtgärderna mot en modell för återhämtning och tillväxt med ökad sysselsättning, däribland genom livslångt lärande som stöd till arbetstagarna för att dra nytta av den ekonomiska och sociala omställningen, och samtidigt bidra till bekämpningen av fattigdom och social utestängning i EU och målen för hållbar utveckling. Målen har satts på ambitiösa men realistiska nivåer med hänsyn till det socioekonomiska sammanhanget, de övergripande utvecklingstrenderna och planerade reformer och investeringar, bland annat inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens. Följande mål har överenskommit i EU för 2030:

- Minst 78 % av befolkningen i åldern 20–64 år ska vara sysselsatt⁴³.
- Minst 60 % av alla vuxna (i åldersgruppen 25–64 år) ska delta i utbildning varje år.
- Antalet personer som riskerar fattigdom eller social utestängning ska minska med minst 15 miljoner.

Medlemsländerna är nu i färd med att fastställa sina egna nationella mål i linje med ambitionerna i EU:s överordnade mål. I det sociala åtagandet från Porto den 7 maj 2021 (som undertecknades av ordförandena för Europaparlamentet och Europeiska kommissionen, Portugals premiärminister, arbetsmarknadens parter i EU och den sociala plattformen) uppmanades medlemsländerna att fastställa ambitiösa nationella mål som, med vederbörlig hänsyn till varje lands specifika förutsättningar, utgör ett lämpligt bidrag till uppnåendet av de europeiska målen. I juli 2021 uppmanade kommissionen medlemsländerna att lämna in sina inledande förslag till nationella mål för 2030. Både EU:s överordnade mål och de nationella målen kommer att övervakas inom ramen för den europeiska planeringsterminen.

Såsom framgår av det övergripande målet för sysselsättningen är en hög sysselsättningsnivå en viktig prioritering för 2030 för att säkerställa att alla kan delta fullt ut i ekonomin och samhället. Deltagandet på arbetsmarknaden är viktigt för att stödja en hållbar och inkluderande tillväxtpotential, främja ett aktivt deltagande i samhället och bidra till tillräckliga och finanspolitiskt hållbara system för socialt skydd, även mot bakgrund av en åldrande befolkning. För att uppnå detta mål är det viktigt att göra framsteg med den gröna och digitala omställningen av arbetsmarknaden. Den totala sysselsättningsgraden i EU

⁴¹ [Portodeklarationen](#) och [slutsatserna](#) vid mötet i Europeiska rådet (den 24 och 25 juni 2021).

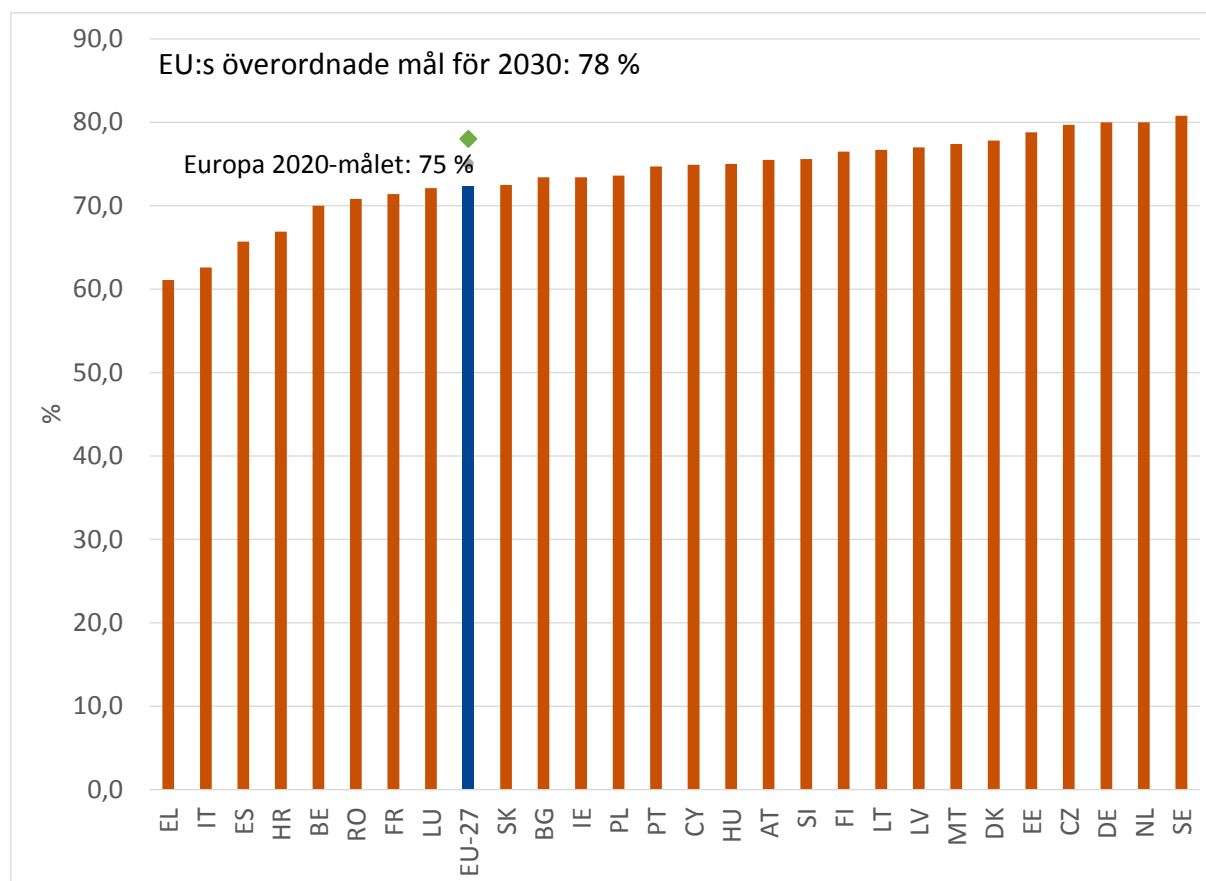
⁴² Dessa kompletterar andra regelverk som den europeiska gröna given, den europeiska kompetensagendan, det europeiska området för utbildning, EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och deltagande samt Europas digitala årtionde.

⁴³ Målet för sysselsättningsgraden fastställdes mot bakgrund av scenarier som hade simulerats på grundval av potentiell BNP-tillväxt och Eurostats befolkningsprognos fram till 2030 såväl som förhållandet mellan sysselsättning och BNP under återhämtningen 2013–2019.

uppgick under 2020 till 72,5 %, vilket var 5,5 procentenheter lägre än ambitionen i det övergripande målet att uppnå 78 % senast 2030 (se diagram 5).

Kompletterande mål fastställdes i handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter för att öka kvinnors och ungas deltagande på arbetsmarknaden och därmed bidra till det övergripande målet för sysselsättningen. Syftet med de kompletterande ambitionerna är att halvera skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män, öka tillhandahållandet av formell förskoleverksamhet och barnomsorg och minska andelen unga (i åldersgruppen 15–29 år) som varken arbetar eller studerar till 9 %. Ett ökat deltagande av kvinnor på arbetsmarknaden är viktigt för att öka tillväxtpotentialen och hantera utmaningarna i samband med en åldrande befolkning och en minskande arbetskraft. Med stöd av formell förskoleverksamhet och barnomsorg kan fler kvinnor delta på arbetsmarknaden, vilket har positiva effekter på hushållens inkomster och bidrar till minskningen av fattigdom och social utestängning, även bland barn. På liknande sätt innebär en minskning av andelen unga som varken arbetar eller studerar att den outnyttjade potentialen hos unga aktiveras så att de kan delta fullt ut i samhället.

Diagram 5: Sysselsättningsgrad i åldersgruppen 20–64 år under 2020

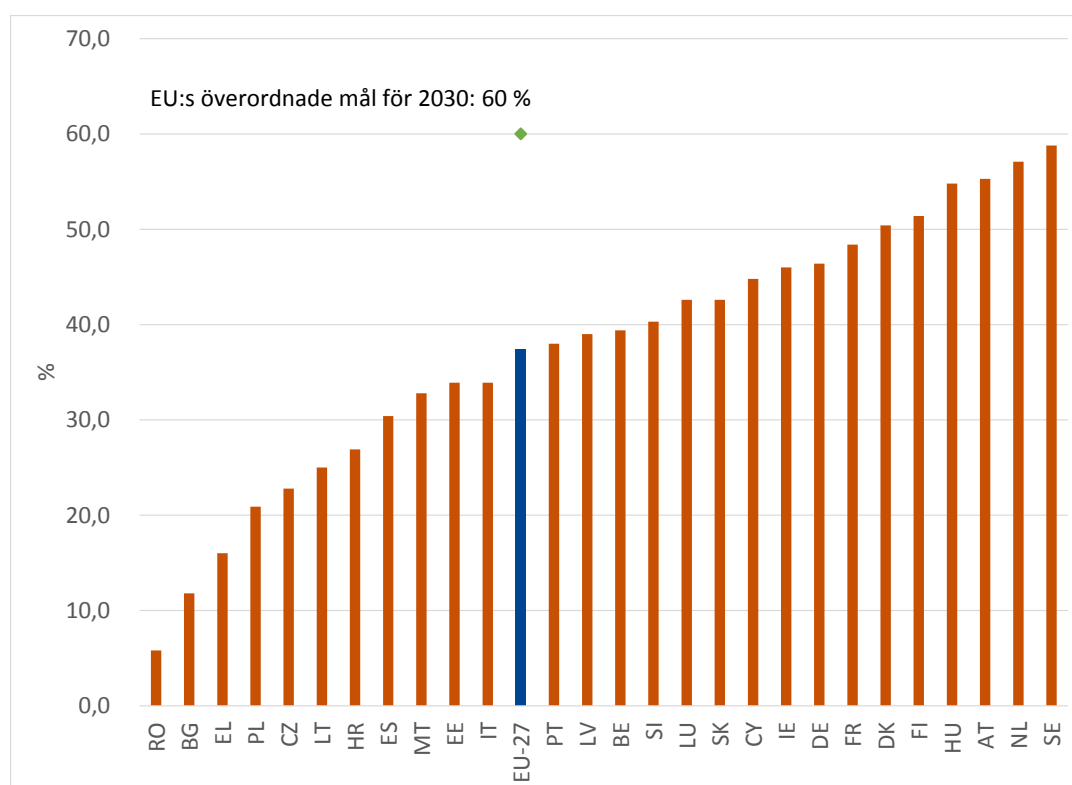
Källa: Eurostat, indikator [\[tesem010\]](#).

Det överordnade målet för vuxnas deltagande i utbildning fram till 2030 avspeglar behovet att, till följd av covid-19-krisen och mot bakgrund av den gröna och digitala omställningen, anpassa sig till och utnyttja fördelarna med de snabbt föränderliga behoven på arbetsmarknaden. Pandemins konsekvenser för ekonomin och samhället, såväl som de framtida strukturförändringarna, understryker behovet av kompetensutveckling och omskolning under hela yrkeslivet. Detta är viktigare än någonsin eftersom den gröna och

digitala omställningen förväntas medföra nya och förändrade kompetenskrav inom många yrken. Mot denna bakgrund fastställdes EU:s överordnade mål för vuxenutbildning till 60 % jämfört med 2016 års nivå på 37,4 %⁴⁴ (se diagram 6). Målet för 2030 sattes följaktligen på en ambitiös nivå, med utökade insatser från EU och medlemsländerna genom den europeiska kompetensagendan och betydande ytterligare EU-finansiering för utbildning, däribland inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens (se avsnitt 2.2).

Vuxenutbildningsmålet kan endast uppnås med en solid grund i utbildningssystemen, och kompetensutvecklingen måste uppfylla arbetsmarknadens framtida behov. Utbildningsnivån är en viktig faktor för ungas sysselsättningsutsikter och lägger även grunden för vidareutbildning senare i livet. Trots detta var andelen unga i EU som saknade gymnasieutbildning under 2020 så hög som 9,9 %. Därför infördes kompletterande mål i handlingsplanen för pelaren för att ytterligare minska de tidiga avhoppet från skolan och öka deltagandet i gymnasieutbildning. Genom det kompletterande målet att minst 80 % av alla i åldrarna 16–74 år ska ha åtminstone grundläggande digitala färdigheter erkänns samtidigt betydelsen av sådana färdigheter för att säkerställa ett fullständigt deltagande på arbetsmarknaderna i framtidens samhälle. Insatserna inom detta område är särskilt brådskande med tanke på de små framsteg som gjorts i EU sedan 2015 (från 54 % under 2015 till 56 % under 2019).

Diagram 6: Vuxnas deltagande i utbildning under de senaste 12 månaderna (i %, 2016)

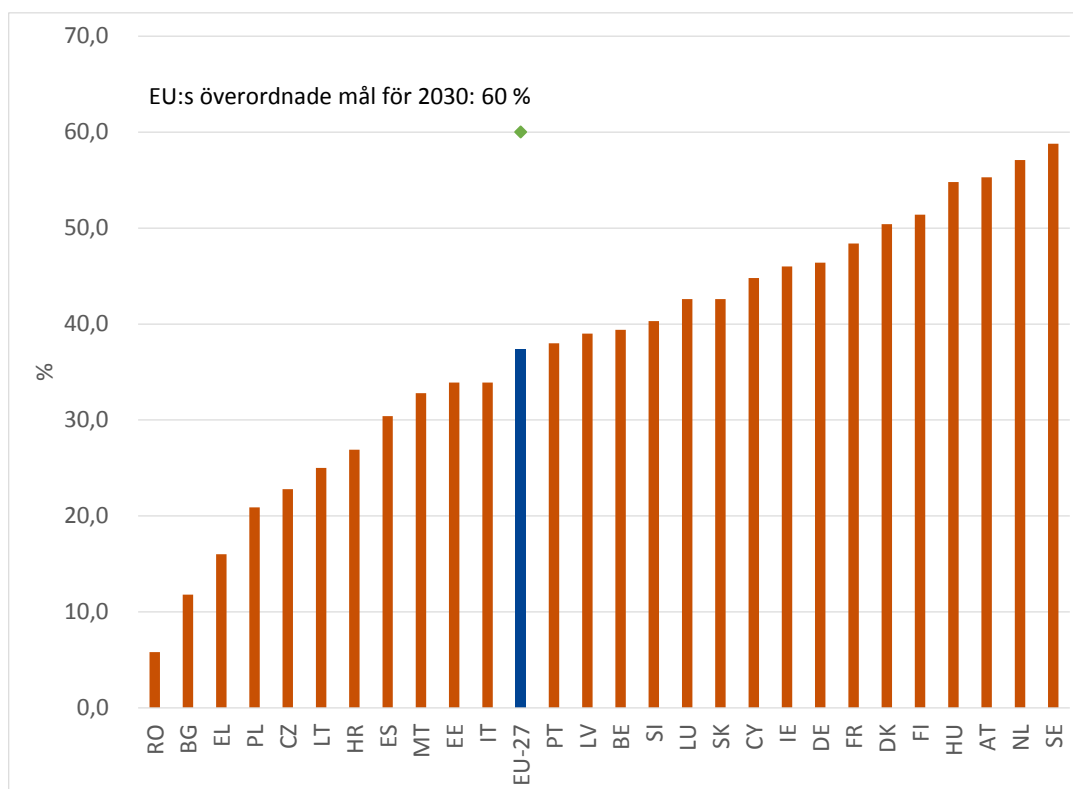
Källa: särskilt utdrag, uppgifter tillgängliga [online från Eurostat](#).

⁴⁴ Såsom anges i avsnitt 1.2 är de senaste tillgängliga uppgifterna från 2016. Kommissionen kommer att övervaka indikatorn tillsammans med Eurostat och göra en grundlig analys av uppgifterna från de två källorna när de blir tillgängliga (2023) för att säkerställa uppgifternas kvalitet och jämförbarhet.

En ambitiös minskning av fattigdom och social utestängning är avgörande för att säkerställa en inkluderande tillväxt och en uppåtgående social och ekonomisk konvergens i EU. Målet för 2030 är att minska antalet personer som löper risk att drabbas av fattigdom eller social utestängning med 15 miljoner fram till 2030⁴⁵. Under 2020 var andelen personer som riskerade fattigdom eller social utestängning i EU 21,9 % (se diagram 7). För att uppnå den ambition som ingår i målet att minska fattigdomen i EU måste medlemsländerna vidta åtgärder inom de tre områdena för inkomststöd, tillgång till varor och tjänster samt integration på arbetsmarknaden.

I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter fastställs det kompletterande målet att minska antalet barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning. För att bryta cykeln av fattigdom över generationerna och bidra till lika möjligheter i EU är det viktigt att lägga särskilt fokus på barnen. Ambitionen med detta kompletterande mål är att minska antalet barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning med 5 miljoner fram till 2030.

Diagram 7: Andel som löper risk för fattigdom eller social utestängning inom hela befolkningen 2020 (i %)

Källa: Eurostats indikator [[tepsr_lm410](#)]. Målet med en minskning på 15 miljoner personer fram till 2030 skulle motsvara en andel på 17,6 % enligt basvärdet för 2019 och Eurostats centrala befolkningsscenario för 2020-talet.

Ramar för riktmärkning som stöd till analys och beslutsfattande

I 2017 års meddelande om inrättande av den europeiska pelaren för sociala rättigheter föreslogs riktmärkning som ett verktyg för att stödja strukturreformer och främja en uppåtgående konvergens

⁴⁵ Med beaktande av Eurostats centrala befolkningsscenario för 2020-talet.

inom sysselsättning och på det sociala området. Ramar för riktmärkning möjliggör en multilateral översyn genom att kombinera kvantitativa indikatorer (för resultat och utfall) med en kvalitativ analys av politiska utformningsdetaljer och politiska verktyg som påverkar ett bra beslutsfattande. Förutom att ge stöd åt beslutsfattandet kan ramarna för riktmärkning, tillsammans med indikatorerna i den sociala resultattavlan, bidra till analysen i den europeiska planeringsterminen och den gemensamma sysselsättningsrapporten.

Sedan 2017 har ramar för riktmärkning utarbetats av kommissionen och diskuterats med medlemsländerna inom flera olika områden, i linje med en gemensam strategi som överenskommits av sysselsättningskommittén och kommittén för socialt skydd. Ramarna har omfattat följande områden: 1) arbetslöshetsförmåner och aktiva arbetsmarknadsåtgärder, 2) vuxnas kompetens och lärande samt 3) minimiinkomst. De viktigaste resultaten av denna översyn har rapporterats i de föregående gemensamma sysselsättningsrapporterna. Kommissionen har även påbörjat ett arbete med ytterligare ramar som skulle kunna användas i kommande omgångar av planeringsterminen, framför allt när det gäller samarbetet med sysselsättningskommittén om riktmärkning av minimilöner och kartläggning av kollektivförhandlingar samt med kommittén för socialt skydd om tillräckliga pensioner och barnomsorg och stöd för barn.

Ramen för barnomsorg och stöd för barn godkändes av kommittén för socialt skydd i oktober 2021. Inom denna ram fastställs utfallsindikatorer (för deltagande i förskoleverksamhet och barnomsorg, barnfattigdom och utestängning av barn) och resultatindikatorer (skillnaden i deltagandet i barnomsorg i olika inkomstkvintiler, effekten av sociala transfereringar för att minska barnfattigdom, skillnaderna i andelen barn i hushåll med hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst och andelen barn som bor i bostäder med allvarliga brister, effekten av föräldraskap på sysselsättningen i åldersgruppen 25–49 år samt andelen av befolkningen i åldersgruppen 25–49 år som inte arbetar eller arbetar deltid på grund av omsorgsansvar, uppdelat efter kön). För att bedöma om inkomststödet är tillräckligt infördes två indikatorer avseende inkomsten för ett par som inte arbetar och har två barn och inkomsten för ett par med två barn som har en enda låg inkomst, båda i förhållande till fattigdomsgränsen. En stor mängd bakgrundsinformation tillhandahålls för att bättre redogöra för medlemsländernas övervakning av utvecklingen. Några områden lyfts fram som prioriterade för framtida insatser, särskilt när det gäller politiska verktyg.

Ramarna för riktmärkning förbättrar den gemensamma förståelsen av de relevanta indikatorerna och de politiska verktygen inom ett politikområde och utgör ett betydelsefullt bidrag till genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter. När handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter har antagits kommer framtida ramar för riktmärkning att anpassas till den reviderade sociala resultattavlan. De viktigaste resultaten av denna översyn rapporteras i den gemensamma sysselsättningsrapporten.

SYSSELSÄTTNINGSPOLITISKA OCH SOCIALA REFORMER – MEDLEMSLÄNDERNAS ÅTGÄRDER OCH RESULTAT

2.1 Riktlinje 5: Stimulera efterfrågan på arbetskraft

I detta avsnitt beskrivs genomförandet av sysselsättningsriktlinje 5, enligt vilken medlemsländerna rekommenderas att skapa förutsättningar för att öka efterfrågan på arbetskraft och skapa nya jobb, i linje med pelarens princip 4 (aktiva arbetsmarknadsåtgärder) och princip 6 (lön). Underavsnitt 2.1.1 handlar om de viktigaste utvecklingstendenserna på arbetsmarknaden, även mot bakgrund av effekterna av covid-19-krisen. I underavsnitt 2.1.2 redogörs för de åtgärder som medlemsländerna vidtagit inom dessa områden, med särskild inriktning på åtgärder för att bevara sysselsättningen under covid-19-krisen och skapa nya jobb.

2.1.1 Nyckelindikatorer

Efter den inledande chocken av covid-19-krisen har situationen på arbetsmarknaden stabiliserats under 2021. Trots att BNP i EU minskade med 6 % under 2020 jämfört med året innan steg arbetslösheten endast med 0,4 procentenheter, från i genomsnitt 6,7 % till 7,1 % under samma period (med en ökning av månadsvärdena på 1,4 procentenheter, från bottennoteringen före krisen på 6,3 % i mars 2020 till toppnoteringen 7,7 % i september 2020). Stödåtgärder i form av korttidsarbete och andra system för bevarande av arbetstillfällen bidrog till den relativt begränsade ökningen av arbetslösheten. Ett lägre deltagande på arbetsmarknaden, främst på grund av oro för smitta och sämre möjligheter att hitta ett jobb på grund av nedgången i den ekonomiska verksamheten, bidrog också till att ökningen av arbetslösheten begränsades. Även om nya arbetstillfällen kommer att skapas i takt med den ekonomiska återhämtningen förväntas sysselsättningen inte återgå till nivåerna före krisen förrän 2022. Denna prognos gäller trots att arbetslösheten började närma sig nivån före krisen (6,7 %) i september 2021.

Antalet arbetstagare som drog nytta av korttidsarbete och andra system för bevarande av arbetstillfällen låg på en hög nivå fram till mitten av 2021. Samtliga av EU:s medlemsländer antingen införde nya eller förstärkte befintliga system för korttidsarbete och/eller andra system för bevarande av arbetstillfällen under covid-19-krisen. Under den första vågen av pandemin (i april–maj 2020) nådde användningen av sådana system de högsta nivåerna någonsin (upp till 40 % av det totala antalet anställda på upp till 60 % av alla företag i länder som Frankrike och Italien, se diagram 2.1.1). Användningen av dessa system var fortfarande betydande under andra halvåret 2020 och första halvåret 2021, om än på lägre nivåer. Dessa stödåtgärder bidrog i hög grad till att begränsa pandemins effekter på arbetsmarknaden, framför allt vad gäller sysselsättningen och i synnerhet för arbetstagare med lägre inkomst (Eurostat, 2021⁴⁶). I några medlemsländer (t.ex. Estland och Lettland) avslutades systemen för att senare återinföras när smittspridningen på nytt tog fart. Som en

⁴⁶ [Impact of COVID-19 on employment income - advanced estimates - Statistics Explained \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

del av EU:s åtgärder i samband med pandemin fick 19 medlemsländer – totalt omkring 31 miljoner personer och 2,5 miljoner företag – under 2020 stöd från Sure⁴⁷. Det är viktigt att systemen för korttidsarbete underlättar och stöder omstruktureringsprocesserna och inte orsakar fördröjningar av strukturanpassningar. För att säkerställa detta bör de exceptionella nödgåtgärderna, när tiden är mogen, fasas ut.

⁴⁷ Andra rapporten om genomförandet av Sure (COM(2021) 596).

Diagram 2.1.1: Andelen anställda och företag som fått stöd genom korttidsarbete och andra åtgärder för att behålla arbetstillfällena har minskat gradvis

Täckningen av åtgärder för att behålla arbetstillfällena varierade bland medlemsländerna (i %, första kvartalet 2020 till andra kvartalet 2021)

Anm.: Uppgifter finns inte tillgängliga för Tjeckien och Rumänien.

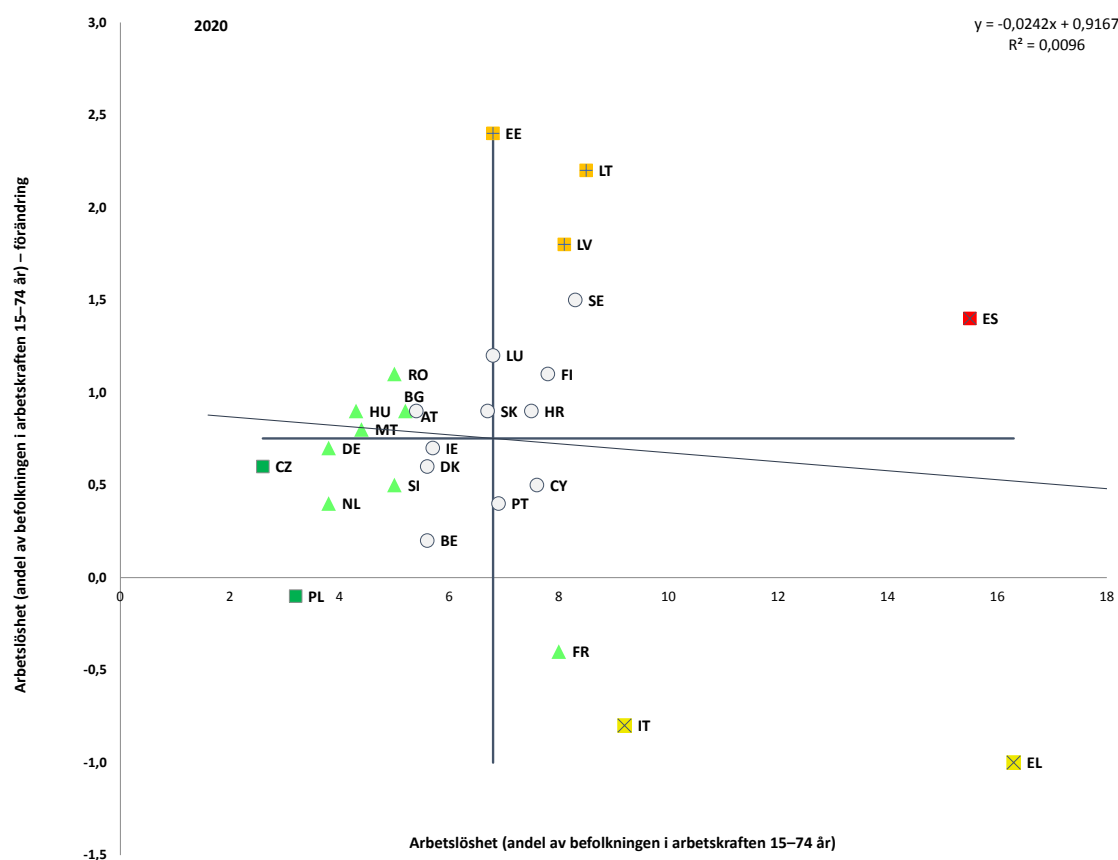
Källa: Eurostat, covid-19-statistik⁴⁸.

Arbetslösheten förvärrades i de flesta av EU:s medlemsländer under 2020 jämfört med 2019. Under 2020 ökade arbetslösheten i alla utom fyra medlemsländer jämfört med 2019 (se diagram 2.1.2). Toppnoteringen för EU (7,7 %) nåddes i september 2020. Enligt den sociala resultattavlan är situationen fortfarande ”kritisk” för Spanien, som under 2020 noterade en ökning från en redan hög arbetslöshetsnivå, medan situationen i Grekland och Italien är ”svag men förbättras”. Arbetslösheten i de baltiska länderna förvärrades avsevärt under loppet av 2020, men nya uppgifter antyder att en återhämtning har skett under 2021. Under de första nio månaderna 2021 noterades den största minskningen av arbetslösheten i Cypern (–3,5 procentenheter), Grekland (–3,1 procentenheter) och Österrike (–2,1 procentenheter). Under samma period noterades mindre förbättringar, men fortfarande över 1 procentenhet, i Irland, Danmark, Slovenien, Estland och Spanien.

⁴⁸ [Society and work - COVID-19 - Eurostat \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1).

Diagram 2.1.2: Arbetslösheten steg i de flesta av medlemsländerna under 2020

Arbetslöshet (åldersgruppen 15–74 år) och förändring mellan 2019 och 2020 (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.

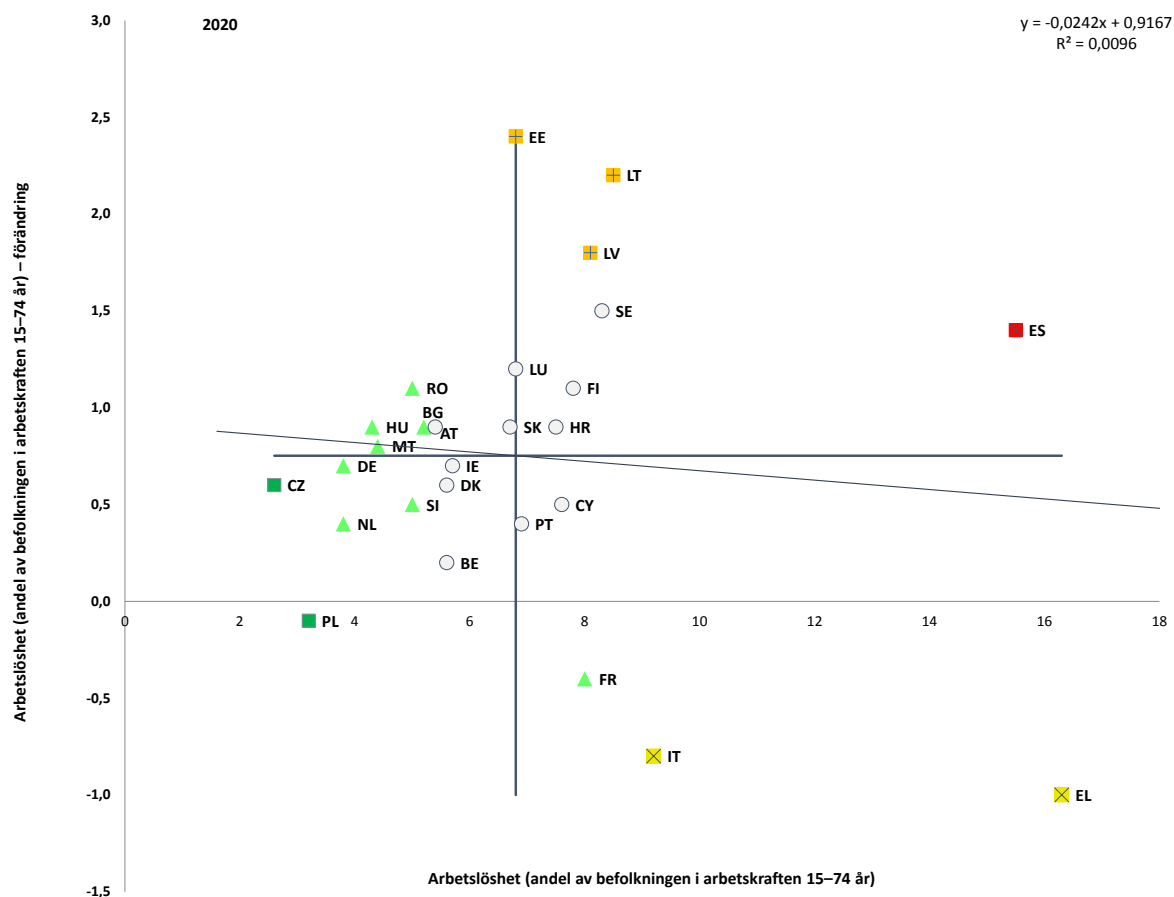
Källa: Eurostat, [\[une rt a\]](#) arbetskraftsundersökningen.

Enligt indikatorn i den sociala resultattavlan minskade sysselsättningen i nästan alla EU-länder under 2020 jämfört med 2019. Såsom framgår av diagram 2.1.3 är Grekland, Italien och Spanien fortfarande i en ”kritisk situation” enligt den metod som används i den sociala resultattavlan, på grund av en ytterligare minskning av sysselsättningen till nivåer omkring eller under 65 %. I andra änden av skalan uppvisar Sverige, Tyskland, Tjeckien och Nederländerna ”bästa resultat” (med nivåer nära eller över 80 % under 2020). Totalt sett sjönk sysselsättningsgraden i EU (i åldersgruppen 20–64 år) till 72,5 % under 2020 (–0,7 procentenheter jämfört med 2019). Sysselsättningsgraden har visserligen börjat återhämta sig sedan tredje kvartalet 2020, men trots det var sysselsättningen i EU (arbetstagare och egenföretagare) fortfarande 1 % lägre under andra kvartalet 2021 (enligt uppgifter från nationalräkenskaperna) än toppnoteringen under det sista kvartalet 2019, med bestående regionala skillnader (se bilaga 3). Skillnaden i sysselsättningsgrad mellan stad och landsbygd i EU påverkades inte av covid-19-krisen, utan uppgick 2020 till 0,9 procentenheter för befolkningen i åldern 20–64 år (en minskning med 0,1 procentenheter jämfört med 2019). Uppgifter från nationalräkenskaperna visar att sysselsättningstillväxten mellan första och

andra kvartalet 2021 var positiv i alla medlemsländer utom Estland och Spanien. I nio medlemsländer (Belgien, Danmark, Frankrike, Luxemburg, Ungern, Malta, Nederländerna, Polen och Portugal) låg sysselsättningsgraden under andra kvartalet 2021 över nivåerna före krisen (fjärde kvartalet 2019).

Diagram 2.1.3: Sysselsättningsgraden sjönk i nästan alla medlemsländer under 2020

Sysselsättningsgrad (åldersgruppen 20–64 år) och förändring mellan 2019 och 2020 (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.

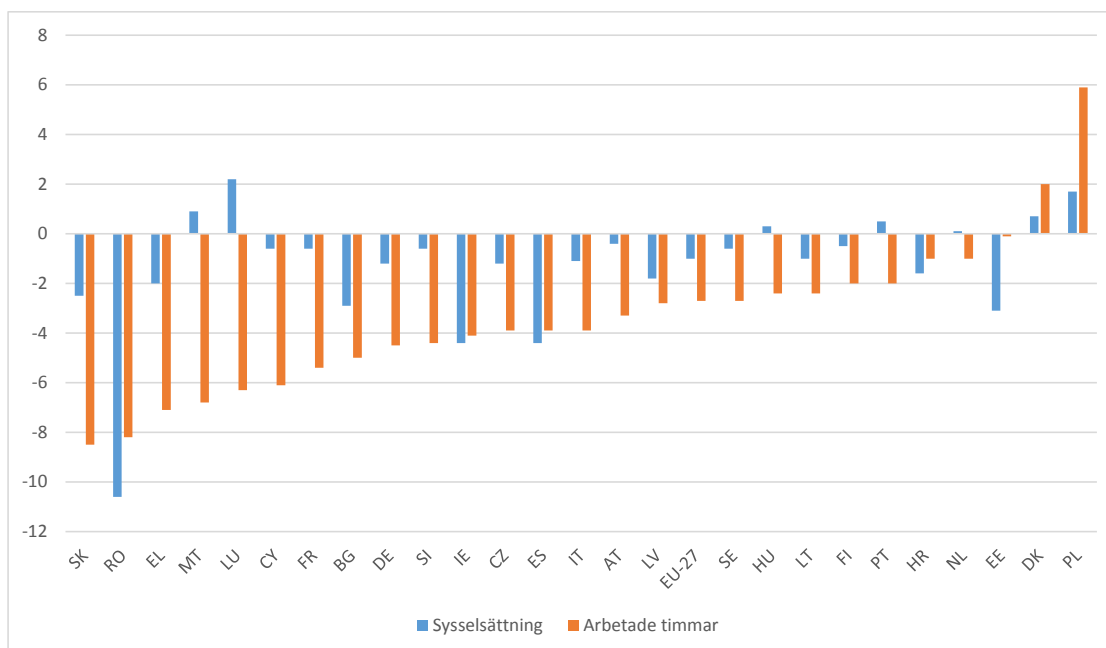
Källa: Eurostat [[lfsi_emp_a](#)], arbetskraftsundersökningen.

Alla medlemsländer utom två har noterat en minskning av antalet arbetade timmar per anställd sedan början av covid-19-krisen. Som en följd av åtgärderna för att begränsa krisens omedelbara konsekvenser är minskningen av det totala antalet arbetade timmar kraftigare än vad som kunde förväntas mot bakgrund av förändringarna i sysselsättningsgraden (diagram 2.1.4). I vilken utsträckning förlusten av sysselsättning kunde undvikas berodde även på yrkenas karaktär, däribland nödvändigheten och graden av distansarbete samt behovet av social samverkan. Efter en toppnotering under andra kvartalet 2020 sjönk antalet arbetstagare som var frånvarande från arbetet till samma nivåer som före pandemin i de flesta av medlemsländerna. Sedan återhämtningen inleddes har antalet arbetade timmar legat under nivåerna före pandemin i alla länder utom Danmark och Polen. Det låga

antalet arbetade timmar kan återspegla användningen av korttidsarbete mot bakgrund av den begränsade verksamheten, men det är fortfarande oklart om antalet arbetade timmar per anställd kommer att återgå till nivåerna före krisen⁴⁹. I avsnitt 2.2 anges utvecklingen av antalet arbetade timmar med en uppdelning efter kön.

Diagram 2.1.4: De flesta av medlemsländerna noterade en betydande minskning av sysselsättningen och antalet arbetade timmar

Förändring av den totala sysselsättningen och det totala antalet arbetade timmar mellan fjärde kvartalet 2019 och andra kvartalet 2021 (i %)

Anm.: Säsong- och kalenderrensade data, dock endast säsongrensade för Tjeckien, Grekland, Frankrike, Malta, Polen, Portugal och Slovakien (sysselsättning) samt Malta och Slovakien (antal arbetade timmar). Det finns inga tillgängliga uppgifter om antalet arbetade timmar för Belgien. Uppgifterna för LU och IE är för första kvartalet 2021.

Källa: Eurostat [namq_10_a10_e], nationalräkenskaper.

Sysselsättningen minskade kraftigare i de sektorer som drabbades hårdast av nedstängningarna och de nödvändiga begränsningsåtgärder som infördes för att bekämpa pandemin. Den kraftigaste minskningen av sysselsättningen noterades i de sektorer som drabbades hårdast av nedstängningarna, däribland hotell- och restaurangsektorn, resesektorn, kultursektorn och sektorn för hushållstjänster⁵⁰. Bland de sektorer som upplevde den största ökningen av sysselsättningen 2020 (jämfört med föregående år) märks framför allt tillverkning av grundläggande läkemedel, försäkring, datorprogrammering och

⁴⁹ Europeiska kommissionen (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual review 2021*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå (ännu inte publicerad).

⁵⁰ Eurofound (2021), *Covid-19: konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet*, Covid-19-serien, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

telekommunikation⁵¹. De hårdast drabbade sektorerna fanns också med bland de som tog emot mest stöd genom system för korttidsarbete.

Egenföretagandet sjönk mer än den totala sysselsättningen, med vissa skillnader mellan länderna. Under 2020 sjönk antalet egenföretagare i EU med 1,5 %, vilket motsvarade en andel på 14 %. Denna minskning var mest uttalad bland egenföretagare med anställda (–4,7 %). Egenföretagarna drabbades särskilt hårt i Tyskland och Italien. Elva medlemsländer kunde emellertid notera ett ökat antal egenföretagare, framför allt Polen, Frankrike, Nederländerna och Ungern. Under det andra kvartalet 2021 sjönk antalet egenföretagare i EU med 2,6 % jämfört med samma kvartal året innan, men för egenföretagare utan anställda var minskningen 5 %. De största minskningarna under 2021 noterades i Rumänien, Italien, Portugal och Nederländerna. Även om den totala sysselsättningen i EU återhämtade sig under det första och andra kvartalet 2021 märktes ingen motsvarande utveckling bland egenföretagarna⁵².

Covid-19-krisen medförde en tillfällig minskning av den tidigare historiskt höga bristen på arbetskraft, men i de flesta av medlemsländerna är nivåerna åter på väg upp. Brist på arbetskraft uppstår när arbetsgivarna inte kan hitta de arbetstagare de behöver för att tillsätta lediga tjänster. Före krisen, under andra kvartalet 2019, var vakansgraden 2,4 % i EU-27. Efter att ha sjunkit till 1,6 % under andra kvartalet 2020 har vakansgraden stigit och uppgick under andra kvartalet 2021 till 2,3 %, vilket innebär att effekterna av covid-19-krisen nästan helt suddats ut. Enligt EU:s konjunkturundersökning (EU-BCS) låg bristen på arbetskraft före pandemin på en historiskt hög nivå i 15 medlemsländer (Österrike, Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Estland, Grekland, Frankrike, Ungern, Irland, Italien, Lettland, Litauen, Polen, Portugal, Rumänien och Slovakien – se diagram 2.1.5)⁵³. Nedgången i den ekonomiska verksamheten på grund av covid-19-pandemin ledde till en minskad brist på arbetskraft i nästan alla medlemsländer⁵⁴. Under 2021 började bristen på arbetskraft stiga igen i de flesta medlemsländerna när ekonomin gradvis återhämtade sig efter att medlemsländerna lättat på nedstängningsåtgärderna. I sektorer som byggverksamhet, hälso- och sjukvård, långvarig vård och omsorg samt information och kommunikation drivs denna process av en långvarig kompetensbrist. Under andra kvartalet 2021 närmade sig kompetensbristen nivåerna före pandemin, samtidigt som arbetslösheten endast minskade marginellt. Bristen på arbetskraft ökade mer i vissa av medlemsländerna än i andra. Andelen arbetsgivare som rapporterade att bristen på arbetskraft var en betydande begränsande faktor för produktionen under de tre första kvartalen 2021 var högst (över 20 %) i Polen, Rumänien, Litauen, Kroatien, Grekland och Tyskland.

Diagram 2.1.5: Den rapporterade bristen på arbetskraft minskade i de flesta av medlemsländerna till följd av pandemin, men håller åter på att stiga i takt med återhämtningen.

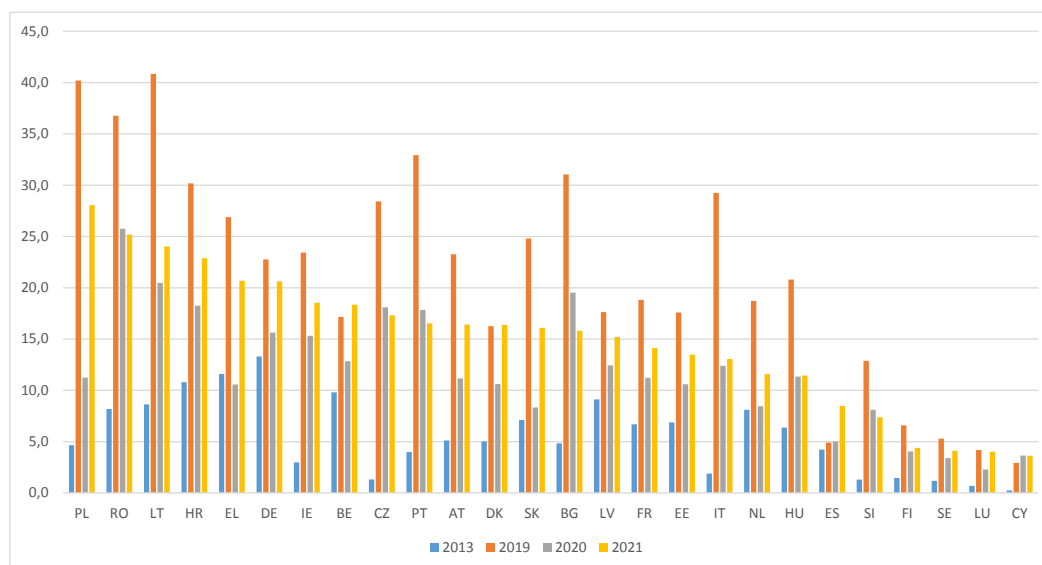
⁵¹ Europeiska kommissionen (2021) *Employment and social developments in Europe 2021*.

⁵² Uppgifter från nationalräkenskaperna, säsongsrensade.

⁵³ Resultaten överensstämmer i stort sett med slutsatserna i Europeiska investeringsbanksgruppens investeringsundersökning 2019.

⁵⁴ Denna utveckling begränsades dock sannolikt av införandet av korttidsarbete och andra åtgärder för att behålla arbetstillfällen.

Index för bristen på arbetskraft – Andelen arbetsgivare inom tillverknings-, tjänste- och byggsektorn som rapporterade att bristen på arbetskraft var en betydande begränsande faktor för deras produktion (i %, 2013–2021).

Anm.: Länderna rangordnas i fallande ordning efter bristen på arbetskraft 2021. Uppgifterna för 2021 har beräknats som genomsnittet för de tre första kvartalen.

Källa: EU-BCS.

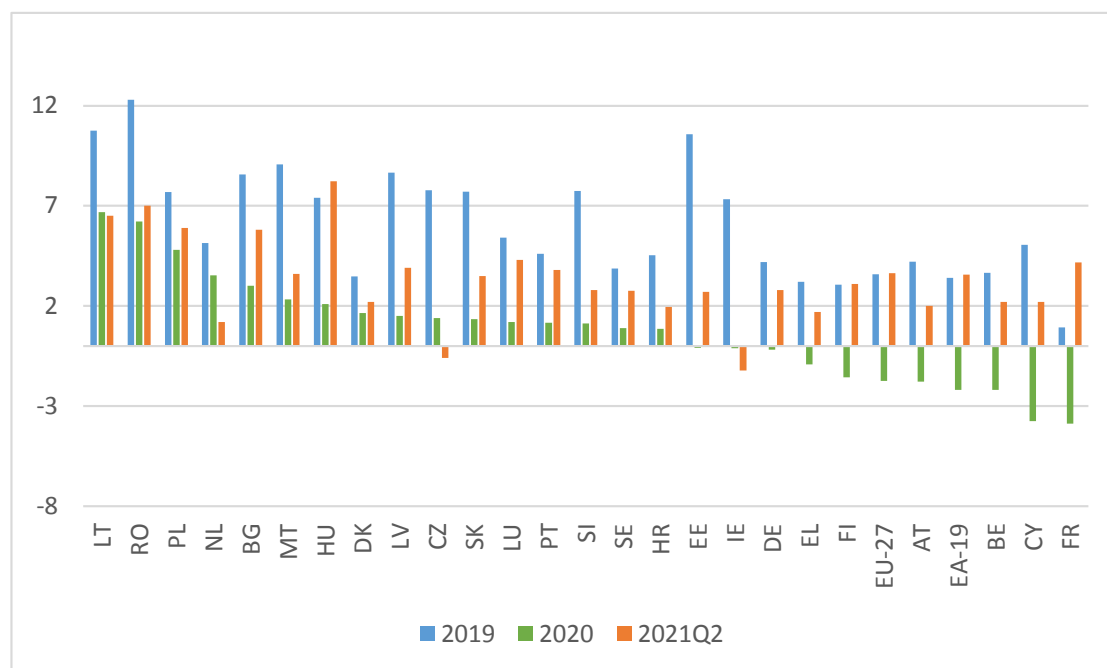
Covid-19-krisen orsakade en kraftig minskning av den nominella löneökningen som följdes av en återhämtning under det första halvåret 2021. Jämfört med 2019, då lönerna⁵⁵ steg med 3,6 % i EU-27, noterades under 2020 en negativ löneökning på –1,8 %. Minskningen kan åtminstone delvis förklaras av effekterna av korttidsarbete, vilka varierar beroende på utformningen av de nationella åtgärderna⁵⁶. Den negativa aggregerade nivån döljer emellertid betydande variationer mellan länderna. Under 2020 noterade Litauen, Rumänien, Polen, Nederländerna och Bulgarien en hög nominell löneökning på omkring eller över 3 %. Samtidigt sjönk lönerna i länderna i södra Europa samt i Belgien, Österrike och Finland. De mest betydande minskningarna registrerades i Italien (–6,9 %), Spanien (–5,4 %), Frankrike (–3,9 %) och Cypern (–3,6 %) (diagram 2.1.6). Detta berodde främst på det minskade antalet arbetade timmar på grund av den utbredda användningen av system för korttidsarbete. Under det första halvåret 2021, då flera medlemsländer kom ur recessionen och systemen för korttidsarbete började fasas ut, noterades åter en löneökning i alla länder utom Irland och Tjeckien. Totalt sett låg löneökningen under första halvåret 2021 på 3,6 % i både EU och euroområdet.

⁵⁵ Beräknade som nominell ersättning per anställd.

⁵⁶ I länder där förmåner betalas direkt till de anställda och registreras som sociala transfereringar ledde systemen för korttidsarbete till en minskning av lönekostnaderna.

Diagram 2.1.6: Den nominella löneökningen blev negativ i flera av medlemsländerna under krisen, men har återhämtat sig under 2021

Nominell ersättning per anställd (årlig förändring i procent, 2019–2020 och andra kvartalet 2021)

Anm.: 1) Lönerna mäts med indikatorn ”Nominell ersättning per anställd”, vilken beräknas som den totala ersättningen till anställda dividerad med det totala antalet anställda. Den totala ersättningen definieras som den totala ersättning, kontant eller in natura, som betalas av en arbetsgivare till en anställd för av denne utfört arbete under räkenskapsperioden och den består av två komponenter: i) löner som betalas kontant eller in natura, och ii) sociala avgifter som betalas av arbetsgivarna. 2) Alla uppgifter som används är nationalräkenskapsdata. Indikatorerna baseras på nationella valutavärden. 3) Länderna rangordnas i stigande ordning efter reallöneutvecklingen 2020.

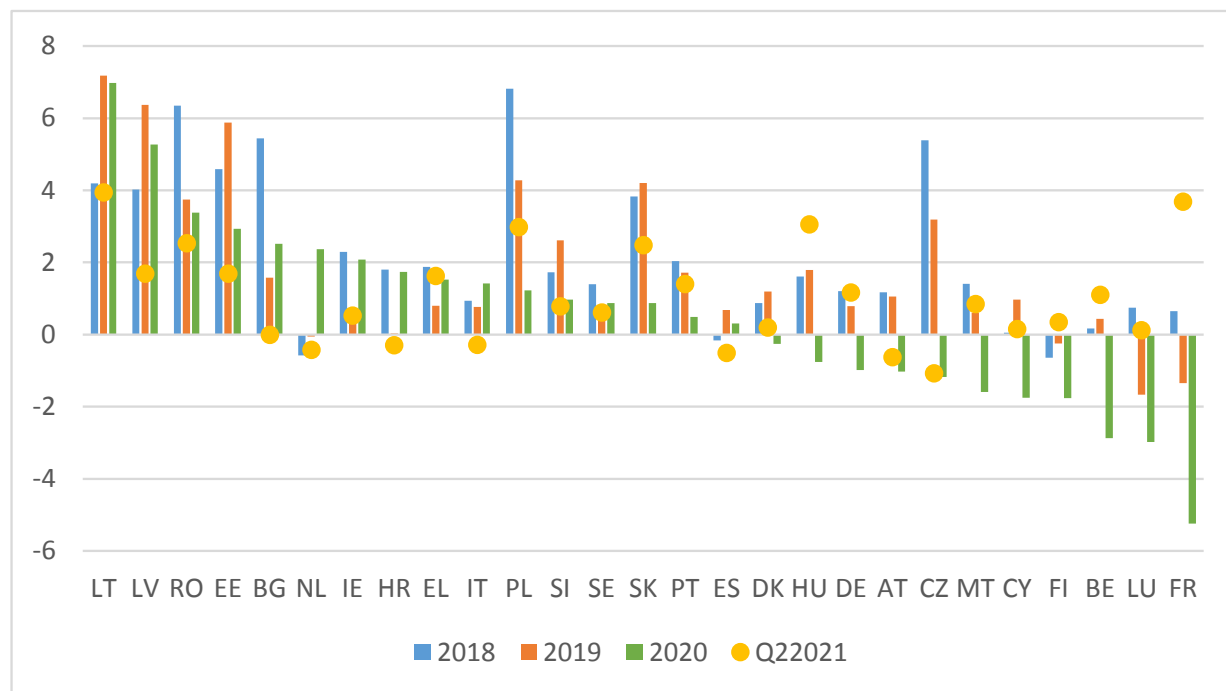
Källa: Europeiska kommissionen, databasen Ameco.

Reallönerna minskade i flera av medlemsländerna och i EU som helhet under 2020, men har åter börjat öka under 2021. I Danmark, Ungern, Tyskland, Österrike, Tjeckien, Malta, Cypern, Finland, Belgien, Luxemburg och Frankrike minskade reallöneökningen under 2020 jämfört med året innan (se diagram 2.1.7). Minskningen var mest markant i Frankrike (–5,2 %) och i Luxemburg (–3,0 %). I vissa länder noterades emellertid ökade reallöner under 2020, som mest i Litauen (7,0 %), Lettland (5,3 %) och Rumänien (3,4 %). Efter en negativ genomsnittlig reallöneutveckling under 2020 (–0,9 %) steg reallönerna i EU med 1,1 % under första halvåret 2021. Den största reallöneökningen under första halvåret 2021 noterades i Litauen (3,9 %), Frankrike (3,7 %) och Ungern (3,1 %). Osäkerheten kring inflationsutsikterna kan påverka reallöneutvecklingen framöver⁵⁷.

⁵⁷ I Europeiska kommissionens prognos från sommaren 2021 förutses en måttlig ökning av inflationen under 2021 och 2022, men kommissionen noterar att inflationen kan bli högre än prognosen om leveransbegränsningarna blir mer långvariga och om prisökningarna i större utsträckning överförs till konsumentpriserna. Se Europeiska kommissionen, Institutional paper 156, juli 2021 (sommärprognos).

Diagram 2.1.7: De genomsnittliga reallönerna minskade i EU under 2020, men började stiga igen under det första halvåret 2021

Real ersättning per anställd, BNP-deflator (årlig förändring i procent 2018, 2019, 2020 och andra kvartalet 2021)

Källa: Ameco.

Timlönerna ökade väsentligt under 2020 på grund av den drastiska nedgången i antalet arbetade timmar i samband med korttidsarbete och andra åtgärder för att behålla arbetstillfällen. Timlönerna steg med omkring 4,6 % respektive 5,2 % för EU och euroområdet (de högsta nivåerna sedan 2001), en ökning från 2,7 % respektive 2,2 % under 2019. På kvartalsbasis antyder de observerade symmetriska förändringarna av timersättningen och ersättningen per anställd att den minskade ersättningen per anställd främst berodde på den minskade antalet arbetade timmar, framför allt i samband med korttidsarbete. I några av medlemsländerna (Österrike, Grekland, Frankrike, Malta och Slovenien) ökade ersättningen per timme över fyra gånger mer än den nominella ersättningen per anställd. Under det första halvåret 2021 steg timersättningen i EU i en något högre takt än under det sista kvartalet 2020 (0,3 %).

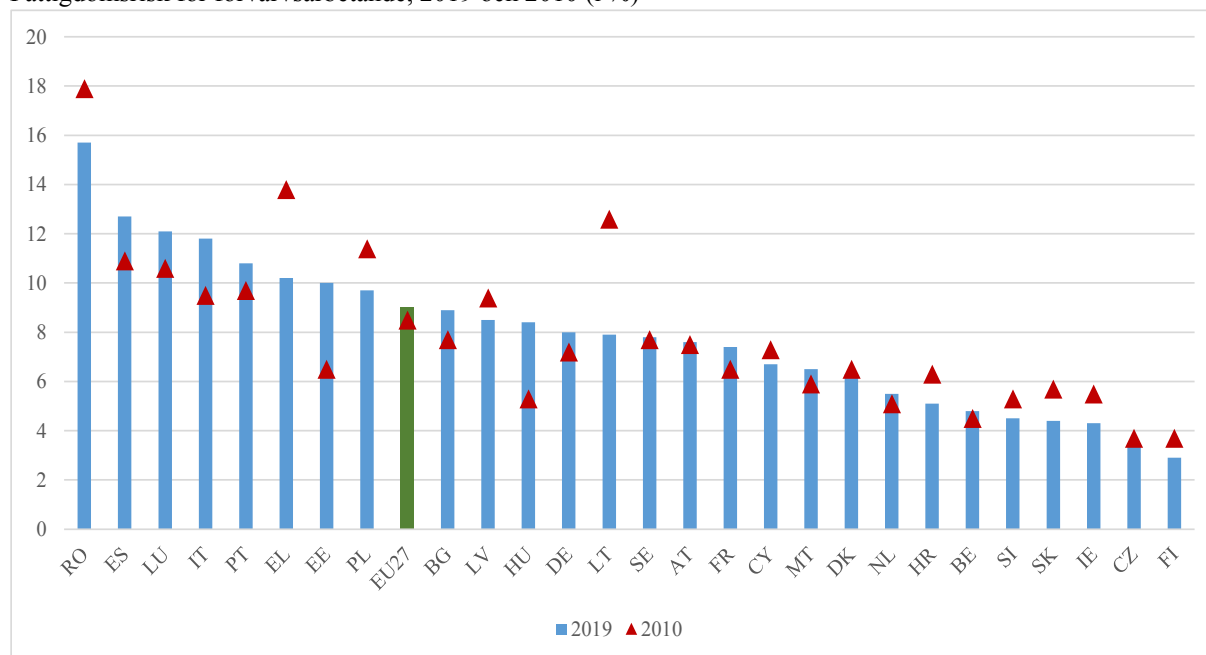
Ett arbete är inte alltid tillräckligt för en skälig inkomst. Fattigdomen bland förvärvsarbetande i EU-27 har ökat från 8,5 % under 2010 till 9,0 % under 2019⁵⁸ (vilket framgår av diagram 2.1.8). Visstidsanställda har i regel en större risk att drabbas av fattigdom än tillsvidareanställda (16,2 % respektive 5,9 %), och samma sak gäller för lågutbildade

⁵⁸ Uppgifter för EU-27 fanns inte tillgängliga vid brytdatumet den 28 oktober 2021. Fattigdom bland förvärvsarbetande är andelen personer som arbetar och som har en ekvivalerad disponibel inkomst under fattigdomsgränsen, dvs. 60 % av den nationella ekvivalerade disponibla medianinkomsten (efter sociala transfereringar). Uppgifterna för 2007 avser de enda jämförbara ackumulerade uppgifterna för EU som fanns tillgängliga för det året, dvs. EU-27 inklusive Storbritannien men exklusive Kroatien. I de nuvarande 27 medlemsländerna (dvs. inklusive Kroatien och exklusive Storbritannien) har fattigdomen bland förvärvsarbetande i genomsnitt ökat från 8,5 % under 2010 (tidigaste tillgängliga uppgifter) till 9 % under 2019.

arbetstagare jämfört med högkvalificerade (19 % respektive 4,9 %). Dessutom är det mycket mer sannolikt att arbetstagare födda utanför EU drabbas av fattigdom än inrikes födda (20,1 % jämfört med 8,1 %). Diagram 2.1.8 visar att mer än 10 % av arbetstagarna riskerade fattigdom i Rumänien, Spanien, Luxemburg, Italien, Portugal och Grekland under 2019. Inom denna grupp ökade fattigdomen bland förvärvsarbetande under 2019 jämfört med 2010 i Spanien, Italien, Luxemburg och Portugal.

Diagram 2.1.8: Fattigdomen bland förvärvsarbetande har ökat i EU under det senaste årtiondet

Fattigdomsrisk för förvärvsarbetande, 2019 och 2010 (i %)

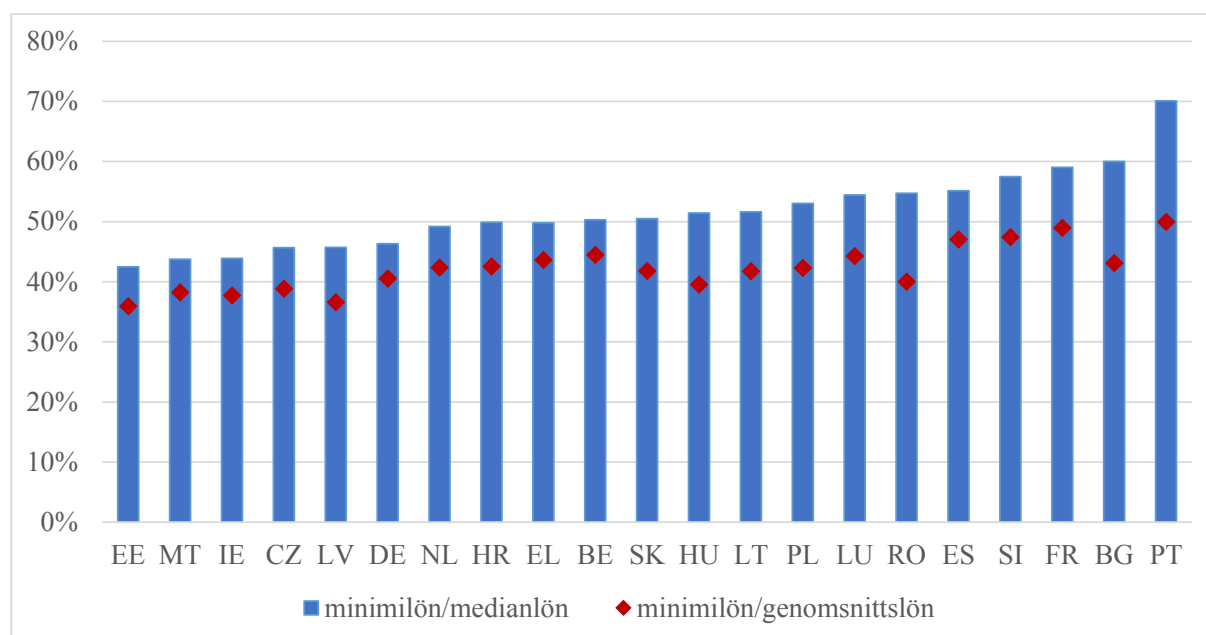

Källa: Eurostat [ilc_iw01].

Trots att de lagstadgade minimilönerna på senare år har ökat i många medlemsländer är de fortfarande ofta låga jämfört med andra löner i ekonomin. I nästan alla medlemsländer ligger den lagstadgade minimilönen under 60 % av medianlönen och under 50 % av genomsnittslönen (se diagram 2.1.9). Under samma år låg minimilönen i länder som Litauen, Irland, Nederländerna, Ungern, Estland, Lettland och Tjeckien dessutom under 50 % av medianlönen och under 40 % av genomsnittslönen⁵⁹.

Diagram 2.1.9: I nästan alla medlemsländer ligger den lagstadgade minimilönen under 60 % av medianlönen och under 50 % av genomsnittslönen

Lagstadgade minimilöner som andel av median- och genomsnittslönerna för heltidsanställda (i %, 2019)

Anm.: Diagrammet omfattar inte AT, CY, DK, FI, IT och SE, som inte har någon lagstadgad minimilön. I dessa länder skyddas minimilönerna av kollektivavtal.

Källa: Eurostat [earn_mw_cur], OECD.

Kollektivförhandlingar spelar en viktig roll för att uppnå ett tillräckligt skydd för minimilönerna i unionen. Omfattningen av kollektivförhandlingar har under de två senaste årtiondena minskat i många medlemsländer. Den nedåtgående trenden har varit mest uttalad i Grekland, Rumänien, Bulgarien, Slovakien, Cypern och Slovenien (se diagram 2.1.10). I flera medlemsländer kan den minskade förekomsten av kollektivförhandlingar förklaras av färre förhandlingar där flera arbetsgivare deltar på sektorsnivå eller nationell nivå till följd av lagstiftningsändringar, ändringar av villkoren för förlängning av kollektivförhandlingar eller ändringar av andra faktorer som förekomsten av arbetsgivarorganisationer⁶⁰ och medlemskap i fackföreningar⁶¹. Utvecklingen har även förstärkts av de strukturella förändringarna av ekonomin i riktning mot sektorer med lägre fackanslutning, särskilt i tjänstesektorn, och av ett minskat medlemskap i fackföreningar på grund av den ökande förekomsten av atypiska anställningar, till exempel plattformsarbete. I länder där minimilönerna uteslutande fastställs genom kollektivförhandlingar är täckningsgraden över 80 %. Det enda undantaget är Cypern, som har uppvisat en betydande minskning under de senaste två årtiondena (från 65 % till 43 %) och annonserat en övergång till lagstadgade minimilöner senast 2022. I Italien, Spanien, Finland och Danmark har kollektivförhandlingarnas täckning ökat sedan 2000, och i Österrike har täckningen legat kvar på samma höga nivå (98 % av alla anställda).

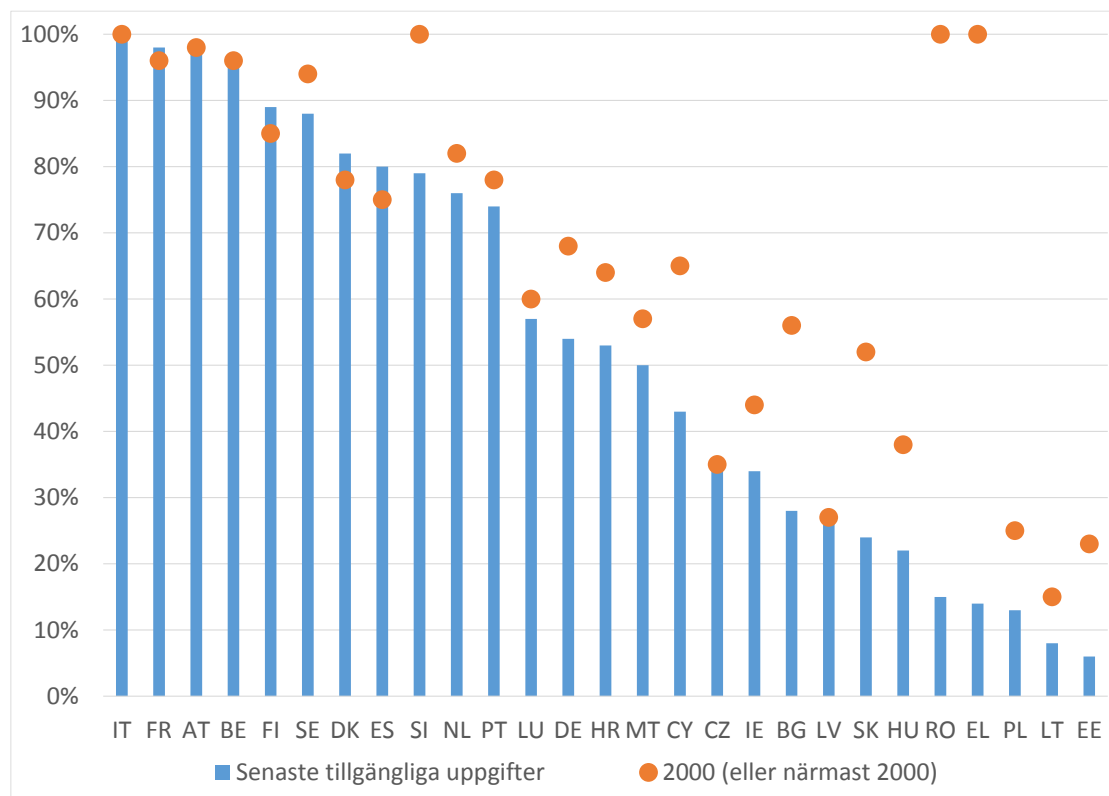
⁶⁰ Förekomsten av arbetsgivarorganisationer definieras som medlemskap baserat på antalet anställda som anställts av ett medlemsföretag som en andel av det totala antalet anställda inom det organisatoriska område som organisationerna utgör.

⁶¹ Europeiska kommissionen (2021), *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review*.

Kommissionens förslag till ett direktiv om tillräckliga minimilöner⁶² syftar till att förbättra tillräckligheten även genom främjandet av kollektiva löneförhandlingar. Kommissionen tillhandahåller stöd för att utöka arbetsmarknadsparternas kapacitet inom ramen för den sociala dialogen, EU:s program för sysselsättning och social innovation och ESF+.

Diagram 2.1.10: Kollektivförhandlingarnas täckningsgrad bland anställda har sjunkit i nästan alla medlemsländer under perioden 2000–2019

Antalet anställda som omfattas av ett kollektivavtal, delat med det totala antalet löntagare (i %, 2000 och 2019)

Anm.: 1) De senaste tillgängliga uppgifterna är från 2019 (AT, BE, CZ, HU, IT, LT, NL, PL, PT), 2018 (BG, DE, DK, ES, FR, LU, LV, SE), 2017 (EL, FI, IE, SI, RO), 2016 (CY, MT), 2015 (SK) och 2014 (HR). 2) För IT har täckningen reviderats till 100 % för att återspegla att de grundlöner som fastställs i kollektivavtal (*minimi tabellari*) används av arbetsdomstolarna som referens för tillämpningen av den konstitutionella principen om rimlig och tillräcklig ersättning.

Källa: OECD/AIAS-databasen (2021).

Den gröna och digitala omställningen förväntas ha en betydande inverkan på den framtida utvecklingen av arbetsmarknaden. Pandemin har påskyndat den pågående digitaliseringen inom EU:s ekonomier och samhällen. Digital teknik skapar nya möjligheter till lärande, arbete och personlig utveckling och förbättrar tillgången till utbildning och sysselsättning. På arbetsmarknaden skapar den digitala tekniken nya anställningsmöjligheter och bidrar till en bättre matchning mellan arbetsgivare och arbetstagare. Den medför emellertid även risker för de befintliga arbetstillfällena, i synnerhet när det gäller rutinmässiga verksamheter med lågutbildad arbetskraft. Detta kan leda till en större polarisering med

⁶² Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillräckliga minimilöner i Europeiska unionen, COM (2020) 682.

minskad sysselsättning inom yrken med medellön och en samtidig ökning av antalet låglöneyrken och höglöneyrken⁶³. Samtidigt kan övergången mot klimatneutralitet skapa upp till en miljon nya gröna arbetstillfällen i EU fram till 2030 om de rätta politiska åtgärderna vidtas, även om effekterna förväntas variera mellan olika yrkesområden, sektorer och regioner⁶⁴. Intressant nog visar analysen att arbetstillfällen kommer att skapas inom sektorer som rör förnybar energi, byggverksamhet, jordbruk och skogsbruk, och i första hand inom gruppen med medelhöga kompetensbehov, vilket innebär att de kan bidra till att bromsa den ovannämnda polariseringen av arbetsmarknaden. Även i detta fall finns det emellertid arbetstagare som kommer att förlora sina jobb (främst inom utvinningsindustrin och andra mycket energiintensiva sektorer) eller vara tvungna att anpassa sig till ändrade arbetsuppgifter och kompetenskrav. En snabb omfördelning av arbetskraften kan bidra till effektivitetsvinster och öka produktiviteten och lönerna, i synnerhet inom framtidsorienterade sektorer. Här spelar arbetskraftens kompetensutveckling och omskolning en avgörande roll (se ruta 1 och avsnitt 2.2.1).

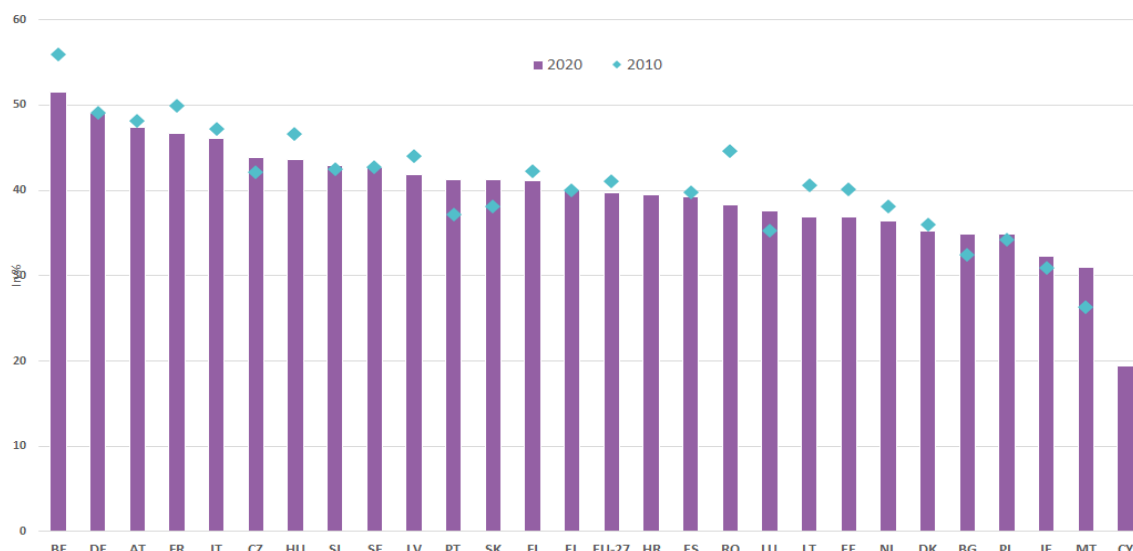
En hög skattekil på arbete kan ha negativa effekter för både efterfrågan på och utbudet av arbetskraft. Skattekillen på arbete används för att mäta skillnaden mellan arbetsgivarnas arbetskostnader och arbetstagarnas nettolön, uttryckt som andel av de totala lönekostnaderna. Den genomsnittliga skattekillen i EU-27 för en ensamstående person med genomsnittslön har minskat gradvis sedan 2010, ner till 39,7 % under 2020. Sedan 2010 har sju medlemsländer registrerat en betydande minskning (mer än 2 procentenheter) av sin skattekil vid genomsnittslön, och de största minskningarna har skett i Rumänien (–6,3 procentenheter), Ungern (–5,8 procentenheter), Belgien (–4,4 procentenheter) och Litauen (–3,7 procentenheter). I andra änden av skalan har betydande ökningar noterats sedan 2010 i Malta (4,6 procentenheter), Portugal (4,2 procentenheter) och Tjeckien (1,7 procentenheter) (se diagram 2.1.11).

Diagram 2.1.11: Skattekillen för genomsnittslönen har minskat i de flesta av EU:s medlemsländer under det senaste årtiondet

Skattekil för en ensamstående person med genomsnittslön, förändringar 2010 och 2020 (i %)

⁶³ Europeiska kommissionen (2019): Rapporten *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual Review 2019*, generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och inkludering.

⁶⁴ Konsekvensbedömning som medföljer kommissionens meddelande till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén av den 14 juli 2021, 55 %-paketet ("Fit for 55"): nå EU:s klimatmål 2030 för klimatneutralitet, [COM\(2021\) 550 final](#).

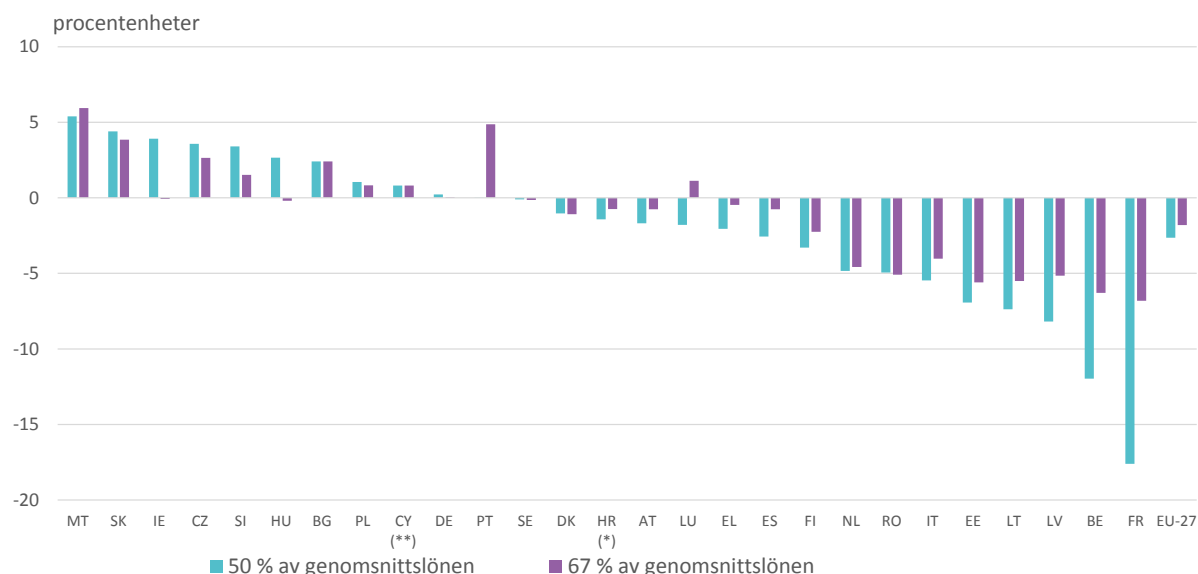
Anm.: Uppgifter för 2010 finns inte tillgängliga för Kroatien och Cypern.

Källa: Europeiska kommissionen, databas över skatter och förmåner, baserat på OECD:s skatteförmånsmodell (uppdaterad i mars 2021).

Skattekillen är vanligen lägre för låginkomsttagare än för arbetstagare med högre inkomst. Beskattningen av låginkomsttagare har viktiga konsekvenser för arbetsmarknaden (övergång till arbete, dold ekonomi – se avsnitt 2.3) och för den sociala inkluderingen (se avsnitt 2.4). Det finns en stor variation bland EU:s medlemsländer i detta avseende. Under 2020 låg skattekillen för personer som tjänade 50 % av genomsnittslönen på över 40 % i Ungern och Tyskland, samtidigt som den var under 20 % i Cypern och Frankrike. I många EU-länder har skattekillen minskat för arbetstagare i botten av inkomstfördelningen under det senaste årtiondet. Sett till EU-genomsnittet noterades en minskning av skattekillen med 2,6 procentenheter mellan 2010 och 2020 för inkomsttagare med 50 % av genomsnittslönen. I sex länder (Frankrike, Belgien, Lettland, Litauen, Estland och Italien) var minskningen större än 5 procentenheter (se diagram 2.1.12).

Diagram 2.1.12: I de flesta av EU:s medlemsländer minskar skatterna för arbetstagare i botten av inkomstfördelningen

Utvecklingen av skatteken för låginkomsttagare (50 % och 67 % av genomsnittslönen), ensamstående person (procentenheter, 2010–2020)

Anm.: *) uppgifter för Kroatien från 2013 och **) uppgifter för Cypern från 2014.

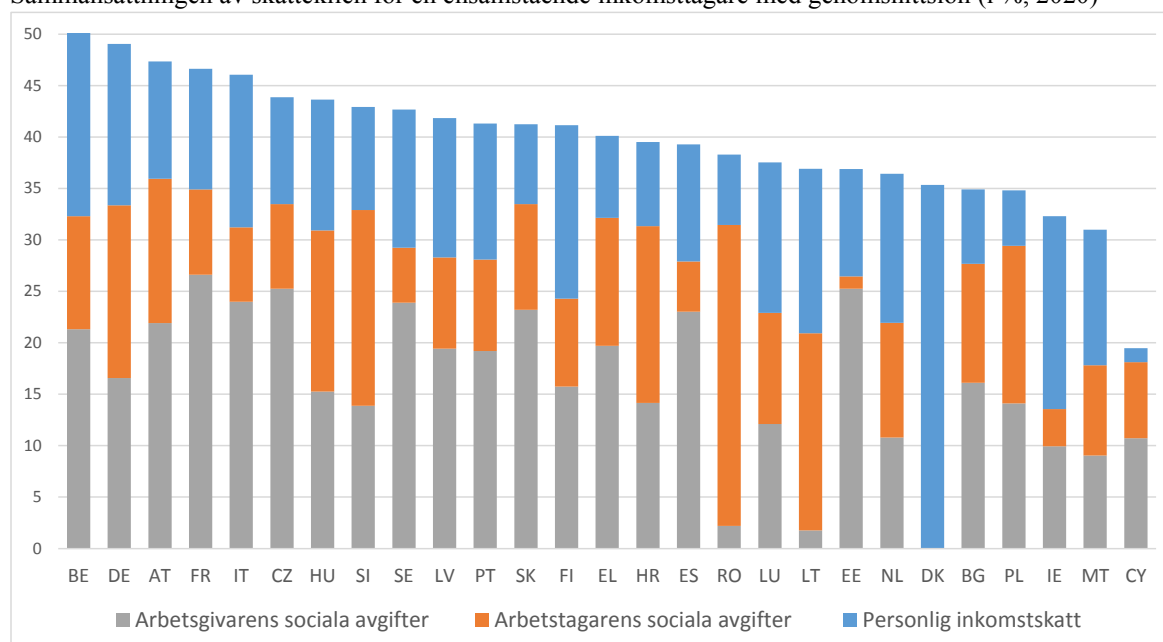
Källa: Europeiska kommissionen, databas över skatter och förmåner, baserat på OECD:s skatteförmånsmodell (uppdaterad i mars 2021).

Sammansättningen av skatteken på arbete varierar avsevärt mellan medlemsländerna.

De ingående delarna (dvs. personlig inkomstskatt, arbetstagarens och arbetsgivarens sociala avgifter), och i synnerhet deras storlek, kan påverka utbudet av eller efterfrågan på arbetskraft på olika sätt, åtminstone på kort sikt. I diagram 2.1.13 visas en jämförelse av skatteken för en ensamstående arbetstagare med genomsnittslön under 2020. Frankrike, Tjeckien och Estland har de högsta sociala avgifterna för arbetsgivare med över 25 % av personalkostnaderna. De sammanlagda sociala avgifterna (arbetsgivarens och arbetstagarens), som andel av personalkostnaderna, är högst i Österrike (36 %), följt av Frankrike, Slovakien och Tjeckien. Bortsett från Danmark, som inte har några delar i skatteken som rör sociala avgifter, har Irland (13,6 %) och Malta (17,8 %) de lägsta sammanlagda sociala avgifterna räknat som andel av personalkostnaderna. Rumänien (29 %) och Litauen (19,1 %) har den största andelen av skatteken som betalas av arbetstagarna. Arbetsgivarnas sociala avgifter är mindre än 5 % i Litauen och Rumänien.

Diagram 2.1.13: Det finns stora skillnader mellan länderna när det gäller sammansättningen av skattetrycket på arbete

Sammansättningen av skattekiln för en ensamstående inkomstagare med genomsnittslön (i %, 2020)

Anm.: Medlemsländerna rangordnas i fallande ordning efter nivån på den totala skattekiln. Familjebidrag påverkar inte uppgifterna, eftersom uppgifterna gäller för en ensamstående inkomstagare utan make/maka eller barn.

Källa: Europeiska kommissionen, databas över skatter och förmåner, baserat på OECD:s skatteförmånsmodell (uppdaterad i mars 2021).

I vissa fall finns det utrymme att flytta beskattningen från arbete till mer tillväxtinriktade skattebaser, framför allt genom att minska skattekiln för grupper med låg och medelhög inkomst, och samtidigt ta vederbörlig hänsyn till potentiella fördelningseffekter och säkerställa ett tillräckligt socialt skydd. De lagstiftningsförslag som presenteras i 55 %-paketet⁶⁵ av den 14 juli 2021, däribland den föreslagna revideringen av EU:s utsläppshandelssystem och energiskattedirektivet, är utformade för att möjliggöra en kostnadseffektiv och rättvis omställning till ren energi genom att anpassa ekonomiska incitament till EU:s höjda och rättsligt bindande klimatmål. Det finns underlag som visar att skatter på bränslen och andra energiprodukter utgör den största belastningen för låginkomsthushåll i förhållande till den disponibla inkomsten⁶⁶. En omsorgsfull utformning av politiken är därför nödvändig för att motverka fördelningseffekterna, i synnerhet för grupperna med lägst inkomst⁶⁷. Under 2019 hade omkring 7 % av befolkningen i EU-27, dvs. 31 miljoner människor, problem med att hålla sina hem tillräckligt uppvärmda. Detta

⁶⁵ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén av den 14 juli 2021, 55 %-paketet ("Fit for 55"): nå EU:s klimatmål 2030 för klimatneutralitet, [COM\(2021\) 550 final](#).

⁶⁶ Europeiska kommissionen (2020), *Employment and Social developments in Europe, Annual Review 2020*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå. Tillgänglig [på nätet](#).

⁶⁷ En nyligen utförd undersökning visade att en simulerad portfölj med 30 miljarder euro i gröna skatter som ersättning av inkomstskatten skulle kunna höja EU:s BNP med 35 miljarder euro (0,2 %) fram till 2030 och öka sysselsättningen med 140 000 heltidsekvivalenter (0,1 %). Simuleringen i undersökningen visade positiva effekter eller inga effekter alls på inkomsten i alla delar av fördelningen i samtliga medlemsländer.

påverkade även lägre medelinkomsttagare , även om det fanns betydande skillnader mellan medlemsländerna och inkomstgrupperna⁶⁸⁶⁹.

2.1.2 Politiska åtgärder

Sure bidrog starkt till att förhindra en ökning av arbetslösheten under 2020 och 2021. Genom Sure tillhandahölls back-to-back-lån med anslag på 100 miljarder euro för att hjälpa medlemsländerna att skydda arbetstillfällena och arbetstagarnas inkomster i samband med covid-19-pandemin. Hittills har kommissionen redan betalat ut nästan 95 % av det totala ekonomiska Sure-stöd som beviljats av rådet. Under den första vågen av pandemin 2020 beräknas Sure ha gett stöd till runt 31 miljoner människor och omkring 2,5 miljoner företag i 19 medlemsländer. Återkopplingen från stödmottagarna har visat att stödet från Sure har varit viktigt för ländernas arbete med att skapa och bygga ut systemen för korttidsarbete⁷⁰.

Bara mellan mars och september 2020 uppskattas att nästan 100 miljarder euro användes till korttidsarbete och andra system för bevarande av arbetstillfällena i EU. Stödets karaktär, urvalskriterier, nivå och varaktighet varierade från land till land, liksom finansieringskällan och införandet av utbildningskrav och anställningsskydd. Bestämmelserna skilde sig också åt vad gäller kraven på en minsta minskning av omsättningen. I 14 medlemsländer föreskrevs en minsta minskning på mellan 10 % och 50 % av omsättningen, vilket skulle kunna begränsa andelen stödberättigade företag och arbetstagare betydligt. Inkomstnivån under de arbetstimmar som inte fullgjorts varierade avsevärt mellan medlemsländerna. Ersättningen för inkomstbortfall varierade mellan 60 % och 100 %, och de flesta länderna tillämpade ett tak⁷¹. Alla utom sex av medlemsländerna erbjöd någon form av anställningsskydd för arbetstagare med korttidsarbete. **Österrike, Grekland, Italien, Nederländerna och Portugal** bestämde att inga uppsägningar fick förekomma inom hela arbetsstyrkan för företag som begärde statligt stöd under en viss tidsperiod. Fyra länder (**Österrike, Ungern, Tyskland och Frankrike**) införde krav på att erbjuda utbildning vid avbrott i verksamheten i sina bestämmelser om korttidsarbete, och **Tyskland och Frankrike** erbjöd även ekonomiska incitament⁷².

Mer än tre fjärdedelar av medlemsländerna införde särskilda åtgärder för inkomststöd till egenföretagare under pandemin. I alla utom tre av länderna var åtgärderna helt nya och

⁶⁸ Under 2019 uppgick andelen hushåll med lägre medelinkomst (mellan 60 % av medianinkomsten och medianinkomsten) som rapporterade att de inte kunde hålla sina hem tillräckligt uppvärmda till över 20 % av inkomstgruppen i fem medlemsländer (BG, CY, LT, PT, EL).

⁶⁹ Grupper med lägre socioekonomisk status påverkas emellertid ofta mer negativt av miljörelaterade hälsorisker, på grund av att de både är mer exponerade och mer sårbara: <https://www.eea.europa.eu/publications/unequal-exposure-and-unequal-impacts/>.

⁷⁰ Andra rapporten om genomförandet av Sure (COM(2021) 596).

⁷¹ Dessa tak innebär att korttidsarbete och liknande system tenderade att vara mer gynnsamma för att bibehålla inkomsten för låginkomsttagare.

⁷² Eurofound (2021), *Covid-19: konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet*, Covid-19-serien, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

tidsbegränsade. Några av länderna (t.ex. **Belgien**⁷³ och **Frankrike**) riktade stödet till egenföretagare till de mest utsatta sektorerna, medan andra huvudsakligen eller enbart gav stöd till egenföretagare utan anställda (**Nederländerna** och **Polen**) eller särskilda rättsliga strukturer⁷⁴. **Tjeckien, Grekland, Polen** och **Portugal** bestämde att inkomststöd till egenföretagare inte fick kombineras med annat statligt stöd. Nedre eller övre tröskelvärden för egenföretagares inkomst infördes i vissa länder för att avgränsa vilka grupper som kan få stöd. Vad gäller minsta förlorad omsättning begränsade **Lettland** och **Rumänien** tillgången till sina program till egenföretagare som påverkades av de fullständiga nedstängningarna av vissa sektorer, medan andra länder införde tröskelvärden på mellan 10 % och 5 % i förlorad omsättning. Totalt sett låg nivån på det inkomststöd som tillhandahölls egenföretagare lägre än det stöd som erbjöds anställda inom ramen för korttidsarbete och andra system för visstidsanställning⁷⁵.

Under loppet av 2021 började de flesta av medlemsländerna avveckla eller minska sina system för krisstöd. Tjeckien, Estland, Ungern, Lettland, Litauen och Polen fasade ut de särskilda tillfälliga system som införts för att hantera effekterna av krisen mellan maj och augusti 2021. I **Nederländerna** och **Sverige** avvecklades systemen i september 2021, och **Cypern** följde efter i oktober 2021. I **Bulgarien, Danmark, Grekland, Kroatien, Malta, Irland, Slovakien** och **Rumänien** förväntas de respektive krishanteringssystemen vara i kraft (åtminstone) till slutet av 2021. De medlemsländer som hade infört permanenta system redan före covid-19-krisen började lätta på de krishanteringsförfaranden som hade underlättat tillgången till stöd för korttidsarbete.

Flera av medlemsländerna har anpassat och kompletterat sina system för korttidsarbete för att bättre hantera utmaningarna på arbetsmarknaden i samband med återhämtningen, i linje med princip 4 i pelaren (aktiva arbetsmarknadsåtgärder). **Österrike, Tyskland, Frankrike, Italien, Portugal, Spanien** och **Sverige** har skapat incitament för utbildning av arbetstagare med korttidsarbete. I **Portugal** kompletterades stödet för korttidsarbete med ett system för att uppmuntra arbetsgivare att återuppta sin verksamhet. I vissa länder, däribland **Italien** och **Frankrike**, används system för korttidsarbete inte bara för att komma till rätta med tillfälliga störningar i verksamheten, utan även för att hantera permanenta verksamhetsminskningar i samband med omstruktureringsprocesser. I **Italien** omfattar denna åtgärd stöd för övergång till en ny anställning, medan **Frankrike** har ett separat system för detta ändamål (Transco). Några av medlemsländerna (däribland **Slovakien, Tjeckien** och **Spanien**) håller på att reformera sina system för korttidsarbete permanent.

Medlemsländerna har vidtagit ett antal åtgärder för att främja sysselsättningen efter covid-19-krisen (se diagram 2.1.14). För att främja en återhämtning med ökad sysselsättning har de flesta av medlemsstaterna i stor utsträckning använt sig av incitament för anställning, såsom tillfälligt stöd eller engångsstöd från staten till företag som anställer enligt särskilda villkor (t.ex. under en viss tid, enligt ett visst avtal eller med fokus på vissa kategorier).

⁷³ I Belgien utökades ett befintligt stöd under covid-19-krisen.

⁷⁴ Detta gäller olika sätt att registrera sig som egenföretagare (av juridiska och skattemässiga skäl), t.ex. enmansföretagare, aktiebolag, partnerskap etc. I vissa länder som har en mängd olika strukturer för att registrera ett eget företag, däribland Italien, hade inte alla rätt att begära stöd inom ramen för programmet.

⁷⁵ Eurofound (2021), *Covid-19: konsekvenser för sysselsättningen och arbetslivet*, Covid-19-serien, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

Hälften av dessa anställningsincitament hade införts redan 2020, medan andra inleddes under 2021. Slutdatumet för incitamenten varierar bland medlemsländerna, men infaller i regel 2021 eller 2022.

De sysselsättningsbevarande åtgärder som antagits har olika målgrupper, men de flesta är inriktade på arbetslösa, unga, personer med funktionsnedsättning och äldre. Såsom framgår av diagram 2.1.14 var arbetslösa den målgrupp som oftast omfattades av åtgärderna. I vissa fall (**Belgien, Danmark, Estland, Grekland, Spanien, Kroatien, Ungern, Österrike och Slovakien**) infördes särskilda bestämmelser för långtidsarbetslösa. Åtgärderna syftade ofta till att hjälpa unga som varken arbetade eller studerade (i så många som 16 av medlemsländerna). Många av incitamenten gällde praktik- eller lärlingsprogram, som till exempel i **Österrike**, där en bonus på upp till 3 000 euro betalas ut för varje lärling som anställs (och ytterligare 1 000 euro om ett företag tar över lärlingar från ett insolvent företag). Andra grupper som tog del av åtgärderna var kvinnor (**Bulgarien, Grekland, Italien, Luxemburg och Österrike**) och personer med funktionsnedsättning (**Tjeckien, Danmark, Grekland, Spanien, Frankrike, Italien, Luxemburg, Malta, Österrike, Portugal och Slovakien**). I **Belgien** tillämpades tillfälliga nedsättningar av de sociala avgifterna för företag inom evenemangs-, hotell- och resesektorerna, såväl som för företag som valde att nyanställa eller återanställa arbetstagare som varit tillfälligt arbetslösa. **Estland** skapade särskilda incitament för jordbrukssektorn, och **Italien** förstärkte de åtgärder som antagits för de södra delarna (*Decontribuzione Sud*). Slutligen införde **Grekland, Slovenien** och **Sverige** bidrag till företag som skapade gröna jobb eller var verksamma i sektorer med låga utsläpp. Sammantaget införde 23 av medlemsländerna anställningsstöd till förmån för särskilda grupper.

Diagram 2.1.14: Alla utom två medlemsländer införde någon form av anställningsincitament som svar på covid-19-krisen

Anställningsincitament som införts av medlemsländerna som svar på covid-19-krisen, per målgrupp (2020–2021)

	Arbetslösa	Långtidsarbetslösa	Unga som varken arbetar eller studerar	Kvinnor	Äldre personer	Personer med funktionsnedsättning	Lärlingsutbildning/praktik	Särskilda sektorer	Särskilda regioner
BE	X	X	X				X	X	
BG	X			X	X	X		X	
CZ						X			
DK		X			X	X	X		
DE							X		
EE	X	X	X					X	X
IE	X		X				X		
EL	X	X	X	X	X	X		X	X
ES	X	X			X	X			
FR			X			X	X		
HR		X	X						
IT	X		X	X		X	X	X	X
CY	X		X				X		

LV	X							
LT	X							
LU	X			X	X	X	X	
HU	X	X	X					
MT	X		X		X	X		
NL								
AT	X	X	X	X	X	X	X	
PL								
PT	X		X			X	X	X
RO	X		X		X			X
SI	X							X
SK	X	X	X		X	X		
FI								X
SE			X					X

Anm.: Inga åtgärder har noterats för Nederländerna och Polen. För Spaniens del visar tabellen vissa av regionernas åtgärder vid sidan av de tidigare nationella anställningsincitamenten. Källa: Europeiska kommissionens egen analys, Eurofound COVID-19 EU PolicyWatch, ECE:s kortrapporter om arbetsrätt och de antagna återhämnings- och resiliensplanerna från EU:s medlemsländer.

Flera av medlemsländerna har aviserat åtgärder för att stimulera entreprenörskap och egenföretagande. Spanien har för avsikt att skapa ett nätverk för vägledning, entreprenörskap och innovation som en del av åtgärderna för att förbättra samordningen av de offentliga arbetsförmedlingarna i regionerna. Personalen kommer även att genomgå en särskild utbildning. Inom ramen för skapandet av arbetstillfällen som stöd till den gröna och digitala omställningen kommer **Kroatien** att anvisa medel och resurser till de offentliga arbetsförmedlingarna för att prioritera återintegrering och sysselsättning för inaktiva, långtidsarbetslösa och unga som varken arbetar eller studerar. På liknande sätt kommer **Litauen** att inleda ett pilotprojekt för att stödja entreprenörskap och skapande av arbetstillfällen för den gröna och digitala omställningen och den cirkulära ekonomin, i kombination med kompetensutveckling av arbetsförmedlingarnas personal. Dessa länders åtgärder får stöd genom faciliteten för återhämtning och resiliens och/eller Europeiska socialfonden+.

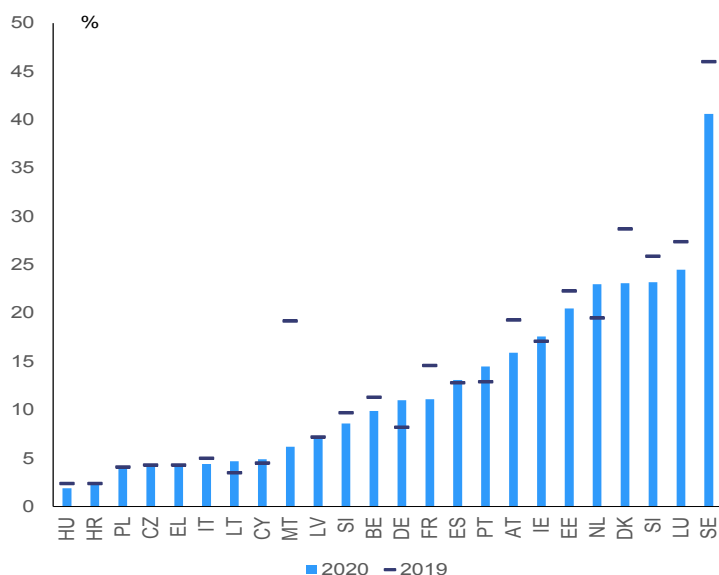
Några av medlemsländerna vidtar åtgärder för att stödja den sociala ekonomin. Spanien kommer att inleda minst 30 projekt för den sociala ekonomin med inriktning på unga entreprenörer och samtidigt inrätta digitala plattformar för befolkningen på landsbygden. **Polen** har för avsikt att 2022 anta en lag om den sociala ekonomin, bland annat för att införa en definition av socialt företagande i den polska rättsordningen, fastställa regler för funktionen av sektorn för social ekonomi och tillhandahålla en ram för samarbetet med andra offentliga och privata aktörer. Lagen kommer att ge stöd till sysselsättning och social integration för personer som riskerar social utestängning, leda till nya jobb i sociala företag och underlätta tillhandahållandet av sociala tjänster till det lokala samhället av aktörer inom den sociala ekonomin.

Ruta 1: **Aktiva arbetsmarknadsåtgärder (Ease)**

Såsom förklaras i kommissionens rekommendation om effektiva aktiva arbetsmarknadsåtgärder (Ease)⁷⁶ krävs enhetliga åtgärds paket för att stödja övergångar på arbetsmarknaden i syfte att främja en sysselsättningsskapande återhämtning efter covid-19-krisen, i linje med princip 4 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (aktiva arbetsmarknadsåtgärder). Sysselsättningspolitikens inriktning bör gradvis förskjutas mot att stödja skapandet av arbetstillfällen och underlätta övergångar på arbetsmarknaden. I detta avseende omfattar Ease-rekommendationen en uppmaning till medlemsländerna att utarbeta enhetliga åtgärds paket för att hantera de arbetsmarknadsutmaningar som uppstått till följd av pandemin, åtgärda den kompetensbrist som byggts upp under återhämtningen och hjälpa varje individ att delta i den gröna och digitala omställningen. Dessa paket bör omfatta i) anställnings- och övergångsincitament för att främja skapandet av arbetstillfällen av hög kvalitet och stödja arbetstagarnas anställbarhet, ii) kompetensutveckling och omskolning samt iii) förstärkt arbetsförmedlingsstöd. Dessa åtgärder är också särskilt viktiga för att bidra till det överordnade målet att minst 78 % av EU:s befolkning mellan 20 och 64 år ska ha sysselsättning senast 2030.

Anställningsincitament kan bidra till att öka efterfrågan på arbetskraft under återhämtningens inledande fas. Under covid-19-pandemin har företagen bevarat en arbetskraftsreserv, bland annat med hjälp av offentligt stöd. Företag är även mindre benägna att investera och utöka sin arbetsstyrka så länge situationen fortfarande är osäker. I detta sammanhang kan anställningsincitament skapa sysselsättningsmöjligheter för mindre gynnade arbetssökande (däribland unga arbetslösa med liten eller ingen yrkeserfarenhet). De kan även bidra till en omfördelning av arbetstagare som har blivit uppsagda och underlätta deras övergång till nya sektorer eller yrken. Såsom förklaras i avsnitt 2.1.2 har de flesta av medlemsländerna infört anställningsstöd till förmån för särskilda grupper, däribland ungdomar samt unga som varken arbetar eller studerar (19 länder, bland annat genom lärlingsutbildning och praktik) och arbetslösa (20 länder, inbegripet långtidsarbetslösa).

Vuxnas deltagande i utbildning (de föregående fyra veckorna), arbetslösa i åldersgruppen 25–64 år

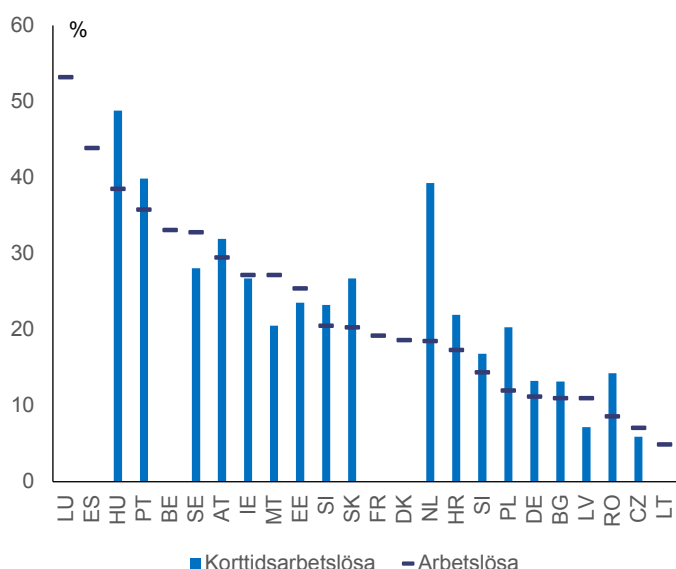
Anm.: Uppgifter finns inte tillgängliga för BG, RO och SK, där deltagandet ligger under 3 %. Avbrott i tidsserien och preliminära uppgifter för DE 2020. Uppgifterna är inte tillförlitliga för HU, HR, CY, MT, PL och SI för 2020 och för CY, HR, HU, LT och SI för 2019.

⁷⁶ Kommissionens rekommendation av den 4 mars 2021 om effektiva aktiva arbetsmarknadsåtgärder till följd av covid-19-krisen (Ease-åtgärder), C(2021)1372 final.

Källa: Eurostat [trng_lfse_02].

En hållbar och inkluderande tillväxtmodell kräver investeringar i kompetensutveckling och omskolning av den vuxna befolkningen. Förvärvandet av utbildning och färdigheter är avgörande för att underlätta de övergångar på arbetsmarknaden som förväntas vara nödvändiga efter covid-19-krisen. Kompetensutveckling och omskolning har blivit allt viktigare mot bakgrund av förändringarna i samband med den gröna och digitala omställningen. Tillhandahållandet av utbildning som ger ett effektivt stöd till övergångar och (åter-)integrering på arbetsmarknaden kräver ett lämpligt system för vuxenutbildning och fortsatt yrkesutbildning för att man ska kunna erbjuda de färdigheter som efterfrågas av arbetsmarknaden. Trots det finns det stora skillnader mellan medlemsländerna när det gäller deltagandet i vuxenutbildning (se avsnitt 2.2), i synnerhet för arbetslösa (se diagram). Under 2020 var skillnaden 38,5 procentenheter mellan det land som presterade bäst och det som presterade sämst när det gäller deltagandet i utbildning bland arbetslösa vuxna (Sverige respektive Ungern), och det totala deltagandet i denna kategori var endast 1,3 procentenheter högre än för hela befolkningen i åldern 25–64 år (10,5 % jämfört med 9,2 %).

Deltagande i åtgärder för tidig aktivering⁷⁷ bland arbetslösa som var registrerade vid en arbetsförmedling (2019)

Anm.: Med *korttidsarbetslösa* avses personer som varit arbetslösa i mindre än tolv månader. Uppgifter saknas för EL, IT och CY. Uppgifterna för BE, BG, IE, FR, NL och RO är för 2018. Uppgifter om korttidsarbetslöshet finns inte tillgängliga för BE, DK, ES, FR, LT och LU.

Källa: Europeiska kommissionen, databasen över arbetsmarknadspolitiken.

Väl fungerande arbetsförmedlingar är avgörande för en effektiv (åter-)integrering på arbetsmarknaden och ett effektivt stöd till övergångar på arbetsmarknaden. I kombination med aktiva arbetsmarknadsåtgärder kan ett tidigt och målinriktat stöd via arbetsförmedlingar och individuell vägledning öka möjligheterna till återanställning, förhindra långtidsarbetslöshet samt bidra till mer dynamiska arbetsmarknader och högre sysselsättning. Det finns emellertid en stor variation mellan länderna när det gäller deltagandet i åtgärder för tidig aktivering (se diagram). I Ungern har

⁷⁷ Med *tidig aktivering* avses åtgärder som är riktade till personer som varit arbetslösa under mindre än ett år. Åtgärderna omfattar till exempel utbildning, sysselsättnings- och rehabiliteringsstöd eller direkt skapande av arbetstillfällen, såväl som vägledning från de nationella offentliga arbetsförmedlingarna.

nästan 50 % av de korttidsarbetslösa som varit registrerade hos en arbetsförmedling deltagit i sådana åtgärder⁷⁸, medan andelen för Tjeckien är mindre än 6 %.

Den snabba digitaliseringen och den gröna omställningen gör att utbudet av kompetens måste anpassas till framtidens arbetsmarknader. För att minska kompetensglappen och kompetensbristerna krävs en integrerad metod för kompetensstyrning, däribland kompetensinventering och prognoser i partnerskap med berörda intressenter.⁷⁹ Alla medlemsländer använder minst en metod för kompetensinventering, och fyra av fem använder kompetensprognoser, om än på olika utvecklingsnivåer⁸⁰. Det pågår även insatser för att digitalisera arbetsförmedlingarna och stärka deras förmåga att tillhandahålla stöd på distans och via nätet⁸¹. För att få en bättre förståelse av kompetensbehoven och utveckla bättre metoder för kompetensinventering av arbetsmarknaden har Cedefop lanserat portalen Skills-OVATE för de arbetsuppgifter och kompetenser som efterfrågas av arbetsgivarna, på grundval av nätbaserade platsannonser i 28 europeiska länder⁸².

Återhämtnings- och resiliensplanerna omfattar Ease-åtgärder för anställnings- och övergångsincitament, stöd till entreprenörskap, kompetensutveckling och omskolning samt arbetsförmedlingsstöd. Som anställningsincitament har **Portugal** infört en strategi för att förbättra arbetskvaliteten i avsnittet om kvalifikationer och kompetens i sin nationella plan. Vid sidan av andra anställningsincitament syftar den till att främja skapandet av permanenta och kvalificerade arbetstillfällen, öka sysselsättningen bland unga och minska skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män i de olika sektorerna. På liknande sätt omfattar den **irländska** planen ett program för arbetsplatserfarenhet, som påbörjades officiellt i juli 2021. Programmet innebär att alla som varit arbetslösa i minst sex månader har rätt till sektorsspecifik utbildning (i högst sex månader) medan de arbetar för ett värd företag, som inte behöver betala vissa av lönekostnaderna under den perioden. **Grekland** har infört anställningsstöd till mer än 70 000 nya jobb med inriktning på unga, långtidsarbetslösa och grupper med särskilda hinder för integration på arbetsmarknaden. **Frankrike** har planerat ett antal anställningsstöd med särskilt fokus på företag som anställer lärlingar och ungdomar. **Cypern** har för avsikt att reformera och digitalisera anställningssystemen vid sitt arbetsmarknadsministerium och ge sysselsättningsstöd till företag som anställer unga som varken arbetar eller studerar.

De lagstadgade minimilönerna höjdes i de flesta av medlemsländerna under 2021 jämfört med året innan⁸³, i linje med princip 6 i pelaren (om lön). Den största procentuella höjningen av minimilönen noterades i **Lettland** (16,3 %), men trots det ligger landet fortfarande lägst bland de baltiska staterna. Andra länder i centrala och östra Europa, som traditionellt har haft relativt låga minimilöner, höjde dem också avsevärt (till exempel **Slovenien** med 8,9 %, **Polen** med 7,7 %, **Slovakien** med 7,4 %, **Litauen** med 5,8 % och **Kroatien** med 4,6 %). I **Slovakien** har minimilönen fastställts till 57 % av genomsnittslönen

⁷⁸ Även om aktiveringsgraden bland arbetssökande är relativt hög i Ungern beror detta huvudsakligen på bygg- och anläggningsarbeten och andra stimulansåtgärder för nyanställning. Omskolningen och kompetensutvecklingen av arbetssökande har varit relativt marginell.

⁷⁹ De viktigaste resultaten av befintliga prognoser och framtidsstudier över gröna jobb och kompetenser finns tillgängliga i nätverket för offentliga arbetsförmedlingar (2021). [*Greening of the labour market – impacts for the Public Employment Services*](#).

⁸⁰ [Cedefops kompetensinventeringsportal](#).

⁸¹ Nätverket för offentliga arbetsförmedlingar (2020). [*The role of PES in modernising the labour market and managing structural change*](#).

⁸² [Skills-OVATE: Skills Online Vacancy Analysis Tool for Europe | Cedefop \(europa.eu\)](#).

⁸³ Se Eurofound (2021): *Minimilöner år 2021: årlig översyn*.

för 2021⁸⁴. I medlemsländer där minimilönen fastställs med hjälp av formler (däribland **Frankrike, Luxemburg, Malta och Nederländerna**) var ökningen relativt måttlig (2,8 % i **Luxemburg**, och under 2 % i de övriga tre länderna), och inga större avsteg från formeln gjordes på grund av krisen. Endast **Estland** och **Grekland** beslutade att frysa sina minimilöner för 2021. **Belgien** kommer att höja sin lagstadgade minimilön 2022, 2024 och 2026. **Spanien** höjde sin minimilön med 1,6 % i september 2021 och har för avsikt att höja den till 60 % av genomsnittslönen före utgången av den nuvarande mandatperioden.

Ett antal åtgärder för att minska skattekillen på arbete har införts för att höja nettotinkomsten för låginkomsttagare och deras familjer, och i vissa fall för att öka utbudet av arbetskraft. **Grekland** reviderade till exempel grunden för beräkning av personlig inkomstskatt och minskat de sociala avgifterna för heltidsanställda med 0,9 procentenheter från och med juni 2020 och med ytterligare 3 procentenheter från januari 2021. **Italien** minskade skattekillen för anställda: För inkomster på upp till 28 000 euro per år beviljades ett bidrag på 600 euro för de sista sex månaderna 2020, och därefter ett årligt bidrag på 1 200 euro från 2021. Lägre bidrag planeras för högre inkomster upp till 40 000 euro. I **Belgien** (regionen Flandern) kommer en sysselsättningsbonus från och med 2021 att höja nettolönen för låginkomsttagare med upp till 50 euro per månad för de som har en heltidslön (brutto) på 1 700 euro per månad. Bonusen är avsedd att minska arbetslösheten och bidragsfällorna, och kommer gradvis att minska till noll för personer med bruttomånadslön på 2 500 euro eller mer. **Frankrike** sänkte den personliga inkomstskatten i det första skatteskitet från 14 % till 11 % och justerade mekanismen för skattelättnad (*décote*) för att jämna ut tillämpningen av personlig inkomstskatt. I **Österrike** höjdes den maximala återbetalningen av sociala avgifter för låginkomsttagare från 400 euro till 700 euro, och från och med januari 2020 sänktes inkomstskatten i det första skatteskitet från 25 % till 20 %. Dessutom omfattar landets återhämtnings- och resiliensplan ett åtagande att vidta ytterligare åtgärder för att sänka inkomstskatten. **Kroatien** genomförde en minskning av den personliga inkomstskatten med 100 % för personer under 25 år och med 50 % för personer mellan 26 och 30 år med en årslön under 360 000 kroatiska kuna (omkring 50 000 euro). Från och med 2022 kommer **Ungern** att bevilja undantag från personlig inkomstskatt för ungdomar under 25 år upp till beloppet av den genomsnittliga bruttotinkomsten för föregående år, i syfte att öka aktiviteten och sysselsättningen bland unga. **Bulgarien** införde skattelättnader för föräldrar med små barn. Kommissionen offentliggjorde en verktygslåda för berörda intressenter för att stödja övergången från skatter på arbete till miljöskatter⁸⁵.

⁸⁴ Om ingen överenskommelse har nåtts mellan arbetsmarknadens parter ska beloppet för minimimånadslönen för det efterföljande kalenderåret fastställas till 57 % av den nominella genomsnittslönen för en arbetstagare i den slovakiska ekonomin för det kalenderår som föregår det kalenderåret med två år.

⁸⁵ https://ec.europa.eu/environment/news/environmental-pollution-new-study-finds-polluters-do-not-pay-damage-they-cause-2021-11-12_en.

2.2 Riktlinje 6: Öka arbetskraftsutbudet och förbättra tillgången till sysselsättning samt öka arbetskraftens färdigheter och kompetens

I detta avsnitt granskas genomförandet av sysselsättningsriktlinje 6, vilken omfattar rekommendationen att medlemsländerna ska skapa förutsättningar för att öka arbetskraftsutbudet och arbetskraftens färdigheter och kompetens i linje med följande principer i den europeiska pelaren för sociala rättigheter: 1 (utbildning och livslångt lärande), 2 (jämförbarhet), 3 (lika möjligheter), 4 (aktiva arbetsmarknadsåtgärder), 9 (balans mellan arbete och privatliv), 11 (barnomsorg och stöd för barn) och 17 (inkludering av personer med funktionsnedsättning). I avsnitt 2.2.1 beskrivs de viktigaste utvecklingstendenserna på området utbildning och kompetens samt situationen på arbetsmarknaden för utsatta och underrepresenterade grupper. I avsnitt 2.2.2 beskrivs de politiska åtgärder som medlemsländerna har genomfört på dessa områden.

2.2.1 Nyckelindikatorer

Deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg har fortsatt att öka på senare år, även om det fortfarande finns stora skillnader mellan medlemsländerna när det gäller tillgång och kvalitet. Förskola och barnomsorg har en betydande inverkan på barnens framtida utbildningsval, sysselsättningsmöjligheter och aktiva deltagande i samhället och kan dessutom öka föräldrarnas deltagande på arbetsmarknaden. Under 2021 enades medlemsländerna om målet att 96 % av alla barn i EU mellan tre års ålder och åldern för obligatorisk skolstart ska delta i förskoleverksamhet eller barnomsorg senast 2030⁸⁶. Under 2019 var deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg i denna åldersgrupp 92,8 % för hela EU, vilket motsvarar en ökning på 1,6 procentenheter jämfört med 2014. Detta mål kompletterar Barcelonamålet om barnomsorg, som syftar till att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och används i den reviderade sociala resultattavlan⁸⁷. Såsom framgår av diagram 2.2.1 noterades det lägsta deltagandet i Grekland (68,8 %), Slovakien (77,8 %), Rumänien (78,6 %), Kroatien (79,4 %) och Bulgarien (79,9 %), medan deltagandet i Irland och Frankrike var fullständigt. I genomsnitt deltar barn som löper risk att drabbas av fattigdom eller social utestängning i betydligt mindre omfattning än barn i mer välbärgade familjer⁸⁸. För att säkerställa en hög kvalitet i förskoleverksamheten och barnomsorgen hade de flesta av länderna före skolåret 2019–2020 fastställt kriterier för personalens kvalifikationer eller deras fortsatta yrkesmässiga utveckling⁸⁹.

⁸⁶ [Rådets resolution om en strategisk ram för det europeiska utbildningssamarbetet inför och bortom ett europeiskt område för utbildning](#) (2021–2030), 2021/C 66/01. Indikatorn för målet för det europeiska området för utbildning används för att mäta deltagandet i program för förskola eller barnomsorg som omfattas av kategorin ISCED 0 (Eurostats datakod [educ_uoe_enra21](#)).

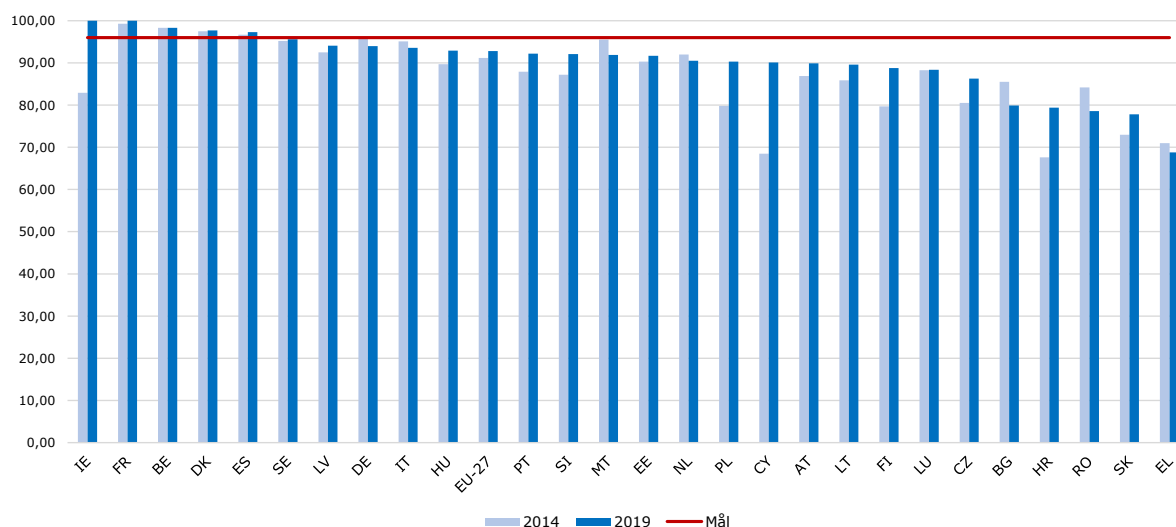
⁸⁷ Se avsnitt 1.3. Barcelonamålen godkändes 2002 av Europeiska rådet i Barcelona. De innebär att 33 % av barnen under tre års ålder och 90 % av barnen mellan tre års ålder och åldern för obligatorisk skolstart ska vara inskrivna inom barnomsorgen.

⁸⁸ Deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg bland barn som löper risk för fattigdom och social utestängning är 11,3 procentenheter lägre enligt de senaste tillgängliga uppgifterna (2016). Mer information finns i den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021.

⁸⁹ Europeiska kommissionen/Eacea/Eurydice (2021). *Structural Indicators for Monitoring Education and Training Systems in Europe* (ännu inte publicerad).

Diagram 2.2.1: Drygt hälften av medlemsländerna har förbättrat tillgången till förskola och barnomsorg från tre års ålder till åldern för obligatorisk skolstart

Deltagandet i förskoleverksamhet och barnomsorg för barn mellan tre års ålder och åldern för obligatorisk skolstart (2014 och 2019) samt målet inom europeiska området för utbildning 2030 (i %)

Anm.: Uppgifterna för IE och PL är uppskattningar. Uppgifterna för FR är preliminära, och definitionen skiljer sig för EU-27, BE, MT. Uppgifter finns inte tillgängliga för PT.

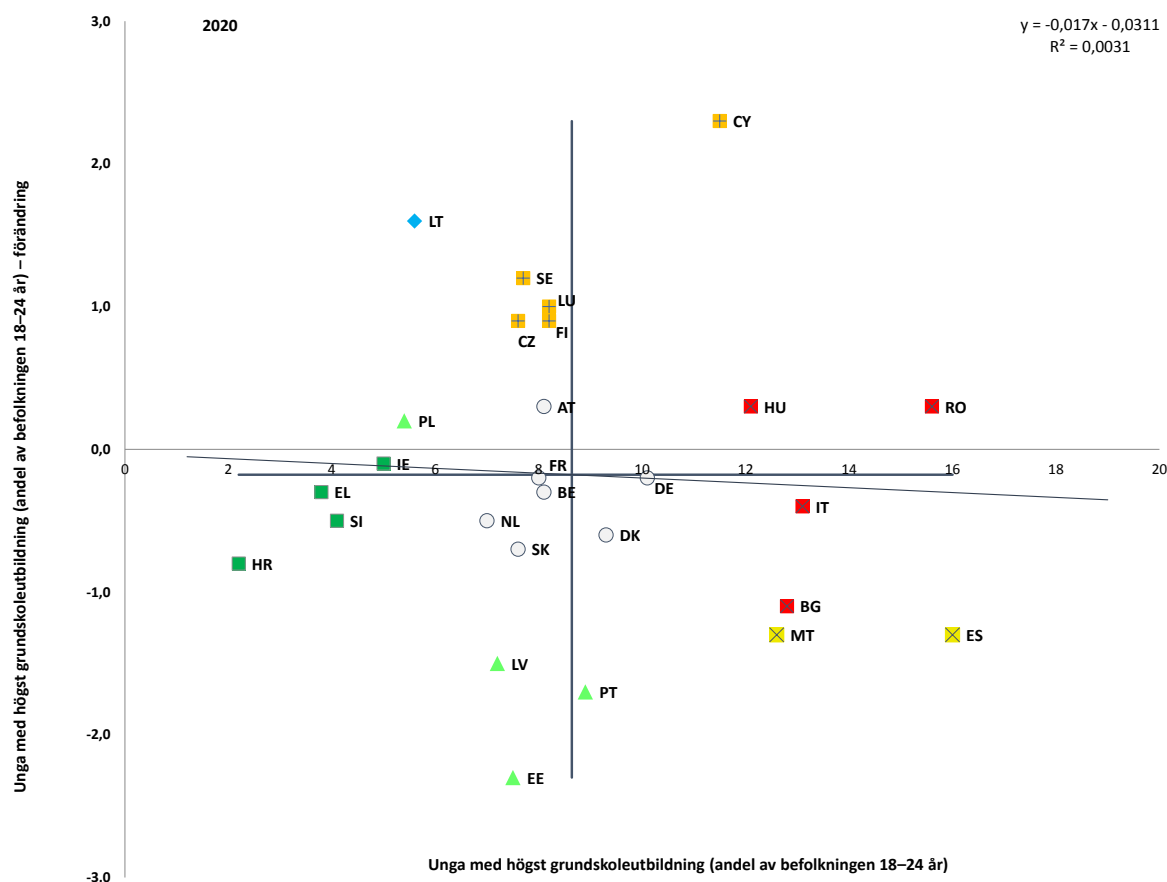
Källa: Eurostat (UOE) [[educ_uoe_enra21](#)].

Andelen unga med högst grundskoleutbildning har minskat avsevärt, men den positiva utvecklingen har dämpats och det finns fortfarande skillnader mellan länderna. Andelen unga med högst grundskoleutbildning i EU sjönk från 13,8 % under 2010 till 9,9 % under 2020, men mellan 2015 och 2020 var förbättringen bara 1,1 procentenheter. Pandemin har sannolikt haft ytterligare negativa konsekvenser, i synnerhet för de mest utsatta hushållen⁹⁰. Huvudindikatorn i den sociala resultattavlan visar att sex medlemsländer (Cypern, Litauen, Sverige, Luxemburg, Tjeckien och Finland) har noterat en ökning av andelen unga med högst grundskoleutbildning på omkring eller över 1 procentenhet mellan 2019 och 2020. Skillnaderna mellan länderna är fortfarande betydande (diagram 2.2.2). Målet för andelen unga med högst grundskoleutbildning inom det europeiska området för utbildning är att minska denna andel till mindre än 9 % senast 2030. Detta mål har uppnåtts av 18 medlemsländer, medan sex andra fortfarande rapporterar nivåer över 12 % (Spanien, Rumänien, Italien, Bulgarien, Malta och Ungern). I vissa regioner i södra Spanien och Italien samt östra Bulgarien och Rumänien är andelen unga med högst grundskoleutbildning över 15 % (se bilaga 3). Sett till hela EU var andelen unga kvinnor med högst grundskoleutbildning under 2020 i genomsnitt 8 %, medan andelen för unga män var 11,8 %. Denna skillnad är särskilt påtaglig (mer än 5 procentenheter) i Spanien, Portugal, Cypern och Italien. Rumänien och Tjeckien är de enda medlemsländerna där andelen är lägre för män än för kvinnor.

⁹⁰ Detta omfattar elever och studenter som saknar infrastruktur för att delta i distansutbildning, framför allt i avlägsna områden och landsbygdsområden. Se den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021 och utbildningsöversikten 2020 för mer detaljerad information.

Diagram 2.2.2: Trots förbättringarna utgör andelen unga med högst grundskoleutbildning fortfarande en stor utmaning

Andelen unga med högst grundskoleutbildning av befolkningen i åldersgruppen 18–24 år (i %, 2020 och förändring från 2019, huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Avbrott i serien för DE 2020 och NL 2019. Uppgifterna för HR 2019 och 2020 är inte tillförlitliga. Uppgifterna för DE 2020 är preliminära.

Källa: Eurostat ([edat lfse 14](#)).

Andelen unga med högst grundskoleutbildning är betydligt högre bland elever födda utanför EU. Under 2020 var andelen unga med högst grundskoleutbildning bland inrikes födda 18–24-åringar i EU 8,7 %, men för ungdomar födda utanför EU var motsvarande siffra nästan tre gånger så hög (23,2 %). Andelen unga med högst grundskoleutbildning var ännu större bland unga män födda utanför EU jämfört med inrikes födda män i samma åldersgrupp (25,2 % mot 10,5 %). Under 2020 hade mer än en fjärdedel av alla ungdomar födda utanför EU i Italien, Tyskland, Spanien, Malta, Cypern och Grekland⁹¹ högst grundskoleutbildning. Slovenien (7,4 %) och Tjeckien (8 %) uppvisade goda resultat för elever födda utanför EU, dvs. under målet på 9 %, men andelen var fortfarande högre än för inrikes födda.

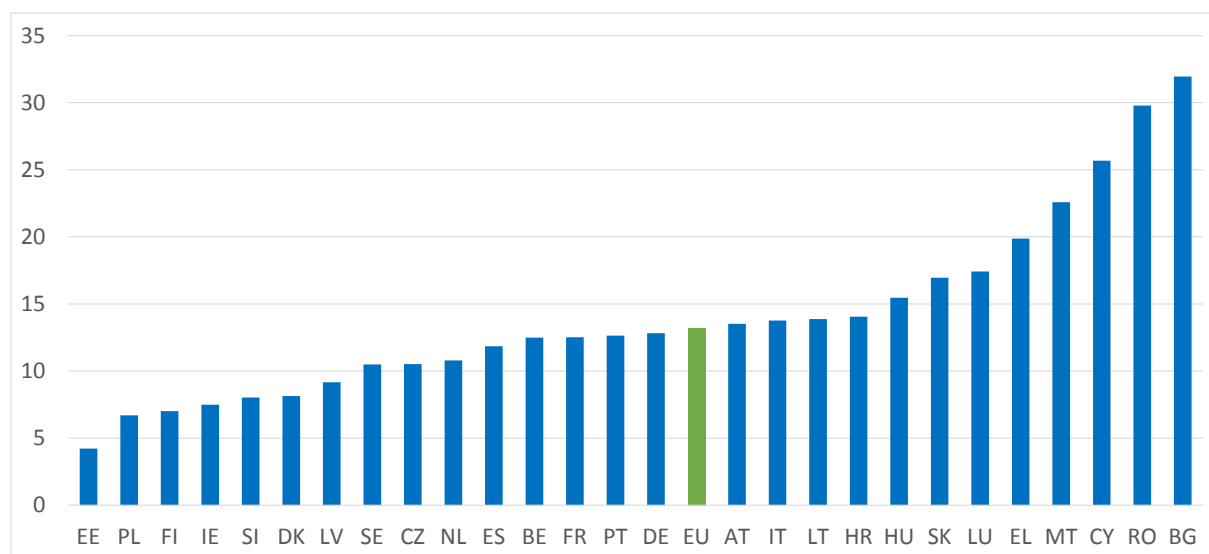
Efter flera år med kontinuerliga framsteg stiger andelen 15-åriga elever som underpresterar, och elever med en lägre socioekonomisk bakgrund har särskilda

⁹¹ För att undvika beräkningar som bygger på mycket små urval omfattar denna rapport endast resultat för de medlemsländer där andelen elever med invandrabakgrund är minst 5 %.

svårigheter. OECD:s Pisaundersökning (programmet för internationell utvärdering av elevprestationer) 2018 visade att målet för det europeiska området för utbildning på EU-nivå (dvs. en andel underpresterande elever på mindre än 15 %) var långt ifrån uppnått inom något av de tre områden som ingår i undersökningen (se diagram 2.2.3). Jämfört med 2015 hade situationen försämrats inom alla tre områdena: med 2,5 procentenheter i läsförståelse, 0,5 procentenheter i matematik och 1,1 procentenheter i naturvetenskap. Elever med lägre socioekonomisk status och/eller invandrarbakgrund är överrepresenterade bland de lågpresterande eleverna och har svårt att uppnå en grundläggande kunskapsnivå inom alla tre områdena. En jämförelse mellan andelen underpresterande elever i den nedre och övre fjärdedelen av indexet för ekonomisk, social och kulturell status⁹² visar en skillnad på 23 procentenheter i läsförståelse, matematik och naturvetenskap. Vid den senaste Pisaundersökningen 2018 noterades stora skillnader i läsförståelse i förhållande till ekonomisk, social och kulturell status i Bulgarien, Rumänien, Ungern, Slovakien och Luxemburg (minst 37,5 procentenheter). I Estland och Finland var skillnaderna i resultaten mindre än 15 procentenheter. Skillnaderna i utbildningsresultat kopplade till socioekonomisk bakgrund eller invandrarbakgrund gör att alla inte har lika möjligheter och kan medföra negativa effekter på den individuella kompetensnivån och ekonomins tillväxtpotential.

Diagram 2.2.3: Andelen elever med svaga grundläggande färdigheter är fortfarande hög i de flesta av medlemsländerna

Andelen elever med svaga grundläggande färdigheter inom Pisa-områdena läsförståelse, matematik och naturvetenskap (i %, 2018)

Anm.: Diagrammet visar andelen elever som underpresterar inom alla tre områdena vid samma tidpunkt.

Källa: Pisa 2018, OECD – utdrag av EU-uppgifter [finns här](#).

Betydande insatser krävs för att öka elevernas digitala färdigheter i hela EU. För detta ändamål fastställde medlemsländerna som mål på EU-nivå för det europeiska området för utbildning att minska andelen åttondeklassare (13 eller 14 år) som underpresterar i dator- och informationskompetens till under 15 % fram till 2030. De cykler av den internationella dator-

⁹² OECD mäter indexet för ekonomisk, social och kulturell status med beaktande av föräldrarnas utbildning, föräldrarnas yrke, ägodelar i hemmet, antal böcker och utbildningsresurser som finns tillgängliga i hemmet.

och informationskompetensstudien⁹³ som utfördes 2013 och 2018 visade att endast två av de deltagande medlemsländerna uppnådde målet på EU-nivå: Tjeckien 2013 (15 %) och Danmark 2018 (16,2 %). Studien visade även att elevernas socioekonomiska bakgrund eller invandrarbakgrund är en stark indikator på deras digitala färdigheter. För att öka elevernas digitala färdigheter måste ett högpresterande digitalt utbildningssystem utvecklas med stöd av viktiga funktioner som uppkoppling, utrustning, tekniskt stöd till institutionerna och tekniska hjälpmedel för elever med funktionsnedsättning. Det behövs även välutbildade lärare som besitter digitala grundkunskaper när de börjar utöva sitt yrke och har möjlighet att utveckla och förstärka sina digitala färdigheter under hela sitt yrkesliv⁹⁴. Insatser för att uppnå detta mål pågår på EU-nivå och i medlemsländerna inom ramen för handlingsplanen för digital utbildning.

Att bekämpa ojämlikheter i skolorna är avgörande för att ge varje elev en chans att utveckla de färdigheter och kunskaper som krävs för att delta aktivt i ekonomin och samhället. I många EU-länder står skolorna inför stora utmaningar när det gäller att säkerställa en mer rättvis fördelning av utbildningsmöjligheter och utbildningsresultat⁹⁵ för att inte förstärka befintliga mönster av socioekonomiska fördelar och nackdelar. Personer med lägre utbildning (som saknar gymnasieutbildning) har till exempel sämre möjligheter att hitta sysselsättning eller gå från visstidsanställning till tillsvidareanställning⁹⁶. Dessutom har diskriminering en negativ inverkan på barnens fortsatta skolgång, särskilt när det gäller barn från etniska minoriteter eller barn som upplever begränsningar i vardagen på grund av funktionsnedsättning eller långvariga hälsoproblem⁹⁷. Vissa länder har vidtagit åtgärder för att säkerställa en övergång till pedagogiska metoder som förstärker inkluderingen i klassrummen i kombination med aktiva åtgärder för att minska segregeringen och öka mångfaldsutbildningen⁹⁸ (se avsnitt 2.2.2). För att säkerställa lika möjligheter för alla krävs dock fler insatser för alla skolor i EU.

Romska elever och studenter möter fortfarande betydande hinder, och nya insatser har inletts på EU-nivå för att förbättra deras situation. Trots vissa begränsade framsteg under det senaste årtiondet finns det fortfarande en stor utbildningsklyfta mellan romerna och den övriga befolkningen. Undersökningar som utförts av FRA⁹⁹ visar att endast 42–55 % av de

⁹³ Studien mäter elevernas resultat genom datorbaserad bedömning inom två områden för digital kompetens: dator- och informationskompetens samt datalogiskt tänkande. Hittills har två cykler slutförts: den första 2013 och den andra 2018. En tredje cykel planeras för 2023. Nio medlemsländer deltog i den första cykeln, och sju medlemsländer deltog i den andra. Danmark och Tyskland var de enda medlemsländerna som deltog i båda cyklerna. Danmark uppnådde emellertid inte urvalets deltagarfrekvens 2013, vilket innebär att 2013 års resultat inte är jämförbara med resultaten för 2018.

⁹⁴ En mer detaljerad analys av elevernas digitala färdigheter och lärarnas roll för att förbättra utbildningsresultaten finns i den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021.

⁹⁵ Förutom den stora skillnaden i resultat mellan den nedre och övre fjärdedelen av indexet för ekonomisk, social och kulturell status diskuterades kopplingen mellan socioekonomisk status och läranderesultat mer ingående i den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021. Uppgifter finns tillgängliga från Pisa 2018, OECD.

⁹⁶ Se *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2020*, kapitel 2.5 om social rörlighet.

En mer detaljerad analys av överföringen av hinder och fördelar inom utbildningen från en generation till nästa finns i *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2018*, kapitel 3.

⁹⁷ Mer information finns i Europeiska kommissionen (2019), *Assessment of the implementation of the 2011 Council recommendation on policies to reduce early school leaving*.

⁹⁸ FRA, [rapport om grundläggande rättigheter 2021](#).

⁹⁹ Uppgifterna visas inte som ett enskilt värde eftersom de kommer från två olika undersökningsomgångar, som omfattade BE, BG, CZ, EL, ES, FR, HR, HU, IE, NL, PT, RO, SE och SK. Se [SWD\(2020\) 530 final](#), som

romska barnen deltar i förskoleverksamhet och barnomsorg och att bara 26–28 % av unga romer mellan 20 och 24 år slutför en gymnasieutbildning. Dessutom går ett av tre romska barn i en klass där de flesta av deras klasskamrater också är romer. Europarådets rapporter från 2020 visar att det fortfarande finns stora problem med separat undervisning av romska barn¹⁰⁰ i Bulgarien, Tjeckien, Ungern och Slovakien. Covid-19-pandemin har ytterligare förvärrat problemet, framför allt när det gäller tillgång till internet, it-utrustning och undervisningsstöd i hemmet¹⁰¹. För att ta itu med dessa problem har EU infört nya mål i dess strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och deltagande för 2030¹⁰² och i rådets rekommendation om romers jämlikhet, inkludering och delaktighet¹⁰³.

Unga personer med funktionsnedsättning har fortfarande sämre utsikter på arbetsmarknaden på grund av en högre andel med högst grundskoleutbildning och lägre nivåer av högre utbildning. Under 2019 hade omkring 21,8 % av alla unga med funktionsnedsättning (18–24 år) i EU högst grundskoleutbildning, jämfört med 9,7 % för övriga grupper¹⁰⁴¹⁰⁵. Andelen var lägre för unga kvinnor med funktionsnedsättning (16,7 %) än för unga män (27 %). Ett liknande mönster framträder för invandrargruppen, där 34,6 % av alla unga invandrare med funktionsnedsättning (personer födda både i och utanför EU) hade högst grundskoleutbildning, jämfört med 19,8 % för unga invandrare utan funktionsnedsättning¹⁰⁶. Vidare hade 32,5 % av alla med funktionsnedsättning i EU en högskoleutbildning eller motsvarande under 2019, jämfört med 43,6 % för personer utan funktionsnedsättning. Investeringar i utbildning för personer med funktionsnedsättning förbättrar deras förutsättningar eftersom skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning är lägre för personer med högre utbildning (14 procentenheter) än för de som endast har grundskoleutbildning (28 procentenheter)¹⁰⁷ (se avsnitt 2.3.1).

Även om systemen för yrkesutbildning har blivit mer flexibla under pandemin, bland annat tack vare digitala verktyg, finns det fortfarande vissa sektorsspecifika utmaningar. När det gäller den digitala klyftan orsakade pandemin liknande problem inom

åtföljer meddelandet *En jämlikhetsunion: EU:s strategiska ram för romers jämlikhet, inkludering och deltagande*, [COM\(2020\) 620 final](#), baserat på FRA, EU-MIDIS II 2016; FRA, RTS 2019; Eurostat [[edat lfse_03](#)] 2019 (befolkningen i allmänhet).

¹⁰⁰ Rådgivande kommittén för ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter för Bulgarien och Ungern, och ECRI:s rapport för Tjeckien och Slovakien, som ingår i FRA:s rapport om grundläggande rättigheter 2021.

¹⁰¹ FRA, *Coronavirus pandemic in the EU – impact on Roma and Travellers* (Coronaviruspandemin i EU – påverkan på romer och resande), 2020.

¹⁰² Antagen i oktober 2020.

¹⁰³ Antagen i mars 2021, [EUT C 93, 19.3.2021, s. 1](#).

¹⁰⁴ En förklaring av de statistiska metoder som används när det gäller funktionsnedsättning finns i Eurostat, [Disability statistics introduced – Statistics Explained \(europa.eu\)](#). Om inte annat anges bygger statistiken för funktionsnedsättning på mikrodata från EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor (EU-SILC 2019) eller statistik som offentliggjorts i Eurostats hälso- och sjukvårdsdatabas. Uppgifterna från EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor omfattar personer som lever i privata hushåll, men inte personer som bor på institutioner. Det koncept som använts för att identifiera personer med funktionsnedsättning är huruvida svarandena har uppgett att de under de senaste sex månaderna eller längre har haft hälsoproblem som gör att de känt sig begränsade vid vardagliga aktiviteter. Uppgifterna omfattar inte perioden under covid-19-krisen.

¹⁰⁵ Europeisk expertis inom funktionsnedsättning (EDE), 2021 (kommande [på denna sida](#)). Uppgifterna bygger på EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor 2019, och mindre avvikelser kan förekomma jämfört med uppgifterna från arbetskraftsundersökningen om samma ämne.

¹⁰⁶ Dessa andelar bygger på ett mindre antal observationer.

¹⁰⁷ Uppgifterna kommer från EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor 2019 och har analyserats av EDE, ett projekt för europeisk expertis inom funktionsnedsättning.

yrkesutbildningen som inom den allmänna utbildningen¹⁰⁸, men för yrkesskolorna tillkom vissa specifika utmaningar¹⁰⁹. I en undersökning om stöd till lärlingsplatser¹¹⁰ svarade 37 % att vissa av deras aktiviteter hade flyttat ut på nätet under pandemin. Samtidigt uppgav 86 % av svarandena i ILO:s globala undersökning om konsekvenserna av covid-19 för personalens utveckling och utbildning¹¹¹ att lärlingsutbildningen helt eller delvis hade avbrutits. De utmaningar som oftast uppgavs var i) svårigheter att erbjuda utbildning med praktiska övningar, ii) problem med infrastruktur eller utrustning och iii) en brist på anpassade utbildningsprogram och andra resurser. För att stödja den digitala omställningen för yrkesskolor och utbildningsföretag utökades EU-verktyget Selfie för skolor under hösten 2021 med en ny modul för arbetsplatsförlagt lärande. Detta verktyg hjälper yrkesskolor och utbildningsföretag att bedöma sin digitala beredskap och identifiera praktiska områden som kan förbättras.

Andelen personer med högskoleutbildning fortsätter att öka i EU, men unga män och personer födda utanför EU är fortfarande underrepresenterade. Högskoleutbildning av hög kvalitet spelar en viktig roll för utsikterna på arbetsmarknaden och den sociala rörligheten¹¹². Medlemsländerna har enats om ett mål för det europeiska området för utbildning på EU-nivå som innebär att andelen personer med högre utbildning i åldersgruppen 25–34 år ska vara minst 45 % senast 2030. Under 2020 var denna andel 40,5 % i EU, vilket är 8,3 procentenheter högre än 2010 och en förbättring i samtliga medlemsländer (diagram 2.2.4). Det finns emellertid stora skillnader mellan länderna. Elva medlemsländer har redan uppnått EU-målet, och bland länderna med en andel under 45 % var det endast Rumänien och Italien som inte hade uppnått 30 % under 2020. Det finns även en stor skillnad mellan könen: Andelen kvinnor med högre utbildning i åldrarna 25–34 år är i genomsnitt 46 %, vilket är 10,8 procentenheter högre än för männen (35,2 %). Dessutom uppvisar personer födda utanför EU ett sämre resultat. Under 2020 var den genomsnittliga andelen med högre utbildning i åldersgruppen 25–34 år 41,3 % för inrikes födda och 34,4 % för personer födda utanför EU¹¹³. Slutligen är personer med lägre utbildningsbakgrund underrepresenterade i 19 av de 20 medlemsländer som deltog i Eurostudent-undersökningen om de sociala och ekonomiska villkoren för studenter i Europa (Irland är det enda undantaget)¹¹⁴. Sammantaget pekar dessa faktorer på fortsatta utmaningar när det gäller jämlikhet och tillgång.

¹⁰⁸ Detta presenteras mer i detalj i den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021 och i utbildningsöversikten 2020.

¹⁰⁹ Se till exempel följande: [OECD \(2021\). *Implications of the COVID-19 pandemic for Vocational Education and Training*.](#)

¹¹⁰ [Apprenticeship Support Services \(2021\). *European Alliance for Apprenticeship Monitoring Survey 2019-2020*.](#)

¹¹¹ [ILO \(2021\). *Skilling, upskilling and reskilling of employees, apprentices and interns during the COVID-19 pandemic: Findings from a global survey of enterprises*.](#)

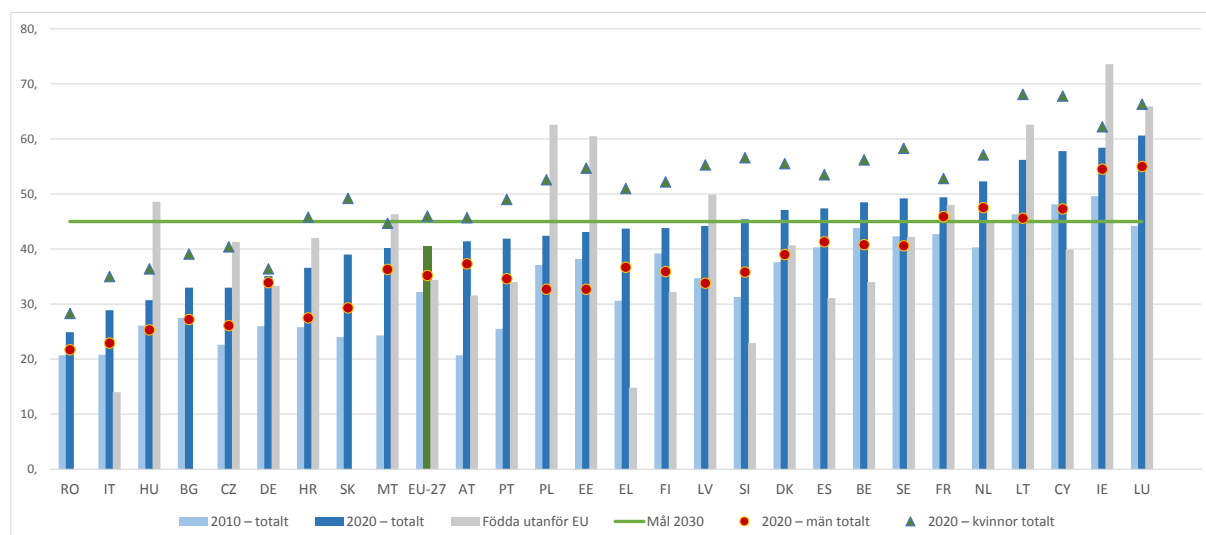
¹¹² Vandeplas, A. (2021) "Education, Income, and Inequality in the European Union" i Fischer, G. och Strauss, R. (red.) *Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality*, Oxford University Press.

¹¹³ Viktiga undantag är Polen, Estland, Ungern, Irland och Luxemburg, där skillnaden är den motsatta.

¹¹⁴ Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras (2021) [EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018–2021](#), wbv Media.

Diagram 2.2.4: Andelen personer med högskoleutbildning har stigit i hela EU, men det finns stora geografiska och könsbaserade skillnader

Andelen personer med högskoleutbildning per land, kön och medborgarskap, 2010 och 2020, och målet för 2030 inom det europeiska området för utbildning (i %, åldersgruppen 25–34 år)

Anm.: DE: avbrott i tidsserien och preliminära uppgifter för 2020. BE, RO, SK: inga uppgifter om personer födda utanför EU för 2020. LT: ej tillförlitliga uppgifter om personer födda utanför EU för 2020.

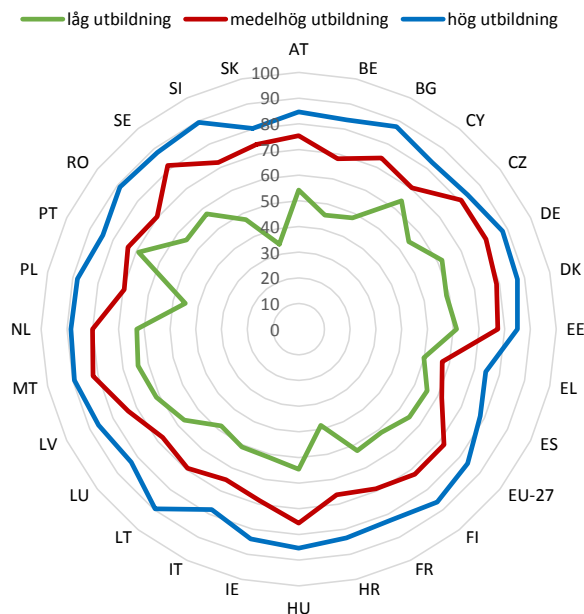
Eurostat, EU:s arbetskraftsundersökning. Onlinedatakod [[edat_lfs_9912](#)].

Vid en granskning av sysselsättningsgraden för befolkningsgrupper med olika utbildningsnivåer kan liknande minskningar noteras över hela linjen under 2020. Sysselsättningsgraden för personer i åldersgruppen 20–64 år i EU sjönk under 2020 med 0,8 procentenheter för lågutbildade, 1,2 procentenheter för personer med medelhög utbildning och 0,9 procentenheter för högutbildade (till 54,9 %, 72,2 % respektive 83,9 %, se diagram 2.2.5). En större nedgång noterades i sysselsättningsgraden för nyutexaminerade i åldern 20–34 år, vilken sjönk med 4,7 procentenheter för personer med lägre utbildning och med 4,5 procentenheter för personer med gymnasieutbildning. Sysselsättningsgraden för nyutexaminerade från yrkesutbildningar i åldrarna 20–34 år sjönk med 3 procentenheter, från 79,1 % under 2019 till 76,1 % under 2020, men tre länder noterade en minskning på mer än 10 procentenheter (Spanien, Cypern och Litauen). För de som nyligen avslutat en

högskoleutbildning var minskningen endast 1,3 procentenheter, vilket följer den långvariga utvecklingstrenden med bättre sysselsättningsmöjligheter för personer med högre utbildning.

Diagram 2.2.5: Pandemin påverkade sysselsättningen på alla utbildningsnivåer

Sysselsättningsgrad per utbildningsnivå (i %, personer i åldersgruppen 20–64 år, 2020)

Anm.: avbrott i tidsserien och preliminära uppgifter för DE.

Källa: Eurostat [[lfsa_ergaed](#)].

Den befintliga kompetensbristen på EU:s arbetsmarknader¹¹⁵ kommer sannolikt att bestå eller växa inom vissa sektorer och yrken. Enligt en undersökning som Europeiska investeringsbanken utförde 2020 ökade andelen arbetsgivare i EU som ansåg att svårigheterna med att hitta arbetstagare med rätt kompetens var ett hinder för investeringar från 66 % under 2016 till 76 % under 2019, för att sedan minska marginellt till 73 % under 2020¹¹⁶. Eurofound rapporterade om ett ökat antal lediga platser inom sektorerna för byggverksamhet, hälso- och sjukvård samt information och kommunikation, där kompetensbristen var ett strukturellt problem redan före pandemin¹¹⁷. Covid-19-krisen kan ha påskyndat den pågående omställningen av arbetstagarnas kompetensprofiler (se diagram 2.2.6) och flytten av sysselsättningsmöjligheter från lågkvalificerade till högkvalificerade arbeten¹¹⁸. Den bredare

¹¹⁵ Se avsnitt 2.1. Kompetensbristen diskuterades mer i detalj i den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021.

¹¹⁶ [EIB:s investeringsrapport 2020/2021: Building a smart and green Europe in the COVID-19 era](#) och [EIB:s dataportal](#).

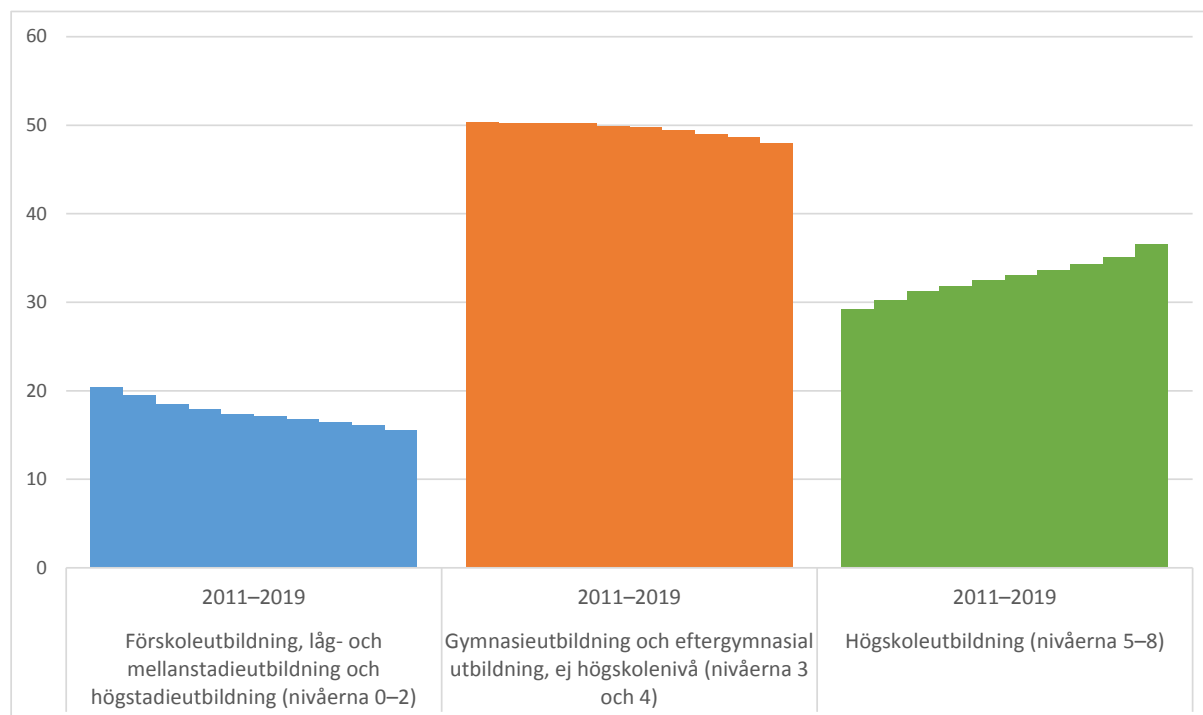
¹¹⁷ [Eurofound \(2021\), Tackling labour shortages in EU Member States](#).

¹¹⁸ Cedefop (2021). [Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast](#).

utvecklingen kan kopplas till digitaliseringen, de förändrade mönstren i konsumenternas efterfrågan och de medföljande strukturella ändringarna av ekonomin¹¹⁹.

Diagram 2.2.6: Andelen arbetstagare med låg eller medelhög utbildning har minskat under det senaste årtiondet

Andel av den totala sysselsättningen per utbildningsnivå i EU-27 (i %, 2011–2020)

Källa: Eurostat [lfsi_educ_a].

Att vuxna arbetstagare utvecklar sina färdigheter är fortfarande långt ifrån sedvanlig praxis inom EU. EU:s överordnade mål för 2030 kommer att stödja ytterligare insatser inom detta område. Att säkerställa att arbetskraften har den kompetens som behövs för framtidens arbetsmarknader är fortfarande en stor utmaning med betydande skillnader mellan länderna och allvarliga begränsningar på grund av pandemin. Under 2019 uppgick andelen vuxna (i åldersgruppen 25–64 år) som deltagit i utbildning (under de fyra föregående veckorna) till 10,8 %. I samband med pandemin sjönk andelen under 2020 till 9,2 %, dvs. under det mål på 15 % som fastställts i den strategiska ramen Utbildning 2020¹²⁰. Frankrike, Danmark och Sverige noterade nedgångar på mer än 5 procentenheter mellan 2019 och 2020. Det finns överlag en stor variation, och endast liten konvergens, mellan medlemsländerna. Endast sex länder uppnådde målet 2020 (Sverige, Finland, Danmark, Nederländerna, Estland och Luxemburg). Samtidigt låg sju länder kvar under 5 % (Cypern, Grekland, Polen, Kroatien, Slovakien, Bulgarien och Rumänien). Fler kvinnor än män deltog i utbildning under 2020: 10 % av kvinnorna jämfört med 8,2 % av männen (diagram 2.2.7). Skillnaderna var

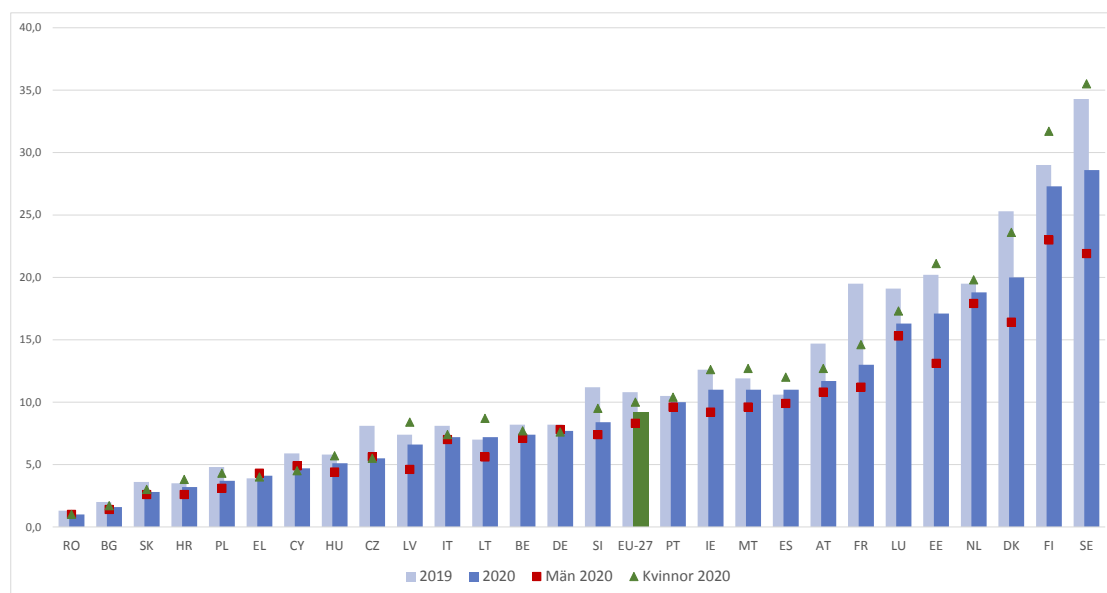
¹¹⁹ Se Europeiska kommissionen (2021), *Employment and social developments in Europe 2021*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg och *Briefing note – Trends, transitions and transformation | Cedefop* (europea.eu).

¹²⁰ Målet inom Utbildning 2020 är att mäta deltagandet i vuxenutbildning under de senaste fyra veckorna (Eurostats kod [trng_lfs_01]). För att bättre fånga upp alla former av vuxenutbildning beslutade rådet i juni 2021 att ändra indikatorn så att deltagandet i vuxenutbildning mäts under de senaste tolv månaderna (se avsnitt 1.3).

mycket stora i Sverige (35,5 % av kvinnorna och 21,9 % av männen) och Finland (31,7 % mot 23 %) ¹²¹. För att öka satsningarna på vuxenutbildning välkomnade rådet kommissionens förslag till ett överordnat mål att minst 60 % av alla vuxna ska ha deltagit i utbildning under de föregående tolv månaderna senast 2030 ¹²². Målet stöds genom rådets resolution om en ny europeisk agenda för vuxenutbildning 2021–2030 (ännu inte offentliggjord) och den europeiska kompetensagendan. Det får även ekonomiskt stöd genom ESF+ och faciliteten för återhämtning och resiliens.

Diagram 2.2.7: Pandemin ledde till ett bakslag för deltagandet i vuxenutbildning i nästan alla medlemsländer

Deltagande i vuxenutbildning (senaste fyra veckorna, åldersgruppen 25–64 år) under 2019 och 2020, per land och kön

Källa: EU:s arbetskraftsundersökning, Eurostat [[trng_lfs_01](#)].

Deltagandet i vuxenutbildning bland lågutbildade arbetstagare ligger fortfarande långt under genomsnittet. EU-genomsnittet för lågutbildade vuxnas deltagande i utbildning under 2020 (3,4 %) motsvarade bara omkring en tredjedel av det totala deltagandet och hade dessutom minskat med 0,9 procentenheter jämfört med 2019 ¹²³. Tio länder rapporterade resultat under EU-genomsnittet (och uppgifter saknades för ytterligare sex länder ¹²⁴). Liksom under 2019 hade Sverige, Finland och Danmark den högsta andelen lågutbildade vuxna som deltog i utbildning (14 % eller högre). Skillnaden mellan könen var minimal, men de nationella siffrorna varierar avsevärt. Den största skillnaden till männens fördel noterades i Luxemburg (6,3 % mot 5,1 %), Malta (4,0 % mot 2,9 %) och Österrike (4,4 % mot 3,5 %) och till kvinnornas fördel i Sverige (27,7 % av kvinnorna och 17,2 % av männen), Finland (20,8 % mot 11,3 %) och Danmark (16,2 % mot 12,6 %) ¹²⁵. Under 2020 deltog personer

¹²¹ Pandemin har inte haft någon betydande inverkan på deltagandet i vuxenutbildning per kön.

¹²² [Europeiska rådets slutsatser av den 25 juni 2021](#).

¹²³ Eurostat, arbetskraftsundersökningen, [[trng_lfs_03](#)]. Uppgifter finns inte tillgängliga för Bulgarien, Kroatien, Cypern, Lettland, Rumänien och Slovakien. Siffror med uppdelning efter kön finns inte tillgängliga för Litauen och Polen.

¹²⁴ Eurostat offentliggör inte deltagandet för en viss grupp som det finns för få personer i urvalet.

¹²⁵ Estland registrerade också en betydande skillnad, men uppgifterna för män är inte tillförlitliga.

födda utanför EU i åldersgruppen 25–64 år (varav 38 % är lågutbildade, jämfört med 18,8 % av de inrikes födda¹²⁶) något mer i vuxenutbildning i EU än inrikes födda (9,9 % respektive 9,1 %). Personer födda utanför EU deltar emellertid mer sällan i utbildning i Slovenien (en skillnad på 4,6 procentenheter), Italien (4,3 procentenheter), Estland (4 procentenheter), Frankrike (3,8 procentenheter) och Lettland (3,8 procentenheter)¹²⁷.

Pandemin har lett till en stor ökning av andelen nätbaserad vuxenutbildning, vilken steg från 8 % under 2019 till 13 % under 2020 efter att endast ha ökat med 1 procentenhet sedan 2017¹²⁸. Uppgifterna visar att det finns stora skillnader mellan länderna när det gäller andelen vuxenutbildning som sker online, med stora skillnader mellan kvinnor och män framför allt i Cypern och Estland (där ökningen av deltagandet var fyra gånger högre för kvinnor än för män), Österrike, Litauen och Malta (tre gånger så hög) samt Luxemburg och Grekland (mer än dubbelt så hög). Denna utveckling understryker vikten av att säkerställa tillgången till digitala färdigheter för alla.

EU:s medlemsländer har endast gjort begränsade framsteg med att tillhandahålla vuxna grundläggande digitala färdigheter, och när det gäller avancerade digitala färdigheter krävs betydande insatser. Pandemin har väsentligt ökat behovet av digitala färdigheter på alla nivåer som ett övergripande krav inom många yrken och sektorer¹²⁹. Trots det visar huvudindikatorn i den sociala resultattavlan att endast 56 % av alla vuxna i EU (åldersgruppen 16–74 år) hade minst grundläggande digitala färdigheter under 2019 (de senaste tillgängliga uppgifterna). Indikatorn visar även att det inte finns någon samstämmighet mellan medlemsländerna (diagram 2.2.8) och att utvecklingen varit mycket långsam sedan 2014. För att påskynda utvecklingen omfattar kommissionens förslag till 2030-policyprogrammet ”En färdväg för det digitala decenniet” ett mål om att minst 80 % av alla i åldrarna 16–74 år ska ha grundläggande digitala färdigheter senast 2030¹³⁰. En mer positiv utveckling är att andelen personer med mer avancerade digitala färdigheter har ökat i EU, från 29 % under 2017 till 31 % under 2019, dock med stora skillnader i många länder. Digitala färdigheter krävs (på lämplig nivå) i över 90 % av dagens arbetstillfällen och i nästan alla sektorer av ekonomin. Framsteg inom detta område är bland annat helt avgörande för att EU ska kunna uppfylla det stora behovet av IKT-specialister¹³¹. För att säkerställa en lyckad digital omställning i EU omfattade ”En färdväg för det digitala decenniet” även målet att 20

¹²⁶ Alla siffror är hämtade från Eurostat, [edat lfs 9912].

¹²⁷ Eurostat, [trng lfs 13].

¹²⁸ Alla uppgifter om vuxnas deltagande i nätbaserad utbildning kommer från kommissionens (det gemensamma forskningscentrumets) beräkningar på grundval av uppgifter från Eurostats undersökning om IKT-användningen i hushållen och bland enskilda personer [TIN00103], 2017, 2019, 2020. Eftersom Eurostats tabell TIN00103 inte har någon uppdelning av deltagandet per åldersgrupp bygger uppgifterna på det gemensamma forskningscentrumets uppskattningar för den vuxna gruppen. Uppgifter från 2020 saknas för Frankrike. Ytterligare information om det förändrade deltagandet i nätbaserad vuxenutbildning under 2020 finns i (ännu inte publicerad) Di Pietro, G och Karpiński, Z. (2021), *Covid-19 and online adult learning*, Europeiska kommissionen, det gemensamma forskningscentrumet.

¹²⁹ Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., & Vandeplas A. (2020). *Facing the digital transformation: are Digital Skills Enough?* European Economy. Economic Briefs, 054.

¹³⁰ Målet lades fram i handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter, i kommissionens meddelande av den 9 mars 2021, *Digital kompass 2030: den europeiska vägen in i det digitala decenniet*, COM(2021) 118 final, och i förslaget till Europaparlamentets och rådets beslut av den 15 september 2021 om inrättade av 2030-policyprogrammet ”En färdväg för det digitala decenniet”, COM(2021) 574 final.

¹³¹ Detta diskuteras i den gemensamma sysselsättningsrapporten för 2021 och mer i detalj i Cedefops rapport [Digital skills: challenges and opportunities during the pandemic | Cedefop \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/cedefop/en/digital-skills-challenges-and-opportunities-during-the-pandemic).

miljoner IKT-specialister ska anställas fram till 2030 (med fokus på att öka antalet kvinnor, som för närvarande endast utgör 18 % av det totala antalet specialister i Europa).

Diagram 2.2.8: De vuxnas digitala färdigheter kännetecknas av långsamma framsteg och stora skillnader mellan länderna

Andel av befolkningen som har minst grundläggande digitala färdigheter och årlig förändring (i %, 2019 och förändringar i förhållande till 2017, huvudindikatorn i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Avbrott i serien för CZ, IT, LV och LU för 2019. Uppgifter för 2017 finns inte tillgängliga för Italien (2019: 42 %).

Källa: Eurostat, onlinedatakod [[tepsr_sp410](#)].

Den gröna omställningen förväntas leda till nya arbetstillfällen och ändrade arbetsuppgifter inom många yrken, vilket ytterligare ökar behovet av kompetensutveckling och omskolning av arbetskraften. Om lämpliga stödåtgärder för omskolning och kompetensutveckling införs i god tid kan skapandet av nya arbetstillfällen inom ramen för klimatpolitiken leda till fler jobb med medelhöga kompetensbehov och minska polariseringen på arbetsmarknaden. Cedefops kompetensprognos för 2021¹³² visar att de förväntade effekterna av den europeiska gröna given varierar kraftigt mellan olika sektorer. I de flesta av sektorerna förväntas förändringarna leda till nya arbetsuppgifter inom sektorn,

¹³² Cedefop (2021). [Digital, greener and more resilient. Insights from Cedefop's European skills forecast.](#)

snarare än en övergripande ökning eller minskning av sysselsättningen (t.ex. motorfordon). Även om det inte finns någon gemensam definition av vilka färdigheter som behövs för den gröna omställningen kan tre breda kategorier av färdigheter förväntas vara relevanta inför framtiden: yrkesspecifika tekniska färdigheter, övergripande yrkesfärdigheter (t.ex. digitala färdigheter) och kompetenser för alla medborgare (t.ex. miljömedvetenhet)¹³³. Som en del av den europeiska kompetensagendan och handlingsplanen för digital utbildning har arbetet inletts på EU-nivå och medlemsstatsnivå med att förbättra utbildningen och färdigheterna inför den gröna omställningen (såväl som de digitala färdigheterna).

Ruta 2: Stärka vuxnas deltagande i utbildning för en inkluderande och hållbar tillväxt

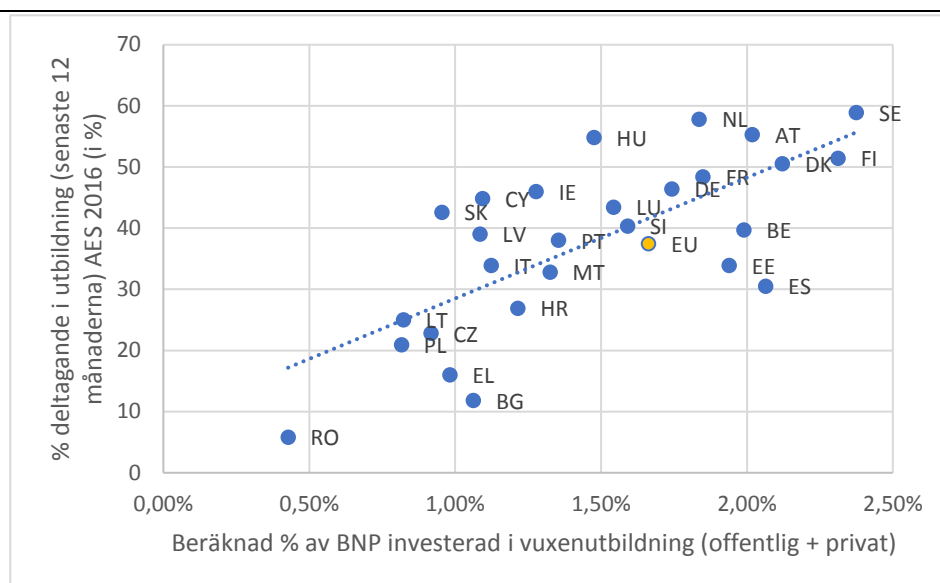
Livslång kompetensutveckling är avgörande för en konkurrenskraftig hållbarhet i EU:s ekonomi, i linje med principerna 1 och 4 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (om utbildning och livslångt lärande respektive aktiva arbetsmarknadsåtgärder). Arbetskraften och den allmänna befolkningen måste ha en hög kompetensnivå för att ekonomin ska kunna stimulera till innovation och fortsätta att vara konkurrenskraftig, samtidigt som alla kan ta vara på möjligheterna i en rättvis grön och digital omställning. Mot bakgrund av de snabba omvälvningarna krävs ett fortsatt lärande efter den inledande utbildningen för att upprätthålla en hög kompetensnivå. Detta är även grunden till EU:s överordnade mål att minst 60 % av alla vuxna ska ha deltagit i utbildning (under de föregående tolv månaderna) senast 2030. För att stödja denna ambition har kommissionen, i handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter, åtagit sig att lägga fram förslag om individuella utbildningskonton och om en europeisk strategi för mikromeriter.

Deltagandet i vuxenutbildning i EU är fortfarande lågt (se avsnitt 2.2.1). I en av Cedefops senaste undersökningar höll 84 % av de svarande med om att vuxenutbildning gynnar karriären, medan 96 % ansåg att lärande genom hela livet är viktigt för den personliga utvecklingen¹³⁴. Trots det deltog bara 9,2 % av alla vuxna i EU i utbildning under 2020, dock med stor variation mellan länderna.

Förhållandet mellan deltagandet i vuxenutbildning och andelen av BNP

¹³³ En diskussion om behovet av en bred bas av färdigheter finns i Morandini, M. C., Thum-Thysen, A., & Vandeplas A. (2020). *Facing the digital transformation: are Digital Skills Enough?* European Economy. Economic Briefs, 054.

¹³⁴ Cedefop (2020). [*Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second Opinion survey –Volume 1.*](#)

Källa: Undersökning om vuxenutbildning 2016 för uppgifter om deltagande, ekonomiska uppskattningar baserade på Europeisk kommissionen (2020), som gör uppskattningar av de enskilda personernas och hushållens utgifter för formellt och icke-formellt lärande ([undersökning om vuxenutbildning](#), 2016), offentliga och privata arbetsgivares utgifter för personalutbildning ([undersökning om fortsatt yrkesutbildning](#), 2016), offentliga investeringar baserade på utgifter för utbildning som en del av aktiva arbetsmarknadsåtgärder ([databasen över arbetsmarknadsåtgärder](#))¹³⁵.

Integrerat finansiellt och icke-finansiellt stöd behövs för att uppmuntra fler vuxna att delta i utbildning. Det finns ett starkt samband mellan andelen av BNP som investeras i vuxenutbildning och andelen vuxna som deltar i utbildning (se diagram). En representativ undersökning som Cedefop utförde 2020 visade att 89 % av alla vuxna i EU höll med om att bättre ekonomiska incitament eller stödåtgärder skulle uppmuntra fler att delta i utbildning¹³⁶. En liknande slutsats drogs vid ett samråd om initiativet om individuella utbildningskonton 2021¹³⁷. Dock uppgav 41 % av de svarande att de hade svårt att få tid till utbildningen, bland annat på grund av svårigheter att få tjänstledigt. Förutom kostnads- och tidshinder kan begränsningarna omfatta en otillräcklig medvetenhet om de egna kompetensbehoven och utbildningserbjudanden, osäkerhet kring utbildningsprogrammets kvalitet och betydelse samt en otillräcklig anpassning av utbildningserbjudandena till de individuella behoven¹³⁸. Ett ökat deltagande i vuxenutbildning skulle därför kräva en integrerad strategi för att på ett enhetligt sätt undanröja de olika hindren. Detta förutsätter att ekonomiskt stöd för direkta kostnader kombineras med betald tjänstledighet och yrkesvägledning, en översikt över kvalitetssäkrade utbildningsmöjligheter och information om valideringen och certifieringen av färdigheter.

Medlemsländerna har infört system för att undanröja de olika hindren. I **Finland** får vuxna ersättning för inkomstbortfall under utbildningsperioder genom ett nyligen reformat utbildningstillägg som även är tillgängligt för egenföretagare. I **Irland** har små meriter som intyg för vidareutbildning tagits emot väl på arbetsmarknaden. I **Frankrike** finns individuella utbildningskonton (*compte personnel de formation*) tillgängliga för alla arbetande vuxna från 16 års ålder. Enskilda personer kan använda alla sina ackumulerade utbildningsrättigheter för utbildning eller

¹³⁵ Europeiska kommissionen (2020), *Workforce skills and innovation diffusion: trends and policy implications*. Bilaga 8. Se även Europeiska kommission (2020), *Adult Learning Statistical Synthesis Report*, s. 22–34.

¹³⁶ Cedefop (2020) *Perceptions on adult learning and continuing vocational education and training in Europe. Second opinion survey – Volume 1* (europa.eu), diagram 30.

¹³⁷ Se [den inledande rapporten](#) om konsekvensbedömningen av individuella utbildningskonton.

¹³⁸ Se Cedefops undersökning (2020) och OECD (2021), *Skills Outlook – Learning for Life. Kapitel 4: Promoting interest and participation in adult learning* för en mer ingående diskussion.

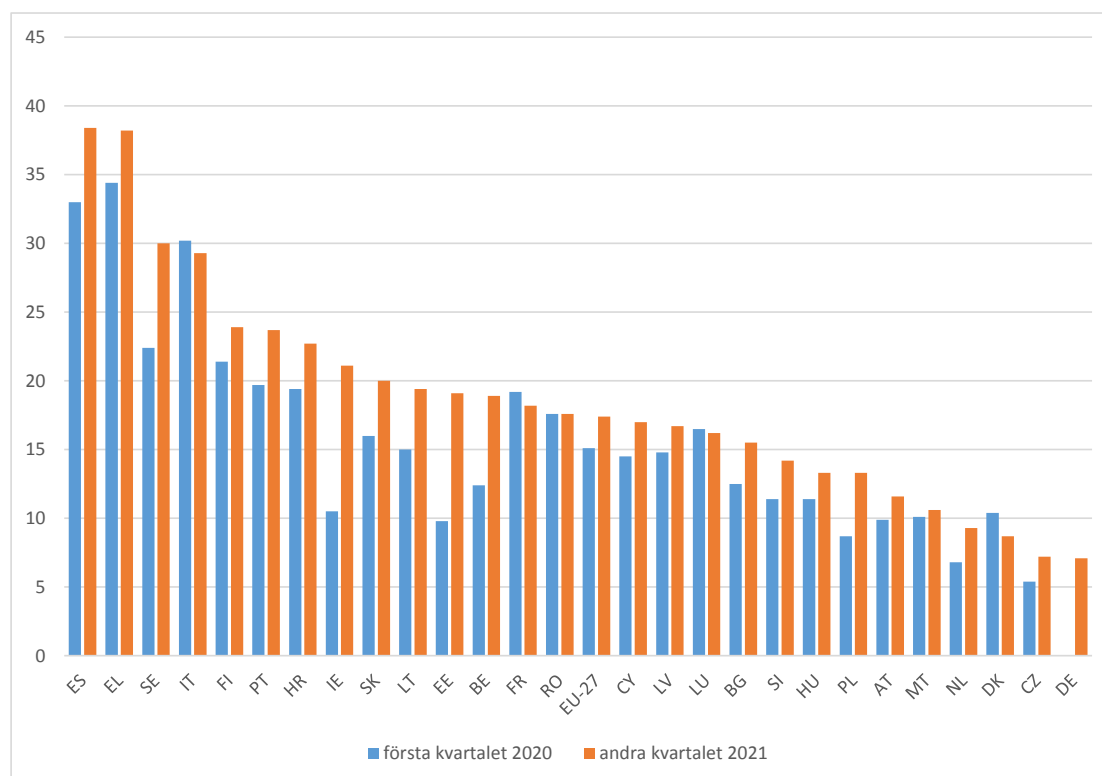
kompetensbedömning från en förteckning över godkända utbildningsmöjligheter. Utbildningskontona kopplas till yrkesvägledning och erbjudanden om betald studieledighet. **Nederländerna** är i färd med att ersätta inkomstskatteavdraget för utbildningsutgifter med en individuell utbildningsbudget på upp till 1 000 euro (*Stimulans ArbeidsmarktPositie* eller STAP-budget), som kommer att erbjudas från och med 2022. Syftet med reformen är att utöka tillgången till ekonomiskt stöd och öka dess synlighet, och samtidigt öka öppenheten kring utbildningserbjudandena genom en förteckning över godkända utbildningsmöjligheter som är berättigade till stöd från STAP.

Covid-19-krisen hade särskilt allvarliga konsekvenser för unga, i synnerhet de som skulle ta sig ut på arbetsmarknaden för första gången. Ungdomsarbetslösheten (åldersgruppen 15–24 år) i EU ökade till 17,4 % under andra kvartalet 2021, vilket är 0,6 procentenheter högre än andra kvartalet 2020 och 2,5 procentenheter högre än nivån före pandemin (andra kvartalet 2019). Detta är nästan tre gånger högre än arbetslösheten bland befolkningen i åldern 25–74 år, vilken uppgick till 6,2 % under andra kvartalet 2021. I flera av medlemsländerna steg ungdomsarbetslösheten kraftigt mellan andra kvartalet 2019 och andra kvartalet 2021 (med 13 procentenheter i Kroatien, 9,2 procentenheter i Litauen, 7,7 procentenheter i Slovenien och 6,5 procentenheter i Sverige, se diagram 2.2.9). Ungdomsarbetslösheten var 30 % eller högre i några medlemsländer (38,4 % i Spanien, 38,2 % i Grekland och 30 % i Sverige). Situationen var särskilt svår för unga som var på väg från utbildningssystemet till arbetsmarknaden. Det totala antalet personer i åldrarna 20–64 år som kom ut på arbetsmarknaden minskade under 2020 till i genomsnitt 6,5 miljoner per kvartal, jämfört med ett genomsnitt på omkring 7,5 miljoner personer under de föregående åren. Andelen ofrivilligt visstidsanställda i åldrarna 15–24 år var också hög under 2020. Av dessa hade 13,2 % en tillfällig anställning på grund av att de inte kunde hitta någon tillsvidareanställning (jämfört med 6,3 % av arbetstagarna i åldersgruppen 25–64 år). Andelen var mer än en av fyra i Spanien, Portugal, Italien och Kroatien¹³⁹. Uppgifterna om arbetslöshet och sysselsättning bland unga visar att det finns ett strukturellt problem som kräver kraftfulla politiska åtgärder för att förebygga riskerna för långsiktiga negativa effekter för de ungas färdigheter och utsikter på arbetsmarknaden.

¹³⁹ Källa: Eurostat (onlinedatakod: [lfsa_etgar](#)).

Diagram 2.2.9: Ungdomsarbetslösheten steg under covid-19-krisen

Ungdomsarbetslöshet (åldersgruppen 15–24 år), jämförelse mellan första kvartalet 2020 och andra kvartalet 2021

Anm.: Uppgifterna för BG, EE, HR, LU, MT och SI har låg tillförlitlighet för första kvartalet 2020. Uppgifter saknas för DE för första kvartalet 2020. Avbrott i tidsserien för alla medlemsländer i första kvartalet 2021. Uppgifterna för HR, MT och SI har låg tillförlitlighet för andra kvartalet 2021. Definitionen skiljer sig för ES och FR för andra kvartalet 2021.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [[LFSQ_URGAED](#)].

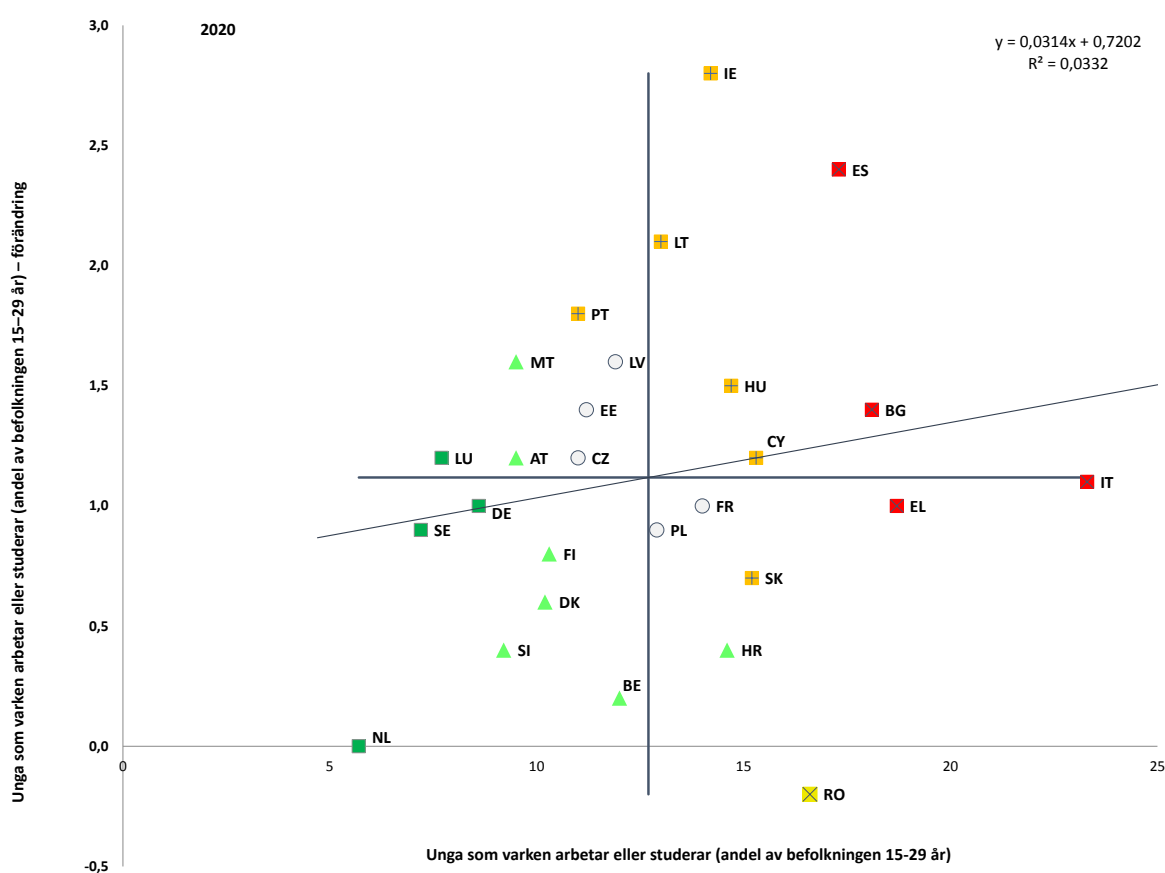
Covid-19-krisen medförde ett avbrott i den sex år långa utvecklingstrenden med ett minskande antal unga som varken arbetar eller studerar. Att minska andelen unga i åldrarna 15–29 år som varken arbetar eller studerar från 12,6 % under 2019 till 9 % fram till 2030 är ett av de kompletterande EU-mål som Europeiska kommissionen har lagt fram i sin handlingsplan för den europeiska pelaren för sociala rättigheter. På grund av krisen steg andelen för denna åldersgrupp med 1,1 procentenheter till 13,7 % mellan 2019 och 2020. Före krisen hade medlemsländerna uppvisat goda framsteg med att minska andelen unga som varken arbetar eller studerar (från toppnoteringen 16,1 % till en lägsta nivå på 12,6 % i EU mellan 2013 och 2019)¹⁴⁰. Huvudindikatorn i den sociala resultattavlan (Figure 2.2.10) visar att andelen unga som varken arbetar eller studerar ökade mellan 2019 och 2020 i alla utom två av medlemsländerna (Rumänien, med en minskning på 0,2 procentenheter, och Nederländerna, där ingen förändring skedde). Enligt den sociala resultattavlan uppvisar fyra länder en kritisk situation med redan höga andelar som stigit med 1 procentenhet eller mer sedan 2019 (Spanien, Bulgarien, Italien och Grekland). Fyra medlemsländer registrerade en betydligt större ökning än genomsnittet, med 1,8 procentenheter eller mer (Irland, Spanien,

¹⁴⁰ Efter revideringen av den sociala resultattavlan används huvudindikatorn för att mäta andelen unga som varken arbetar eller studerar i åldersgruppen 15–29 år, i stället för åldersgruppen 15–24 år. Den större åldersgruppen ger högre andelar, men utvecklingstrenderna är i stort sett jämförbara.

Litauen och Portugal), även om andelarna för Portugal (11 %) och Litauen (13 %) låg kvar under det viktade EU-genomsnittet¹⁴¹. De flesta av medlemsländerna uppvisar regionala skillnader i andelen unga som varken arbetar eller studerar, i vissa fall betydande sådana (se bilaga 3). Den förstärkta ungdomsgarantin omfattar utökade åtgärder för att minska antalet elever som lämnar skolan i förtid, för att skapa möjligheter till lärlingsutbildning och praktik samt för att säkerställa stöd från arbetsförmedlingarna, särskilt i form av rådgivning, vägledning och mentorskap¹⁴².

Diagram 2.2.10: Andelen unga som varken arbetar eller studerar har ökat i alla utom två medlemsländer och skapar problem i flera av länderna

Andelen unga som varken arbetar eller studerar (i åldersgruppen 15–29 år) (i % och förändringen mellan 2019 och 2020, sociala resultattavlans huvudindikator)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.
Källa: Eurostat [[edat Ifse 35](#)].

Förändringarna av andelen unga som varken arbetar eller studerar under den ekonomiska nedgången berodde på att både arbetslösheten och inaktiviteten ökade. Mellan 2019 och 2020 ökade andelen inaktiva unga som varken arbetar eller studerar i EU

¹⁴¹ Litauens andel unga som varken arbetar eller studerar låg över EU:s oviktade genomsnitt, vilket mäts för den sociala resultattavlans.

¹⁴² [Rådets rekommendation](#) av den 30 oktober 2020 om en väg till jobb – en förstärkt ungdomsgaranti och om ersättande av rådets rekommendation av den 22 april 2013 om att inrätta en ungdomsgaranti 2020/C 372/01.

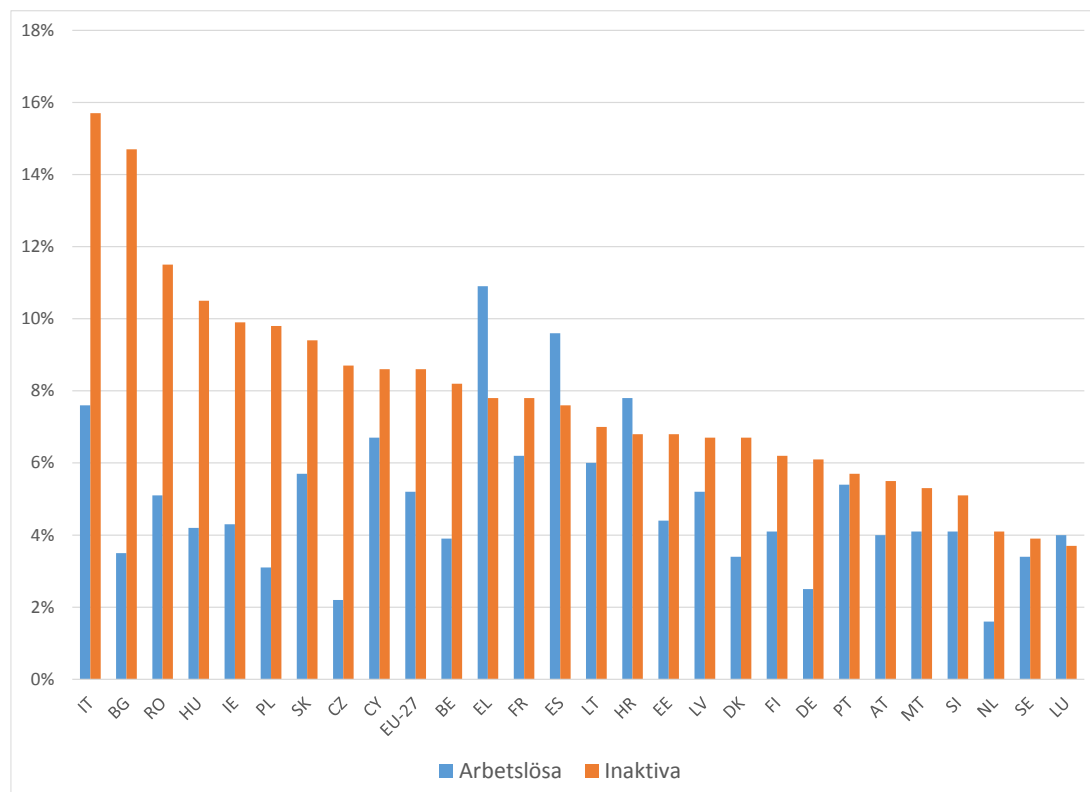
med 0,8 procentenheter (från 7,8 % till 8,6 %), medan andelen arbetslösa unga som varken arbetar eller studerar steg med 0,4 procentenheter (från 4,8 % till 5,2 %). Under 2020 var andelen inaktiva unga som varken arbetar eller studerar särskilt hög i Italien (15,7 %), Bulgarien (14,7 %), Rumänien (11,5 %) och Ungern (10,5 %) (diagram 2.2.11). Motsvarande andel var relativt låg i Luxemburg (3,7 %), Sverige (3,9 %) och Nederländerna (4,1 %). Bland unga kvinnor som varken arbetar eller studerar är inaktivitet mycket vanligare än arbetslöshet (10,8 % mot 4,6 %), medan andelarna i stort sett är jämförbara för män. Kvinnornas inaktivitet beror fem gånger oftare på omsorgsansvar¹⁴³. Utmaningen med att ge stöd till inaktiva unga som varken arbetar eller studerar förstärks av deras olika personliga situationer¹⁴⁴. De kan till exempel vara permitterade, vänta på att få återgå till arbetet, sakna motivation att söka jobb, ansvara för omvårdnaden av en familjemedlem, lida av dålig hälsa eller ha någon form av funktionsnedsättning. Alla dessa situationer kräver olika individanpassade politiska insatser.

¹⁴³ Arbetsdokument från kommissionens avdelningar som åtföljer meddelandet om en ungdomsgaranti (SWD(2020) 124 final).

¹⁴⁴ Ett urval av analyser finns på <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>.

Diagram 2.2.11: De flesta unga som varken arbetar eller studerar i EU är inaktiva, men andelen varierar stort bland medlemsländerna

Andelen inaktiva och arbetslösa unga som varken arbetar eller studerar (i åldersgruppen 15–29 år) i EU:s medlemsländer (i %, 2020)

Anm.: Länderna rangordnas efter minskande andel av inaktiva unga som varken arbetar eller studerar. DE: avbrott i tidsserien, preliminära uppgifter.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [edat_lfse_20].

Totalt sett var andelen unga som varken arbetar eller studerar 2020 högre bland unga födda utanför EU, och situationen var särskilt kritisk för kvinnorna. EU-genomsnittet av andelen unga födda utanför EU i åldrarna 15–29 år som varken arbetar eller studerar uppgick 2020 till 24,6 %, jämfört med 12,7 % bland inrikes födda¹⁴⁵. I sex länder (Spanien, Italien, Österrike, Luxemburg, Irland och Finland) steg andelen för gruppen födda utanför EU jämfört med året innan med mer än 3 procentenheter, medan Slovenien och Malta noterade betydande förbättringar (–6,6 respektive –3,9 procentenheter). På EU-nivå var andelen unga som varken arbetar eller studerar 2020 högre bland kvinnor än bland män (med en skillnad på 2,9 procentenheter). För kvinnor födda utanför EU var andelen i genomsnitt 31,3 %, vilket motsvarar en skillnad på 17,5 procentenheter jämfört med inrikes födda kvinnor. I medlemsländerna noterades en stor skillnad på mer än 20 procentenheter mellan kvinnor födda utanför EU och inrikes födda kvinnor i Grekland, Italien, Belgien, Österrike, Tyskland och Frankrike. I Belgien, Tyskland, Luxemburg, Slovenien och Österrike var andelen unga som varken arbetar eller studerar minst tre gånger högre för kvinnor födda utanför EU.

Demografiska förändringar leder till en ändrad sammansättning av arbetskraften och en stigande sysselsättning bland äldre arbetstagare. Under 2010 var 24,3 miljoner av

¹⁴⁵ Alla uppgifter i denna punkt är hämtade från Eurostat [edat_lfse_28].

arbetstagarna i EU 55–64 år gamla, jämfört med 143,4 miljoner i åldersgruppen 25–54 år. Tio år senare, 2020, hade antalet arbetstagare i åldersgruppen 25–54 år minskat med 1,7 miljoner, samtidigt som de äldre arbetstagarna hade ökat med 11,5 miljoner. Sysselsättningsgraden för äldre arbetstagare steg under pandemin, från 59,1 % under 2019 till 59,6 % under 2020. Denna ökning följer efter ett årtionde av ständiga förbättringar (från 44,7 % under 2010). Ökningen har varit större bland kvinnor, från 37 % under 2010 till 53,4 % under 2020, vilket innebär att skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män i denna åldersgrupp har minskat med omkring 3 procentenheter. Skillnaderna mellan medlemsländerna bestod, även om vissa länder med låg sysselsättningsgrad 2010, däribland Malta, Italien, Polen och i synnerhet Ungern, hade uppnått avsevärda förbättringar. Samtidigt minskade antalet arbetade timmar bland äldre arbetstagare mer under pandemin¹⁴⁶.

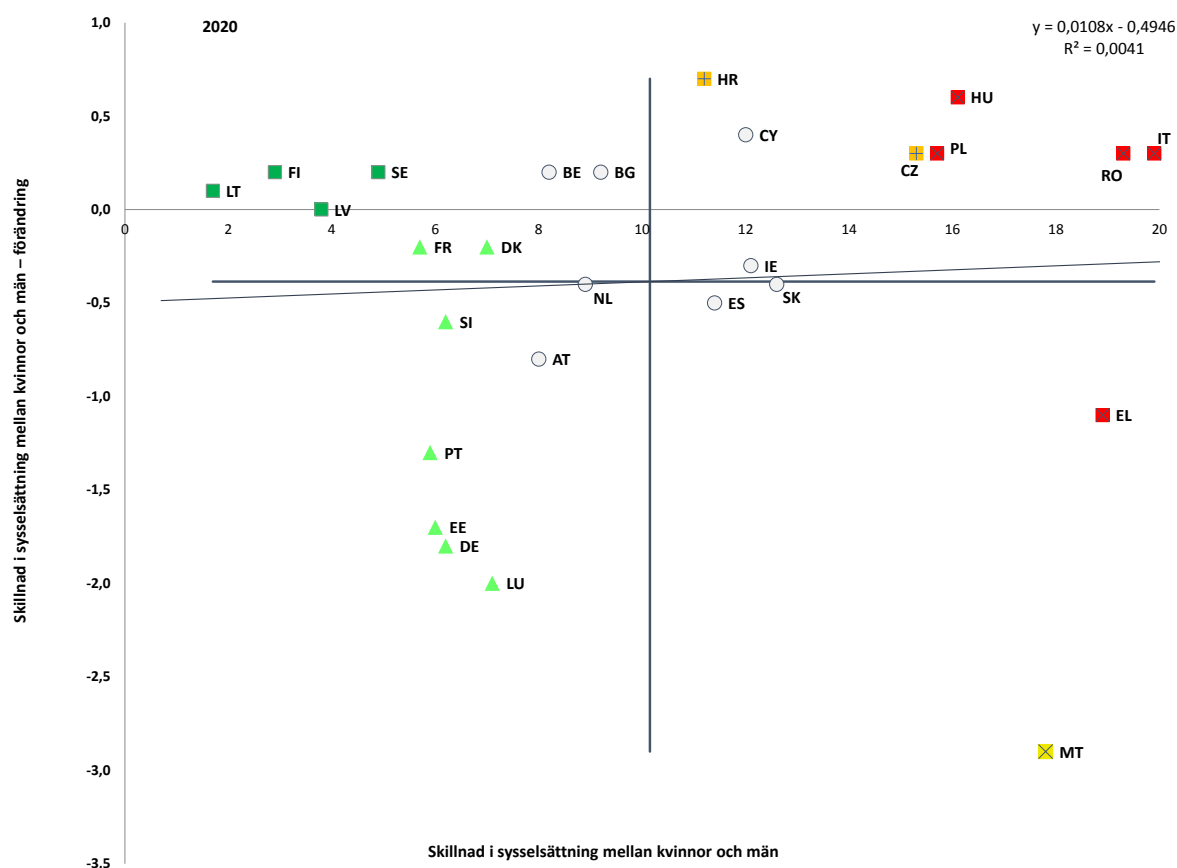
Minskningen av sysselsättningsgraden var mer uttalad för män än för kvinnor, vilket förklarar den marginella minskningen av den fortfarande stora skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män. Mellan 2019 och 2020 sjönk sysselsättningsgraden för kvinnor (i åldrarna 20–64 år) med i genomsnitt 0,5 procentenheter i EU¹⁴⁷ och uppgick under 2020 till 66,7 %. Eftersom sysselsättningsgraden minskade något mer för män (0,9 procentenheter) noterades en liten minskning i den sociala resultattavlans huvudindikator för skillnad i sysselsättning mellan kvinnor och män (från 11,5 % till 11,1 %). Skillnaden är emellertid fortfarande betydande och varierar stort mellan länderna. Den minsta skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män 2020 registrerades i Litauen (1,7 procentenheter), Finland (2,9 procentenheter), Lettland (3,8 procentenheter) och Sverige (4,9 procentenheter), vilka alla tillhör länderna med bäst resultat (diagram 2.2.12). I andra änden av skalan bedömdes situationen enligt den sociala resultattavlan som kritisk i Italien (19,9 procentenheter), Rumänien (19,3 procentenheter), Grekland (18,9 procentenheter), Ungern (16,1 procentenheter) och Polen (15,7 procentenheter). I flera länder märks stora regionala variationer i skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män (se bilaga 3). Trots en viss förbättring av skillnaden i sysselsättning har konvergens inte uppnåtts i EU-27 för andra året i rad, eftersom många medlemsländer med en stor skillnad noterade en försämring under 2020.

¹⁴⁶ Sammanställda uppgifter från de två första omgångarna av e-undersökningen *Leva, arbeta och covid-19* när frågan ställdes, dvs. våren och sommaren 2020.

¹⁴⁷ Malta, Grekland, Polen, Luxemburg och Tyskland registrerade en ökning. I Nederländerna låg sysselsättningen kvar på en stabil nivå.

Diagram 2.2.12: Skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män är fortfarande stor, med betydande skillnader bland medlemsländerna

Skillnad i sysselsättning mellan kvinnor och män (i åldersgruppen 20–64 år) (i % och årlig förändring 2019–2020, sociala resultattavlans huvudindikator)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.

Källa: Eurostat, [tesem060].

Skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män är större mätt i heltidsekvivalenter.

Skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män i åldersgruppen 20–64 år¹⁴⁸ mätt i heltidsekvivalenter minskade en aning under 2020 jämfört med 2019 (med 0,3 procentenheter) till 17,1 %. Detta återspeglar till stor del det faktum att kvinnor oftare arbetade deltid (29,1 % av de sysselsatta kvinnorna, jämfört med 7,8 % av männen 2020). Denna minskning av skillnaden i sysselsättning mätt i heltidsekvivalenter var något mindre än för sysselsättningen i allmänhet, vilket delvis berodde på den kraftigare minskningen av antalet arbetade timmar bland kvinnorna under krisen. Under 2020 var skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män mätt i heltidsekvivalenter minst i Litauen, Finland och Lettland och störst i Malta (21,8 procentenheter), Nederländerna (23 procentenheter) och Italien (24,5 procentenheter). Bakom denna utveckling finns skillnader när det gäller

¹⁴⁸ Sysselsättningsgraden mätt i heltidsekvivalenter används för att jämföra skillnader mellan grupper när det gäller det genomsnittliga antalet arbetade timmar. Sysselsättningsgraden mätt i heltidsekvivalenter beräknas genom att det totala antalet arbetade timmar i ekonomin (första jobbet, andra jobbet etc.) divideras med det genomsnittliga antalet timmar i ett heltidsschema (omkring 40) och antalet personer i åldrarna 20–64 år. Källa: De gemensamma bedömningsramarna, beräkningar med uppgifter från Eurostat.

fördelningen av kvinnor och män inom de sektorer och yrken som drabbats av krisen¹⁴⁹, könsskillnader i användningen av distansarbete och följderna av den plötsliga ökningen av oavlönat omvårdnadsarbete (vilket ofta gjorde det särskilt svårt för kvinnor att balansera arbete med omsorgsansvar).

Den minskade sysselsättningen under krisen var något mer påtaglig för männen, men det totala antalet arbetade timmar¹⁵⁰ minskade mer för kvinnorna. Andelen kvinnor och män som arbetade i yrken där det var möjligt att undvika förlorad sysselsättning varierade, vilket kan förklara de könsskillnader som konstaterats när det gäller förlorad sysselsättning och minskningen av antalet arbetade timmar¹⁵¹. Mellan fjärde kvartalet 2019 och fjärde kvartalet 2020 minskade det totala antalet arbetade timmar i huvudsysslan i genomsnitt med 6,1 procentenheter för kvinnorna i EU, jämfört med en minskning på 4,3 procentenheter för männen. För kvinnorna minskade antalet arbetade timmar i alla utom två av medlemsländerna (Malta och Luxemburg), men omfattningen varierade avsevärt mellan länderna (diagram 2.2.13). I Österrike, Grekland, Irland och Italien minskade index för det totala antalet arbetade timmar med mer än 8 procentenheter för kvinnorna. Sedan slutet av 2020 har det totala antalet arbetade timmar återhämtat sig något för både kvinnor och män i EU, även om nivåerna före krisen ännu inte hade uppnåtts under andra kvartalet 2021.

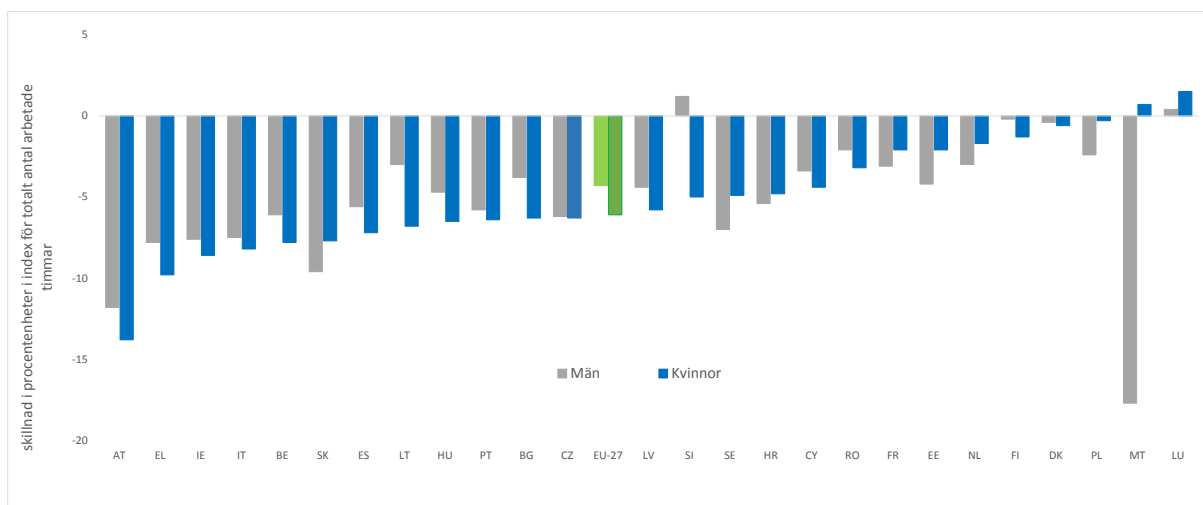
¹⁴⁹ Allt detta granskas i en undersökning av Europeiska jämställdhetsinstitutet (EIGE) ([*Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic*](#)). Undersökningen utfördes på begäran av det portugisiska ordförandeskapet och inriktades på de socioekonomiska konsekvenserna av pandemin ur ett könsperspektiv.

¹⁵⁰ Detta avser det totala antalet faktiskt arbetade timmar av alla anställda och egenföretagare i deras huvudsysslor under de relevanta kvartalen.

¹⁵¹ Europeiska kommissionen (2021) Employment and social developments in Europe 2021.

Diagram 2.2.13: Det finns en stor variation mellan länderna när det gäller minskningen av antalet arbetade timmar per kön

Förändring av index för det totala antalet faktiskt arbetade timmar per kön (i %, förändring mellan fjärde kvartalet 2019 och 2020).

Anm.: index för det totala antalet faktiskt arbetade timmar i huvudsysslan, där referensvärdet (100) gäller år 2006 (årligt genomsnitt). Indexet visar förändringen i det totala antalet faktiskt arbetade timmar under det aktuella kvartalet jämfört med antalet faktiskt arbetade timmar under 2006. Indexets värde påverkas av antalet sysselsatta personer under det berörda kvartalet, såväl som av antalet timmar som arbetats av var och en av dessa sysselsatta personer. Indexet bygger på säsongsrensade data. Det finns inga tillgängliga uppgifter för DE.

Källa: Eurostat ([lfsi_ahw_q](#)).

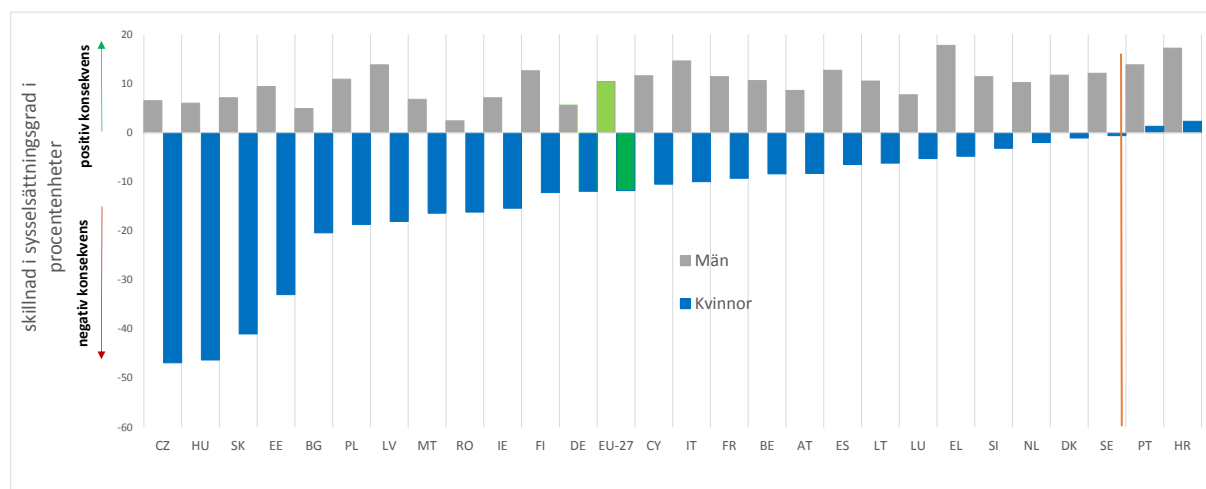
Föräldraskap har större inverkan på sysselsättningen för kvinnor än för män. I alla medlemsländer var sysselsättningsgraden under 2020 för män i åldrarna 25–49 år med minst ett barn under sex års ålder högre än för män utan små barn (med 10,4 procentenheter). Samma effekt var negativ för kvinnor (med 11,8 procentenheter på EU-nivå) i alla utom två medlemsländer (Portugal och Kroatien). Detta innebär att EU-genomsnittet av skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män för personer med minst ett litet barn uppgick till 32,2 procentenheter (diagram 2.2.14). I Tjeckien, Ungern och Slovakien var de negativa konsekvenserna för kvinnorna i denna grupp särskilt stor (över 40 procentenheter)¹⁵². Detta kan delvis kopplas till fördelningen av barnomsorgsansvar: mer än 85 % av mödrarna tog hand om sina barn varje dag, jämfört med 65 % av männen, under 2016 (de senaste tillgängliga uppgifterna)¹⁵³. Utbildningsnivån har en nära koppling till moderskapets inverkan på sysselsättningen: under 2020 uppgick sysselsättningsgraden för lågutbildade kvinnor med minst ett barn under sex års ålder till 35,3 %, jämfört med 61,9 % för kvinnor med gymnasieutbildning och 79,5% för kvinnor med högskoleutbildning.

¹⁵² Problemet diskuterades i detalj i Europeiska kommissionen, *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2019*, s. 130.

¹⁵³ Enligt uppgifter från EIGE:s databas över jämställdhetsstatistik.

Diagram 2.2.14: I endast två av EU-länderna har kvinnor med små barn en högre sysselsättningsgrad än kvinnor utan barn

Föräldraskapets inverkan på sysselsättningen för män och kvinnor (25–49 år), 2020

Anm.: Föräldraskapets inverkan på sysselsättningen är skillnaden i procentenheter mellan sysselsättningsgraden för mödrar (fäder) med minst ett barn under sex års ålder och kvinnor (män) utan barn.

Källa: Eurostat [[lfst_hheredch](#)].

Kvinnor fick det relativt sett svårare att upprätthålla balansen mellan arbete och barnomsorg under covid-19-pandemin. Preliminära uppgifter om balansen mellan arbete och privatliv för fäder och mödrar under pandemin visar att det ofta var svårare för kvinnor att kombinera arbete med privatliv. Under våren 2020 uppgav till exempel 20 % av de förvärvsarbetande mödrarna, jämfört med 13 % av de arbetande fäderna, att de alltid eller ofta hade svårt att koncentrera sig på arbetet på grund av sitt familjeansvar. Som jämförelse var motsvarande andelar under 2015 endast 4 % av mödrarna och 3 % av fäderna¹⁵⁴. I några av medlemsländerna (Belgien, Tyskland, Nederländerna, Luxemburg, Frankrike och Estland) angav mer än en femtedel av de arbetande föräldrarna att de hade denna typ av problem. Situationen förbättrades under pandemins lopp, men kvinnor har fortfarande större svårigheter.

Kvinnornas sysselsättning påverkas i hög grad av tillgången till överkomlig förskoleverksamhet och barnomsorg av god kvalitet. Den sociala resultattavlans huvudindikator för barnomsorg visar att 35,3 % av barnen under tre år i EU-27 deltog i formell förskoleverksamhet och barnomsorg under 2019¹⁵⁵, vilket innebär att Barcelonamålet på 33 % överskreds. Det finns emellertid fortfarande skillnader mellan medlemsländerna, och 16 av dem har fortfarande inte uppnått målet. För fem medlemsländer – Tjeckien, Ungern, Slovakien, Polen och Rumänien – visar analysen av den sociala resultattavlans att situationen är kritisk¹⁵⁶ (diagram 2.2.15). I andra änden av skalan finns Danmark, Nederländerna och Luxemburg, där mer än 60 % av barnen under tre år är inskrivna i förskoleverksamhet eller

¹⁵⁴ Uppgifterna för 2020 är hämtade från Eurofound's e-undersökning *Leva, arbeta och covid-19* (EU-27), omgångarna 1, 2 och 3, medan 2015 års uppgifter kommer från Eurofound's undersökning om arbetsvillkor i Europa (EU-27).

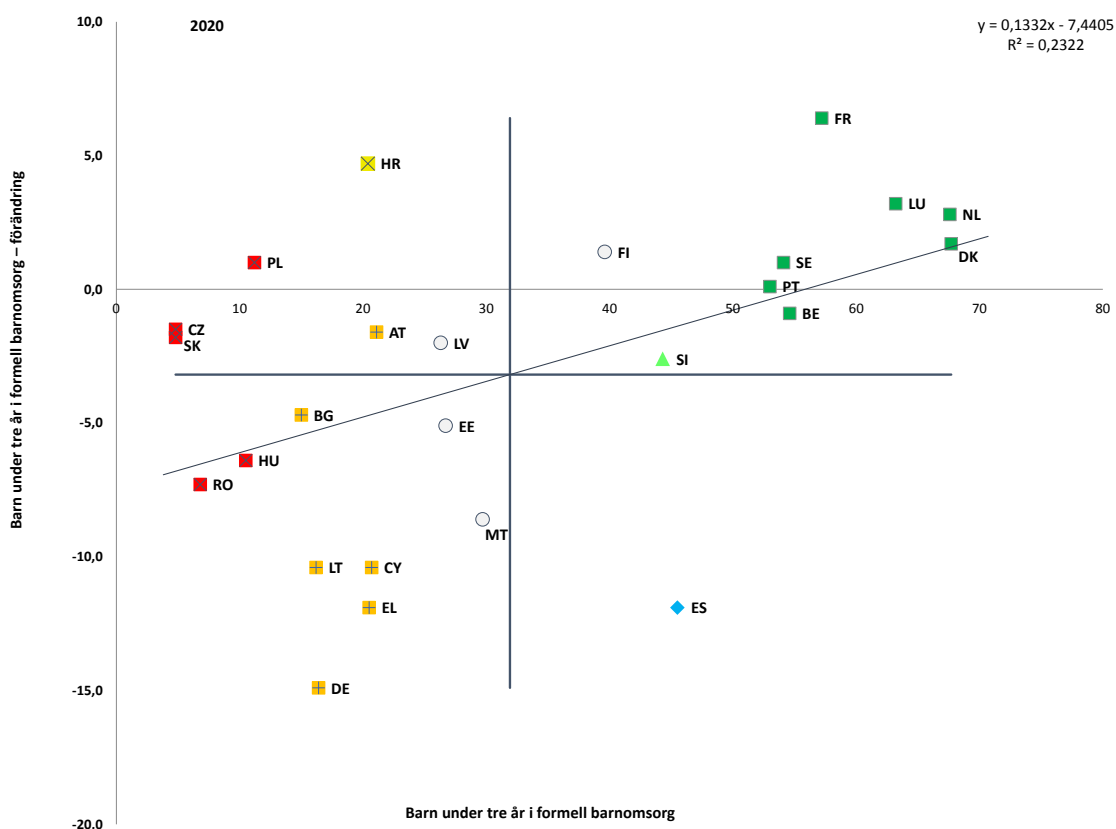
¹⁵⁵ Detta är de senaste tillgängliga uppgifterna för genomsnittet i EU-27.

¹⁵⁶ Slovakien har också ett mycket lågt deltagande (1,4 %) baserat på uppgifter för 2018 (uppgifter för 2019 fanns inte tillgängliga när detta dokument utarbetades).

barnomsorg. I Nederländerna deltar emellertid de flesta av barnen mindre än 30 timmar i veckan. För att minska skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män måste tillhandahållandet av formell barnomsorg motsvara en heltidstjänst. Detta gör att den ena föräldern, vanligtvis mamman, inte tvingas att arbeta deltid, vilket kan få negativa följder för möjligheterna på arbetsmarknaden och leda till lägre inkomst och pension. Lämpliga politiska åtgärder för balansen mellan arbete och privatliv, såsom flexibla arbetsformer eller ledighet av familjeskäl, spelar också en viktig roll för att minska hindren för människor med omsorgsansvar att delta på arbetsmarknaden. Om dessa används på ett balanserat sätt av kvinnor och män kan det också bidra till att minska skillnaden i sysselsättning mellan kvinnor och män.

Diagram 2.2.15: Det råder fortfarande stora skillnader mellan medlemsländerna i fråga om deltagande i barnomsorg

Barn under tre år i formell barnomsorg och årlig förändring (i %, 2020 och årliga förändringar jämfört med 2019, den sociala resultattavlans huvudindikator)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.

Källa: Eurostat [[tepsr_sp210](#)].

Med tanke på EU:s åldrande befolkning kommer de stora könsbaserade skillnaderna vad gäller omsorgsansvar sannolikt att få omfattande sysselsättningsmässiga och sociala följder. I EU fanns det under 2020 omkring 5,7 miljoner kvinnor i åldersgruppen 15–64 år som var inaktiva på grund av omsorgsansvar (omkring 16 % av alla inaktiva kvinnor), jämfört med endast 0,3 miljoner män (eller omkring 1 % av alla inaktiva män). En stor andel av kvinnorna, omkring 59 %, finns även representerade bland anhörigvårdare på 18 år och över som vårdar vuxna inom familjen eller i den sociala miljön (däribland vuxna med

funktionsnedsättning eller dålig hälsa)¹⁵⁷. Skillnaden mellan män och kvinnor är störst i åldersgruppen 45–64 år, i genomsnitt 8 procentenheter. Dessutom lägger kvinnor mer tid på informell vård (17 timmar i veckan jämfört med 14 timmar för män)¹⁵⁸. Tillhandahållandet av lämpliga och överkomliga vårdtjänster, dels inom förskoleverksamhet och barnomsorg och dels inom långvarig vård och omsorg, spelar därmed en viktig roll för att stärka kvinnornas deltagande på arbetsmarknaden (se ruta 6 om långvarig vård och omsorg).

I de flesta av medlemsländerna bidrar skattepolitiken i stor utsträckning till bidragsfällorna för den andra försörjaren, vilket får allvarliga följder för jämställdheten. Bidragsfällan¹⁵⁹ för den andra försörjaren¹⁶⁰ (i en familj med två barn) är störst i Litauen, Danmark, Slovenien, Belgien, Tyskland och Rumänien (se diagram 2.2.16). Om till exempel en inaktiv make eller maka med två barn tar ett jobb med 67 % av genomsnittslönen i Litauen går mer än 70 % av personens inkomster till extra skatter och indragna bidrag. Som jämförelse är denna bidragsfälla mindre än 20 % i Estland och Nederländerna, och mindre än 10 % i Cypern. Beskattningens bidrag är störst i Belgien, Tyskland och Rumänien, där mer än 40 % av inkomsten kan gå förlorad för en andra försörjare med 67 % av genomsnittslönen när den avlönade anställningen påbörjas. Mer än tre fjärdedelar (78 %) av andra försörjare i EU är kvinnor. Deras deltagande på arbetsmarknaden påverkas därför av graden av sambeskattnings av parets kombinerade inkomst (inbegripet överförbara skatteavdrag) och utformningen av de sociala trygghetssystemen (t.ex. indragning av behovsprövade förmåner). Gemensamma progressiva skattesystem kan leda till en ökning av marginalskatten för personer med låg eller obefintlig inkomst eftersom deras inkomst beskattas med en högre marginalskatt på samma sätt som deras partner med högre inkomst. Sådana system kan därför bidra till en ökad skillnad i sysselsättning och ojusterade löneskillnader mellan kvinnor och män.

¹⁵⁷ Van der Ende, M., van Seben, R., van Exel, J., Bom, J. och Geijssen T., *Prevalence and Cost of Informal Care*, ECORYS och University of Rotterdam, 2021 (ännu inte publicerad).

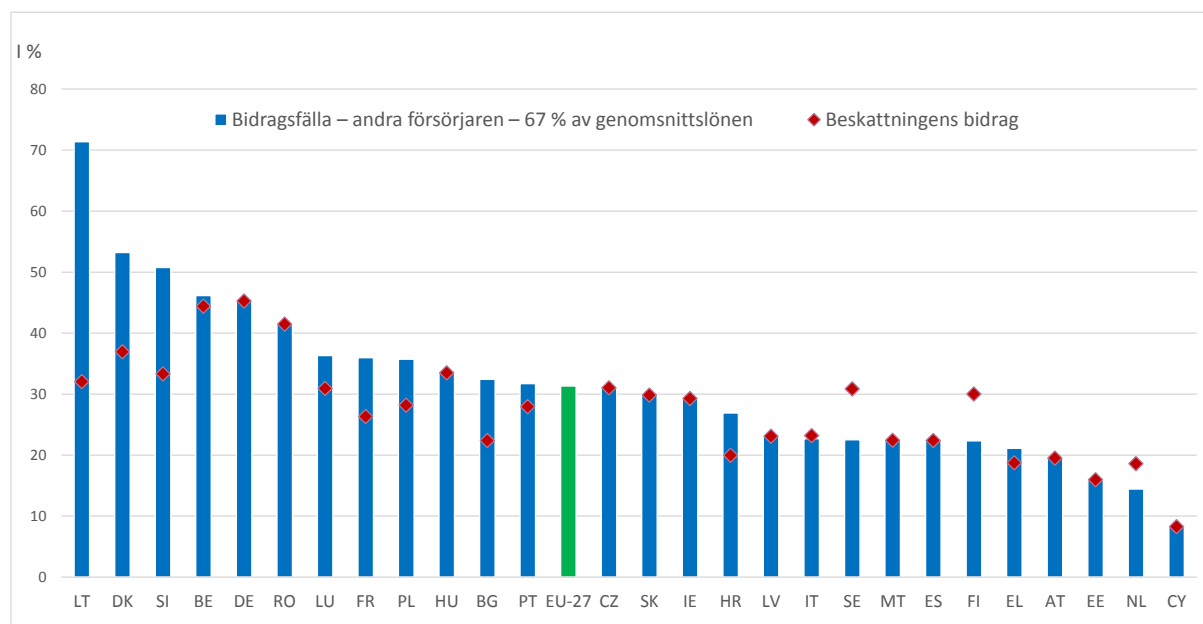
¹⁵⁸ Baserat på omgång 7 av Europeiska hälsoenkäten (2013–2015) och Europeiska undersökningen om livskvalitet (2016).

¹⁵⁹ Med *bidragsfällor* avses effekterna av beskattningen av varje ytterligare krona (euro) i bruttointkomsten.

¹⁶⁰ Den andra försörjaren är den person i ett hushåll som inte har den högsta inkomsten (eller som inte skulle ha det om han eller hon började arbeta). I de flesta fall, men inte alla, är den andra försörjaren en kvinna.

Diagram 2.2.16: Den effektiva skattesatsen för andra försörjare som inleder en anställning uppgår till över 30 % av inkomsten i EU

Bidragfälla för andra försörjare (i %, 2020)

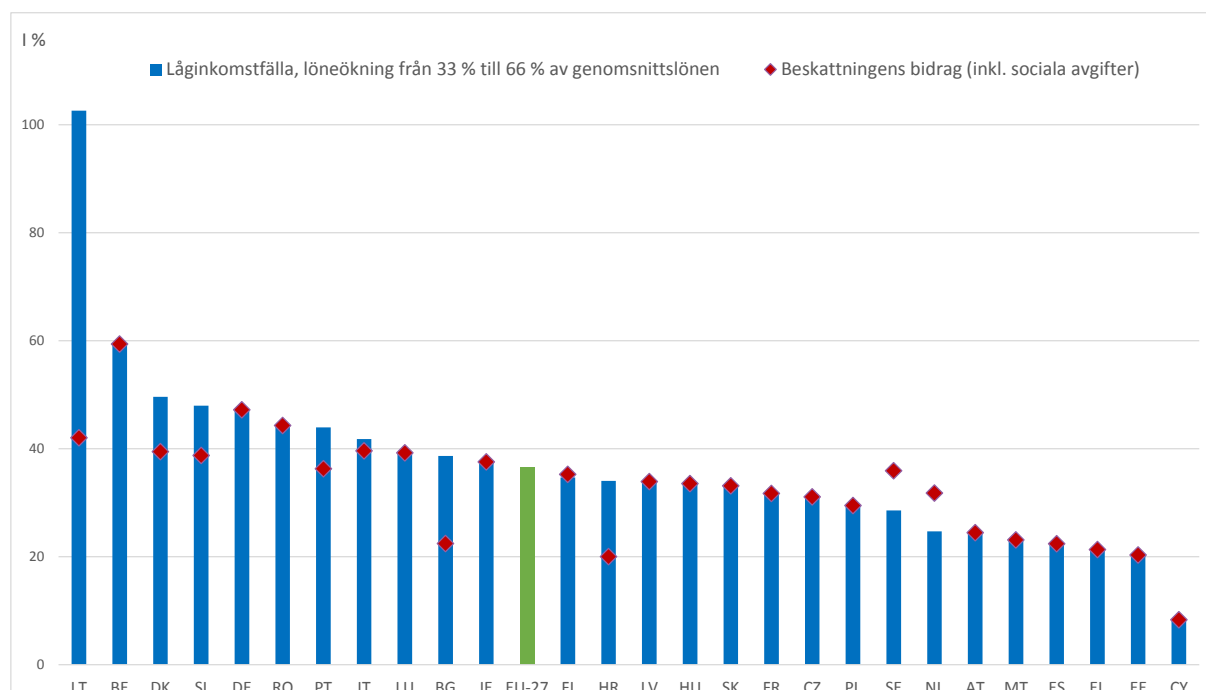
Anm.: 1) Uppgifterna gäller andra försörjare som tjänar 67 % av genomsnittslönen i en familj med två inkomsttagare och två barn. Den första försörjaren har en genomsnittslön. 2) Med *beskattningens bidrag* (inbegripet sociala avgifter) avses andelen ytterligare bruttolönsökning som försvinner genom beskattning och sociala avgifter (andra delar som bidrar till låginkomstfällan är indragna arbetslöshetsförmåner, socialt bistånd och bostadsbidrag).

Källa: Europeiska kommissionen, GD Ekonomi och finans, databas över skatter och förmåner, baserat på OECD:s skatteförmånsmodell (uppdaterad i mars 2021).

Kvinnornas heltidsdeltagande på arbetsmarknaden kan även påverkas negativt om skatterna höjs och bidragen dras tillbaka för snabbt i takt med ett ökat antal arbetade timmar. Denna så kallade låginkomstfälla kan påverka personer som är aktiva och arbetar deltid. För den andra försörjaren spelar beskattningen en avgörande roll när de gäller att fastställa hur allvarlig låginkomstfällan är i de flesta av medlemsländerna. I diagram 2.2.17 visas andelen extra inkomster som försvinner i skatt när den andra försörjaren ökar sin arbetstid och därmed sina inkomster från en tredjedel till två tredjedelar av genomsnittslönen. Den andra försörjaren kan förlora i genomsnitt omkring en tredjedel av sina extra inkomster, en andel som kan stiga till 100 % i Litauen (på grund av det höga värdet av förlorade bostadsbidrag) och upp till 60 % i Belgien. Beskattningens bidrag till detta är störst i Belgien, följt av Tyskland.

Diagram 2.2.17: I många medlemsländer försvinner en stor del av den andra försörjarens inkomster i takt med att lönen höjs

Andel av den extra inkomsten som försvinner i skatt när den andra försörjarens lön höjs från 33 % till 66 % av genomsnittslönen, och den första försörjaren har 100 % av genomsnittslönen, med två barn (i %, 2020)

Källa: Europeiska kommissionen, GD Ekonomi och finans, databas över skatter och förmåner, baserat på OECD:s skatteförmånsmodell (uppdaterad i mars 2021).

Löneskillnaden mellan kvinnor och män är fortsatt hög, även om den förbättrats något.

Trots att fler kvinnor än män innehar en högskoleutbildning¹⁶¹ förändrades den ojusterade löneskillnaden i EU¹⁶² endast obetydligt jämfört med året innan (14,1 % under 2019, en minskning med 0,3 procentenheter sedan 2018). Detta är i linje med utvecklingen mellan 2013 och 2019, då skillnaden minskade med 1,9 procentenheter. Den ojusterade löneskillnaden mellan kvinnor och män är större än 20 % i Estland och Lettland, medan de minsta värdena (mellan 1 % och 5 %) återfinns i Italien, Luxemburg och Rumänien¹⁶³. Sedan 2013 har situationen förbättrats avsevärt i Estland, Spanien, Luxemburg och Cypern (med 8,1 procentenheter, 5,9 procentenheter, 4,9 procentenheter respektive 4,8 procentenheter). Samtidigt har löneskillnaden mellan kvinnor och män ökat med mer än 2 procentenheter i Kroatien och Lettland (diagram 2.2.18). Löneskillnaderna påverkas i hög grad av könssegregeringen inom olika sektorer och yrken samt av skillnader i utbildningsnivå¹⁶⁴. I många fall finns det även andra faktorer som spelar in, däribland könsstereotyper, svårigheter

¹⁶¹ Under 2020 hade 46,1 % av kvinnorna i åldrarna 30–34 år i EU-27 en högskoleutbildning, jämfört med 36 % av männen.

¹⁶² Den ojusterade löneskillnaden mellan kvinnor och män mäts som skillnaden mellan genomsnittlig bruttotimlön för manliga och kvinnliga avlönade anställda uttryckt som andel av de manliga avlönade anställdas bruttotimlön. Eurostat-kod [TESEM180].

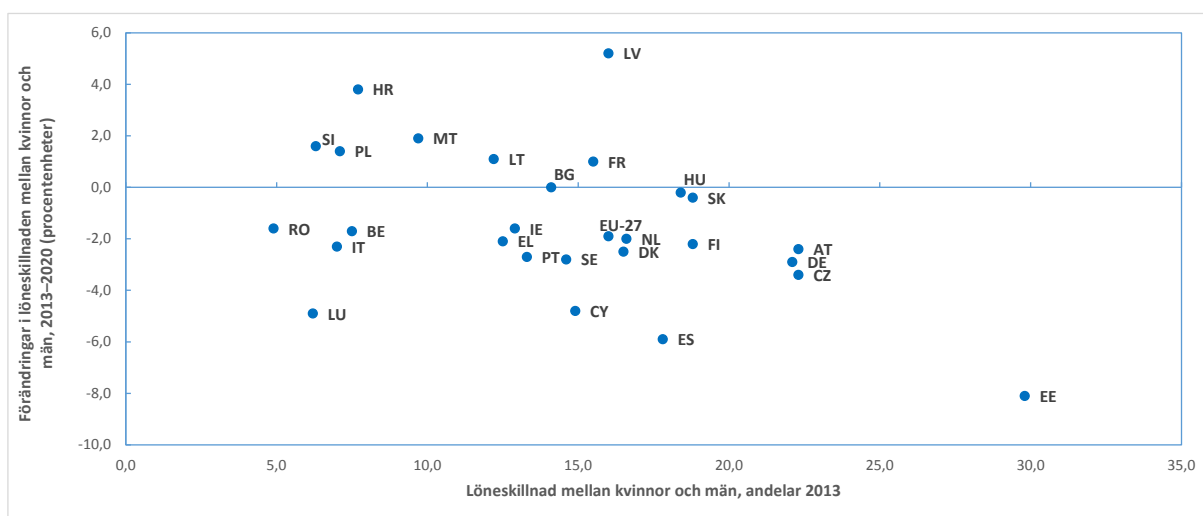
¹⁶³ Små löneskillnader mellan kvinnor och män förknippas i vissa fall med stora skillnader i sysselsättning mellan kvinnor och män (t.ex. i Italien och Rumänien). I sådana fall kan de små löneskillnaderna bero på en urvalseffekt där det mest är kvinnor med hög inkomspotential som deltar på arbetsmarknaden.

¹⁶⁴ Leythienne, D., Ronkowski, P., (2018) *A decomposition of the unadjusted gender pay gap using Structure of Earnings Survey data*, statistiskt arbetsdokument, Eurostat.

att kombinera arbete med omsorgsansvar (vilket även kan leda till avbrott i karriären), diskriminering och dolda lönestrukturer¹⁶⁵. Löneskillnaderna ackumuleras över tid och leder ofta till pensionsklyftor mellan kvinnor och män. Under 2019 uppgick pensionsklyftan för personer i åldersgruppen 65–74 år i EU-27 till 29,5 %, men skillnaden var stor mellan medlemsländerna (mindre än 1 % i Estland, jämfört med 46 % i Luxemburg). Som en del av ansträngningarna för att hantera denna utmaning presenterade kommissionen i mars 2021 ett förslag till ett direktiv om stärkt tillämpning av principen om lika lön för lika arbete tack vare insyn i lönesättningen och efterlevnadsmekanismer¹⁶⁶.

Diagram 2.2.18: Trots små förbättringar sedan 2013 är löneskillnaden mellan kvinnor och män fortfarande stor i många av medlemsländerna

Förändring av den ojusterade löneskillnaden mellan kvinnor och män inom industrin, byggsektorn och tjänstesektorn (2013–2019)

Anm.: Värdena för IE avser 2018. Värdena för EL avser 2014 och 2018.

Källa: Eurostat [tesem180].

Det finns stora möjligheter att öka deltagandet på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning. Princip 17 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter innebär att inkluderingen av personer med funktionsnedsättning ska förstärkas, framför allt genom ett ökat deltagande på arbetsmarknaden. Den reviderade sociala resultattavlan omfattar en huvudindikator för att övervaka deras integrering på arbetsmarknaden som ett sätt att minska ojämlikheten och bidra till att uppnå de ambitioner för sysselsättningen som fastställs i strategin för rättigheter för personer med funktionsnedsättning¹⁶⁷. Under 2020 uppgick skillnaden i sysselsättning mellan personer med och utan funktionsnedsättning¹⁶⁸ till 24,5 procentenheter i EU. Indikatorn i den sociala resultattavlan visar att det finns en stor variation mellan medlemsländerna (se diagram 2.2.19). Skillnaden var störst i Belgien (över

¹⁶⁵ Uppgifterna för EU-27 är begränsade, men ämnet analyserades i EIGE (2020) *Beijing + 25: the fifth review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States*.

¹⁶⁶ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om stärkt tillämpning av principen om lika lön för kvinnor och män för lika eller likvärdigt arbete tack vare insyn i lönesättningen och efterlevnadsmekanismer.

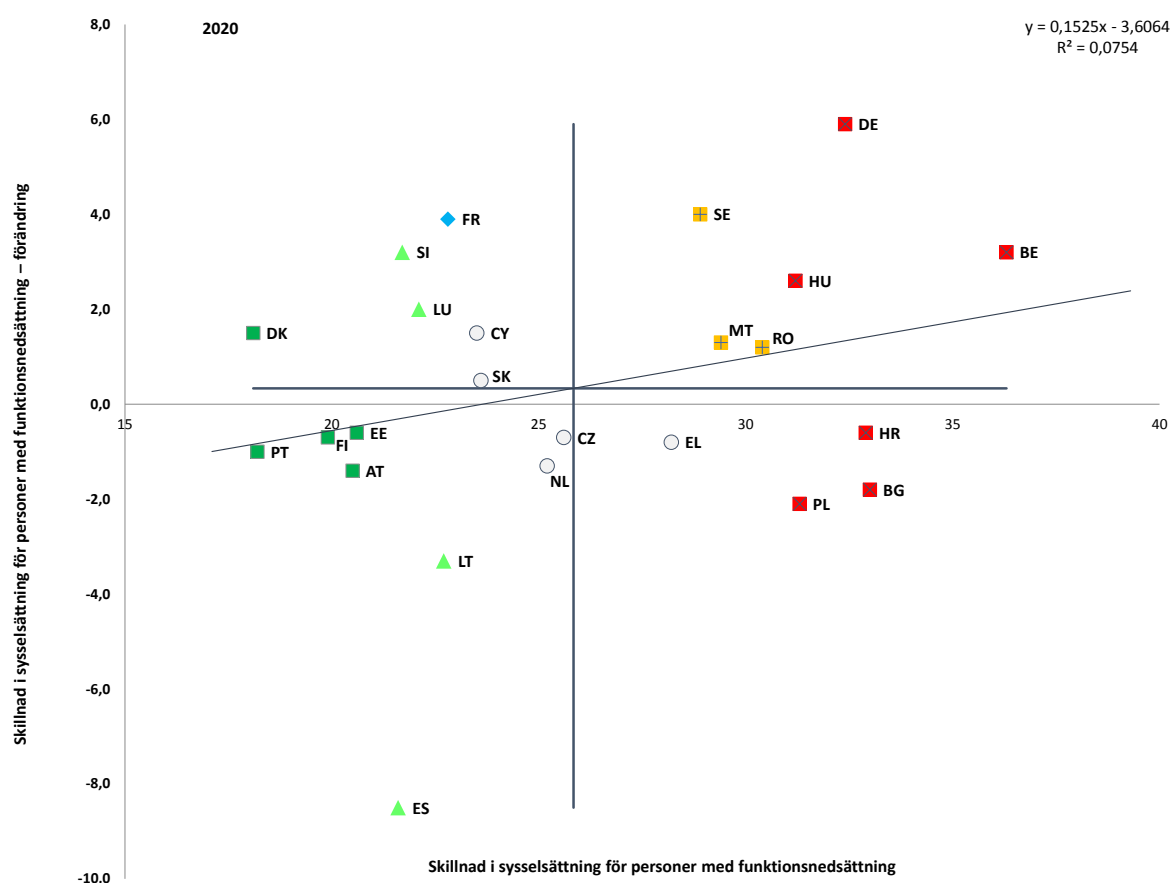
¹⁶⁷ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén av den 3 mars 2021, *En jämlikhetsunion: EU:s strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030*, COM(2021) 101 final.

¹⁶⁸ Se avsnitt 1.3 för en definition av indikatorn.

35 procentenheter), Bulgarien, Kroatien, Tyskland, Polen, Ungern och Rumänien (över 30 procentenheter), och lägst i Danmark, Portugal och Finland (under 20 procentenheter). Covid-19-pandemin förstärkte de befintliga begränsningarna i tillgången till sysselsättning¹⁶⁹. Skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning utvecklades på olika sätt i medlemsländerna mellan 2019 och 2020. Tyskland uppvisade en kritisk situation, med en ökning på 5,9 procentenheter, och tre andra länder hamnade i kategorin ”bör bevakas” (Sverige, Malta och Rumänien). Skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning har ökat på EU-nivå (med 1,8 procentenheter) sedan mätningarna inleddes 2014. Under 2019 var arbetslösheten i EU-27 också betydligt högre för personer med funktionsnedsättning (17,3 % jämfört med 8,3 %)¹⁷⁰. Allt detta pekar på ett brådskande behov av politiska åtgärder.

Diagram 2.2.19: Skillnaden i sysselsättning för personer med funktionsnedsättning är fortfarande hög, och det finns en stor variation bland medlemsländerna

Skillnad i sysselsättning mellan personer med och utan funktionsnedsättning 2020, jämfört med 2019 (åldersgruppen 20–64 år) (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Avbrott i dataserien för BE, DE och LU för 2020. Preliminära uppgifter för FR, NL, PL och SK för 2020. Uppskattat värde för EU-27.

Källa: EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor 2020, Eurostat, [[htlh_dlm200](#)].

¹⁶⁹ Europeiska kommissionen (2021), *Employment and social developments in Europe 2021*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

¹⁷⁰ Källa: Eurostat, EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor 2020, uppdaterad den 21 oktober 2021. Det fanns inga tillgängliga uppgifter för Irland.

Situationen på arbetsmarknaden för personer födda utanför EU är mindre tillfredsställande än för inrikes födda och mobila EU-medborgare. Sysselsättningsgraden för personer födda utanför EU i åldersgruppen 20–64 år var betydligt lägre än för inrikes födda under 2020 (62 % mot 73,5 %), och skillnaden förvärrades i förhållande till situationen före krisen. Mellan 2019 och 2020 steg arbetslösheten för personer födda utanför EU (i åldersgruppen 15–74 år) med 2,1 procentenheter till 16,9 %, jämfört med en ökning med 0,3 procentenheter till 6,5 % för inrikes födda, vilket understryker de oproportionerliga konsekvenser som covid-19¹⁷¹ har haft för den förstnämnda gruppen. Non-EU migrants tend to be over-represented in low-skilled jobs (they hold over one in four low-skilled jobs in the EU) while at the same time they are more likely to be overqualified than natives¹⁷². Denna siffra är högre än 40 % i Österrike, Tyskland och Sverige, och överstiger 60 % i Luxemburg. Situationen för kvinnor med invandrabakgrund är särskilt bekymmersam, och skillnaden i deras sysselsättning ökade till 10,8 procentenheter under 2020, med särskilt låg sysselsättningsgrad (under 60 %) i Frankrike, Belgien och Italien. Invandrare från länder utanför EU utgör tillsammans med mobila arbetstagare inom EU en stor del av personalen inom den samhällsviktiga verksamheten och har bidragit till ekonomins funktion sedan början av pandemin¹⁷³. However, even within the ‘essential worker’ category, migrants faced higher risks of losing their jobs than the native-born¹⁷⁴.

2.2.2 Politiska åtgärder

Medlemsländerna vidtar åtgärder för att förbättra deltagandet i och kvaliteten på förskola och barnomsorg. I Litauen är familjer som löper risk för fattigdom från och med september 2021 garanterade tillgång till förskoleutbildning för barn under sex år. Den lagliga rätten till förskoleutbildning kommer gradvis att utökas; kommuner ska tillhandahålla förskoleverksamhet och barnomsorg till alla fyraåriga barn vars föräldrar behöver en plats 2023, till alla treåringar 2024 och till alla tvååringar 2025. I september 2023 kommer åldern för när ett barn kan börja delta i förskoleutbildning också att sänkas från sex till fem år. **Estland** planerar att ändra lagen om förskoleutbildning för att fastställa formella läranderesultat där fokus ligger på att utvärdera barnens utveckling i stället för deras deltagande. Detta torde bidra till att höja kvaliteten på förskoleverksamhet och barnomsorg. Som en del av sin återhämtnings- och resiliensplan planerar **Cypern** att tillhandahålla kostnadsfri obligatorisk förskoleutbildning från och med fyra års ålder från fjärde kvartalet 2022, inklusive byggande och renovering av barncentrum i kommunerna, och att bevilja stöd för gratis förskoleverksamhet och barnomsorg i kommunala och privata förskolor. Dessa verksamheter kommer att kompletteras med åtgärder som ska stödjas via Europeiska socialfonden+. Under 2020 inledde **Bulgarien** ett treårigt program, som stöds genom den

¹⁷¹ EU-medborgare som arbetade i ett annat medlemsland uppvisade också en större minskning av sysselsättningsgraden än medborgarna i värdlandet, men värdena för 2020 är i stort sett jämförbara med inrikes födda (73,4 % respektive 73,5 %).

¹⁷² Eurostat, tillfälligt utdrag av arbetskraftsundersökningen, [Migrants more likely over-qualified than nationals - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\) 2020](#).

¹⁷³ Reid A. m.fl. (2021), "Migrant Workers, Essential Work, and COVID-19", *American Journal of Industrial Medicine*, vol. 64, nr 2, s. 73–77.

¹⁷⁴ Fasani och Mazza (2020), [A Vulnerable Workforce: Migrant Workers in the COVID-19 Pandemic](#).

nationella budgeten, för att bygga 67 nya förskolor. I **Spanien** kommer 60 000 nya platser inom förskola och barnomsorg att finansieras genom återhämtnings- och resiliensplanen.

Övergripande strategier som är inriktade på de faktorer som påverkar andelen unga med högst grundskoleutbildning krävs för att minska skolavhoppet och underlätta övergången till arbetsmarknaden. Att minska andelen unga med högst grundskoleutbildning fortsätter att vara en prioritering för EU, i enlighet med pelarens princip 1 om utbildning och livslångt lärande. Framgångsrika politiska strategier kombinerar förebyggande, ingripande och kompenserande åtgärder på alla nivåer. Genom React-EU stöds ett projekt i **Bulgarien** för att förhindra avbrott i utbildningen och främja inkludering genom att minska risken för skolavhopp i samband med distansundervisning. I **Rumäniens** återhämtnings- och resiliensplan stöds åtgärder för att förhindra att elever lämnar skolan i förtid genom en särskild reform och investeringar som syftar till bättre identifiering av barn som löper risk att hoppa av skolan och införande av riktade åtgärder, däribland bidrag till skolor. Genom en nyligen genomförd reform av utbildningssystemet i **Finland** har skolplikten förlängts från 16 till 18 år för att unga antingen ska slutföra sin gymnasieutbildning och ta studentexamen eller avlägga en yrkesinriktad grundexamen. I **Cypern** håller en handlingsplan på att utarbetas med stöd från instrumentet för tekniskt stöd för att hitta lösningar när det gäller att nå ut till elever som löper risk att hoppa av skolan och få dem att fortsätta sina studier. **Belgiens** återhämtnings- och resiliensplan syftar till att minska andelen unga fransktalande med högst grundskoleutbildning, bland annat genom att stärka den individanpassade vägledningen till utsatta ungdomar, hantera de negativa effekterna av covid-19-krisen och reformera organisationsstrukturer. **Maltas** återhämtnings- och resiliensplan syftar till att förhindra att elever lämnar skolan i förtid och vidta snabba och effektiva åtgärder genom att spåra uppgifter om varje elev i offentliga skolor från barnomsorg till sista utbildningsstadiet.

Efter covid-19-krisen prioriteras ambitiösa och effektiva åtgärder för att kompensera för inlärningsförluster, främja digital utbildning samt öka inkludering och jämlikhet i utbildningen. Genom React-EU kommer **Rumänien** att stödja avhjälpande utbildningsåtgärder för att kompensera för inlärningsförluster till följd av skolstängningar. Landet kommer att avsätta 30 miljoner euro för att finansiera fritidsverksamhet och stödundervisning för 168 000 mindre gynnade elever, däribland romer och elever som bor på landsbygden. I **Bulgarien** har 109,5 miljoner bulgariska lev (57 miljoner euro) öronmärkts från React-EU för att stödja skolutbildning efter pandemin genom att tillhandahålla tekniska hjälpmedel och specialutbildning för distansundervisning i en elektronisk miljö. Åtgärderna riktar sig till elever, lärare, skolrådgivare och föräldrar. I februari 2021 tillkännagav **Nederländerna** särskilda investeringar i utbildning för att kompensera för inlärningsförluster till följd av pandemin. Det nationella utbildningsprogrammet omfattar alla utbildningsnivåer och har en budget på 8,5 miljarder euro. Skolor med en högre andel mindre gynnade elever kommer proportionellt sett att få mer finansiering. Genom sitt skoldigitaliseringsprogram främjar **Portugal** den digitala omställningen inom utbildningen. Med stöd av CRII och CRII+ har **Portugal** tillhandahållit it-utrustning till mindre gynnade elever och utbildat lärare i digitala färdigheter. **Tjeckien, Grekland, Irland och Slovakien** avser att använda medel från faciliteten för återhämtning och resiliens för att tillhandahålla IKT-utrustning och digitala verktyg till skolelever och studerande från låginkomstfamiljer. Samtidigt omfattar **Belgiens och Sloveniens** återhämtnings- och resiliensplaner stora investeringar i digital infrastruktur i skolor. **Maltas** återhämtnings- och resiliensplan inbegriper investeringar i autismheter och

multisensoriska rum i skolor. **Slovakien** avser att använda medel från faciliteten för återhämtning och resiliens för att stödja inkludering av barn med särskilda utbildningsbehov och barn från socioekonomiskt mindre gynnade miljöer, däribland romer, i utbildningen.

Pandemin har påskyndat den digitala omställningen, vilket har lett till ökade insatser från medlemsländernas sida för att stärka de digitala färdigheterna för arbetsmarknaden, i linje med princip 1 i pelaren (utbildning och livslångt lärande). EU samordnar och stöder insatserna för att stärka de digitala färdigheterna genom koalitionen för digital kompetens och digitala arbetstillfällen, plattformen för digital kompetens och digitala arbetstillfällen¹⁷⁵ och handlingsplanen för digital utbildning. Som en del av faciliteten för återhämtning och resiliens har många medlemsländer planerat åtgärder som rör digitala färdigheter. I handlingsplanen *Technology Skills 2022: Ireland's Third ICT Skills Action Plan* fastställer **Irland** sina prioriteringar för digitala färdigheter inom utbildning och för IKT-specialister. **Cyperns** kommande handlingsplan för e-kompetens, som är en del av landets återhämtnings- och resiliensplan, innehåller åtgärder för att integrera digitala färdigheter i utbildningssystemet och anpassa undervisningsplanerna till arbetsmarknadens behov. Inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens planerar **Rumänien** investeringar i digitala färdigheter för studerande inom utbildning före universitetsnivå, högre utbildning samt utbildning för vuxna och inom den offentliga förvaltningen. I juli 2020 utarbetade **Italien** sin nationella strategi för digitala färdigheter, med fyra insatsområden för studerande, den yrkesverksamma befolkningen, IKT-specialister och allmänheten. I många medlemsländer ingår målen för digitala färdigheter i de allmänna nationella utbildningsstrategierna eller i strategier och åtgärder för digitalisering av eller sysselsättning inom industrin, såsom **Ungerns** program för en digital arbetskraft, **Litauens** digitaliseringsfärdplan 2019–2030 och **Sveriges** nationella digitaliseringsstrategi för skolväsendet. I **Finland** genomförs strategier och projekt om AI på nationell nivå, och i **Lettland** innehåller strategin för cybersäkerhet 2019–2022 specifika mål för att utbilda anställda vid statliga och lokala myndigheter om IKT-säkerhet och rusta små och medelstora företag och allmänheten med cybersäkerhetskompetens. **Spanien** har lagt fram sin nationella plan för digital kompetens, där utbildning i digitala färdigheter planeras för allmänheten och arbetstagare, med stöd av faciliteten för återhämtning och resiliens. Över en tredjedel av medlemsländerna har även antagit en allmän landsstrategi för digitalisering. Utöver de strategier som redan håller på att genomföras antog **Lettland** och **Spanien** en ny digital strategi 2021.

Medlemsländerna reagerade snabbt för att mildra de negativa effekterna av covid-19 på yrkesutbildningen. Vissa länder, såsom **Tyskland, Österrike, Danmark, Luxemburg och Frankrike**, tillhandahöll företag ekonomiska incitament för att anställa lärlingar. I till exempel **Österrike** fick företag en lärlingsbonus på 2 000 euro för varje utbildningskontrakt som slöts mellan mars 2020 och mars 2021 (små och medelstora företag fick ytterligare 1 000 euro). Ytterligare stöd tillhandahålls om ett företag tar över lärlingar från ett insolvent företag. **Frankrike** höjde det statliga bidraget för att anställa lärlingar under 18 år (från 4 125 till 5 000 euro), och för lärlingar som är 18 år eller äldre (från 5 125 till 8 000 euro), för lärlingskontrakt som slöts mellan den 1 juli 2020 och den 31 december 2021. I **Finland**

¹⁷⁵ Genom plattformen sammanförs offentliga och privata aktörer för att åtgärda bristen på digitala färdigheter och förbättra anställbarheten i Europa.

ändrades lagen om yrkesutbildning temporärt vad gäller bedömningen av de studerandes yrkesskicklighet och kunnande i genuina arbetssituationer för perioden mellan den 1 juli 2020 och den 31 juli 2021. Om de studerande inte kunde visa sin yrkesskicklighet i genuina arbetssituationer fick de möjlighet att utföra andra praktiska uppgifter som så väl som möjligt motsvarade en genuin arbetssituation och arbetsprocess. I **Rumänien** offentliggjorde det nationella centrumet för yrkesutbildningsutveckling en handbok för att stödja yrkeslärare, med metodologiska riktmärken för att stärka undervisning och inläring inom den grundläggande yrkesutbildningen¹⁷⁶.

Vissa medlemsländer fortsatte att genomföra strukturella reformer av yrkesutbildningssystemet. I september 2020 antog medlemsländernas ministrar med ansvar för yrkesutbildning, EU:s kandidatländer, EES-länderna, de europeiska arbetsmarknadsparterna och Europeiska kommissionen gemensamt *Osnabrück Declaration on vocational education and training as an enabler of recovery and just transitions to digital and green economies* (Osnabrückförklaringen om yrkesutbildning som en viktig faktor för återhämtning och en rättvis omställning till digitala och gröna ekonomier)¹⁷⁷. I december 2020 införde **Grekland** ett nytt regelverk för yrkesutbildning och livslångt lärande. Den nya lagstiftningen innebar också en genomgripande reform av styrningen av yrkesutbildningen genom att ett nationellt rådgivande organ inrättades (det centrala yrkesutbildningsrådet), med företrädare från bland annat utbildningsministeriet och andra berörda ministerier samt organisationer och kamrar för både arbetsgivare och arbetstagare. Viktiga åtgärder har vidtagits för att undvika överlappningar, bättre tillgodose arbetsmarknadens behov och främja yrkesutbildningsanordnares oberoende. Under 2020 godkände **Litauen** ett nytt förfarande för att bedöma kompetens som förvärvats genom lärlingsutbildning, arbetslivserfarenhet, självstudier eller andra typer av lärande. Det nya bedömningsförfarandet trädde i kraft i september 2021 och omfattar praktiska kunskaper och ett standardiserat prov för att bedöma grundläggande (teoretiska) kunskaper. Det övervakas av kompetensbedömningskommittéer som bland annat består av yrkesverksamma företrädare för olika företag. I juli 2020 antog **Spanien** en plan för modernisering av yrkesutbildningen. Dessutom behandlas för närvarande ett lagförslag i parlamentet om att skapa ett integrerat system där yrkesutbildning varvas med praktik för att studerande ska kunna erhålla både kvalifikationer inom grundläggande och fortsatt yrkesutbildning och intyg om yrkesmässig kompetens. Förslaget omfattar elva strategiska områden och syftar till att modernisera utbudet av yrkesutbildning och stödja lärlingsutbildning och små och medelstora företag. Under 2021 antog **Polen** en lag om ett uppföljningssystem för utexaminerade från yrkesutbildning. I lagen fastställs nya ministeransvarsområden för att följa upp karriärutvecklingen för utexaminerade från gymnasiet. Syftet med uppföljningen är att ge återkoppling om karriärutvecklingen för utexaminerade från en rad olika bransch- och yrkesskolor, allmänna gymnasieskolor samt högre utbildningsanstalter. **Rumäniens** återhämtnings- och resiliensplan inbegriper en reform av systemet där yrkesutbildning varvas med praktik för att tillgodose de studerandes och arbetsmarknadens behov, i synnerhet genom att öka antalet examensprogram och utexaminerade samt säkerställa tillgång till högre yrkesutbildning för studerande som genomgår varvad utbildning.

¹⁷⁶ [Repere metodologice pentru consolidarea achizitiilor din anul scolar 2019-2020-EDP \(edu.ro\).](#)

¹⁷⁷ [Osnabrückförklaringen.](#)

Medlemsländerna lägger mer fokus på de färdigheter som behövs för att stödja den gröna omställningen. Vissa medlemsländer har antagit och genomfört nationella åtgärder för att stödja förvärvandet av färdigheter för den gröna omställningen. Under 2020 har till exempel de **tyska** myndigheterna, i samarbete med forskare och arbetsmarknadens parter, uppdaterat standardarbetsbeskrivningen för miljöskydd och hållbarhet i yrkesutbildning, som ska gälla för alla nya läroplaner inom lärlingsutbildning och rekommenderas för alla befintliga läroplaner. Denna nya arbetsbeskrivning omfattar en uppsättning av sex viktiga färdigheter och kompetenser för den gröna omställningen som alla lärlingar inom alla sektorer bör förvärva under sin lärlingsutbildning. Under 2020 genomförde **Maltas** nationella statistikbyrå en andra undersökning om gröna jobb. Det främsta målet var att uppdatera de data som samlats in under den första undersökningen om gröna jobb 2016 och bidra till det nationella kompetensrådets fördjupade analys av de färdigheter som behövs för den gröna omställningen. I oktober 2021 offentliggjorde **Malta** även sin nationella sysselsättningsstrategi 2021–2030, som syftar till att ge arbetstagare de färdigheter som efterfrågas (däribland grön kompetens), stödja företagets tillväxt och skapande av arbetstillfällen samt stärka arbetsmarknadens institutioner. Den **svenska** satsningen Naturnära jobb från 2020 inriktades på att tillhandahålla arbetslösa utbildning i bristyrken inom den gröna sektorn. Inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens planerade vissa EU-medlemsländer åtgärder vad gäller färdigheter för den gröna omställningen. I **Kroatien** återhämtnings- och resiliensplan understöds till exempel finansiering av vouchrar för ackrediterade vuxenutbildningsprogram, varav 70 % väntas kopplas till färdigheter som behövs i samband med den gröna omställningen. **Rumänien** planerar investeringar inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens för att ta fram utbildningar om energieffektivt byggande i syfte att stärka yrkeskunnandet hos yrkesverksamma och arbetstagare inom renoveringssektorn. **Estland** stöder företagets gröna omställning via faciliteten för återhämtning och resiliens, bland annat genom att investera i utvecklingen av moduler för kompetensutveckling och omskolning, inklusive detaljerat utbildningsinnehåll och utbildningsmaterial samt en detaljerad struktur, för att tillhandahålla utbildning med anknytning till färdigheter som behövs för den gröna omställningen.

Under 2020 vidtog medlemsländerna åtgärder för att hantera covid-19-pandemins effekter på vuxenutbildningen. Förutom en allt snabbare utveckling av nätbaserad vuxenutbildning vidtog flera länder särskilda åtgärder för att komma till rätta med pandemins effekter. I **Slovenien** antogs en lag för att hantera pandemin (det femte coronaviruspaketet), vilken innefattade stöd till anordnare av vuxenutbildning. Under 2020 finansierade den **svenska** staten all vuxenutbildning (ett kommunalt ansvarsområde) för att på så vis bredda urvalskriterierna och öka anslagen för att kunna ta emot ytterligare över 25 000 studerande. I **Danmark** blev det lättare för arbetslösa att få tillgång till det befintliga vuxenlärlingssystemet, och högre ersättning beviljades arbetslösa som genomgick en yrkesutbildning, med fokus på färdigheter för gröna jobb och vårdsektorn. De federala myndigheterna i **Tyskland** ökade stödet till vuxenutbildningscentrum, där man också fokuserade på digitala färdigheter med stöd av finansiering från faciliteten för återhämtning och resiliens. Som en del av sin återhämtnings- och resiliensplan erbjöd **Luxemburg** vouchrar för utveckling av digitala färdigheter till alla arbetstagare som omfattades av systemet för korttidsarbete. Som en del av ett större socialt paket på 1,4 miljarder euro stödjer **Nederländerna** kompetensutveckling och omskolning av de som drabbats hårdast av pandemin (däribland unga, lågutbildade, personer med invandrarbakgrund och/eller funktionsnedsättning samt egenföretagare utan anställda).

Ett stort antal medlemsländer lanserade lagstiftningsinitiativ och strategiska planer för att stödja vuxnas deltagande i utbildning, ofta med stöd av faciliteten för återhämtning och resiliens, i linje med principerna 1 och 4 i pelaren (utbildning och livslångt lärande respektive aktiva arbetsmarknadsåtgärder). Genom en ny **finländsk** lag har Servicecentret för kontinuerligt lärande och sysselsättning inrättats. Centret kommer att samordna och utveckla utbildningstjänster för personer i arbetsför ålder, analysera kompetensutvecklingsbehov, stödja regionala nätverk och finansiera utbildning. **Grekland** har förstärkt centrumen för livslångt lärande genom en ny lag om det nationella systemet för yrkesutbildning och livslångt lärande. **Italien** har inrättat en fond för nya färdigheter och presenterat en nationell strategisk plan för vuxnas kompetens för att ta itu med den höga andelen lågutbildade i landet. **Irland** har infört en ny strategi för återgång till arbetet för de kommande fem åren. Flera länder har planerat att ge enskilda studerande ekonomiskt stöd inom ramen för sina återhämtnings- och resiliensplaner. **Kroatien** planerade att införa ett kupongsystem för vuxna som deltar i vuxenutbildningsprogram av hög kvalitet i linje med den kroatiska referensramen för kvalifikationer. **Grekland** planerade att upprätta konton för livslångt lärande för att stödja vuxnas deltagande i utbildning. **Litauen** tillkännagav i sin återhämtnings- och resiliensplan att landet ska inrätta en plattform för livslångt lärande, som ska fungera som en enda kontaktpunkt utifrån principen om individuella utbildningskonton. Samma typ av konton planeras också i **Lettlands** återhämtnings- och resiliensplan, samtidigt som landet vill stärka arbetsplatsförlagt lärande och valideringen av kompetens. **Malta** tillkännagav i sin återhämtnings- och resiliensplan att landet skulle genomföra olika nyckelåtgärder som anges i den uppdaterade strategin för grundläggande färdigheter samt stödja inrättandet av en digital utbildningsplattform för vuxenstuderande. Malta antog också sitt kompetensutvecklingsprogram för att stödja små och medelstora företag som tillhandahåller utbildning till sina anställda. **Frankrikes** befintliga system med individuella utbildningskonton ska kompletteras för att främja utvecklingen av digital kompetens. Som en del av **Tjeckiens** plan för att se över utbildnings- och omskolningssystemet kommer särskilt fokus att läggas på digital kompetens. Planen, som stöds genom faciliteten för återhämtning och resiliens och Europeiska socialfonden+, syftar till att inrätta 14 regionala utbildningscentrum som drivs av arbetsförmedlingen. **Sverige** planerar i december 2021 att införa yrkesutbildning för vuxenstuderande med intellektuell funktionsnedsättning. I **Belgien** har flera åtgärder antagits – varav vissa inom ramen för återhämtnings- och resiliensplanen – för att stödja kompetensutveckling hos vuxna. Åtgärderna rör större möjligheter att tillfälligt sluta arbeta för de arbetstagare som studerar och inrättandet av ett system med individuella utbildningskonton i Flandern, samt projekten ”Start digital” och ”Upskills Wallonia” i Vallonien. **Nederländerna** har inrättat en allmän fond för individuell utbildning och utveckling¹⁷⁸. **Luxemburgs** återhämtnings- och resiliensplan omfattade en ny kompetensstrategi för att analysera de aktuella kompetensbehoven samt utforma och genomföra en handlingsplan för framtida utbildning.

Det är viktigt att höja kvaliteten på den högre utbildningen, framför allt mot bakgrund av den ökande andelen högskoleutbildade. Flera medlemsländer har aviserat eller infört reformer i linje med detta. **Lettland** håller på att genomföra en omfattande reform av högre utbildning, där strukturella förändringar planeras inom tre pelare: styrning, finansiering och

¹⁷⁸ Vid tidpunkten för utarbetandet av detta dokument var åtgärden inte en del av landets återhämtnings- och resiliensplan.

mänskliga resurser. Enligt den nya lagstiftningen indelas högre utbildningsanstalter i universitet för naturvetenskap, humaniora och kultur, universitet för tillämpad vetenskap och högskolor för tillämpad vetenskap, med särskilda kvalitetskriterier för varje typ. I oktober 2020 lanserade **Luxemburg** ett nytt kort program för att skydda ungdomar från arbetslöshet. Det nya flexibla programmet Diplom+ är ett program för eftergymnasial utbildning under två terminer som är inriktat på unga som, efter avslutad gymnasieutbildning, varken deltar i högre utbildning eller arbetar. Programmet kan avbrytas när som helst eftersom deltagarna erhåller ett intyg för varje genomförd modul och de har rätt att få studiestöd. Slutligen har **Belgien** (Flandern) nyligen godkänt inrättandet av fonden för främjande av högre utbildning, som omfattar ett reform- och investeringspaket med tre huvudsakliga mål: att rationalisera utbudet av högre utbildning, för att bland annat göra det mer arbetsmarknadsrelevant och flexibelt, att stödja livslångt lärande inom högre utbildning och att säkerställa en optimal användning av digitala utbildningsvägar.

Den lågkonjunktur som föranletts av pandemin har drabbat ungdomar hårt och gjort dem till en prioriterad grupp för stöd, i synnerhet genom en förstärkt lärlingsutbildning.

I **Belgien** (Flandern) har regeringen till exempel ökat ersättningen till anordnare av lärlingsutbildning med 1 000 euro genom medel som finns tillgängliga genom React-EU. I **Belgien** (Vallonien) uppgår ersättningen till arbetsgivare som erbjuder lärlingsplatser inom specifika sektorer till 390 euro per månad under de första fyra månaderna av lärlingsutbildningen. **Irland** har godkänt ett incitamentssystem där arbetsgivare som erbjuder nya lärlingsplatser får en ersättning på 2 000 euro. **Österrike** erbjöd företag en lärlingsbonus (*Lehrlingsbonus*), och finansiering kommer att ges till företag som tar emot lärlingar under det första utbildningsåret inom ramen för ett lärlingssystem mellan företag till och med den 31 mars 2021.

Medlemsländerna stärkte anställningsstödet riktat till unga, i enlighet med principerna 1 och 3 i pelaren (om utbildning och livslångt lärande respektive lika möjligheter).

Irland erbjöd ytterligare rekryteringsstöd inom ramen för JobsPlus-programmet genom att tillhandahålla upp till 7 500 euro under två års tid för att anställa någon under 30 år som är arbetslös. **Cypern** erbjöd anställningsincitament för rekrytering av unga mellan 15 och 29 år. Programmet inbegriper lönesubventioner på upp till 8 600 euro för varje nyrekrytering under en period på tio månader. Med hjälp av finansiering från Europeiska socialfonden syftar programmet till att rekrytera 1 200 arbetslösa ungdomar under ett års tid. Mellan slutet av 2020 och september 2021 tillhandahöll **Rumänien** anställningsstöd till personer mellan 16–29 år som var registrerade hos arbetsförmedlingen. I **Belgien** införde regeringen i Bryssel ett anställningsstöd för arbetslösa under 30 år, vilket uppgick till 500 euro per månad under sex månader. **Grekland** tillkännagav ett nytt program för unga mellan 18–29 år utan tidigare arbetserfarenhet, som ska inledas i januari 2022. Stödet kommer att tillhandahållas under sex månader och uppgår till 600 euro för den person som anställs och 600 euro för det anställande företaget. I enlighet med kommissionens Ease-rekommendation (se ruta 1) kan anställningsincitament, i kombination med kompetensutvecklings- och omskolningsåtgärder samt förstärkt arbetsförmedlingsstöd, spela en viktig roll för att främja skapandet av arbetstillfällen och underlätta övergångar på arbetsmarknaden.

Medlemsländerna antog nya åtgärder för sysselsättnings- och utbildningsstöd för unga och höjde kapaciteten hos de offentliga arbetsförmedlingarna, i enlighet med den förstärkta ungdomsgarantin och princip 4 i pelaren (aktiva arbetsmarknadsåtgärder).

Arbetsförmedlingarna fortsätter att spela en viktig roll i genomförandet av ungdomsgarantin, och många av dem håller på att utveckla nya eller förbättrade tjänster riktade till unga. Vissa medlemsländer införde nya utbildningsåtgärder för unga. **Portugal** inrättade ett nytt praktikprogram inom den offentliga förvaltningen (*EstágiAP XXI*) för unga med högre utbildning. Medlemsländerna genomförde, eller planerar att genomföra, en rad strukturella reformer inom sina arbetsförmedlingar och utbildningssystem som kommer att främja ungas anställbarhet. I **Cyperns** återhämtnings- och resiliensplan planeras exempelvis ett förstärkt stöd för unga med ett åtgärds paket för att bättre nå ut till unga som varken arbetar eller studerar och en modernisering av arbetsförmedlingen. I **Tjeckien** kommer unga att vara bland dem som gynnas mest av ett initiativ som stöds av faciliteten för återhämtning och resiliens och Europeiska socialfonden+ och syftar till att på medellång sikt (fram till 2025) reformera utbildnings- och omskolningssystemet. Reformen kommer att innebära att en trepartskommitté inrättas för att samordna utvecklingen av det livslånga lärandet, samtidigt som man inrättar 14 regionala utbildningscentrum som arbetsförmedlingen ska ansvara för. **Estlands** återhämtnings- och resiliensplan omfattar antagandet av en förstärkt ungdomsgaranti, med ett förbättrat ”My First Job”-program för att främja rekryteringen av unga med liten arbetslivserfarenhet genom att kombinera utbildning och lönesubventioner. **Spanien** antog en ungdomsgaranti+-plan för 2021–2027 för att fördjupa den interinstitutionella samordningen, stärka samarbetet med den privata sektorn och lokala myndigheter samt förbättra utbildnings- och arbetsmarknadstjänsterna. Landet planerar även ytterligare investeringar, med stöd av faciliteten för återhämtning och resiliens, för att främja sysselsättningen bland unga. För att hjälpa unga migranter har **Tyskland** inrättat över 470 tjänster för unga migranter (*Jugendmigrationsdienste*), där fokus ligger på integration inom utbildningen och på arbetsmarknaden. Unga med invandrarföräldrar, däribland flyktingar, får stöd genom en rad kostnadsfria tjänster som finns tillgängliga på olika språk. Det rör sig bland annat om utbildning i att söka jobb och använda nya medier samt en rådgivningstjänst på nätet (*jmd4you*).

Medlemsländerna har även lanserat initiativ för att stödja äldre arbetstagare på arbetsmarknaden. Genom **Italiens** program *Garanzia Occupabilità Lavoratori* genomförs aktiva politiska åtgärder utifrån särskilda behov för att göra mottagare av medborgarlön mer delaktiga på arbetsmarknaden och främja integration av arbetstagare i system för korttidsarbete och äldre. **Slovakien** planerar att använda stöd från faciliteten för återhämtning och resiliens för att tillhandahålla utbildning i digital kompetens och basutrustning till 172 800 äldre och mindre gynnade personer. Äldre arbetstagare är också en av flera målgrupper för den kompetensutvecklings- och omskolningsåtgärd som ingår i den **slovenska** återhämtnings- och resiliensplanen för att stärka de digitala färdigheterna hos arbetstagare och egenföretagare. Utbildning i digital kompetens för personer över 55 år ingår också i **Cyperns** återhämtnings- och resiliensplan. Äldre är även en av målgrupperna för **Maltas** uppdaterade sysselsättningsstrategi, som stöds genom faciliteten för återhämtning och resiliens.

Medlemsländerna införde tillfälliga åtgärder för att stödja barnfamiljer under covid-19-pandemin, i linje med principerna 9 (om balans mellan arbete och privatliv) och 11 (om barnomsorg och stöd för barn) i pelaren. I **Italien** utbetalades en bonus på 1 000 euro mellan oktober 2020 och slutet av 2021 för inköp av barnpassningstjänster eller, alternativt, för deltagande i sommarläger, som var tänkt att användas under den tidsperiod då ingen undervisning anordnades i skolorna. **Luxemburg** förlängde rätten att ta tjänstledigt av familjeshäl till den 17 juli 2021 på grund av att skolor eller förskolor helt eller delvis var

stängda. Landet förlängde även rätten till vårdledighet, till november 2021, för personer som var tvungna att sluta arbeta för att ta hand om en vuxen med funktionsnedsättning eller en äldre person som inte kan ta hand om sig själv. I **Rumänien** beviljas anställda som är föräldrar betald ledighet för att ta hand om sina barn om barnen inte längre kan delta i undervisning, i enlighet med resultaten av en epidemiologisk covid-19-undersökning som leder till begränsning/avbrott av undervisningen. I **Spanien** har man genom *Plan Mecuida* ("tar hand om mig"-planen) ökat de anställdas flexibilitet när det gäller att överta familjeansvaret och ta hand om minderåriga eller äldre till följd av pandemin. Arbetsgivaren och arbetstagaren måste komma överens om särskilda åtgärder, däribland att vid behov förkorta den anställdas arbetstid med upp till 100 % (jämfört med 50 % tidigare), med en proportionell sänkning av lönen. I **Danmark** kan föräldrar till barn som antingen skickas hem från skolan på grund av covid-19 eller blir smittade av covid-19 stanna hemma med barnen och erhålla föräldraförmåner. Initiativet genomfördes mellan den 1 oktober 2020 och den 30 juni 2021. I **Belgien** införde regeringen föräldraledighet i samband med covid-19, som kompletterar den befintliga rätten till föräldraledighet med högre förmåner jämfört med det befintliga systemet.

Permanent åtgärder för ledighet av familjeskäl antas eller förstärks i ökande utsträckning i medlemsländerna. Genom en lag som antogs i juni 2021 införlivar **Grekland** bestämmelserna i direktiv (EU) 2019/1158 om balans mellan arbete och privatliv¹⁷⁹ genom att tillhandahålla föräldraledighet, förlänga pappa- och mammaledigheten och införa flexibla arbetsformer. Utöver minimikraven i direktivet innehåller lagen också bestämmelser om ledighet som förhandlats fram med arbetsmarknadens parter i på förhand ingångna nationella allmänna kollektivavtal (t.ex. föräldraledighet, ledighet för att följa upp skolresultat, ledighet för föräldrar med sjuka barn eller barn med funktionsnedsättning eller ledighet för ensamstående föräldrar). I **Italien** har den obligatoriska pappaledigheten förlängts från sju till tio dagar. Från och med januari 2021 har **Spanien** ersatt pappa- och mammaledigheten med 16 veckors föräldraledighet som inte kan överföras till den andra föräldern, med full lön. Från och med maj 2021 har **Frankrike** förlängt pappaledigheten från elva till 25 dagar. Av 25 lediga dagar är fyra obligatoriska och tillkommer utöver de tre lediga dagar som pappan får i samband med barnets födelse. I **Nederländerna** får partnern till en kvinna som fött barn ytterligare fem veckor ledigt från och med den 1 juli 2020. Denna extra föräldraledighet kan tas ut under de första sex månaderna av barnets liv, och arbetsförmedlingen betalar 70 % av lönen. I regionen Flandern i **Belgien** har ytterligare inkomststöd (tillägg) införts för arbetstagare som tillfälligt slutar arbeta för att vårda en anhörig. Tillägget kompletterar det federala stödet, och beloppet varierar beroende på sektor. Från och med den 1 oktober 2021 har **Bulgarien** väsentligt höjt ersättningsbeloppet för det andra året av mammaledighet från 380 till 650 bulgariska lev (från 195 till 330 euro).

Riktade åtgärder införs för att främja aktivering, stärka färdigheter och stödja sysselsättning för kvinnor, i linje med principerna 2 (om jämställdhet) och 4 (om aktiva arbetsmarknadsåtgärder) i pelaren. För att stödja arbetande mödrars återgång till arbetet och möjligheten att förena arbets- och familjeliv har **Italien** utökat familjefondens medel med 50 miljoner euro (till 732 miljoner euro), som ska anslås för att stödja och förstärka de organisatoriska åtgärder som antas av företag för att främja arbetande mödrars återgång till

¹⁷⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1158 av den 20 juni 2019 om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörgivårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU.

arbetet efter att de har fött barn. Den italienska återhämtnings- och resiliensplanen innehåller även aktiva arbetsmarknadsåtgärder och entreprenörsfrämjande åtgärder riktade till kvinnor. Från och med oktober 2020 stöder ett **ungerskt** program kompetensutveckling och omskolning för unga föräldrar, särskilt kvinnor, för att göra det lättare för dem att komma in på eller återvända till arbetsmarknaden. Ett stipendium på 110–550 euro (beroende på utbildningens intensitet) finns tillgängligt för lågutbildade föräldrar på minst 18 år som uppbär familjeförmåner och vill delta i utbildning för att slutföra årskurserna 5 till 8 i grundskolan, gymnasieutbildning eller vuxenutbildning. Budgeten på 3 miljarder ungerska forint (runt 8,3 miljoner euro) kan användas för att utbilda 2 500 personer. **Spaniens** återhämtnings- och resiliensplan innehåller en åtgärd för att stödja kvinnors sysselsättning på tre huvudsakliga områden: a) utbildning inom digitalisering, miljö, långvarig vård och omsorg, entreprenörskap och social ekonomi, b) integrationsvägar för kvinnor som fallit offer för våld eller människohandel och c) integrering av ett jämställdhetsperspektiv i alla delar av den offentliga arbetsförmedlingens årliga sysselsättningsplaner. I **Finland** har man genom att ändra lagen om klientavgifter inom småbarnspedagogiken ökat incitamenten att börja arbeta, särskilt för hemmavarande föräldrar (främst kvinnor) i låg- och medelinkomsthushåll. Lagstiftningsändringen (som trädde i kraft den 1 augusti 2021) innebär sänkta klientavgifter inom småbarnspedagogiken i alla inkomstgrupper eftersom inkomstgränserna höjs med 31 %. Cirka 20 000 familjer kommer på så vis att omfattas av avgiftsfri förskola och barnomsorg. Familjer med flera barn kommer att få nedsatta avgifter för syskon eftersom den avgift som tas ut för det andra barnet kommer att vara 40 % (i stället för nuvarande 50 %). **Sloveniens** återhämtnings- och resiliensplan omfattar stöd för att inrätta en onlineplattform med verktyg för arbetsgivare och arbetstagare som syftar till att främja flexibla arbetsformer, och 135 projekt för att fastställa eller förbättra arbetsvillkoren i hemmet, inklusive expertstöd för att bedöma och identifiera ett företags särskilda behov.

Medlemsländerna inledde flera åtgärder för att främja sysselsättning för personer med funktionsnedsättning, inbegripet tillfälliga åtgärder för att mildra effekterna av covid-19-krisen. Under 2020 ändrade **Rumänien** den rättsliga ramen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och om skydd mot diskriminering. Syftet med ändringen var att säkerställa lika möjligheter, tillgänglighet på arbetsplatsen och möjligheten att anpassa arbetsuppgifterna enligt funktionsförmåga. Den **lettiska** planen för personer med funktionsnedsättning 2021–2023 inbegriper en åtgärd för att anpassa reglerna för att erhålla status som en person med funktionsnedsättning, införa åtgärder för att integrera personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden och förbättra infrastrukturens tillgänglighet. I **Belgien** (Vallonien) kommer de mest utsatta arbetssökandena att få personlig och mer omfattande vägledning. Kunskapscentrum kommer även att utvecklas för att ge stöd i specifika frågor (t.ex. för personer med psykisk ohälsa eller med funktionsnedsättning). **Frankrike** planerar att införa åtgärder för att stärka tillgången till utbildning och yrkesvägledning för offentliga tjänstemän med funktionsnedsättning eller lägre kvalifikationer, inbegripet med ersättning och särskilda lediga dagar. Dessa åtgärder kommer att ge mer utsatta tjänstemän tillgång till utbildning och möjliggöra karriärövergångar.

Flera medlemsländer har antagit åtgärder för att främja skapandet av arbetstillfällen för personer med funktionsnedsättning genom riktade anställningsincitament, i linje med principerna 3 och 17 i pelaren (om lika möjligheter och inkludering av personer med funktionsnedsättning). Mot bakgrund av covid-19-pandemin ökade **Österrike** de befintliga lönesubventionerna till personer med funktionsnedsättning med 50 % under tre månader.

Landet ökade också tillfälligt (till och med september 2021) anställningstrygghetsbidragen med 50 %. Företag är skyldiga att anställa en registrerad person med funktionsnedsättning för varje 25 arbetstagare som anställs. I annat fall måste de betala en månatlig utjämningsavgift för varje arbetstagare som inte anställs. Utjämningsavgiften har öronmärkts för att stödja integreringen av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden. **Belgien** (Brysselregionen) har genom sin återhämtnings- och resiliensplan inrättat ett bonussystem för att stödja arbetsgivare i integreringen av personer med funktionsnedsättning. I **Tjeckien** har det maximala bidragsbeloppet för att stödja sysselsättningen av personer med funktionsnedsättning höjts med 800 tjeckiska kronor (cirka 30 euro), upp till 13 600 tjeckiska kronor (cirka 525 euro). **Nederländerna** har höjt den maximala ersättningsnivån för unga med funktionsnedsättning från 25 % till 70 % av minimilönen för arbetsförmögna personer och 75 % för de som inte kan arbeta. Unga med funktionsnedsättning som har rätt till förmåner och börjar arbeta kommer att få en högre inkomst. De får behålla sina förmåner om de deltar i utbildning och kan förlita sig på sociala förmåner om deras anställning upphör.

Vissa medlemsländer har infört åtgärder för att stödja anhängvårdare av personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning har lika rätt att leva självständigt och inkluderas i samhället, vilket kräver ett brett spektrum av samhälls- och familjebaserade tjänster¹⁸⁰. Mot bakgrund av den ojämna kvaliteten på tjänsterna, bristen på arbetskraft och utmanande arbetsvillkor stärkte vissa medlemsländer sina insatser på detta område. **Lettland** genomför flera projekt vad gäller avinstitutionalisering, vilka innefattar att utveckla närvaranden och infrastrukturen för tjänster, förbättra socialarbetares kvalifikationer och kompetens samt finansiera närvårdstjänster. **Malta** har antagit en nationell strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030 som innehåller åtaganden om att förstärka systemen för personlig assistans så att personer med funktionsnedsättning kan bo kvar i sina egna hem och i sitt lokalsamhälle. **Belgien** (Vallonien) kommer att inom ramen för sin återhämtnings- och resiliensplan utarbeta en avinstitutionaliseringsstrategi och investera i anpassat boende för äldre och personer med funktionsnedsättning. **Slovakien** har höjt bidraget för att vårda en person med funktionsnedsättning så att det motsvarar nettominimilönen (med 31,70 euro, till 508,44 euro). I år kommer omkring 40 890 anhängvårdare i arbetsför ålder och runt 23 700 pensionärer att gynnas av höjningen av vårdbidraget. Samtidigt kommer 11 820 stödmottagare att gynnas av en högre assistansersättning (från 4,18 till 4,82 euro). I **Bulgarien** kommer vård i hemmet att tillhandahållas 53 000 äldre och personer med funktionsnedsättning, motsvarande 16 000 anhängvårdare, genom en investering på 43,5 miljoner euro (genom stöd från React-EU). Ett utbildningsprogram har också utvecklats för att tillhandahålla stöd från medicinska specialister och specialister på området socialt arbete. **Estland** har utvidgat rätten till bidrag för föräldrar till barn med funktionsnedsättning så att även ensamstående fosterföräldrar eller vårdnadshavare omfattas.

Ett antal medlemsländer har lanserat åtgärder till stöd för integrering av tredjelandsmedborgare på arbetsmarknaden. I **Finland** har utlänningslagen ändrats från och med den 1 oktober 2021 för att förebygga utnyttjande av utländsk arbetskraft, förbättra den rättsliga statusen för de som faller offer för arbetskraftsexploatering och göra det lättare att anmäla utnyttjande. **Sverige** har infört ett intensivår för nyanlända som deltar i

¹⁸⁰ I strategin för rättigheter för personer med funktionsnedsättning betonas vikten av tillgängliga, individanpassade och prisöverkomliga stödtjänster av hög kvalitet bestående av personlig assistans, sjukvård och stöd från socialarbetare för att hjälpa både personer med funktionsnedsättning och deras familjer.

etableringsprogrammet. Under ett år, med start 2021, kan deltagare välja mellan att studera svenska i ett högt tempo eller praktisera på heltid på en arbetsplats. Detta ska, tillsammans med ytterligare insatser, främja deras integration på den lokala arbetsmarknaden. Man har även förstärkt programmen för livslångt lärande på kommunal nivå och vid utbildningsanstalter för vuxna som behöver förbättra sin arbetsmarknadssituation. Ökat stöd tillhandahålls med avseende på rådgivning, validering av kompetens, yrkesutbildning och det svenska språket. Särskild yrkesutbildning kommer att tillhandahållas nyanlända och asylsökande med tidigare yrkeserfarenhet inom hälso- och sjukvård eller vårdutbildning samt personal inom äldreomsorgen, såsom vårdbiträden och undersköterskor.

Ett antal medlemsländer har vidtagit åtgärder för att underlätta tillträde för arbetskraftsinvandrare från tredjeländer, särskilt högkvalificerade arbetstagare och personer inom bristyrken. Under 2021 antog **Kroatien** en ny utlänningslag, varigenom årliga kvoter för arbetstillstånd för tredjelandsmedborgare avskaffades, samtidigt som det fastställdes att ansökningar om uppehålls- och arbetstillstånd måste åtföljas av ett positivt yttrande från den kroatiska arbetsförmedlingen (med vissa undantag, främst för innehavare av ett EU-blåkort). Syftet med förändringen är att skapa ett närmare samarbete mellan administrativa organ och arbetsinspektionen för att stärka skyddet av de anställdas rättigheter.

Medlemsländerna införde eller fortsatte med olika åtgärder under 2020 för att öka romska barns deltagande i och tillgång till utbildning. **Bulgarien** införde obligatorisk utbildning vid fyra års ålder för alla barn, för att öka utsatta barns deltagande i förskoleverksamhet. I **Ungern** är det obligatoriskt att gå i förskola från tre års ålder men i praktiken begränsar ett antal faktorer de möjliga positiva effekterna av denna åtgärd och hindrar en effektiv desegregering (såsom olika regler, autonomi, skoldistriktens storlek och påföljdsmodellen vid diskriminering). **Italien** har genom ett ministerdekret infört nya riktade åtgärder för att främja inkluderande utbildning för romska barn. **Nederländerna** har fortsatt med sitt stödprogram för skolor som undervisar elever från utsatta grupper, däribland romer och sinter. **Portugal** har inrättat stipendieprogram för romska studerande som deltar i gymnasieutbildning och högre utbildning. Under 2020 började **Grekland** genomföra projektet ”Inclusive schools for Roma” och inrättade ett stipendieprogram för studerande som deltar i högre utbildning. I ett nytt **franskt** ministerdekret fastställs vilka styrkande handlingar som behövs vid inskrivning till skola, så att kommunerna inte inför orimliga krav (t.ex. elräkningar) som personer som bor i informella boställningar inte kan uppfylla. Slutligen har flera medlemsländer, däribland **Kroatien**, **Irland** och **Spanien**, infört åtgärder för att införliva romers och resandes historia, kultur eller språk i sina utbildningssystem¹⁸¹. Såsom beskrivs i 2021 års gemensamma sysselsättningsrapport har merparten av medlemsländerna antagit nationella strategier för romers jämlikhet, inkludering och deltagande. Mer nyligen har **Tjeckien** antagit sin nya strategi för romers inkludering 2021–2030 som syftar till att förbättra romers utbildningsresultat genom att utbilda lärare i hur man arbetar med elever med olika bakgrund, tillhandahålla stöd till förskoleutbildning och inrätta skolrådgivningstjänster. **Slovakiens** utbildningsministerium har inrättat en avdelning för inkluderande utbildning, och har utsett en statssekreterare med ansvar för inkluderande utbildning, delvis för att ta itu med den fortsatta överrepresentationen av romska barn i specialundervisning.

¹⁸¹ FRA, *Fundamental rights report 2021*, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2021-fundamental-rights-report-2021_en.pdf.

2.3 Riktlinje 7: Förbättra arbetsmarknadens funktion och göra den sociala dialogen mer ändamålsenlig

I det här avsnittet beskrivs genomförandet av sysselsättningsriktlinje 7, enligt vilken medlemsländerna rekommenderas att förbättra arbetsmarknadens funktion och göra den sociala dialogen mer ändamålsenlig. Det handlar bland annat om att hitta en balans mellan flexibilitet och trygghet i arbetsmarknadsåtgärderna, förebygga segmentering av arbetsmarknaden, främja en övergång till tillsvidareanställning och säkerställa ändamålsenligheten i de aktiva arbetsmarknadsåtgärderna. Dessa mål ligger i linje med princip 4 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (aktiva arbetsmarknadsåtgärder), 5 (trygg och anpassningsbar anställning), 7 (information om anställningsvillkor och skydd i händelse av uppsägning), 8 (dialog mellan arbetsmarknadsparterna och arbetstagarnas inflytande), 10 (hälsosam, säker och välanpassad arbetsmiljö samt dataskydd) och 13 (arbetslöshetsförmåner). Vidare diskuteras en vidareutveckling av befintlig nationell praxis, främjande av social dialog och kopplingen till organisationer i det civila samhället. I avsnitt 2.3.2 beskrivs medlemsländernas politiska åtgärder på dessa områden.

2.3.1 Nyckelindikatorer

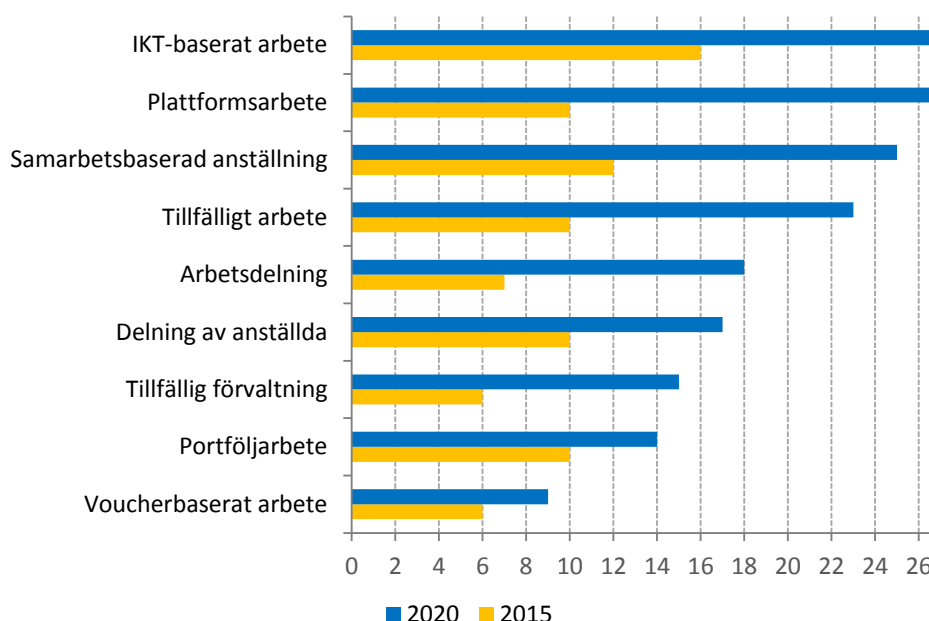
De senaste åren har arbetsmarknaderna i EU kännetecknats av en snabb ökning av olika typer av anställningsformer. Även om vanliga anställningar fortfarande dominerar har uppsättningen anställningsformer blivit större i EU-medlemsländerna de senaste åren – en trend som troligen kommer att hålla i sig. Med utgångspunkt i analysen av framväxande anställningsförhållanden i medlemsländerna har Eurofound delat in de nya anställningsformerna i nio kategorier och beskrivit de huvudsakliga särdragen¹⁸². Diagram 2.3.1 visar hur sådana nya anställningsformer har utvecklats i medlemsländerna sedan 2014, vilket kan få konsekvenser för kvaliteten på arbetstillfällena och arbetsvillkoren i dessa länder (se ruta 3). Exempelvis IKT-baserat mobilt arbete, som under 2015 förekom i 16 medlemsländer, finns nu i samtliga medlemsländer. Under 2015 var tillfälligt arbete en ny företeelse i tio av medlemsländerna, medan det 2021 är vanligt förekommande i 23 EU-länder. Den största ökningen skedde inom plattformsarbete, som rapporterades i ett tiotal medlemsländer 2013–2014 och som nu förekommer i alla medlemsländer (läs mer om plattformsarbete nedan)¹⁸³.

¹⁸² Läs mer i Eurofound (2020), *New forms of employment: 2020 update*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

¹⁸³ Anm.: Med *IKT-baserat mobilt arbete* avses arbetsformer som åtminstone delvis sker utanför en persons huvudsakliga kontor med hjälp av informations- och kommunikationsteknik. Tillfälligt arbete kan förstås som oregelbundet eller intermittent arbete utan förväntningar på fortlöpande anställning, vilket kan innebära oregelbundna och oförutsägbara arbetstider eller arbetsscheman. Läs mer om de övriga anställningsformerna i Eurofound (2015), *New forms of employment*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

Diagram 2.3.1: Nya anställningsformer blir allt vanligare i EU

Anställningsformer som identifierades som nya 2013/2014 jämfört med 2020 (antal medlemsländer)

Anm.: EE och MT ingår inte i uppgifterna för 2015. Uppgifterna för Luxemburg uppdaterades 2021.

Källa: Eurofound (2020), *New forms of employment: 2020 update*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

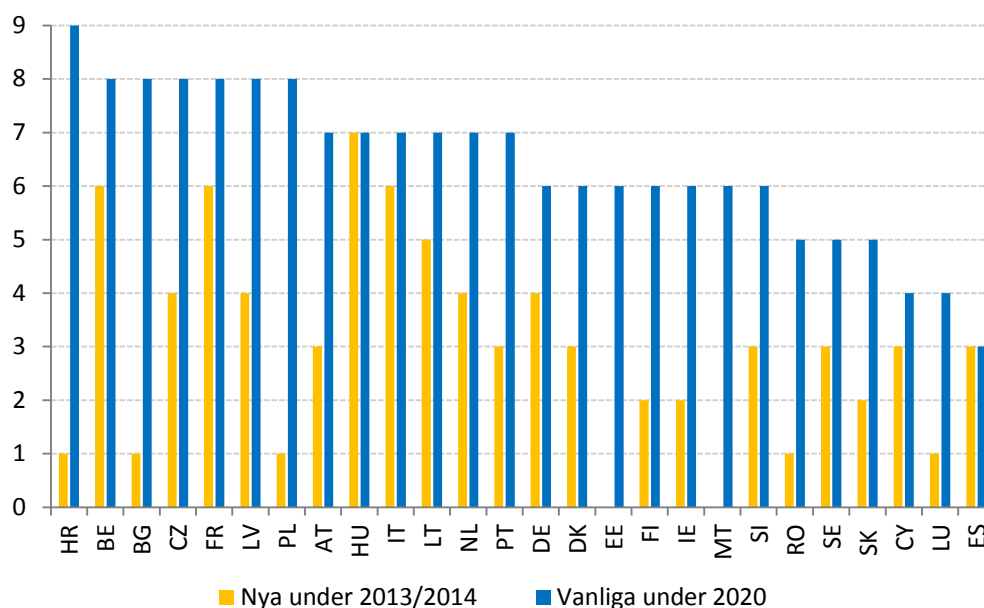
Anställningsformerna varierar mellan medlemsländerna och omfattar både reglerat och oreglerat arbete. Eurofound's kartläggning omfattar alla anställningsformer och alla typer av avtal, däribland kollektivavtal, oavsett om de omfattas av den allmänna arbetsrätten eller särskilda bestämmelser. De nya anställningsformerna kan gälla både anställda och egenföretagare, eller enbart en av dessa två grupper. Såsom framgår av diagram 2.3.2 har Kroatien gått från att endast ha en av de nio nya anställningsformer som analyserats ovan under 2013–2014 till att 2020 ha samtliga. I 13 medlemsländer har sju eller fler anställningsformer konstaterats. Däremot har Cypern, Luxemburg och Spanien identifierat fyra eller färre av dessa nya anställningsformer under 2020. Det ökade antalet arbetsformer påverkar flexibiliteten på arbetsmarknaden och anställningsvillkoren i de berörda länderna¹⁸⁴¹⁸⁵. Regeringar och arbetsmarknadens parter har genom kollektivavtal olika instrument till sitt förfogande för att säkerställa goda arbetsvillkor och socialt skydd för de som omfattas av dessa nya anställningsformer (se avsnitt 2.3.2). De många nya anställningsformerna och deras varierande effekter på sysselsättningen och de sociala villkoren kräver fortsatt övervakning.

¹⁸⁴ Eurofound (2021), *Policy brief: First initiatives to improve the employment and working conditions of platform workers: What works*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg (ännu inte publicerad).

¹⁸⁵ Förenta nationerna (2021), *Digitally enabled new forms of work and policy implications for labour regulation frameworks and social protection systems*, FN:s avdelning för ekonomiska och sociala frågor, policydokument nr 113.

Diagram 2.3.2: Kartläggning av omfattningen och räckvidden av nya anställningsformer i medlemsländerna

Antal nya anställningsformer i EU-27 – jämförelse mellan antalet anställningsformer som identifierades som nya 2013/2014 och de som identifierades som vanliga 2020

Anm.: EE och MT ingår inte i uppgifterna för 2015. Uppgifterna för Luxemburg uppdaterades 2021.

Källa: Eurofound (2015; 2020), för mer information om de nya anställningsformerna och deras konsekvenser.

Plattformsarbete ökar kraftigt och intäkterna har femdubblats de fem senaste åren. Detta väcker frågor om rättslig status, arbetsvillkor och tillgången till socialt skydd.

Med hjälp av resultaten från den andra Colleem-enkäten gavs redan i sysselsättningsrapporten 2021 en översikt över plattformsarbete i medlemsländerna. Plattformsarbete har fortfarande en relativt begränsad omfattning¹⁸⁶, även om det har ökat snabbt; de berörda parternas intäkter har stigit från uppskattningsvis 3 miljarder euro 2016 till omkring 14 miljarder euro 2020. Under samma period har de sammanlagda inkomsterna för personer som arbetar via plattformar som är aktiva i EU ökat så att de nu är två och en halv gånger så stora: från uppskattningsvis 2,6 miljarder euro 2016 till 6,3 miljarder euro 2020. Plattformsarbetet utförs oftast av unga män med högre kvalifikationer, men profilen beror i hög grad på vilken typ av plattformsarbete det rör sig om¹⁸⁷. Kvinnor är till exempel representerade i större utsträckning inom personliga tjänster och hushållstjänster samt inom vårdsektorn. Analysen av plattformsarbete utifrån yrkesgrupper har lett fram till ett annat viktigt konstaterande, särskilt när det gäller de arbetstagare som har arbetat i frontlinjen för hälsokrisen¹⁸⁸. Medan vissa har

¹⁸⁶ Av personer i arbetsför ålder i de 16 undersökta länderna uppger 1,4 % att de arbetar mer än 20 timmar i veckan med att erbjuda tjänster via digitala arbetsplattformar eller att de tjänar minst 50 % av sin inkomst på detta sätt (en minskning med 0,9 procentenheter jämfört med 2017). Av arbetstagarna betraktas 4,1 % som sekundära plattformsarbetare (dvs. att de arbetar mer än tio timmar i veckan och tjänar mellan 25 % och 50 % av sin inkomst genom plattformsarbete), en ökning med 0,5 procentenheter jämfört med 2017. Källa: Urzi Brancati, C., m.fl. (2020), *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey*, Europeiska unionens publikationsbyrå.

¹⁸⁷ European Centre of Expertise (2021), *Thematic Review 2021 on Platform work*, sammanfattande rapport på uppdrag av generaldirektoratet för sysselsättning, socialpolitik och inkludering (KE-02-21-914-EN-N).

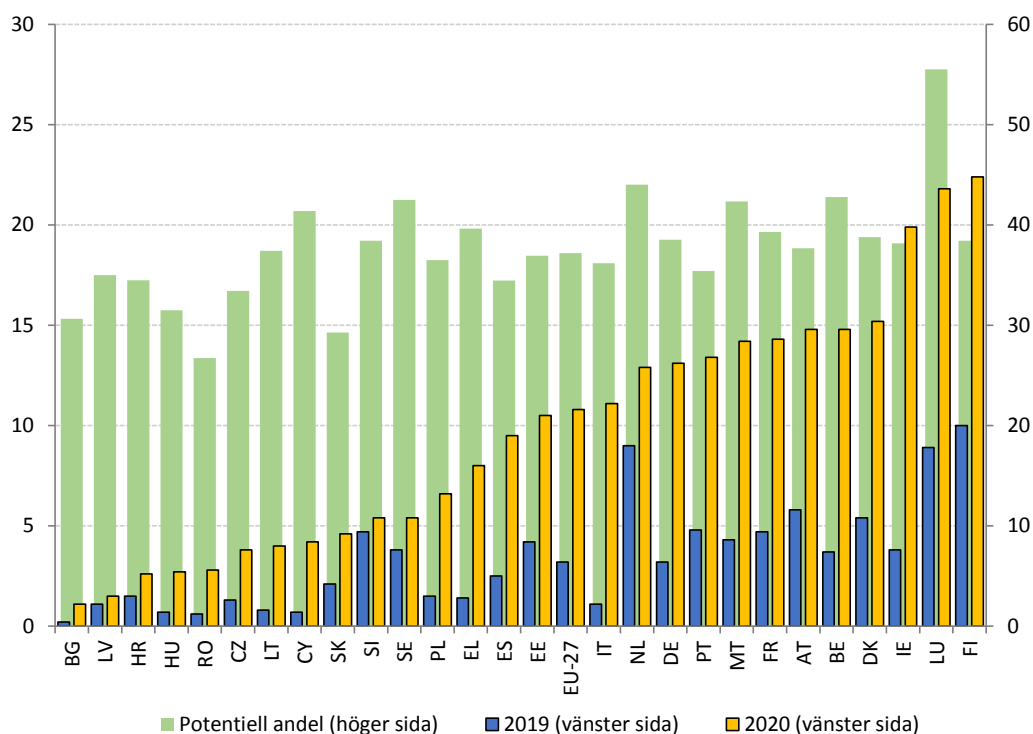
¹⁸⁸ Begreppet används i enlighet med förteckningen över kritiska yrken i Europeiska kommissionens riktlinjer för fri rörlighet för arbetstagare under utbrottet av covid-19 (2020).

erkänts som nyckelpersonal i vissa medlemsländer och därmed har fått tillgång till socialt skydd har andra upplevt försämrade anställnings- och inkomstmöjligheter. Rätten till stöd har varit en central fråga eftersom den ofta har varit beroende av plattformsarbetarnas anställningsstatus, arbetsuppgifterna och plattformens styrningsmekanismer. Egenföretagande var den vanligaste anställningsstatusen inom plattformsarbete 2021. Nio av tio plattformar som är aktiva i EU klassificerar personer som arbetar genom dem som egenföretagare¹⁸⁹.

Det ökade distansarbetet under covid-19-krisen har lett till att vissa arbetstagare har fått väsentligt förändrade arbetsformer. Det finns dock skillnader beroende på ålder och kön. Andelen anställda i åldrarna 15–64 år som uppgav att de regelbundet arbetar hemifrån i EU ökade från 3,2 % under 2019 till 10,8 % under 2020 (diagram 2.3.3). Andelen anställda som uppgav att de arbetar hemifrån mindre regelbundet (dvs. bara ibland) var oförändrad jämfört med föregående år (7,9 %). Hemarbetet ökade i alla åldersgrupper under 2020, men var vanligast bland personer i den mest aktiva åldern (25–49 år: 11,6 %), följt av äldre arbetstagare (50–64 år: 10,4 %) och därefter yngre arbetstagare (15–24 år: 5,8 %). Siffran var även högre för kvinnor (11,7 %) än för män (9,9 %).

Diagram 2.3.3: Distansarbete har blivit vanligare i alla medlemsländer under pandemin

Anställda som vanligtvis arbetar hemifrån före och under pandemin (i %, 2019 och 2020, vänster axel), jämfört med den potentiella andelen distansarbete (baserat på en analys av arbetsuppgifter, höger axel)

Anm.: Andelen anställda per medlemsland som vanligtvis arbetar hemifrån 2019 och 2020, samt den andel av sysselsättningen där distansarbete är möjligt, baserat på en analys av arbetsuppgifter.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_ehomp] samt Eurofound och Europeiska kommissionens gemensamma forskningscentrum (2021), *What just happened? COVID-19 lockdowns and change in the labour market*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

¹⁸⁹ W. de Groen, Z. Kilhoffer, L. Westhoff, D. Postica och F. Shamsfakhr (2021), *Digital Labour Platforms in the EU: Mapping and Business Models*. Centre for European Policy Studies.

Ruta 3: Kvalitet i arbetet och livskvalitet på arbetsplatsen

För att den europeiska pelaren för sociala rättigheter ska kunna genomföras behöver framsteg göras när det gäller de många olika dimensionerna av kvalitet i arbetet. I den här rutan behandlas och bedöms sex breda dimensioner: arbetsmiljö, inkomster, arbetsintensitet och arbetstidskvalitet, kön samt kompetens och karriärmöjligheter. Av pelarens 20 principer är 6 inriktade på att uppnå rättvisa arbetsvillkor, samtidigt som andra principer bidrar indirekt till faktorer som rör arbets kvaliteten (se diagram 2.3.4). I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter föreslår kommissionen konkreta initiativ för ytterligare framsteg på detta område.

Diagram 2.3.4: Koppling mellan pelarens 20 principer och kvalitet i arbetet

Den europeiska pelaren för sociala rättigheter				
Princip 1: Utbildning och livslångt lärande	Princip 2: Jämställdhet	Princip 3: Lika möjligheter	Princip 4: Aktiva arbetsmarknadsåtgärder	Princip 5: Trygg och anpassningsbar anställning
Princip 6: Lön	Princip 7: Information om anställningsvillkor och skydd i händelse av uppsägning	Princip 8: Dialog mellan arbetsmarknadsparterna och arbetstagarnas inflytande	Princip 9: Balans mellan arbete och privatliv	Princip 10: Hälsosam, säker och välanpassad arbetsmiljö samt dataskydd
Princip 11: Barnomsorg och stöd för barn	Princip 12: Socialt skydd	Princip 13: Arbetslöshetsförmåner	Princip 14: Minimiinkomst	Princip 15: Åldersinkomst och ålderspension
Princip 16: Hälso- och sjukvård	Princip 17: Inkludering av personer med funktionsnedsättning	Princip 18: Långvarig vård och omsorg	Princip 19: Boende och stöd för hemlösa	Princip 20: Väsentliga tjänster

Anm.: En mörkare blå nyans indikerar en starkare koppling till aspekter som rör kvalitet i arbetet.

Källa: Kommissionens utarbetande på grundval av Laeken-indikatorerna från 2001¹⁹⁰ och andra källor.

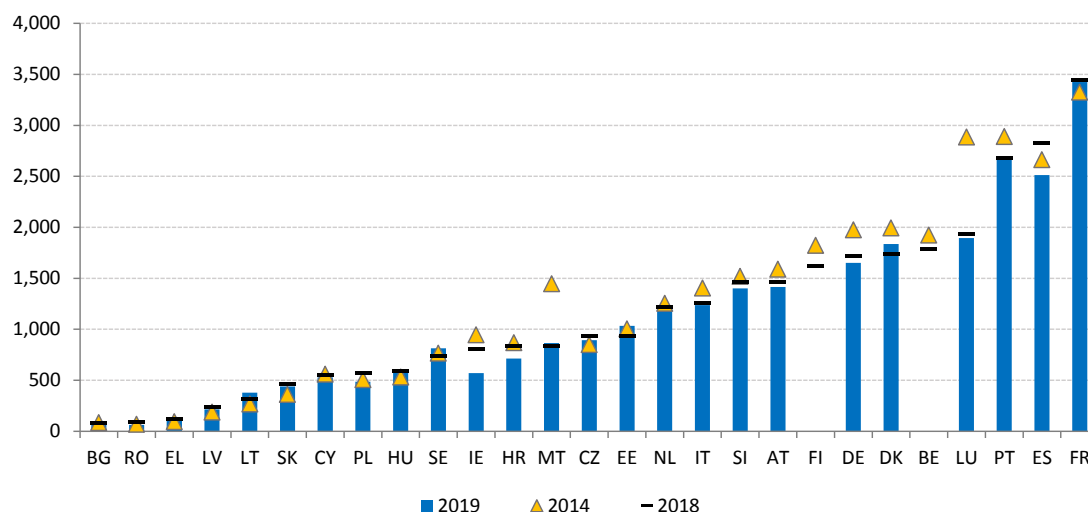
Covid-19-krisen har påverkat flera aspekter som rör kvalitet i arbetet, särskilt arbetsvillkor, hälsa och säkerhet på arbetsplatsen och anställningstrygghet.¹⁹¹ Personer med serviceyrken, yrken med mycket kontakt med andra eller som arbetar i frontlinjen¹⁹² har ofta fått utstå ökade hälso- och säkerhetsrisker på arbetsplatsen och ett ökat antal arbetstimmar. Unga, lågutbildade, visstidsanställda och låginkomsttagare har drabbats hårdast av uppsägningar, anställningsavtal som inte har förlängts och sämre förutsägbarhet när det gäller arbetsvillkoren. Pandemin har också påverkat balansen mellan arbete och privatliv mer för kvinnor än för män (se avsnitten 2.2.1 och 2.3.1). Den har också visat hur viktigt det är med säkra och trygga arbetsmetoder och arbetsplatser. I 17 av medlemsländerna har antalet olycksfall i arbetet minskat sedan 2014, men förbättringen har gått långsamt och siffrorna är fortfarande höga (diagram 2.3.5). Olycksfall i arbetet påverkar i hög grad arbetstagarnas välbefinnande och deras familjer eftersom de ofta leder till betydande fysiska eller psykiska skador (se diagram X).

¹⁹⁰ Kvalitet i arbetet kom att bli en relevant dimension sedan Europeiska rådets möte i Laeken 2001. KOM(2001) 313.

¹⁹¹ Europeiska kommissionen (2020), *Labour Market and Wage Developments in Europe* och Eurofound (2021), e-undersökningen *Leva, arbeta och covid-19*.

¹⁹² Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar definierar en arbetstagare i frontlinjen som en person med ett arbete som innebär en högre risk för covid-19-infektion på grund av att hemarbete eller social distansering inte är möjligt. Hit hör ofta personer som arbetar inom hälso- och sjukvård, långvarig vård och omsorg, detaljhandel samt inom den sociala sektorn.

Diagram 2.3.5: Olycksfall i arbetet – antal fall (allvarlighetsgrad på fyra dagar eller längre)

Anm.: Diagrammet avser antalet olycksfall som inträffat under året per 100 000 sysselsatta. För varje land visar denna statistik den relativa betydelsen av olycksfall i arbetet bland den arbetande befolkningen. Värderna för 2019 saknas för BE och FI.

Källa: olycksfall i arbetet efter allvarlighetsgrad [hsw_mi08].

Pandemin har förstärkt effekterna av megatrender, framför allt digitaliseringen, vilket kan leda till betydande förändringar när det gäller arbetsorganisation och arbetsvillkor. Digitaliseringen, globaliseringen och demografiska förändringar har varit några av de viktigaste drivkrafterna bakom förändringar på EU:s arbetsmarknader och har påverkat både arbetstillfällenas kvantitet och kvalitet samt hur och av vem de utförs. Trots att de ökade möjligheterna till distansarbete och flexibla arbetsformer kan underlätta deltagandet på arbetsmarknaden¹⁹³ kvarstår utmaningar när det gäller jämställdheten. Samtidigt har nya utmaningar uppstått i fråga om snedfördelningar av omsorgs- och familjeansvar. Digitala plattformar leder till nya sysselsättningsmöjligheter, men de kan också medföra otrygga arbetsvillkor. Avslutningsvis kan digital automatisering leda till en ökad effektivitet för företag och mer flexibilitet för de anställda, men det innebär samtidigt att arbetsuppgifterna och den kompetens som krävs förändras. Detta leder till osäkrare anställningsförhållanden och inkomster för personer inom vissa yrkesgrupper¹⁹⁴.

Omställningen till en grön ekonomi kan kräva att flera viktiga dimensioner av kvalitet i arbetet utvecklas ytterligare. Omställningen till en koldioxidsnål ekonomi förväntas leda till nya arbetstillfällen inom olika sektorer (t.ex. inom ren industri, ekologiskt jordbruk, hållbart byggande och skogsbruk samt hållbara transporter, såväl som återvinning och förnybar energi). Dock kan många arbetstillfällen i EU komma att påverkas, särskilt inom koldioxidintensiva verksamheter. Åtgärder för att behålla arbetstillfällen och främja karriärutveckling är avgörande för att på ett effektivt sätt stödja de nödvändiga övergångarna från arbete till arbete och motverka brister på arbetskraft och kompetens. För att säkerställa en anpassning av arbetskraften och samhället är det samtidigt viktigt med en effektiv hantering av fördelningseffekterna i samband med övergången till en grön ekonomi. Genom

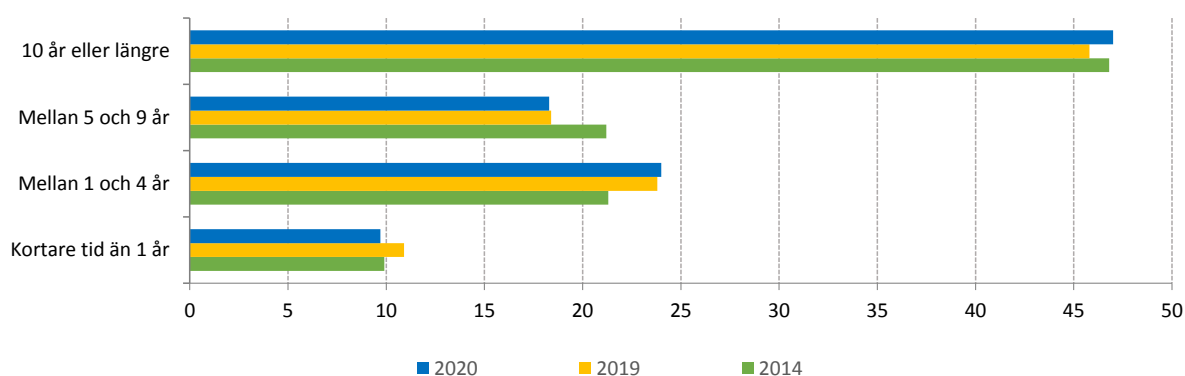
¹⁹³ Se Eurofound (2020), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

¹⁹⁴ OECD (2020), *What happened to jobs at high risk of automation?* Policydokument om framtidens arbete.

förslagen i 55 %-paketet¹⁹⁵ ges stora möjligheter till utveckling och spridning av koldioxidsnål teknik och gröna jobb. Som en del av paketet har kommissionen för avsikt att ta fram riktlinjer till medlemsländerna om hur man bäst hanterar klimatomställningens sociala och arbetsrättsliga aspekter.

Att arbetstagare får skälig ersättning är avgörande för motivationen och har därför stor betydelse för engagemanget, produktiviteten och den sociala sammanhållningen på arbetsplatsen. Inkomsten spelar en viktig roll när det gäller att främja arbetskraftsdeltagandet, produktiviteten och det ekonomiska resultatet (se avsnitt 2.1.1) och är en viktig del av att ha kvalitet i arbetet. En aktuell undersökning från Eurofound¹⁹⁶ visar att andelen arbetstagare i EU som ansåg att de fick en lämplig lön ökade från 43 % till 51 % mellan 2005 och 2015, medan andelen som inte höll med om det påståendet förblev oförändrad (omkring 30 %). Det finns dock väsentliga skillnader mellan medlemsländerna. I flera östeuropeiska länder ökade arbetstagarnas tillfredsställelse med lönen mellan 2005 och 2015 (vilket var förväntat med tanke på ländernas ekonomiska upphämtning), medan den omvända trenden (dvs. ett större missnöje) noterades i Spanien (+14 procentenheter), Irland (+7 procentenheter) samt Frankrike och Luxemburg (+6 procentenheter i båda länderna). Flest var nöjda med sin lön i Finland (62 %), och där var också förbättringen mellan 2005 och 2015 som tydligast (26 procentenheter).

Diagram 2.3.6: Anställningarnas längd i EU, sysselsatta personer, 25 år eller äldre (i %)

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_qoe_4a2].

Jobbstabilitet är en viktig aspekt av att ha kvalitet i arbetet. Otrygga anställningar förknippas vanligtvis med mer begränsade möjligheter till utveckling av humankapital och sämre tillgång till socialt skydd. Anställningarnas genomsnittliga längd (dvs. hur lång tid en person behåller sitt arbete) minskade i EU mellan 2014 och 2019. Anställningar som varade kortare tid än ett år ökade med 1 procentenhet och anställningar på mellan fem och nio år samt på tio år eller längre minskade med 2,8 procentenheter respektive 1 procentenhet¹⁹⁷. Detta kan bland annat bero på förändringar i arbetskraftens fördelning mellan olika ekonomiska sektorer (se avsnitt 1) och ett ökat antal anställningsformer (se avsnitt 2.3.1). Det finns dock betydande skillnader mellan medlemsländerna och mellan arbetstagarnas yrkesstatus.

¹⁹⁵ Se särskilt kommissionens meddelande 55 %-paketet ("Fit for 55"): nå EU:s klimatomställning 2030 för klimatneutralitet (COM(2021) 550 final) och kommissionens förslag om inrättande av en social klimatomställning (COM(2021) 568 final).

¹⁹⁶ Eurofound (2021), *Working conditions and sustainable work: An analysis using the job quality framework*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg. Anm.: Med ersättning avses arbetstagarnas inkomster, dvs. löner för anställda och intäkter för egenföretagare.

¹⁹⁷ Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_qoe_4a2].

Kvaliteten på arbetsmiljön och arbetsvillkoren hänger samman med det arbete som utförs, arbetstidsarrangemangen och arbetsrelationerna. Inom flera traditionella tillverkningsyrken (t.ex. operatörer inom bilmontering och kemikalieindustrin) har automatiseringen gjort att det fysiska arbetet minskat avsevärt, samtidigt som mer intellektuella arbetsuppgifter (t.ex. kvalitetssäkring och kontroll) blir alltmer relevanta. Detta skulle kunna leda till bättre kvalitet i arbetet på sikt, förutsatt att arbetskraften har den kompetens som krävs för att genomgå förändringen. Omvänt kan arbetstillfällen som kännetecknas av höga arbetskrav, t.ex. i form av tidspress eller fysiska hälsorisker (dvs. vissa typer av behovsarbete eller plattformarbete), i kombination med ett begränsat socialt stöd på arbetsplatsen för att klara av arbetsuppgifterna, få en negativ inverkan på arbetstagarnas välbefinnande på längre sikt (se avsnitt 2.3)¹⁹⁸.

Några medlemsländer har nyligen vidtagit åtgärder på några av de ovannämnda områdena. I Spanien har till exempel en lag antagits för att införa en legal presumtion om att förare som arbetar via plattformar inom sektorn för leverans av livsmedel och pakettjänster tillhandahåller tjänster inom ramen för ett vanligt anställningsförhållande. Genom lagen utvidgades också de befintliga informationsrättigheterna för arbetstagarföreträdare till att omfatta användningen av algoritmer i arbetet. Dessa åtgärder kan utgöra en bra grund för att minska osäkerheten kring jobb- och inkomstutsikter som betraktas som viktiga aspekter för kvalitet i arbetet. **Frankrike** har antagit lagstiftning för att främja den sociala dialogen i plattformsekonomin (mer information i avsnitt 2.3.2). **I Belgien** har man infört en individuell rätt till utbildning genom kollektivavtal samt tagit fram planer för inrättandet av individuella utbildningskonton. Landet har också lättat på kraven när det gäller ett särskilt system för arbetstidsflexibilitet. Det innebär att äldre arbetstagare med ett långt yrkesliv inom krävande yrken, som jobbar på företag med ekonomiska svårigheter eller som omfattas av omstruktureringar kan arbeta upp till halvtid, i syfte att säkerställa en arbetsmiljö som passar deras behov.

Den omfattande övergången till distansarbete har medfört både möjligheter och problem och har lett till nya utmaningar när det gäller arbetstid och arbetsvillkor. Under covid-19-krisen använde många företag distansarbete som ett sätt att säkerställa kontinuiteten i verksamheten och skydda de anställdas hälsa. Under normala omständigheter drar distansarbete dessutom ner på pendlingen och bidrar med större flexibilitet och möjligheter till en bättre balans mellan arbete och privatliv för de anställda, liksom ökad produktivitet och effektivitet för företagen. Samtidigt har distansarbetet också suddat ut gränserna mellan arbete och privatliv, vilket har skapat stora utmaningar för anställda som distansarbetar under pandemin i fråga om arbetstider och arbetsisolering¹⁹⁹. Jämfört med de som arbetar delvis hemifrån eller enbart från arbetsgivarens lokaler angav en högre andel av de anställda som endast arbetar hemifrån att de arbetar mellan 41 och 60 timmar per vecka (se diagram 2.3.7, vänstra diagrammet). Det finns också tydliga skillnader mellan kvinnor och män, då kvinnor i större utsträckning har uppgett att de tvingats lägga om sitt arbetsschema för att få det att gå ihop med familjeansvaret (t.ex. genom att arbeta på fritiden). Bland de som endast arbetar hemifrån, vare sig de har ett deltids- eller heltidsjobb, var det en större andel kvinnor (25 %) jämfört med män (19 %) som arbetade utöver ordinarie arbetstid. Skillnaden mellan kvinnor och män är ännu större i fråga om anställda som har barn i åldrarna 0–11 år

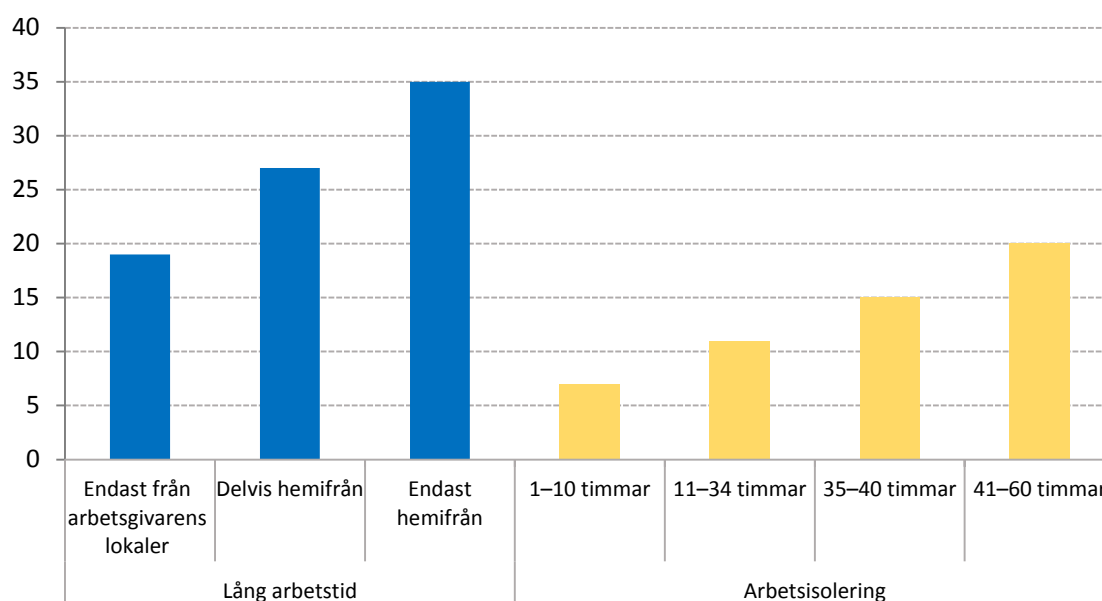
¹⁹⁸ Eurofound (2018), *New tasks in old jobs: Drivers of change and implications for job quality*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

¹⁹⁹ Källa: Eurofound (2021), e-undersökningen *Leva, arbeta och covid-19*, omgång två. Anm.: E-undersökningen genomfördes i tre omgångar: i april 2020, i juli 2020 och i mars 2021. Begreppet *potentiell andel distansarbete av sysselsättningen* per land bygger på ny forskning från Sostero M., m. fl. (2020), *Teleworkability and the COVID-19 crisis: a new digital divide?*, Europeiska kommissionen, JRC121193.

och som endast arbetar hemifrån (35 % av kvinnorna, jämfört med 23 % av männen). Det finns också belegg för att ökat hemarbete oftare leder till en känsla av att vara isolerad i sitt arbete (se diagram 2.3.7, högra diagrammet). Ungefär 20 % av de anställda som arbetade hemifrån 41–60 timmar kände sig isolerade, jämfört med 14 % av de som arbetade samma antal timmar i arbetsgivarens lokaler. Det finns dock betydande skillnader mellan olika sektorer och yrkesgrupper. Kommissionens insatser för att komplettera och stödja medlemsländernas åtgärder på området psykisk hälsa kan bidra till att mildra vissa av de svårigheter som pandemin medfört.

Diagram 2.3.7: Övergången till distansarbete har lett till utmaningar för en del anställda

Andel anställda som arbetar mellan 41 och 60 timmar i veckan, efter arbetsplats (vänster diagram)
Andel heltidsanställda som känner sig isolerade på jobbet, efter antal arbetstimmar hemifrån (EU-27, i %, höger diagram)

Källa: Eurofound (2021), e-undersökningen *Leva, arbeta och covid-19*, omgång två.

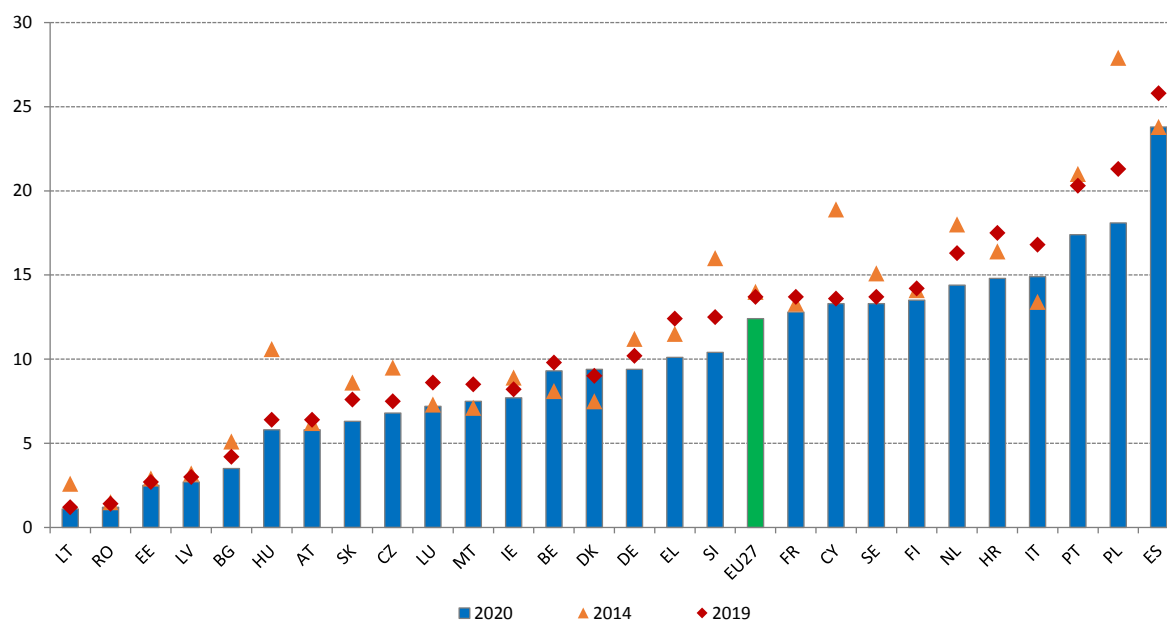
Att ta itu med orsakerna till segmenteringen av arbetsmarknaden²⁰⁰ bidrar till bättre kvalitet i arbetet. I sysselsättningsrapporten 2021 presenterades en omfattande analys av segmenteringen av arbetsmarknaden, gällande bland annat avtalsvillkor (dvs. tillsvidareanställning kontra visstidsanställning), karaktären hos och variationen i medlemsländernas lagstiftning om anställningsskydd (dvs. reglerna för individuell och kollektiv anställning och uppsägning av visstidsanställda) samt de typer av arbetstagare som berörs (t.ex. ofrivilligt visstidsanställda och deltidsanställda). En minskad arbetsmarknadssegmentering bidrar till genomförandet av principerna 5 (trygg och anpassningsbar anställning) och 7 (information om anställningsvillkor och skydd i händelse av uppsägning) i den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Genom den analys som presenteras här uppdateras och kompletteras den tidigare analysen.

²⁰⁰ Enligt Internationella arbetsorganisationen (ILO) definieras detta som uppdelningen av arbetsmarknaden i separata delmarknader eller segment, som skiljer sig åt genom olika egenskaper och beteenderegler såsom avtalsvillkor, efterlevnadsnivå eller typer av berörda arbetstagare.

Antalet visstidsanställningar²⁰¹ har minskat sedan pandemins början, men är fortfarande stort i flera medlemsländer. Andelen visstidsanställningar av det totala antalet anställningar i åldersgruppen 20–64 år har minskat i EU, från i genomsnitt 13,7 % under 2019 till 12,4 % under 2020, vilket återspeglar en större förlust av arbetstillfällen än bland tillsvidareanställda (som i större utsträckning har skyddats av rättsliga bestämmelser om anställning och uppsägning samt av system för korttidsarbete och andra åtgärder för att behålla arbetstillfällena). Klyftan mellan den största och minsta andelen visstidsanställningar i medlemsländerna är fortfarande stor (22,7 procentenheter), även om den har minskat i förhållande till 2019 (24,6 procentenheter). Kvartalsvisa uppgifter visar att andelen visstidsanställda (20–64 år, säsongsrensade uppgifter) uppgick till 13,2 % under andra kvartalet 2021, vilket var en ökning med 1,1 procentenheter jämfört med de låga nivåerna under andra kvartalet 2020. Detta är ett tecken på att en betydande del av de visstidsanställningar som förlorats under pandemin redan kan ha återställts. Uppgifterna skiljer sig dock avsevärt mellan olika länder²⁰². I medlemsländer som Spanien, Polen, Portugal, Italien, Kroatien och Nederländerna minskade andelen visstidsanställda med nära eller över 2 procentenheter mellan 2019 och 2020. I de flesta av dessa länder ligger den totala andelen dock fortfarande långt över EU:s genomsnitt, och i synnerhet i Spanien, Polen och Portugal ligger den på över 15 %. Omvänt var andelen som minst, under 3 %, i Litauen, Rumänien, Estland och Lettland (se diagram 2.3.8).

Diagram 2.3.8: Antalet visstidsanställningar har minskat under 2020 men är fortsatt betydande i flera medlemsländer

Andel visstidsanställda av samtliga anställda (20–64 år), årsuppgifter

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsi_pt_a].

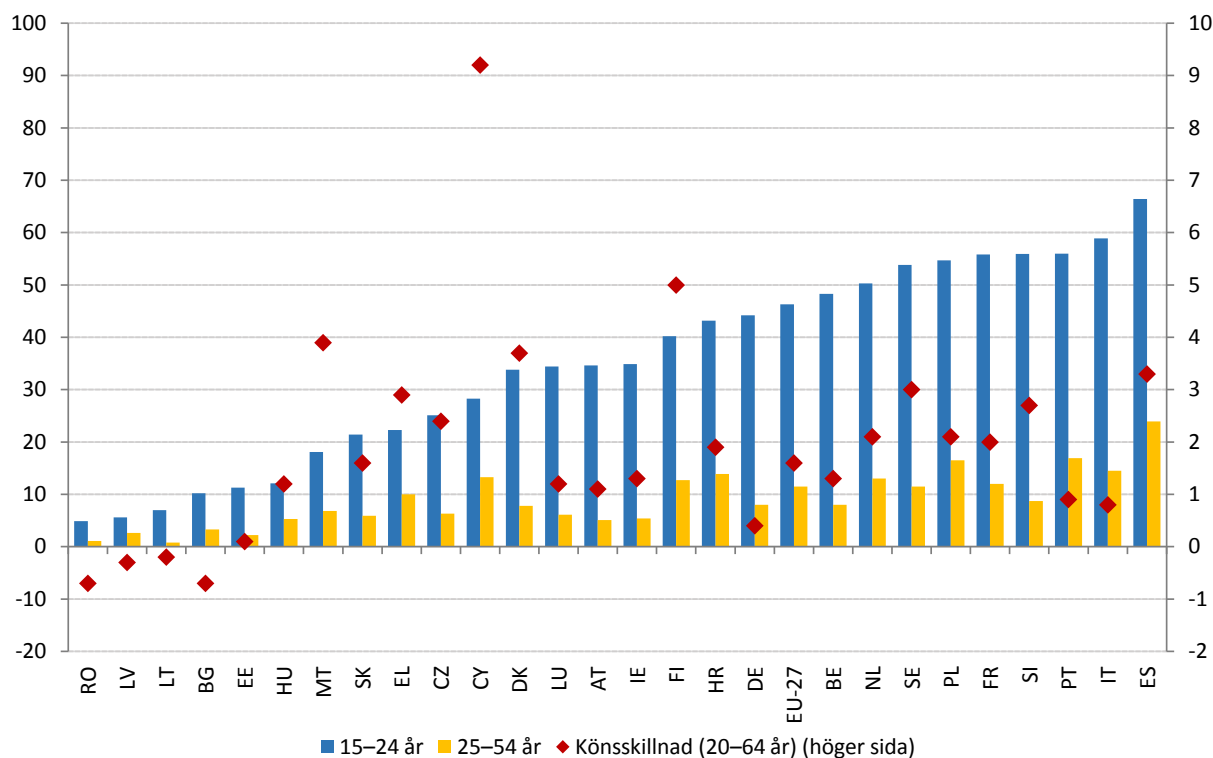
²⁰¹ Detta begrepp avser både atypiska anställningsformer (t.ex. flexibla avtal, tidsbegränsade anställningar, behovsarbete och nolltimmesavtal) och tillfälliga bemanningsavtal, men utesluter deltidsarbete och egenföretagare utan anställda.

²⁰² Europeiska kommissionen (2021), *Labour Market and Wage Developments in Europe, Annual review 2021*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå (ännu inte publicerad).

Den genomsnittliga andelen visstidsanställningar har minskat under 2020, men det är fortfarande vanligt bland kvinnor, unga och arbetstagare födda utanför EU. Under 2020 var andelen kvinnor (20–64 år) med visstidsanställningar i EU 13,4 %, jämfört med 11,8 % för män. Mellan 2019 och 2020 noterades en minskning med 1,3 procentenheter (jämfört med 1,5 procentenheter för män). Skillnaden i andelen visstidsanställda mellan kvinnor och män ökade något, från i genomsnitt 1,3 procentenheter 2019 till 1,6 procentenheter 2020, även om det för närvarande finns stora skillnader mellan länderna (se diagram 2.3.9). Den största andelen kvinnor med visstidsanställning under 2020 noterades i Spanien (25,5 %), Polen (19,2 %), Cypern (18 %) och Portugal (17,8 %). Samma år var andelen unga mellan 15 och 24 år med visstidsanställningar 46,3 %, och därmed mycket större i förhållande till åldersgrupperna 25–54 år (11,5 %) och 55–64 år (6,1 %). Bland arbetstagare födda utanför EU var andelen visstidsanställda 2020 mycket större (20,9 %) i förhållande till inrikes födda (15,5 %). I Cypern, Sverige och Portugal var skillnaden särskilt tydlig (mer än 10 procentenheter), följt av Frankrike och Spanien, där skillnaden låg på mellan 7 och 10 procentenheter.

Diagram 2.3.9: Antalet visstidsanställningar är mycket större bland unga (åldersgruppen 15–24 år) i alla medlemsländer, och det finns ofta tydliga könsskillnader

Andel visstidsanställda av det totala antalet anställda efter ålder (i %, vänster axel) och könsskillnader (i %, höger axel) med avseende på visstidsanställningar (2020)

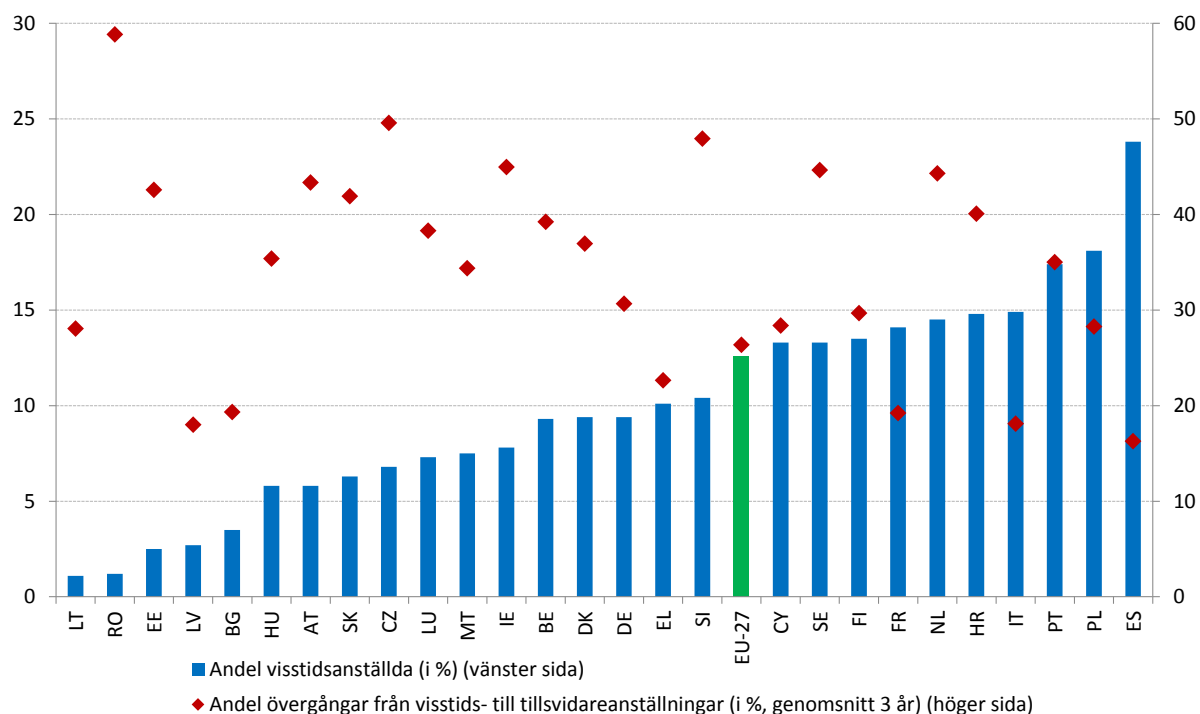
Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_etpgan].

Visstidsanställningar som fungerar som språngbrädor mot mer permanenta jobb är viktiga för att förbättra den övergripande kvaliteten i arbetet. En uppdelad arbetsmarknad kännetecknas ofta av en hög andel visstidsanställningar och få övergångar från

dessas anställningar till tillsvidareanställningar²⁰³. Vissa medlemsländer står inför stora utmaningar i detta avseende. I diagram 2.3.10 visas andelen övergångar från visstidsanställning till tillsvidareanställningar (visat i genomsnitt för en treårsperiod mellan 2018 och 2020, i syfte att undvika eventuella snedvridningar kopplade till konjunkturen) samt antalet visstidsanställda som en andel av det totala antalet anställda (i åldersgruppen 20–64 år). I Spanien, Italien och Frankrike, där andelen visstidsanställningar är stor, är andelen övergångar från visstidsanställning till tillsvidareanställningar också liten (under 20 %). I andra länder, som Kroatien, Nederländerna och Portugal, är andelen visstidsanställningar också betydande (omkring eller över 15 %), men andelen övergångar är större (över 35 % i Portugal och över 40 % i Nederländerna och Kroatien). I Tjeckien, Estland, Österrike och Rumänien är andelen visstidsanställningar däremot liten (under 7 %), medan andelen övergångar till tillsvidareanställningar är relativt stor (över 40 %).

Diagram 2.3.10: Andelen visstidsanställningar och övergångar till tillsvidareanställningar skiljer sig kraftigt åt mellan medlemsländerna

Andel visstidsanställda av det totala antalet anställda (20–64 år) 2020 och andel övergångar till tillsvidareanställningar (genomsnitt för 2018, 2019 och 2020)

Anm.: Uppgifter för 2020 om andelen övergångar finns ännu inte tillgängliga för DE, IE, IT, LV och SK. Värdet för LV avser 2017, medan värdet för Slovakien avser 2016.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen lfsq_etpga] och statistik över inkomst- och levnadsvillkor [ilc_lvh132].

I vissa medlemsländer är andelen ofrivilligt visstidsanställda fortfarande stor. Andelen ofrivilligt visstidsanställda (i åldrarna 15–64 år) har sakta men säkert minskat i EU-27 på senare år, från 8,8 % under 2016 till 7,9 % under 2019 och 6,8 % under 2020. I vissa medlemsländer är huvudskälet till att en arbetstagare har en visstidsanställning fortsatt

²⁰³ Eurofound (2019), *Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

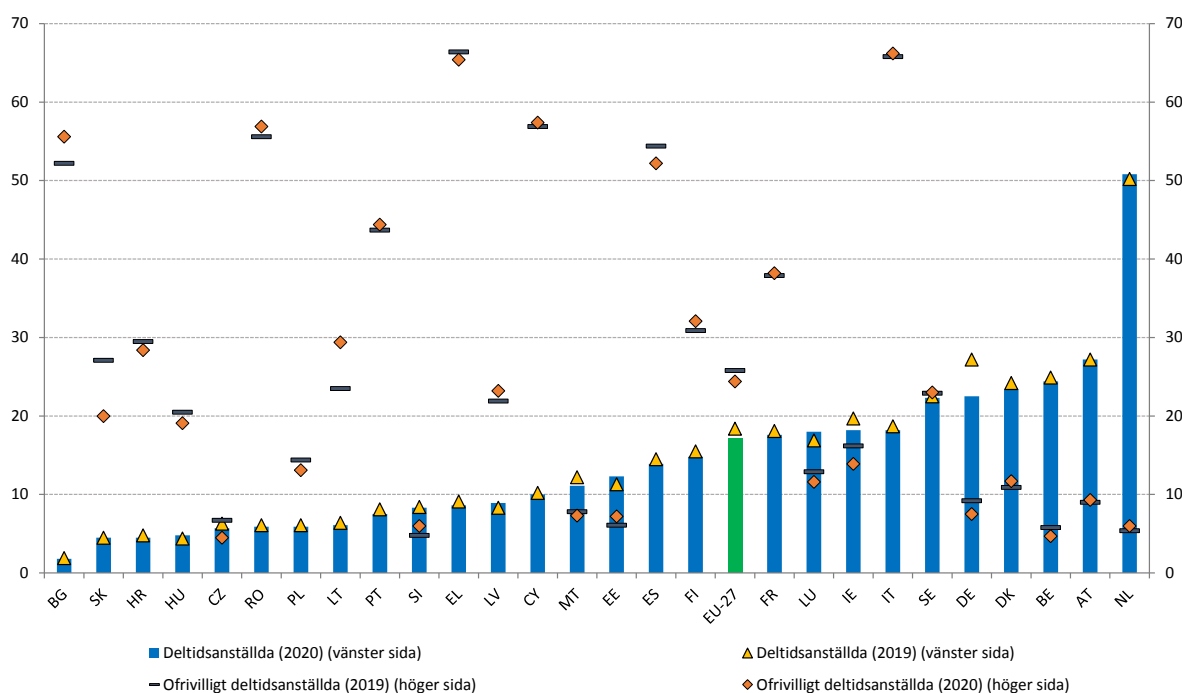
svårigheten att hitta en tillsvidareanställning. Ofrivilligt visstidsanställda arbetstagare rapporterar ofta en lägre nivå av arbetstillfredsställelse, vilket kan påverka deras arbetsresultat, kompetensutveckling och möjligheter till befordran. Det finns fortsatt betydande skillnader (upp till 19 procentenheter) mellan länderna. I medlemsländer som Spanien, Portugal, Cypern, Kroatien och Italien uppgår mer än 12 % av de visstidsanställda att de inte kan hitta en tillsvidareanställning. I Italien och Spanien sammanfaller detta också med en låg andel övergångar från visstidsanställning till tillsvidareanställningar (se diagram 2.3.10). Den minsta andelen ofrivilligt visstidsanställda finns i Estland, Österrike, Litauen och Tyskland, där andelen understiger 1 %²⁰⁴.

Andelen deltidsanställningar i EU minskade under 2020 jämfört med året innan, men en betydande andel av arbetstagarna är fortfarande ofrivilligt deltidsanställda. Andelen deltidsarbetande (i åldrarna 15–64 år) uppgick till 17,2 % i EU under 2020, vilket är 1,2 procentenheter lägre än 2019. I sex länder (Nederländerna, Österrike, Belgien, Danmark, Tyskland och Sverige) rapporterades rekordsiffror på över 20 % under 2020, medan fyra länder (Bulgarien, Slovakien, Kroatien och Ungern) låg under 5 % (se diagram 2.3.11). Mellan 2019 och 2020 minskade andelen deltidsarbete som mest i Tyskland (med 4,7 procentenheter), men ökade i Estland och Luxemburg (med ungefär 1 procentenhet) under samma period. Andelen ofrivilligt deltidsarbetande av det totala antalet anställda (i åldersgruppen 15–64 år) i EU har minskat de senaste åren och sjönk 2020 till 24,4 % (1,4 procentenheter lägre än 2019 och ungefär 8 procentenheter lägre än 2014). Sex medlemsländer (Italien, Grekland, Cypern, Rumänien, Bulgarien och Spanien) rapporterade siffror på över 50 %, medan andelen i andra länder (Tjeckien, Belgien, Slovenien och Nederländerna) låg på eller under 6 %. I Slovakien har andelen ofrivilligt deltidsarbetande minskat betydligt (med 7,1 procentenheter) mellan 2019 och 2020. Däremot har andelen ökat i Litauen (med 5,9 procentenheter) och Bulgarien (med 3,4 procentenheter) under samma period. I de övriga medlemsländerna har variationerna inte varit lika påtagliga (dvs. mindre än 2,5 procentenheter).

²⁰⁴ Källa: Eurostats databas [tesem190].

Diagram 2.3.11: Andelen deltidsarbete och ofrivilligt deltidsarbete skiljer sig avsevärt mellan medlemsländerna

Andel deltidsanställda av det totala antalet anställda (15–64 år) och andel ofrivilligt deltidsanställda av det totala antalet deltidsanställda (15–64 år), årssuppgifter, i %

Anm.: avbrott i serien för Tyskland.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsi_pt_a] och [lfsa_eppgai].

Andelen egenföretagare utan anställda är fortfarande stor. Egenföretagare utan anställda kan i vissa fall dölja ett anställningsliknande beroendeförhållande eller falskt egenföretagande. Under 2020 fanns omkring 15,8 miljoner egenföretagare (i åldrarna 15–64 år) utan anställda. Detta innebär en ökning med 0,8 miljoner jämfört med 2019, men det är ändå 1,2 miljoner färre än toppnoteringen 2014. Relativt sett har andelen egenföretagare (15–64 år) utan anställda ökat något (med 0,5 procentenheter) jämfört med föregående år, och uppgick till 8,2 % av den totala sysselsättningen. Det finns dock betydande skillnader mellan olika medlemsländer och sektorer. Andelen egenföretagare utan anställda var som störst (över 13 %) i fyra medlemsländer (Malta, Nederländerna, Belgien och Spanien), och som minst i Österrike, Sverige, Tyskland och Danmark, där andelen låg under eller nära 5 %²⁰⁵. Det är fortsatt viktigt att säkerställa ett socialt skydd för alla, däribland egenföretagare, inte minst för att minska osäkerheten i samband med pandemin och dess socioekonomiska konsekvenser.

Covid-19-krisen har påverkat en rad verksamheter som ofta i högre grad utsätts för odeklarerat arbete, och vissa sektorer och kategorier av arbetstagare kräver närmare övervakning. Många av de verksamheter inom vilka odeklarerat arbete är vanligt förekommande innebär direkta och täta sociala kontakter (dvs. inom hotell- och restaurangverksamhet, kultur, nöje och fritid samt hushållstjänster). Samtidigt har den utbredda användningen av informations- och kommunikationsteknik samt plattformsekonomin mer framträdande roll underlättat matchningen mellan utbud och

²⁰⁵ Källa: Eurostat, databas [tqoe4a3] och arbetskraftsundersökningen [lfsa_egaps].

efterfrågan på arbetskraft inom dessa sektorer. Preliminära siffror gällande arbetsinspektioner 2020 visar på betydande minskningar i många medlemsländer jämfört med 2019. I 19 länder inspekteras mindre än 10 % av arbetsgivarna på ett år²⁰⁶. Att stärka kapaciteten hos arbetsinspektionerna och skapa incitament för att omvandla odeklarerat arbete till formella anställningar är avgörande för att ta itu med detta problem och säkerställa adekvat hälsa och säkerhet på arbetsplatsen och ett socialt skydd för alla. Sedan maj 2021 har det europeiska forumet för att förbättra samarbetet när det gäller att bekämpa odeklarerat arbete blivit en del av Europeiska arbetsmyndigheten, vilket gör det möjligt att ta itu med aspekter som rör inspektion och kontroll av efterlevnaden på ett mer samordnat sätt²⁰⁷.

Långtidsarbetslösheten ökade en aning under 2021, vilket blev ett avbrott i de framsteg som gjorts under tidigare år. Nivån och utvecklingen av långtidsarbetslösheten²⁰⁸ är ofta ett bra mått på hur effektiva de aktiva arbetsmarknadsåtgärderna är när det gäller att nå ut till människor som är i behov av hjälp och effektivt matcha dem med jobb²⁰⁹. Före pandemin hade den genomsnittliga långtidsarbetslösheten i EU minskat stadigt, från 5,3 % under 2014 till 2,4 % under 2020 (en minskning med 0,2 procentenheter i förhållande till 2019). I de flesta medlemsländer har den dock ökat under andra kvartalet 2021 jämfört med andra kvartalet 2020, och i Spanien, Italien, Portugal, Kroatien och Cypern har försämringen varit påtaglig (mer än 1 procentenhet). Det finns fortfarande betydande skillnader mellan medlemsländerna; 2020 års nivåer varierade från 0,6 % i Tjeckien och Polen till omkring EU-genomsnittet (på 2,4 %) i Bulgarien, Portugal och Litauen, och upp till 4,7 % i Italien, 5 % i Spanien och 10,9 % i Grekland. Huvudindikatorn för långtidsarbetslöshet i den sociala resultattavlan visar på en kritisk situation i Spanien, där långtidsarbetslösheten är högre än genomsnittet (5 % under 2020) och endast sjönk något (med 0,3 procentenheter) det senaste året (diagram 2.3.12). På grund av försämringar eller endast begränsade förbättringar jämfört med föregående år klassificeras Estland, Litauen, Luxemburg och Slovakien som länder som bör bevakas. Den positiva utvecklingen i Grekland och Italien gör att de klassificeras i kategorin ”svag men förbättras” (–1,3 procentenheter respektive –0,9 procentenheter 2020 jämfört med 2019). I Tjeckien, Tyskland, Danmark, Ungern, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal och Sverige var långtidsarbetslösheten fortsatt låg och på det stora hela stabil under 2020. Det finns också stora regionala skillnader i långtidsarbetslösheten (bilaga 3). En hög och ihållande långtidsarbetslöshet får negativa konsekvenser för humankapitalet och den potentiella tillväxten, och innebär att åtgärder måste vidtas för att förbättra ändamålsenligheten hos de aktiva arbetsmarknadsåtgärderna och arbetsförmedlingarna (bl.a. genom mer målinriktad verksamhet, individuellt anpassat stöd och nära samarbete med arbetsgivare och socialtjänst)²¹⁰.

²⁰⁶ COM(2021) 592 final. Meddelande om tillämpningen av direktiv 2009/52/EG av den 18 juni 2009 om minimistandarder för sanktioner och åtgärder mot arbetsgivare för tredjelandsmedborgare som vistas olagligt.

²⁰⁷ Läs mer på Europeiska arbetsmyndighetens webbplats.

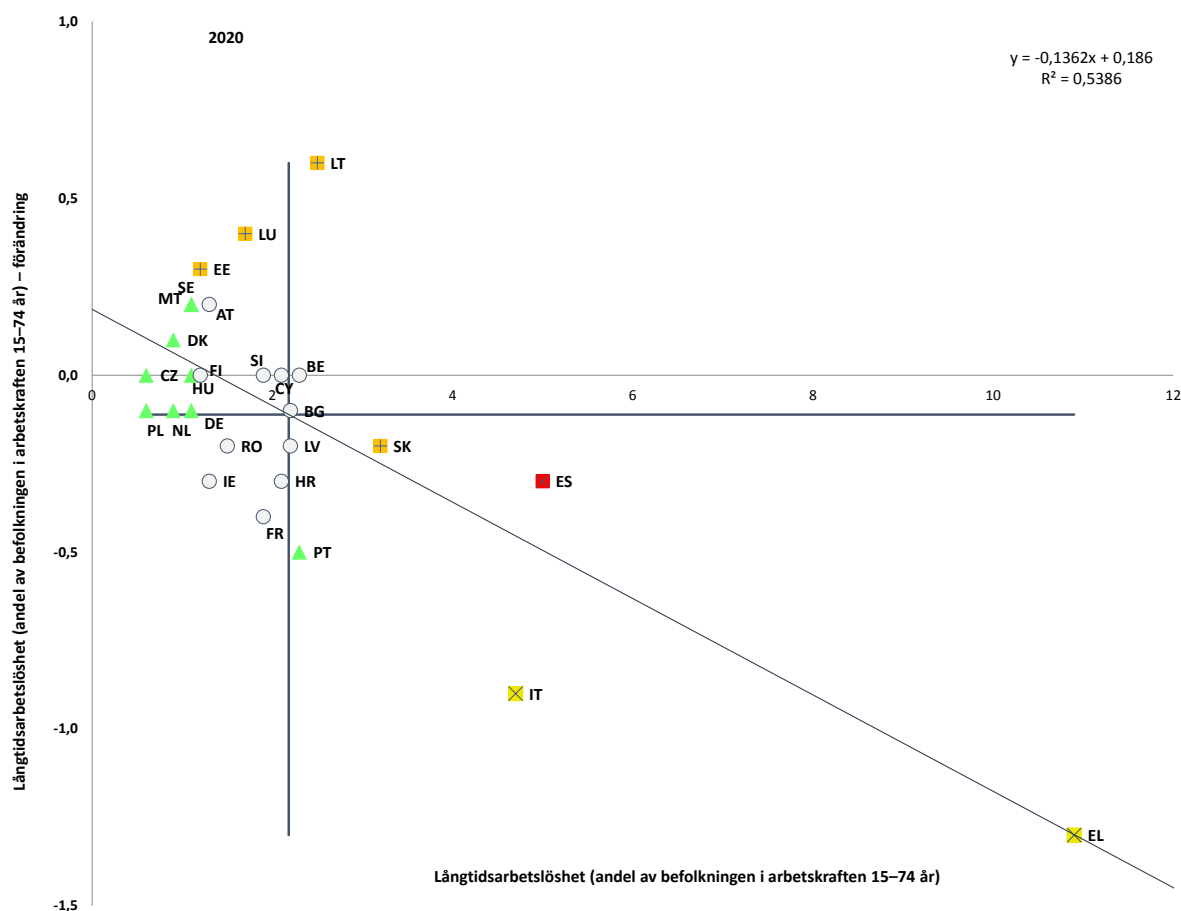
²⁰⁸ Definierat som andel personer som varit arbetslösa i över ett år av den totala arbetskraften.

²⁰⁹ Sysselsättningskommittén har godkänt att långtidsarbetslöshet används som huvudindikator i den sociala resultattavlan för övervakning av aktiva arbetsmarknadsåtgärder.

²¹⁰ I utvärderingen av rådets rekommendation från 2016 om långtidsarbetslösas återinträde på arbetsmarknaden, som offentliggjordes 2019, presenteras viktiga och alltför relevanta resultat i detta avseende. Se COM(2019) 169 final och SWD(2019) 154 final.

Diagram 2.3.12: Under 2020 sjönk långtidsarbetslösheten i flera medlemsländer, även om det är möjligt att alla effekter av covid-19-krisen ännu inte har framgått

Långtidsarbetslöshet, 2020 års nivåer och årliga förändringar jämfört med 2019 (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [tesem130].

Deltagandet i aktiva arbetsmarknadsåtgärder varierar kraftigt mellan medlemsländerna, och skillnaderna återspeglar inte alltid omfattningen av de aktuella utmaningarna. Nivån på deltagandet i vanliga arbetsmarknadsåtgärder²¹¹ per 100 arbetssökande ger relevant information om medlemsländernas insatser för att se till att personer som står utanför arbetskraften återintegreras på arbetsmarknaden (se diagram 2.3.13)²¹². Mellan 2014 och 2018 ökade deltagandet i olika omfattning i 17 medlemsländer (Österrike, Belgien, Bulgarien, Kroatien, Danmark, Estland, Ungern, Italien, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien, Slovakien, Spanien och Finland). Särskilt i Estland, Spanien och Belgien, och i mindre utsträckning Polen och Slovakien, ökade deltagandet i aktiveringsåtgärder avsevärt mellan 2014 och 2019. I fem länder (Grekland, Tyskland, Frankrike och Luxemburg) sjönk siffrorna under samma period. I andra

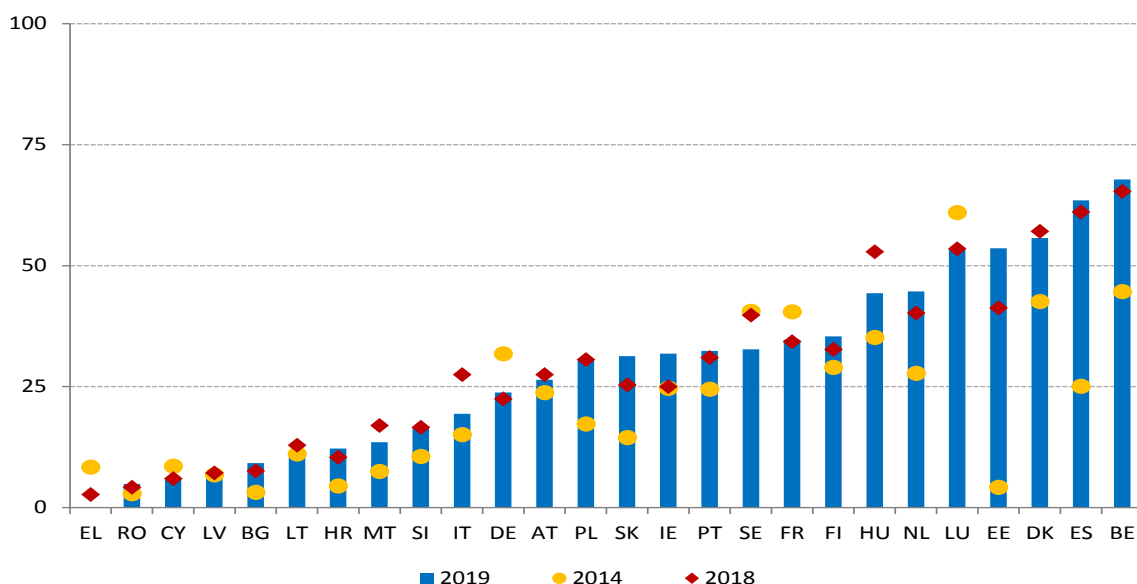
²¹¹ Enligt klassificeringen av arbetsmarknadsåtgärder omfattar arbetsmarknadsåtgärder aktiveringsåtgärder för arbetslösa och andra målgrupper och inbegriper kategorierna utbildning, arbetsrotation och arbetsdelning, stimulansåtgärder för nyanställning, sysselsättnings- och rehabiliteringsstöd, direkt skapande av arbetstillfällen och incitament för att starta nya företag.

²¹² Denna indikator bör dock tolkas med försiktighet eftersom den enbart mäter deltagande i arbetsmarknadsåtgärder och inte hur bra åtgärderna fungerar. Dessutom finns det problem med statistisk tillförlitlighet när det gäller flera länder, som har att göra med uppgiftsinsamlingen.

medlemsländer (Bulgarien, Cypern, Lettland, Litauen, Kroatien, Malta, Rumänien och Slovenien) har förändringarna däremot varit begränsade över tid. Medan länder som Spanien och Belgien har relativt höga utgiftsnivåer för arbetsmarknadsstödjande åtgärder och samtidigt stora problem med långtidsarbetslöshet, är det stöd som arbetssökande erbjuds i länder som Grekland, Italien, Slovakien, Bulgarien och i viss mån Slovenien relativt begränsat (dvs. under 0,2 % av BNP) i förhållande till problemets omfattning i länderna (se diagram 2.3.14). I medlemsländer med lågt deltagande i aktiva arbetsmarknadsåtgärder är det viktigt att dessa åtgärder stärks för att förhindra eventuella märkningseffekter på längre sikt och bidra till en inkluderande återhämtning. Utöver och som ett komplement till den finansiering som vanligen tillhandahålls genom Europeiska socialfonden och annan sammanhållningspolitisk finansiering (däribland React-EU samt CRII och CRII+) erbjuds viktig EU-finansiering genom faciliteten för återhämtning och resiliens²¹³ för att stödja denna typ av åtgärder, i linje med kommissionens rekommendation om effektiva aktiva arbetsmarknadsåtgärder.

Diagram 2.3.13: Deltagandet i aktiva arbetsmarknadsåtgärder skiljer sig åt mellan medlemsländerna

Deltagare i vanliga arbetsmarknadsåtgärder (kategori 2–7) per 100 arbetssökande

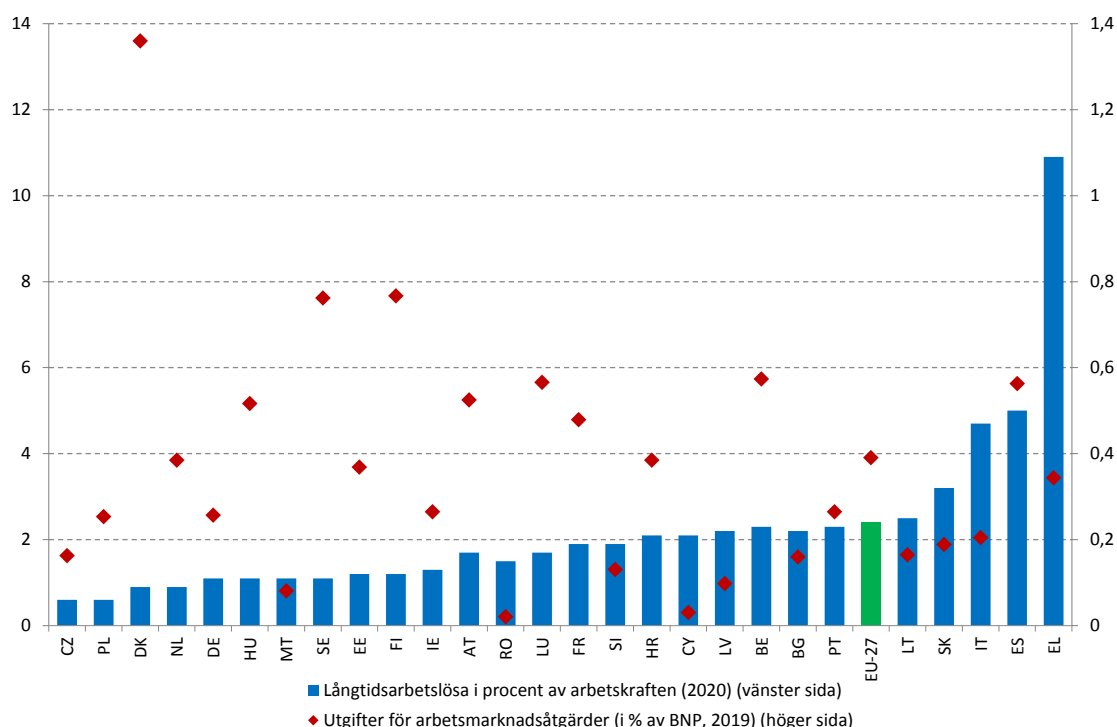
Anm.: Uppgifter saknas för CZ och finns endast fram till 2018 för EL. Låg tillförlitlighet gällande 2019 års uppgifter för LT.

Källa: Eurostat, databas för arbetsmarknadsåtgärder [Imp_ind_actsup].

²¹³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens.

Diagram 2.3.14: Utgifterna för aktiva arbetsmarknadsåtgärder varierar kraftigt mellan medlemsländerna och motsvarar inte alltid de aktuella utmaningarna

Utgifter för aktiva arbetsmarknadsåtgärder (kategorierna 2–7, i procent av BNP, 2019) och långtidsarbetslösa i procent av arbetskraften (2020)

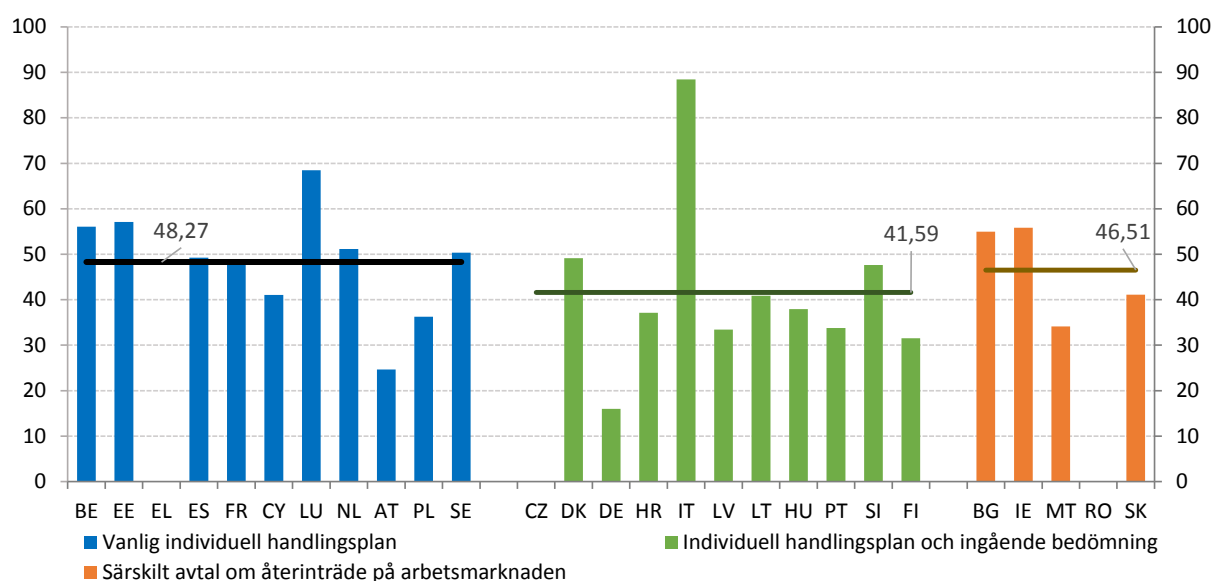
Källa: databas för arbetsmarknadsåtgärder [lmp_expsumm] och arbetskraftsundersökningen [une_ltu_a].

Utformningen och genomförandet av individanpassade program för återinträde på arbetsmarknaden är avgörande för att ta itu med de stora utmaningar som långtidsarbetslösa står inför när det gäller att få jobb. Genom avtal om återinträde på arbetsmarknaden får långtidsarbetslösa skräddarsytt stöd för att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Avtalen varierar mellan medlemsländerna men omfattar i allmänhet mentorskap, individuellt stöd i arbetssökandet, vidareutbildning och andra typer av socialt stöd (t.ex. boende, transport, barnomsorg och andra omsorgstjänster) i de fall de arbetssökande står inför särskilda svårigheter. Avtalen tas fram av rådgivaren och den arbetssökande och innehåller en handlingsplan och åtgärder för att hjälpa den långtidsarbetslösa att hitta passande jobb. De åtföljs ofta av en ingående individuell bedömning för att identifiera specifika och potentiella behov hos varje registrerad långtidsarbetslös person senast vid 18 månaders arbetslöshet. Med de ingående bedömningarna som underlag utarbetas individuella handlingsplaner, som innehåller en tidsplan och en rad åtgärder för att nå de föreslagna målen. Under 2019 var det 46,5 % av alla långtidsarbetslösa i EU som erbjöds ett särskilt avtal om återinträde på arbetsmarknaden som hittade ett arbete. Siffran ökar till 48,3 % när det gäller långtidsarbetslösa som hade individuella handlingsplaner (se diagram 2.3.15). Många av de långtidsarbetslösa som omfattades av både ett särskilt avtal om återinträde på arbetsmarknaden och en individuell handlingsplan deltog i olika former av kompetensutvecklingsåtgärder²¹⁴.

²¹⁴ Europeiska kommissionen (2019), *Data collection for monitoring of the LTU Recommendation: 2017*.

Diagram 2.3.15: Skräddarsydda aktiveringsplaner gör det lättare för långtidsarbetslösa att hitta arbete

Andelen långtidsarbetslösa som hittar arbete utifrån olika avtal om återinträde på arbetsmarknaden (åldersgruppen 25–64 år, 2019)

Anm.: Uppgifter saknas för CZ, EL och RO.

Källa: databas för arbetsmarknadsåtgärder och arbetskraftsundersökningen.

Offentliga arbetsförmedlingar spelar en viktig roll när det gäller att stödja arbetssökande och vägleda åtgärder för att säkerställa smidiga övergångar på arbetsmarknaden, bland annat i riktning mot en grönare ekonomi. Situationen och utsikterna på arbetsmarknaden har för många förändrats avsevärt till följd av covid-19-krisen. De som redan innan krisen befann sig i en utsatt situation har påverkats särskilt hårt. Effektiva och ändamålsenliga offentliga arbetsförmedlingar är avgörande för att alla arbetssökande ska kunna erbjudas karriärvägar och för att undvika negativa s.k. märkningseffekter av arbetslöshet eller tidigare inaktivitet. De kan dessutom spela en viktig roll när det gäller att identifiera och främja strukturella förändringar på arbetsmarknaden genom åtgärder som utökad förebyggande verksamhet, expertis och partnerskap²¹⁵. De offentliga arbetsförmedlingarnas beprövade förmåga att effektivt anpassa sina tjänster och anta en nyckelroll när det gäller att hantera situationen på arbetsmarknaden bör stödjas ytterligare genom digitalisering, kapacitetsuppbyggnad och modernisering, samt genom ett fördjupat samarbete med berörda arbetsmarknadsaktörer, däribland andra arbetsförmedlare, socialtjänst och arbetsmarknadens parter.

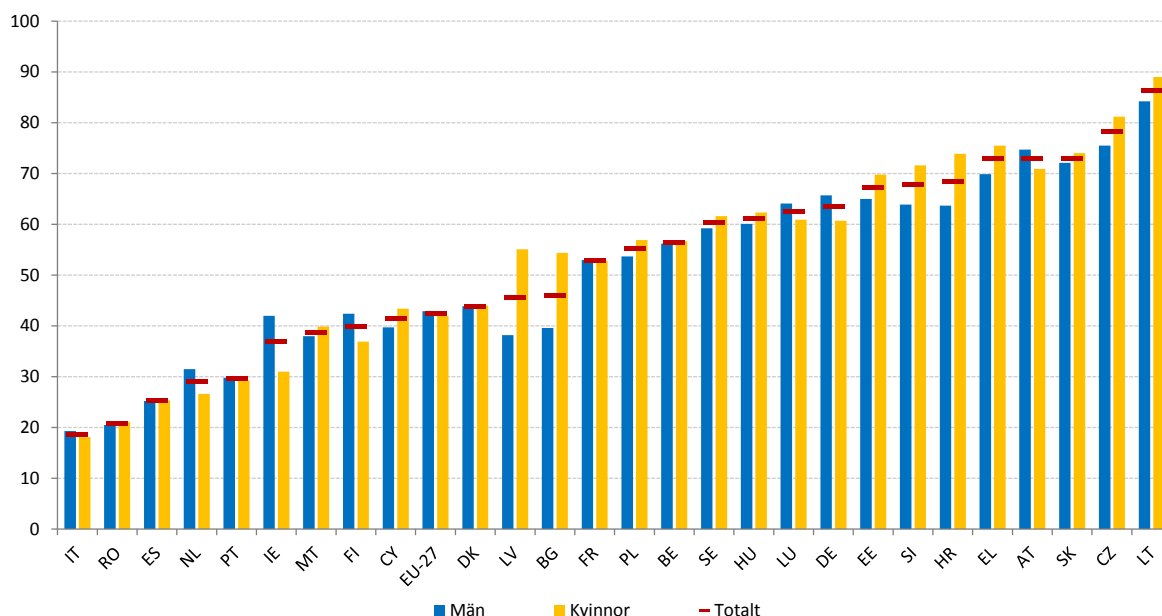
Det finns betydande skillnader mellan medlemsländerna när det gäller användningen av offentliga arbetsförmedlingar, och arbetssökandet skiljer sig åt. Analysen från 2020 av andelen arbetssökande som uppgett att de har använt sig av offentliga arbetsförmedlingar i sitt arbetssökande visar på siffror som sträcker sig från 20 % i Italien och Rumänien till omkring 60 % i Belgien, Sverige, Ungern, Luxemburg och Tyskland, och över 75 % i Tjeckien och Litauen (se diagram 2.3.16). I några medlemsländer finns också en viss skillnad mellan män och kvinnor, särskilt i Lettland, Bulgarien, Slovenien, Irland och Kroatien. På det stora hela

²¹⁵ Källor: Europeiska kommissionen (2021), *European Network of Public Employment Services, Work programme 2021*. Publicerad i juni 2021. Europeiska kommissionen (2020), Årsrapport, januari–december 2020.

har de arbetssökandes användning av offentliga arbetsförmedlingar minskat i EU de senaste åren, från 49,1 % under 2014 till 46,1 % under 2017 och 42,5 % under 2020 (vilket även till viss del kan bero på att andra, framför allt digitala, metoder relativt sett är vanligare i arbetssökandet). Denna siffra är högre än den andel som använder sig av privata arbetsförmedlingar (21,3 %) eller publicering av eller svar på annonser (40,6 %), som båda i stort sett har varit stabila sedan 2017. Även om användningen av ett alternativ inte utesluter ett annat och det inte framgår något tydligt komplementaritets- eller substitutionsmönster mellan de olika metoderna för att söka arbete, ligger den andel som uppger att de använder sig av offentliga arbetsförmedlingar i tolv av medlemsländerna under 50 %. I medlemsländer som Estland, Litauen och Bulgarien ökade användningen av offentliga arbetsförmedlingar avsevärt (med mer än 6 procentenheter) mellan 2017 och 2020. I Tyskland, Cypern och Rumänien minskade skedde däremot en markant minskning av arbetssökandes användning av offentliga arbetsförmedlingar (med omkring 10 procentenheter) under samma period. Samtidigt har andelen svaranden som uppger att de tar hjälp av sociala kontakter (t.ex. vänner, släktingar och fackföreningar) i sitt arbetssökande minskat betydligt i EU de senaste åren (från 71 % under 2017 till 66 % under 2020), och detsamma gäller de som beslutar sig för att ansöka direkt hos arbetsgivarna (från omkring 60 % till 53 % under samma period). De offentliga arbetsförmedlingarnas kapacitet i fråga om teknik och personal samt deras digitala integration och partnerskap med arbetsgivare är fortsatt viktiga faktorer för att avgöra kvaliteten på och attraktionskraften hos deras tjänster.

Diagram 2.3.16: Det finns betydande skillnader i användningen av offentliga arbetsförmedlingar mellan medlemsländerna, med en viss skillnad mellan kvinnor och män

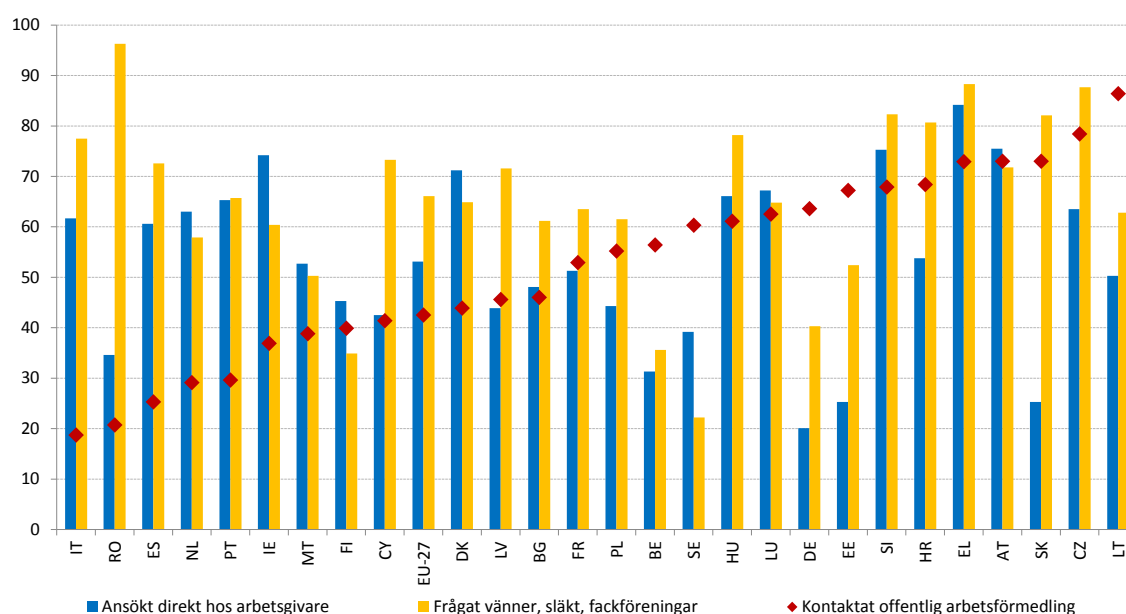
Andel arbetslösa som använt sig av den offentliga arbetsförmedlingen i sitt arbetssökande 2020, efter kön

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_ugmsw].

Diagram 2.3.17: Arbetssökande använder sig av en rad olika sökmetoder på olika och ofta icke-exkluderande sätt

Andel arbetslösa som uppger att de har använt en viss metod för att söka arbete (2020)

Anm.: Länderna är ordnade efter antal kontakter som tagits med den offentliga arbetsförmedlingen.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_ugmsw].

Andelen korttidsarbetslösa som omfattas av förmåner ökade i de flesta medlemsländerna under 2020. Covid-19-krisens övergripande inverkan på sysselsättningen har begränsats tack vare den utbredda användningen av korttidsarbete och liknande åtgärder för att behålla arbetstillfällena (se avsnitt 2.1). Personer som trots det blev av med arbetet eller som redan var arbetslösa när krisen bröt ut försattes dock i en särskilt svår situation²¹⁶. I sysselsättningsrapporten 2021 presenterades en detaljerad analys av huvuddragen i systemen för arbetslöshetsförmåner i EU, som byggde på resultaten av den riktmärkning av arbetslöshetsförmåner och aktiva arbetsmarknadsåtgärder som fastställdes tillsammans med sysselsättningskommittén. Analysen är i stort sett fortfarande giltig, men det bör påpekas att den andel som omfattas av arbetslöshetsförmåner ökade i de flesta medlemsländerna, särskilt i Bulgarien, Estland, Grekland, Spanien, Malta, Rumänien och Slovakien, mellan 2019 och 2020 (se diagram 2.3.18). Bland de länder för vilka det finns mer uppdaterade uppgifter²¹⁷ har den relativa ökningen av antalet mottagare av arbetslöshetsförmåner varit särskilt stor (40 % eller mer från februari 2020 till våren eller försommaren 2021) i Estland, Portugal, Rumänien, Slovakien och Sverige. I de flesta av medlemsländerna har dock antalet mottagare av arbetslöshetsförmåner minskat under de senaste månaderna, som en följd av förbättrade villkor på arbetsmarknaden. Under 2020 fick 32,8 % av alla arbetslösa som varit registrerade i

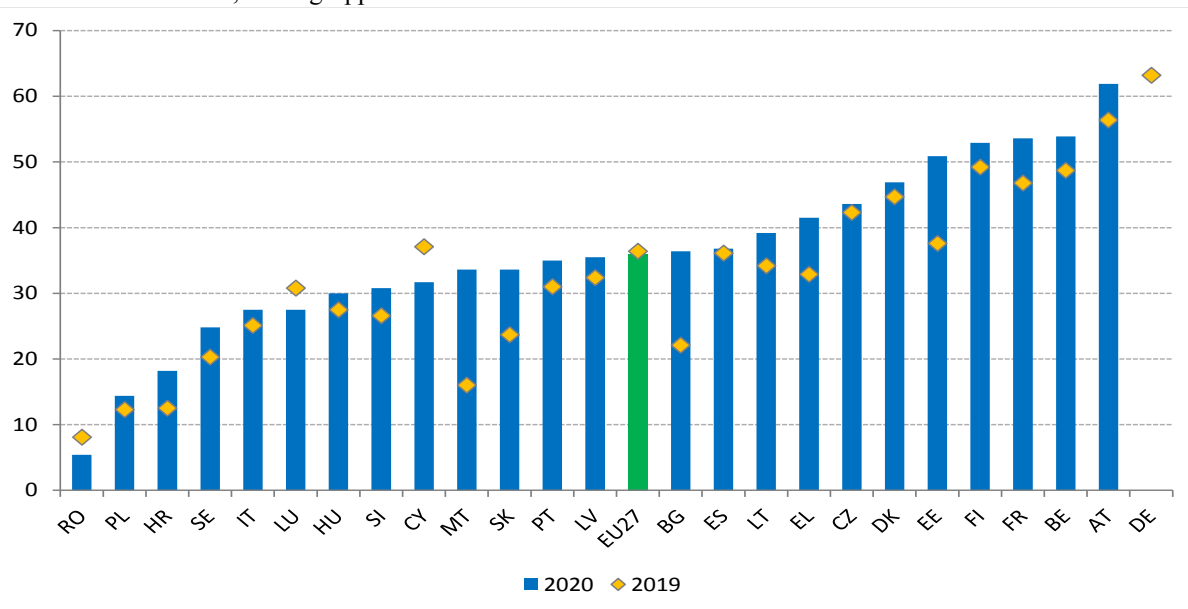
²¹⁶ Mer information finns i Europeiska kommissionen (2020), *Employment and Social developments in Europe. Quarterly review, June 2020*. Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå.

²¹⁷ Se kommittén för socialt skydd, *Annual Report 2021*.

EU i mindre än ett år inga arbetslöshetsförmåner, och i Kroatien och Slovakien var andelen högre än 50 %²¹⁸.

Diagram 2.3.18: Andelen korttidsarbetslösa som omfattas av arbetslöshetsförmåner har ökat i de flesta av medlemsländerna

Andel korttidsarbetslösa (dvs. som har varit arbetslösa i mindre än 12 månader) som omfattas av arbetslöshetsförmåner, åldersgruppen 15–64 år

Anm.: Uppgifter saknas för IE och NL. Uppgifterna för DE avser endast 2019.

Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_ugadra].

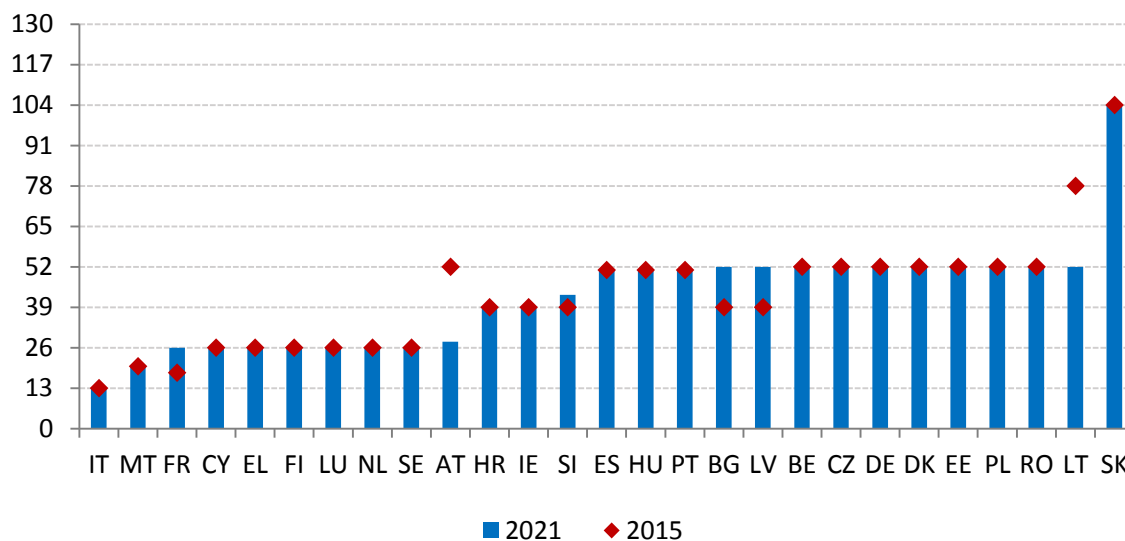
Den anställningstid som krävs för att bli berättigad till arbetslöshetsförmåner och den tid under vilken förmåner kan begäras förblev i stort sett oförändrade under 2021.

Kvalifikationsperioden ändrades endast i Slovenien, från nio månader under 2020 till tio månader under 2021 – se diagram 2.3.19. Kvalifikationsperioden för arbetslöshetsförmåner är kortast i Italien, där det krävs 13 veckors inbetalda försäkringsavgifter. Slovakien däremot har den längsta kvalifikationsperioden, på 104 veckor. Såsom framgår av diagram 2.3.20 har arbetstagare som sagts upp efter ett år rätt till förmåner under olika långa perioder beroende på medlemsland. I 16 medlemsländer kan förmåner begäras i sex månader (24 veckor). I Danmark och Belgien är man dock berättigad till förmåner i två år eller längre. I Luxemburg och Grekland är perioden exakt ett år och i Litauen, Lettland och Irland ungefär åtta månader.

²¹⁸ Källa: Eurostat, arbetskraftsundersökningen [lfsa_ugadra].

Diagram 2.3.19: Den avgiftsperiod som ger rätt till arbetslöshetsförmåner varierar kraftigt mellan medlemsländerna

Kvalifikationsperiodens längd i veckor, uppgifter för 2015 och 2020

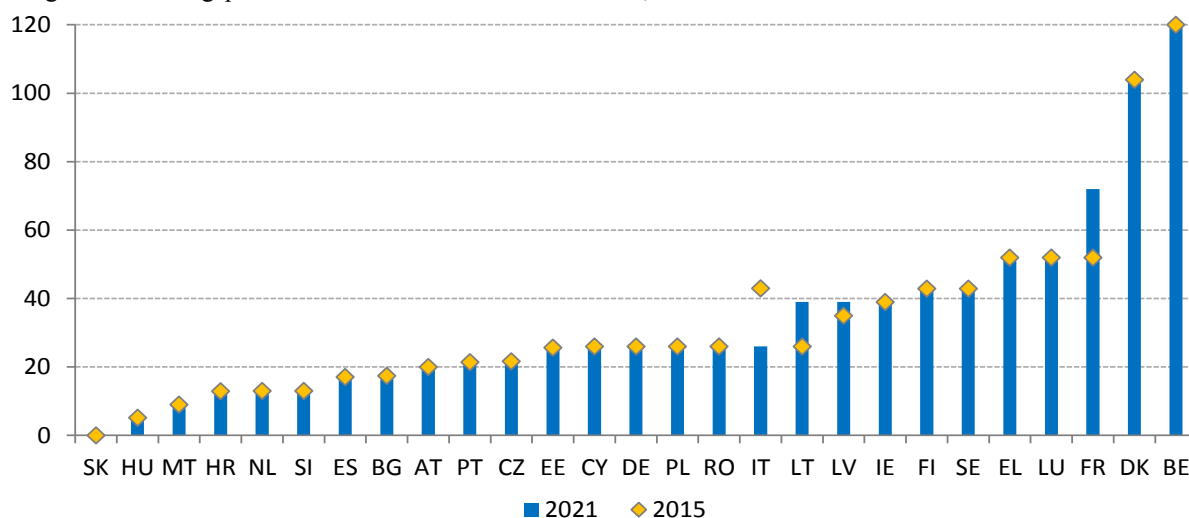

Anm.: I Malta (2016 och 2021) måste minst 50 veckors avgifter ha betalats in från det att arbetet inleddes. I Irland (2016 och 2021) måste minst 104 veckors avgifter ha betalats in sedan personen började arbetet. I Österrike (2021) måste minst 52 veckors avgifter ha betalats in för förstagångsansökningar och minst 28 veckors avgifter för efterföljande ansökningar.

Källa: Missoc-databasen (det gemensamma informationssystemet för social trygghet) (januari 2015 och januari 2021).

Diagram 2.3.20: I de flesta medlemsländer kan arbetslöshetsförmåner begäras i högst sex månader om man har arbetat i ett år

Längsta utbetalningsperiod i antal veckor efter ett års arbete, 2020 och 2015

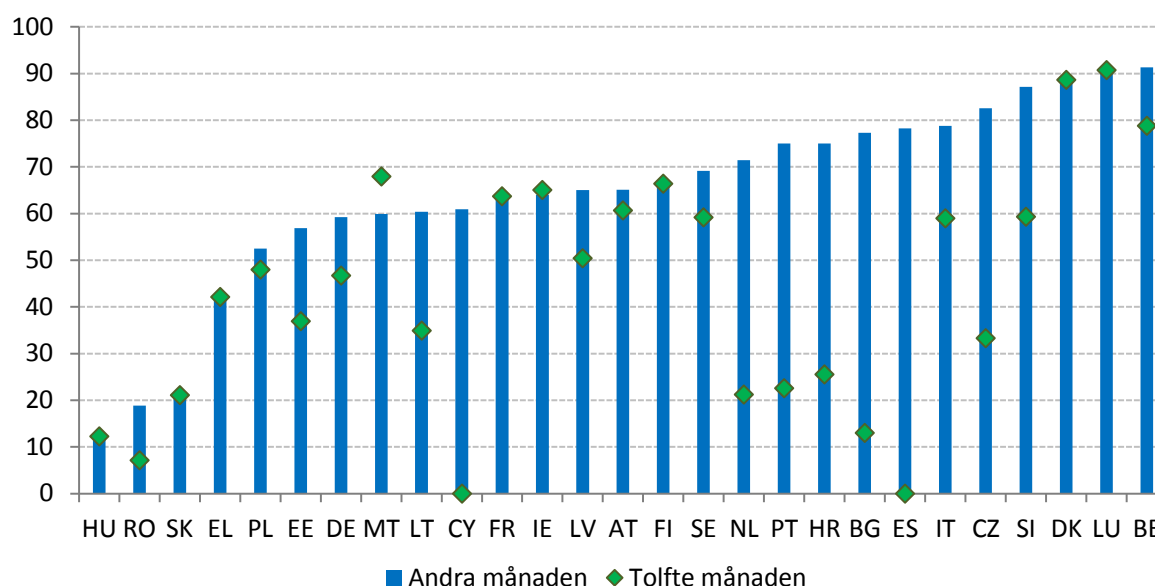
Anm.: I Belgien finns det ingen gräns för hur länge förmånerna betalas ut. I Cypern består en vecka av sex arbetsdagar. I Irland betalas förmånerna ut under 39 veckor (234 dagar) enbart för personer med minst 260 veckors inbetalade socialförsäkringsavgifter. I Slovakien har en person som betalat avgifter i ett år inte rätt till arbetslöshetsförmåner (då det krävs minst två års inbetalda arbetslöshetsförsäkringsavgifter under de senaste fyra åren). I Polen varierar utbetalningsperioden beroende på arbetslöshetsgraden i regionen i förhållande till genomsnittet i landet.

Källa: Missoc-databasen (januari 2015 och januari 2021) och nationell lagstiftning.

Ersättningen för inkomstbortfall till arbetslösa varierar mellan medlemsländerna och beror på hur länge personen har varit arbetslös. I diagram 2.3.21 jämförs ersättningsnivåerna för låginkomsttagare (67 % av den nationella genomsnittsinkomsten) med kort arbetslivserfarenhet (upp till tolv månaders inbetalade socialförsäkringsavgifter) i EU. Nettoersättningsnivån under den andra månaden som arbetslös sträcker sig mellan 12,3 % av de tidigare nettoinkomsterna i Ungern och 19 % i Rumänien till över 90 % i Luxemburg och Belgien. I Frankrike och Irland förändras inte ersättningsnivån under arbetslöshetsperioden. I de flesta av medlemsländerna minskar dock ersättningen över tid. Stora skillnader mellan den andra och den tolfte månaden som arbetslös beror i allmänhet på att de arbetssökande övergår från arbetslöshetsförsäkring till arbetslöshetsunderstöd eller socialt bistånd, som i allmänhet ger lägre förmåner.

Diagram 2.3.21: Arbetslöshetsförmånerna varierar stort inom EU

Arbetslöshetsförmånernas nettoersättningsnivå motsvarande 67 % av genomsnittslönen, under den andra och tolfte månaden av arbetslöshet (2020)

Anm.: Indikatorn beräknas för en ensamstående person (20 år) utan barn med kort arbetslivserfarenhet (ett år). Olika inkomstkomponenter, arbetslöshetsförmåner och andra förmåner (som socialt bistånd och bostadsbidrag) ingår.

Källa: Europeiska kommissionen, på grundval av OECD:s skatteförmånsmodell.

En högkvalitativ och effektiv social dialog är en förutsättning för att den europeiska sociala marknadsekonomin ska fungera på ett bra sätt och för att säkerställa hållbara och inkluderande politiska resultat. I sysselsättningsriktlinje 7 och den europeiska pelaren för sociala rättigheter uppmanas medlemsländerna att säkerställa att arbetsmarknadens parter involveras i tid och på ett meningsfullt sätt vid utformningen och genomförandet av sysselsättningsrelaterade, sociala och, i relevanta fall, ekonomiska reformer och strategier, däribland genom att stödja en ökning av deras kapacitet. I enlighet med nationell praxis och institutionella ramar syftar samarbetet med arbetsmarknadens parter på alla nivåer till att förbättra utformningen och säkerställa förankringen av de reformer som läggs fram. Det bidrar också till att minska konflikter, hantera strukturella förändringar och stärka den sociala sammanhållningen. Detta är särskilt viktigt i en tid då en bred enighet krävs för att säkerställa en kraftig återhämtning från krisen och ett starkt stöd till den gröna och digitala omställningen. Arbetsmarknadens parter har redan spelat en viktig roll under covid-19-krisen, och mer än hälften av alla aktiva arbetsmarknadsåtgärder och åtgärder för inkomstskydd som vidtagits sedan pandemiutbrottet har antingen godkänts av eller förhandlats fram med arbetsmarknadsparter. På det hela taget har arbetsmarknadsparternas deltagande i utformningen och genomförandet av den nationella sysselsättnings- och socialpolitiken förblivit stabilt eller förbättrats något under de senaste åren. Det finns dock fortfarande stora skillnader mellan medlemsländerna²¹⁹. Sedan 2016 har sysselsättningskommittén årligen

²¹⁹ Eurofound (2021), *Arbetsmarknadsparternas deltagande i utformningen av politiken under covid-19-utbrottet*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg. För mer specifika uppgifter om kollektivförhandlingar, se avsnitt 2.1 i den här rapporten och *Employment and Social Developments in Europe, Annual Review 2021*.

genomfört multilaterala granskningar av arbetsmarknadsparternas deltagande i EU-länderna för att bedöma utmaningar och god praxis i detta avseende.

I förordningen om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens²²⁰ uppmanas medlemsländerna att i sina återhämtnings- och resiliensplaner inkludera en sammanfattning av samrådsprocessen med berörda parter, däribland arbetsmarknadens parter, och ange hur deras bidrag har beaktats. Enligt kommissionens riktlinjer för utarbetandet av återhämtnings- och resiliensplanerna²²¹ bör sammanfattningen ta upp samrådets omfattning och typ samt tidpunkten för dessa. De preliminära resultaten av en undersökning som genomförts av Eurofound's nätverk av nationella kontaktpunkter²²² visar att nivån på deltagandet skiljer sig åt mellan medlemsländerna. I vissa fall uppger både arbetsgivarorganisationer och fackföreningar att de gavs tillräckligt med tid att delta i utarbetandet eller bedömningen av återhämtnings- och resiliensplanerna innan de officiellt lämnades in 2021. I andra fall uppger dock arbetsmarknadens parter att tiden för samrådet var begränsad. När det gäller möjligheten att bidra till utarbetandet av återhämtnings- och resiliensplanerna uppgav de flesta av arbetsmarknadens parter att de var missnöjda med den återkoppling och de svar som de fick från regeringsföreträdarna. De betraktade till stor del sitt deltagande som informativt och, i mindre utsträckning, som ett samråd. Framöver är det viktigt att arbetsmarknadens parter i tillräcklig utsträckning får medverka i genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanerna för att se till att de planerade åtgärderna genomförs på ett framgångsrikt sätt.

Civilsamhällesorganisationers deltagande är också en viktig del i att bygga upp nationellt egenansvar för reformer och investeringar och se till att de får bestående effekter. Med utgångspunkt i befintlig nationell praxis och i linje med vad som anges i förordningen om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens har ett stort antal medlemsländer genomfört samråd med organisationer i det civila samhället och andra berörda parter i samband med utarbetandet av sina återhämtnings- och resiliensplaner. Detta är i linje med 2021 års sysselsättningsriktlinjer²²³ och kommissionens riktlinjer till medlemsländerna som utfärdades i januari 2021. Enligt en resolution från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (baserad på samråd med dess medlemmar och företrädare för berörda parter i medlemsländerna) har den begränsade tid som avsatts till samråd och utbyten hindrat civilsamhällesorganisationer från att kunna delta på ett ändamålsenligt och meningsfullt sätt²²⁴. Framöver är civilsamhällesorganisationernas erfarenheter av sysselsättnings- och

²²⁰ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens.

²²¹ Europeiska kommissionen, SWD(2021) 12 final. *Guidance to Member States, Recovery and Resilience Plans*.

²²² Källa: Eurofound (2022), *Tripartite social dialogue and policy formation: Measures to promote recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis* (ännu inte publicerad). Anm.: Preliminära resultat från Eurofound's pågående undersökning om de nationella arbetsmarknadsparternas deltagande i utarbetandet av de återhämtnings- och resiliensplaner som medlemsländerna lämnade in 2021. Eurofound's nätverk av nationella kontaktpunkter har tagit fram 24 rapporter som bygger på synpunkter från arbetsmarknadens parter och i viss mån regeringsföreträdare. Danmarks och Maltas återhämtnings- och resiliensplaner ingår inte i denna preliminära analys. När det gäller Bulgarien avser den mottagna återkopplingen endast det utkast som offentliggjordes före det officiella inlämnandet.

²²³ Europeiska unionens råd, oktober 2021, EUT L 379, 26.10.2021, s. 1.

²²⁴ Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (2021), *Det organiserade civila samhällets deltagande i arbetet med de nationella planerna för återhämtning och resiliens – vad fungerar och vad fungerar inte?*, resolution, februari 2021.

socialpolitiken, däribland av projekt på plats, en viktig tillgång för att säkerställa ett ändamålsenligt och smidigt genomförande av de berörda reformerna och investeringarna.

2.3.2 Politiska åtgärder

Den senaste utvecklingen har fått vissa medlemsländer att ändra nationella bestämmelser som har betydelse för nya anställningsformer och flexibla arbetsformer, däribland distansarbete. I juli 2020 lanserade **Portugal** ett stimulansprogram för att uppmuntra tjänstemän att stanna kvar i områden med låg befolkningstäthet, vilket inkluderar distansarbete och delning av arbetsutrymmen. Samtidigt pågår diskussioner i parlamentet om ett nytt bredare regelverk för att främja distansarbete. I november 2020 ändrade **Rumänien** den befintliga rättsliga ramen för att reglera distansarbete, bland annat gällande villkoren för att arbetsgivare ska kunna införa distansarbete som norm och behovet av att de anställda får all information och utrustning som krävs för att kunna utföra arbetet på distans. **Slovakien** ändrade sin arbetslagstiftning för att reglera införandet av hemarbete och det ekonomiska bidrag som ska tillhandahållas av arbetsgivaren enligt bilaterala avtal eller kollektivavtal. Lagändringarna gäller från och med mars 2021. Som en del av en bredare reform införde **Spanien** ett nytt regelverk för distansarbete inom privat och offentlig sektor. Genom det nya regelverket gynnas blandade anställningsformer i och med att lika arbetsvillkor säkerställs för distansarbetare och personer som arbetar på plats. Regelverket ändrades senare, bland annat för att införa sanktioner i form av arbetsinspektioner vid bristande efterlevnad inom den privata sektorn. I oktober 2020 ändrade **Slovenien** den lag som rör den statliga åklagarmyndigheten i syfte att förtydliga arbetstidsarrangemangen vid beredskaps- och jourarbete för offentliganställda vid den statliga åklagarmyndigheten. I sin återhämtnings- och resiliensplan planerar **Cypern** att reglera flexibla arbetsformer och reformera det sociala trygghetssystemet. Syftet är att integrera ett nytt digitalt operativsystem samt se över den nuvarande lagstiftningen för att utvidga den sociala tryggheten till alla, även egenföretagare och arbetstagare med atypiska anställningar (se avsnitt 2.1.2 för mer information). I juni 2021 införde **Grekland** flexibla arbetstider och distansarbete i sin rättsliga ram som en del av en bredare reform av arbetsrätten.

Vissa medlemsländer har vidtagit åtgärder för att reglera plattformsekonomin mot bakgrund av dess ökande betydelse. Utöver de åtgärder som presenteras i rutan om kvalitet i arbetet har **Nederländerna** uppdaterat den befintliga rättsliga ramen för att begränsa matleveransverksamhet i eget kommersiellt syfte till personer över 16 år från och med den 1 juli 2020. I oktober 2020 antog **Frankrike** en riktad åtgärd för att reglera verksamheten för ungdomar under 16 år på onlineplattformar. I april 2021 antog landet en reform som syftar till att reglera plattformsekonomin på transportområdet. Som en del av denna bredare reform införde **Frankrike** även en åtgärd för att se till att egenföretagare får tillräcklig representation på transportplattformar samt för att främja den sociala dialogen, bland annat genom den nyinrättade myndigheten för sociala relationer på sysselsättningsplattformar (ARPE).

Flera medlemsländer har sett över sina bestämmelser för att säkerställa tillräcklig hälsa och säkerhet på arbetsplatsen i linje med princip 10 i pelaren (om en hälsosam, säker och välanpassad arbetsmiljö). I juli 2020 trädde ändringen av lagen om arbetarskydd i kraft i **Lettland**. Syftet var att definiera distansarbete och utvidga de befintliga hälso- och

säkerhetsreglerna till att omfatta denna typ av arbete samt att fastställa en enhetlig strategi för både arbetstagare med typisk och atypisk anställning. I december 2020 såg **Frankrike** över arbetsvillkoren inom hälso- och sjukvården i syfte att stärka det förebyggande arbetet och främja testning och vaccinering av personal. **Frankrike** planerar också att införa s.k. förebyggande pass, med uppgift om all den utbildning som den anställda har genomgått vad gäller skadeförebyggande åtgärder på arbetsplatsen. I december 2020 uppdaterade **Rumänien** det befintliga regelverket för att skydda arbetstagare mot risker kopplade till exponering för biologiska agens i arbetet, däribland covid-19.

Vissa medlemsländer ändrade sin lagstiftning om uppsägningar för att minska covid-19-krisens effekter på arbetsmarknaden. I **Spanien** förlängdes det tillfälliga förbud mot uppsägning på grund av force majeure och uppsägning på objektiva grunder (ekonomiska, tekniska, organisatoriska eller produktionsrelaterade) med koppling till covid-19 som ursprungligen infördes som ett svar på pandemin. Förbudet gäller nu fram till februari 2022. **Italien** förlängde det tillfälliga förbud mot uppsägning som antogs i mars 2020 till slutet av juni 2021 för företag som deltar i ett system för korttidsarbete.

Flera medlemsländer föreslår nya eller ändrade bestämmelser om visstidsarbete som en reaktion på befintliga och nya utmaningar på arbetsmarknaden. **Spanien** förlängde uppskjutandet av uppsägningar (både visstids- och tillsvidareanställningar), som antogs i mars 2020, till slutet av september 2021. När det gäller visstidsanställningar förlängdes förbudet ytterligare till februari 2022. Vidare föreslog **Spanien** i sin återhämtnings- och resiliensplan att de olika typerna av anställningsavtal ska förenklas och omorganiseras, bland annat genom att se över användningen av utbildningskontrakt/lärlingskontrakt och säsongsavtal och ställa högre krav på motiveringen av tillfälliga anställningar, så att tillsvidareanställningar så småningom blir allmän regel. **Italien** uppdaterade sin lagstiftning så att visstidsanställningskontrakt ytterligare kan förlängas eller förnyas med upp till tolv månader, utan att det påverkar den maximala sammanlagda tiden på 24 månader. I juni 2020 antog **Slovakien** en övergångsbestämmelse som gör att arbetsgivare kan förlänga och omförhandla visstidsanställningskontrakt som skulle ha sagts upp senast två månader efter undantagstillståndets upphävande. Om detta inte följs övergår anställningen till en tillsvidareanställning. I augusti 2020 införde **Litauen** kriterier som bemanningsföretag måste uppfylla, främst gällande deras status och förmåga att bedriva bemanningsverksamhet. I december 2020 ändrade **Frankrike** den befintliga ramen för betald ledighet och föreslog nya regler om förnyelse av vissa visstidsanställningskontrakt i enlighet med kollektivavtal.

Vissa medlemsländer har också infört riktade åtgärder för att främja övergångar till tillsvidareanställningar i linje med princip 5 i pelaren (om trygg och anpassningsbar anställning). I juli 2021 ändrade **Spanien** grundstadgan för offentliganställda inom ramen för sin återhämtnings- och resiliensplan, i syfte att minska andelen visstidsanställningar inom den offentliga sektorn och förhindra missbruk av denna anställningsform. Ytterligare stabiliseringar för visstidsanställda planeras till december 2022 och sektorspecifika stadgor, t.ex. för hälso- och sjukvård och utbildning, kommer att ändras i enlighet med detta. I syfte att främja övergången från visstidsanställningar till tillsvidareanställningar införde **Portugal** i augusti 2020 en bonus för avtal, värd två gånger den grundmånadslön som anges i avtalet (upp till en gräns på omkring 2 200 euro). I maj 2021 införde **Italien** ett nytt återanställningsavtal för att underlätta omvandlingen av visstidsanställningar och övergångar

på arbetsmarknaden. Åtgärden syftar till att främja tillsvidareanställningar genom att arbetsgivare tillfälligt slipper betala socialförsäkringsavgifter.

Insatserna för att ta itu med odeklarerat arbete fortsätter i flera medlemsländer och ytterligare åtgärder har vidtagits, bland annat rörande kapacitetsuppbyggnad för arbetsinspektionerna. Grekland planerar ändringar av skatte- och socialförsäkringssystemet inom kultur- och konstsektorn för att uppmuntra deklarerat arbete. I februari 2021 antog **Spanien** en handlingsplan för att reglera löner och socialförsäkringsavgifter för arbetstagare inom sektorn för hushållsarbete genom arbetsinspektioner, informationskampanjer och tekniskt stöd. I mars 2021 hade arbetsinspektionen i **Spanien** skickat ut fler än 45 000 brev till arbetsgivare, vilket ledde till att omkring 30 000 hushållsarbetare fick sin anställning reglerad. Som en del av en bredare reform antog **Kroatien** en nationell plan för 2021–2024 för att bli av med det odeklarerade arbetet. Planen omfattar flera lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder för att förhindra missbruk av atypiska arbetsformer, öka medvetenheten om fördelarna med lagligt arbete och verka för rättvis konkurrens. **Litauen** antog en ny riktad åtgärd för att bekämpa odeklarerat arbete inom byggsektorn. Åtgärden, som förväntas träda i kraft i januari 2022, kommer att innebära att alla som arbetar inom byggbranschen måste bära en s.k. byggarbetslegitimation (Byggares id) och att arbetsgivare måste skicka alla nödvändiga uppgifter till ett centraliserat identifieringssystem. **Litauen** har också ändrat arbetsrätten för att säkerställa insyn i utbetalningar av löner och andra arbetsförmåner (t.ex. dagtraktamenten och ersättning för tjänsteresor) för alla anställda. Ändringarna förväntas träda i kraft i januari 2022. Som en del av en bredare reform planerar **Rumänien** att formalisera hushållsarbete genom att införa arbetskuponger. Reformen förväntas träda i kraft i början av 2022.

Flera medlemsländer har anpassat sina offentliga arbetsförmedlingar för att bättre kunna hantera den senaste utvecklingen på arbetsmarknaden. I november 2020 antog **Estland** ett nytt sysselsättningsprogram för 2021–2023 i syfte att bättre stödja personer som har svårt att få arbete, särskilt långtidsarbetslösa. I december 2020 lanserade **Grekland** plattformen ”myOAEDlive” genom vilken arbetslösa och företag erbjuds rådgivningstjänster online, däribland tolkning från och till främmande språk där så behövs. I december 2020 godkände **Finland** ett pilotprojekt för att stärka tillhandahållandet av arbetsförmedlingstjänster på lokal nivå. De lokala pilotprojekten, som omfattar 25 pilotområden och 118 kommuner, syftar till att öka sysselsättningen bland arbetssökande, särskilt bland långtidsarbetslösa och personer från utsatta miljöer, och att erbjuda dem utbildning för att säkra tillgången till kvalificerad arbetskraft. Projektet inleddes i mars 2021 och är tänkt att avslutas i juni 2023. I december 2020 lanserade **Ungern** en ny portal för jobbmatchning, ”KarrierM” (”Min karriär”), med information för både arbetssökande och arbetsgivare. Med en total budget på 2,8 miljarder ungerska forint (7,6 miljoner euro) erbjuder portalen även individanpassade rådgivnings- och stödtjänster till arbetssökande. Som en del av en bredare reform antog dock **Ungern** i februari 2021 en ny rättslig ram som innebar att det ekonomiska stödet för utbildningsavgifter och tillhörande resekostnader framtogs den offentliga arbetsförmedlingens verktygslåda. Denna ändring kan minska incitamenten för arbetssökande att anmäla sig till utbildning.

Medlemsländerna har vidtagit åtgärder för att förbättra det stöd som tillhandahålls av offentliga arbetsförmedlingar, även för att nå ut till mer utsatta befolkningsgrupper. Luxemburg inledde projektet ”eADEM” med syftet att digitalisera de offentliga

arbetsförmedlingarna och förbättra effektiviteten genom att uppgradera deras IT-utrustning. Enligt Luxemburgs återhämtnings- och resiliensplan skulle projektet inledas i februari 2021 och förväntas slutföras i slutet av 2024 eller början av 2025. I april 2021 infördes en åtgärd i syfte att utöka de offentliga arbetsförmedlingarnas digitala tjänster. Anställningserbjudanden kommer nu att vara öppna för alla arbetssökande och inte bara för dem som är registrerade. Detta är en följd av förnyade partnerskap mellan näringslivsorganisationen och de offentliga arbetsförmedlingarna (december 2020) samt av reformen av systemet för omklassificering av yrkesverksamma som trädde i kraft i november 2020. I december 2020 inledde **Rumänien** ett projekt som finansieras av Europeiska socialfonden och vars syfte är att modernisera de offentliga arbetsförmedlingarnas struktur genom att utveckla ärendehanteringstjänster för arbetssökande, däribland utsatta grupper. **Rumänien** planerar också att lansera en ny plattform för att förbättra de offentliga arbetsförmedlingstjänsterna för arbetsgivare, bland annat utbildning för 900 anställda och åtgärder för ett utökat samarbete med regionala arbetsförmedlingar. I juli 2020 antog **Irland** en tillfällig åtgärd för att öka de offentliga arbetsförmedlingarnas kapacitet att hjälpa arbetssökande att hitta ett arbete, bland annat genom andra avtalade tjänster och lokala arbetsförmedlingar. Under 2019 införde **Bulgarien** en ny tjänst kallad ”mobilt arbetsförmedlingskontor” som syftar till att tillhandahålla arbetsförmedlingstjänster i avlägsna områden som saknar permanenta arbetsförmedlingar. Efter ett avbrott på grund av covid-19-pandemin återupptog de mobila arbetsförmedlingskontoren sin verksamhet i juli 2021 och ger rådgivning och stöd till mer än 1 400 arbetssökande. **Belgiens** återhämtnings- och resiliensplan omfattar åtgärder för att främja utbytet av uppgifter om korttidsarbetslösa mellan olika myndighetsnivåer. Syftet är att bättre stödja de offentliga arbetsförmedlingarna när det gäller att nå ut till denna specifika grupp. Samtidigt utarbetar regionala offentliga arbetsförmedlingar kompletterande åtgärder (t.ex. i regionen Flandern). Den **belgiska** regionen Vallonien kommer i januari 2022 att vidta en rad åtgärder för att ge arbetssökande mer individanpassad rådgivning. Det handlar bland annat om införandet av digitala verktyg och bättre jobbmatchning för de mest utsatta arbetssökandena. **Grekland** lagstiftade i september 2021 om en ny ram för styrning av den offentliga arbetsförmedlingen och planerar att investera i moderniseringen av lokala kontor, däribland åtgärder för att förbättra varumärkesprofileringen, kommunikationen och rådgivningen.

Flera medlemsländer har infört i huvudsak tillfälliga åtgärder för att göra de befintliga ramarna för aktiva arbetsmarknadsåtgärder mer ändamålsenliga, i synnerhet för att ta itu med långtidsarbetslösheten, i linje med princip 4 i pelaren (aktiva arbetsmarknadsåtgärder). I juli 2020 godkände **Irland** en tillfällig åtgärd för att ordna med 10 000 nya praktikplatser och program för ökad yrkeserfarenhet för personer som varit arbetslösa i sex månader eller längre. I oktober 2020 införde **Grekland** ett nytt program för anställningsstöd i syfte att skapa 100 000 nya jobb inom den privata sektorn. Staten täcker socialförsäkringsavgifterna för de nyanställda i sex månader och ger ett extra lönebidrag på 200 euro per månad till personer som tidigare varit långtidsarbetslösa. Från och med januari 2022 utökas programmet med 50 000 nya platser. I december 2020 införde den **belgiska** regionen Vallonien ett nytt stöd för tillfällig anställning av långtidsarbetslösa inom sektorer som drabbats hårt av covid-19-krisen. Genom det nya systemet tillhandahålls 1 000 euro per månad under en period på högst 24 månader och ges utöver ett annat anställningsstöd som minskar över tid. I december 2020 förlängde **Frankrike** pilotprojektet *territoires zéro chômeurs* för att fortsatt hjälpa långtidsarbetslösa att få arbete. Som en del av detta projekt riktas åtgärden *CDI inclusion* (avtal om tillsvidareanställning för inkludering) särskilt till

arbetstagare över 57 år genom anpassade tillsvidareanställningar. Projektet utvidgades till 50 nya områden för en period på ytterligare fem år. **Österrike** har beslutat om ett nytt anslag för att stödja långtidsarbetslösas integration på arbetsmarknaden och förbättra rådgivningen och stödet från den offentliga arbetsförmedlingen. Det gäller bland annat åtgärder för att höja den kompetens som finansieras genom återhämtnings- och resiliensplanen. I januari 2021 trädde flera ändringar av arbetsrätten i kraft i **Finland**. Ändringarna syftar till att tillhandahålla mer skraddarsydda och integrerade tjänster för personer i utsatta situationer, särskilt långtidsarbetslösa. I maj 2021 nådde **Danmark** en överenskommelse om att anslå 159 miljoner danska kronor (omkring 21 miljoner euro) till insatser för att ta itu med långtidsarbetslösheten och stödja långtidsarbetslösas integration på arbetsmarknaden, särskilt arbetssökande över 50 år.

Medlemsländerna har infört nya åtgärder (framför allt tillfälliga) eller förlängt befintliga åtgärder för att förstärka sina system för arbetslöshetsförmåner, i linje med princip 13 om arbetslöshetsförmåner i pelaren. I augusti 2020 införde **Danmark** en tillfällig åtgärd för att ge högre arbetslöshetsförmåner (upp till 110 %) till lågutbildade arbetssökande som påbörjar en yrkesutbildning. Som en del av en rad tillfälliga åtgärder för att minska pandemins negativa effekter justerade **Portugal** i november 2020 beräkningsformeln för arbetslöshetsförmåner för de fall då garantiperioden för att beviljas förmåner har förkortats. Samtidigt upphävde landet tillfälligt exklusivitetskravet (vilket innebär att det är möjligt att starta eget företag samtidigt som arbetslöshetsförmåner erhålls). I december 2020 förlängde **Portugal** rätten till arbetslöshetsförmåner, som skulle ha upphört 2021, med ytterligare sex månader. **Belgien** upphävde den successiva nedtrappningen av arbetslöshetsförmånerna fram till slutet av september 2021 och låste dem på den nivå som mottagaren hade rätt till i april 2020. I maj 2021 införde **Spanien** ett tillfälligt system för arbetslöshetsförmåner som skulle gälla fram till september 2021 (till ett värde av 776 euro) riktat till kulturarbetare som tidigare bidragit till arbetslöshetssystemet (i fyra till sex månader vid minst 20 respektive 55 dagars inbetalda avgifter under 2019). **Estland** godkände en reform som väsentligt höjer arbetslöshetsförmånen från och med 2021. Den 1 augusti 2020 ökade nettoersättningsnivån för ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen från 50 % till 60 % av den tidigare inkomsten under arbetslöshetens första 100 dagar. I återhämtnings- och resiliensplanen planeras vidare ett system för en förlängd längsta utbetalningsperiod av arbetslöshetsförmåner vid hög arbetslöshet. I **Litauen** kan arbetstagare som slutat få ersättning efter att ha gått tillbaka till arbetslivet lättare ansöka om arbetslöshetsförmåner om de skulle bli arbetslösa på nytt.

En del av de åtgärder som har antagits rörande systemen för arbetslöshetsförmåner är utformade för att förbättra situationen för särskilda befolkningsgrupper. **Luxemburg** antog en tillfällig åtgärd för att förlänga det särskilda systemet för korttidsarbete fram till juni 2021 med anledning av covid-19-krisen. Den ersättning som betalas ut vid partiell arbetslöshet enligt arbetslagen får inte vara lägre än den lagstadgade minimilönen för anställda utan yrkesutbildning. Under 2020 och 2021 godkände **Italien** tillfälliga bestämmelser för att upphäva den successiva nedtrappningen av arbetslöshetsförmånerna och utvidga kategorierna av potentiella mottagare. I december 2020 godkändes dessutom ett tillfälligt inkomststöd på 500 euro netto per månad riktat till arbetslösa eller ensamstående kvinnor med underhållsberättigade barn. Åtgärden gäller fram till 2023 och kommer att medföra en total utgift på högst 5 miljoner euro per år. I april 2021 förlängde **Lettland** det tillfälliga stöd på 180 euro som infördes i mars 2020 och som ges till personer vars arbetslöshetsförmåner har löpt ut, från fyra till sex månader. Vidare införde **Lettland** i

december 2020 ett tillfälligt arbetslöshetsstöd (500 euro de två första månaderna och 375 euro de två återstående) för unga utexaminerade som registrerat sig som arbetslösa. Båda dessa åtgärder upphörde den 30 juni 2021. Det tillfälliga stödet kompletteras dessutom av en permanent åtgärd som syftar till att förnya utbetalningen av arbetslöshetsförmåner och full utbetalning av andra förmåner (dvs. förmåner till personer med funktionsnedsättning) upp till två gånger. Båda grupperna av potentiella mottagare var tvungna att vara registrerade vid arbetsförmedlingen och delta i aktiva arbetsmarknadsåtgärder. **Österrike** ändrade lagen om arbetslöshetsförsäkring i syfte att ge tillfälligt stöd till arbetande föräldrar med barn upp till 14 år eller med funktionsnedsättning (ingen åldersgräns). Vårdgivare till äldre personer omfattas också av åtgärden, som förlängs till juli 2021. **Österrike** antog också tillfälliga åtgärder för att stödja arbetstagare inom kulturella och kreativa näringar som drabbats av inkomstbortfall i form av engångsstöd på mellan 1 000 och 3 500 euro beroende på omständigheterna. I augusti 2020 ändrade **Irland** det befintliga regelverket för att ge tillfälliga arbetslöshetsförmåner till personer som förlorat arbetet på grund av pandemin. Förmånernas storlek justeras i omgångar.

Medlemsländerna anpassade sina regelverk för att säkerställa arbetslöshetsförmånernas lämplighet och täckningsgrad, även med hänsyn till villkoren för ersättning. I december 2020 införde **Finland** en åtgärd för att lätta på villkoren för berättigande till arbetslöshetsförmåner, särskilt för arbetssökande som deltar i kortare utbildningar. Åtgärden förväntas även lätta på de offentliga arbetsförmedlingarnas arbetsbelastning och bidra till att resurser tilldelas de som är i störst behov av dem. **Italien** finansierade tillfälliga inkomstbidrag för säsongsarbetare, personer som utför intermittent arbete och egenföretagare. **Estland** ändrade de befintliga bestämmelserna i syfte att höja arbetslöshetsförmånerna från och med januari 2021, från 35 % till 50 % av minimimånadslönen. Efter att ha upphävt den tillfälliga förlängningen av de vanliga arbetslöshetsförmånerna i maj 2021 planerar **Grekland** en bredare reform av de befintliga systemen för arbetslöshetsförmåner. Syftet är att förbättra förmånernas lämplighet och täckningsgrad, uppmuntra en snabbare återgång till arbetsmarknaden och undanröja hinder för kompetensutveckling. I juni 2021 förlängde **Finland** den befintliga rättsliga ramen ytterligare, fram till september 2021, så att arbetssökande får arbetslöshetsförmåner som förskottsbetalning under en period om sex månader i stället för den normala perioden om två månader. I juni 2021 inledde **Malta** en bedömning av de befintliga systemen för arbetslöshetsförmåner. Bedömningen kommer att användas som underlag till en rapport med konkreta bevis som kommer att bidra till att förmånernas täckning blir mer ändamålsenlig och att de fastställs till en lämplig nivå, samtidigt som incitamenten att arbeta stärks. Rapporten är en del av genomförandet av återhämtnings- och resiliensplanen och är tänkt att offentliggöras i mitten av 2022.

Vissa medlemsländer har antagit nya eller ändrat befintliga bestämmelser för att främja den fria rörligheten för arbetstagare och samtidigt skydda arbetstagarnas rättigheter. I april 2021 godkände **Rumänien** nya bestämmelser för att säkerställa rättsligt skydd för rumänska medborgare som arbetar utomlands genom avtal som samordnats av arbetsförmedlingar, oavsett deras ursprung (dvs. oavsett om de kommer från Rumänien eller ett annat medlemsland). I april 2021 ändrade **Finland** den befintliga rättsliga ramen avseende villkoren för inresa och vistelse för tredjelandsmedborgare som avser att utföra säsongsarbete. Åtgärden ska minska den administrativa bördan för arbetsgivare och utländska säsongsarbetare och åtföljs av ytterligare ändringar, som träder i kraft i oktober 2021 och syftar till att förebygga och upptäcka illojala arbetsmetoder. I juni 2021 förlängde **Luxemburg** skatteavtalen med **Belgien** och **Frankrike** avseende gränsarbetare som är

anställda i landet men som för närvarande distansarbetar. Avtalen kom senare att förlängas ytterligare, till den 31 december respektive den 15 november. Avtalet mellan **Luxemburg** och **Tyskland** kan förnyas varje månad.

Flera medlemsländer har anpassat sina ramar för arbetsmarknadsparters deltagande och kollektivförhandlingar, i enlighet med pelarens princip 8 om dialog mellan arbetsmarknadsparterna och arbetstagarnas inflytande. I februari 2021 antog **Frankrike** en ny rättslig ram för kollektivförhandlingar inom den offentliga sektorn. Den omfattar bland annat en definition av klausuler som är öppna för förhandling, t.ex. lärlingsutbildningar, och genomförandet av ersättningspolitik. I april 2021 antog **Frankrike** en reform med syftet att stärka den sociala dialogen i plattformsekonomin genom anordnandet av val samt nominering av representanter och av ett nationellt organ med ansvar för att organisera valen. I juli 2021 anordnade **Cypern** ett konvent för arbetstagarnas rådgivande kommitté för att tillsammans med arbetsmarknadens parter diskutera ett antal viktiga reformer i landet för att se till att systemen för kollektivförhandlingar, ömsesidiga överenskommelser samt förebyggande och lösning av arbetskonflikter fungerar väl. **Grekland** uppdaterade ramen för kollektiv arbetsrätt, upprättade ett digitalt register över fackföreningar, reglerade strejkrätten och höjde den lägsta tillåtna verksamhetsdriften vid strejker till 33 % för företag inom den offentliga sektorn. Som en del av sin återhämtnings- och resiliensplan planerar **Spanien** förbättringar av kollektivförhandlingarnas funktion genom att ändra de relevanta rättsliga bestämmelserna och införliva förändringar i förhandlingsstrukturen. Syftet är att stärka förhandlingsparternas representativitet, utveckla innehållet i dialogen och förbättra rättssäkerheten när det gäller dess genomförande och effekter. Som en del av de reformer som föreslås i återhämtnings- och resiliensplanen planerar **Rumänien** ändringar av lagstiftningsramen för att förbättra den sociala dialogens funktion.

2.4 Riktlinje 8: Främja lika möjligheter för alla, främja social inkludering och bekämpa fattigdom

I detta avsnitt beskrivs genomförandet av sysselsättningsriktlinje 8, enligt vilken medlemsländerna rekommenderas att främja lika möjligheter för alla, främja social inkludering och bekämpa fattigdom, i enlighet med den sociala pelarens princip 2 (om jämställdhet), 3 (om lika möjligheter), 11 (om barnomsorg och stöd för barn), 12 (om socialt skydd), 14 (om minimiinkomst), 15 (om åldersinkomst och ålderspension), 16 (om hälso- och sjukvård), 17 (om inkludering av personer med funktionsnedsättning), 18 (om långvarig vård och omsorg), 19 (om boende och stöd för hemlösa) och 20 (om väsentliga tjänster). Avsnitt 2.4.1 innehåller en analys av nyckelindikatorer, och i avsnitt 2.4.2 beskrivs medlemsländers politiska åtgärder på området system för socialt skydd och social inkludering.

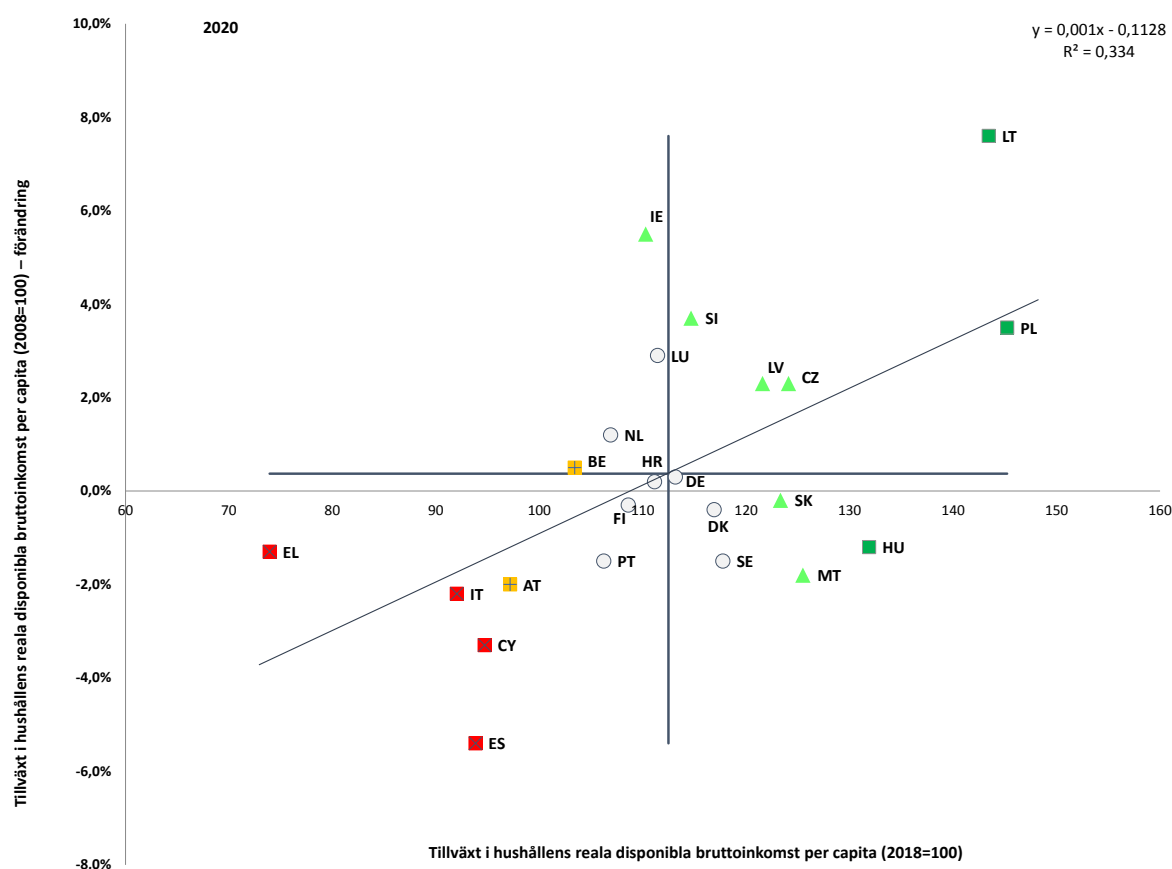
2.4.1 Nyckelindikatorer

Trots covid-19-krisen förblev hushållens disponibla bruttoinkomst per capita i medlemsländerna i stort sett oförändrade under 2020. Den i särklass största ökningen noterades i Litauen, följt av Irland och Polen (10,2 procentenheter, 5,7 procentenheter respektive 4,9 procentenheter) – se diagram 2.4.1. Den största minskningen noterades i Spanien, följt av Cypern, Malta och Italien (-5,4 procentenheter, -3,2 procentenheter, -2,3 procentenheter respektive -2,1 procentenheter). Den stora merparten av EU-länderna uppvisade dock betydligt mindre variationer. Såsom diskuterades i avsnitt 2.1.1 speglar skillnaderna mellan medlemsländerna i denna måttenhet bland annat sektorsvisa skillnader beträffande effekterna av covid-19-krisen samt skillnader på omfattningen av inkomststödssystem och automatiska stabilisatorers funktion. I vissa medlemsländer ligger den reala disponibla bruttoinkomsten per capita fortsatt under 2008 års värden, vilket gör att de markeras som ”bör bevakas” (Österrike²²⁵) eller ”kritiska situationer” (Grekland, Italien, Spanien och Cypern).

²²⁵ Även Belgien markeras som ”bör bevakas”, men där överstiger hushållens reala disponibla bruttoinkomst per capita 2008 års nivå.

Diagram 2.4.1: Trots covid-19-krisen förblev hushållens disponibla bruttointkomst per capita i medlemsländerna i stort sett oförändrade under 2020

Tillväxt i hushållens reala disponibla bruttointkomst per capita (2008=100) under 2020 och förändring från året innan (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Uppgifter är inte tillgängliga för BG, EE, FR och RO.

Källa: Eurostat, [tepsr_wc310].

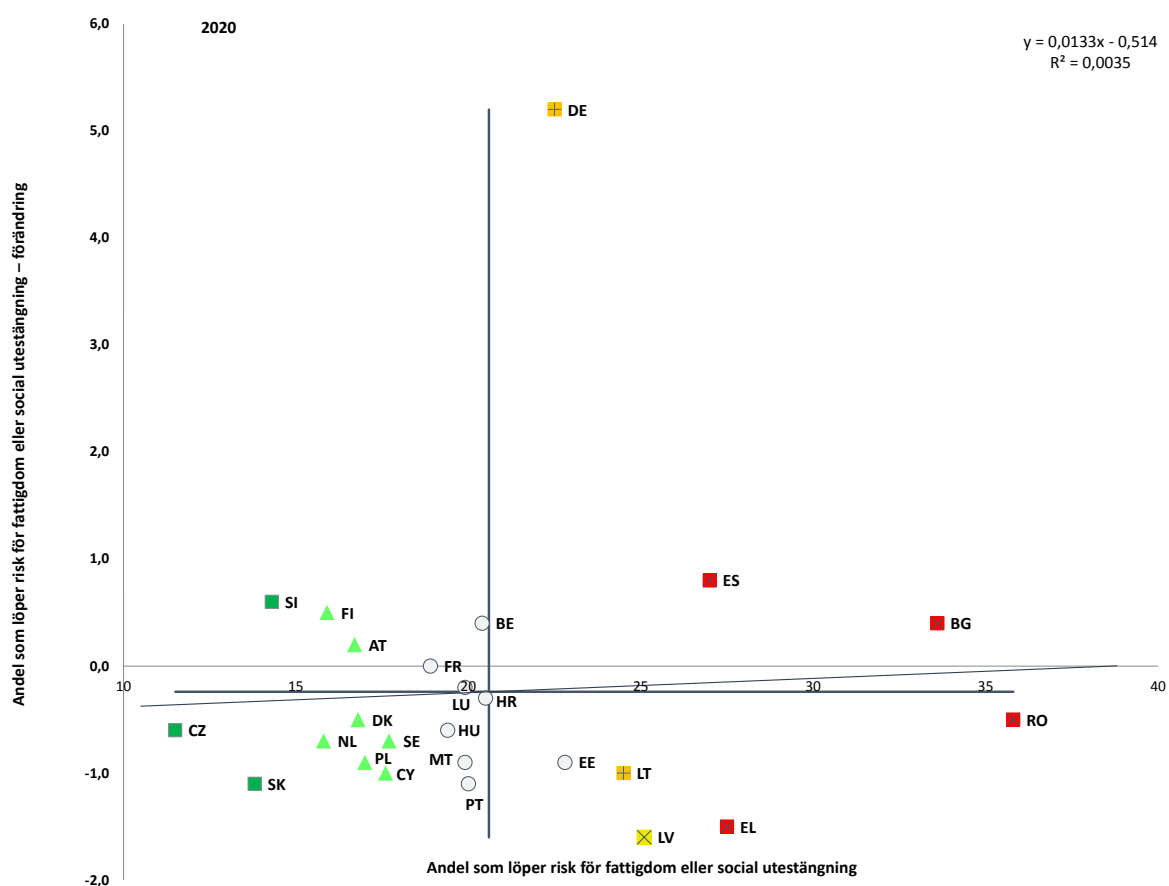
Andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning var i stort sett oförändrad eller minskade i de flesta av medlemsländerna under 2020, men stora skillnader kvarstår. I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter fastställde kommissionen att ett överordnat mål för 2030 är att minska antalet personer som riskerar fattigdom eller social utestängning med 15 miljoner. Under 2020 hade Rumänien, Bulgarien, Grekland och Spanien de största andelarna personer som riskerar fattigdom eller social utestängning (på 35,8 %, 33,6 %, 27,5 % och 27 %) medan Tjeckien, Slovakien, Slovenien och Nederländerna hade de minsta andelarna (på 11,5 %, 13,8 %, 14,3 % och 15,8 %). Bland länderna med höga nivåer noterades en viss minskning i Rumänien (på 0,5 procentenheter) till 35,8 %, medan det ökade något i Bulgarien och Spanien (0,4 procentenheter respektive 0,8 procentenheter). Situationen är dock fortfarande kritisk i samtliga tre länder enligt den sociala resultattavlan. Litauen och Tyskland är länder som ”bör bevakas” (se diagram 2.4.2), men när det gäller Tyskland behöver man notera ett allvarligt avbrott i serien till följd av en större förändring av uppgiftsinsamlingen²²⁶. Den största

²²⁶ Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn för risk för fattigdom eller social utestängning till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*) som skiljer sig från den tidigare,

minskningen i andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning registrerades i Lettland (med 1,6 procentenheter till 25,1 %), vilket visar att en tidigare minskningstrend från en fortsatt hög nivå upprätthålls. Bland länderna med lägst andel kom Slovakien med ytterligare förbättringar, med en minskning med 1,1 procentenheter till 13,8 %, medan Tjeckien såg förbättringar på 0,6 procentenheter till 11,5 %. Skillnaderna mellan Europas regioner vad gäller andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning är stora – större än skillnaderna mellan medlemsländerna. Sådana skillnader kan finnas inom en enskild medlemsstat, t.ex. Spanien och Italien – se diagram 8 i bilaga 3.

Diagram 2.4.2: Andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning har i stort sett varit oförändrad eller minskat i de flesta av medlemsländerna, men skillnaderna är fortfarande stora

Andel av befolkningen som riskerar fattigdom eller social utestängning (i %), 2020 års nivåer och förändringar från föregående år (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT och är preliminära för FR, LV, NL, PL och SK. Avbrott i serien för

i syfte att förbättra kvaliteten på de underliggande uppgifterna till följd av 2021 års förändringar i indikatorn för risk för fattigdom eller social utestängning. Denna förändring belyste även att andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning underskattades med den tidigare metoden, och detta utgör ett avbrott i uppgifternas tidsserie. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år. Under 2020 ökade andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning i Tyskland med 5,2 procentenheter, från 17,3 % under 2019 till 22,5 % under 2020. Denna ökning bör ses som en statistisk rörelse till följd av förbättringen av datakällan.

BE, DE och LU. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn för risk för fattigdom eller social utestängning till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år. Huvudindikatorn har en definition som skiljer sig något från sin föregångare [[ilc_peps01](#)] efter dess ändringar under 2021.²²⁷
Källa: Eurostat, [[tepsr_lm410](#)].

Regeringarnas snabba insatser hjälpte till att mildra pandemins effekter på risken för inkomstfattigdom, allvarlig materiell och social fattigdom och andelen personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet. Indikatorn för fattigdomsrisk för 2020 (beräknad utifrån EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor och 2019 års inkomstnivåer) förblev ganska stabil för alla medlemsländerna (se den översta delen i diagram 2.4.3). Enligt Eurostats snabbstatistik (utifrån 2020 års inkomster)²²⁸ var denna ökning begränsad till minst hälften av medlemsländerna jämfört med 2019 (och en viss minskning skedde i Estland, Litauen, Finland, Rumänien och Tjeckien). Det beräknas dock ske en viss ökning i Grekland, Spanien, Kroatien, Slovenien och, i viss mån, Italien. Den allvarliga materiella och sociala fattigdomen²²⁹ höll sig i stort sett oförändrad under 2020, men med liten konvergens. Medan det för vissa länder (Litauen, Slovakien, Polen och Grekland) noterades begränsade minskningar upplevde andra länder stabilitet eller en viss ökning (Spanien, Bulgarien och Rumänien). Andelen personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet²³⁰ förblev också stabil, vilket speglar de politiska insatser som gjordes för att begränsa förlusten av arbetstillfällen. Märkbara positiva undantag är Slovakien och Portugal (med en minskning på 2 respektive 1,2 procentenheter), medan ökningar noterades i Frankrike (på 1,7 procentenheter).

²²⁷ Detta till följd av att ”allvarlig materiell och social fattigdom” ersätter den tidigare indikatorn ”allvarlig materiell fattigdom”. Se [Eurostats webbplats](#) för mer information. Indikatorn för personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet flyttades också från åldersgruppen 0–59 till åldersgruppen 0–64 mellan 2019 och 2020.

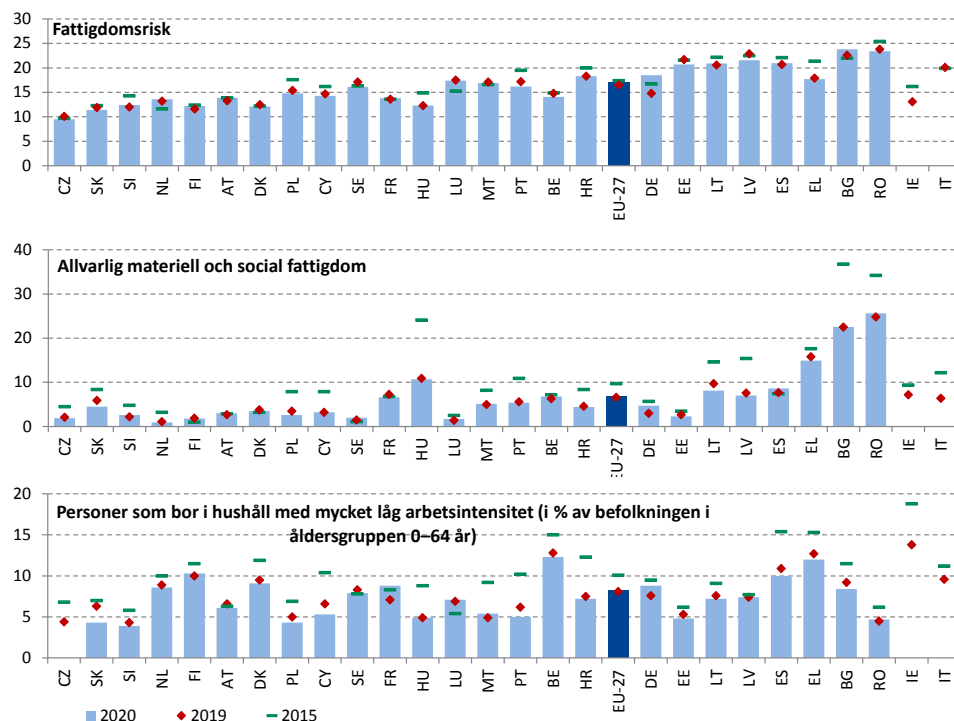
²²⁸ Från juli 2021, finns [på Eurostats webbplats](#). Hämtad den 16 september 2021. Endast statistiskt signifikanta förändringar diskuteras. Uppskattningar saknas för Malta, och uppdelningar saknas för Frankrike och Rumänien.

²²⁹ Indikatorn ”allvarlig materiell och social fattigdom” ersätter indikatorn ”allvarlig materiell fattigdom” för andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning. I samband med detta införs en utökad uppsättning poster – se den nya uppsättningen poster i [Eurostats ordlista](#) och läs mer i [meddelandet till undergruppen för indikatorer vid kommittén för socialt skydd](#).

²³⁰ Hushåll där de vuxna (personer i åldersgruppen 18–64 år, utom studenter i åldrarna 18–24 år och personer som har gått i pension enligt sin egenangivna nuvarande ekonomiska status eller som mottar någon slags pension [undantaget efterlevandepension], och inte heller personer i åldersgruppen 60–64 år som inte arbetar och som bor i ett hushåll där den främsta inkomstkällan är pensioner) arbetade mindre än 20 % av sin sammanlagda arbetstidspotential under de senaste tolv månaderna.

Diagram 2.4.3: Förbättringar av indikatorerna för andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning sedan 2015 var ihållande för nästan alla medlemsländer även under krisen, tack vare de antagna politiska åtgärderna

Komponenter i huvudindikatorn för risken att drabbas av fattigdom eller social utestängning (i %, 2015, 2019, 2020)

Anm.: Indikatorerna har rangordnats efter risken för fattigdom eller social utestängning under 2020. Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT. Indikatorn "allvarlig materiell och social fattigdom" ersätter den tidigare indikatorn "allvarlig materiell fattigdom". Indikatorn för personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet flyttades från åldersgruppen 0–59 till åldersgruppen 0–64 mellan 2019 och 2020. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn för risk för fattigdom eller social utestängning, inklusive dess komponenter, till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år.

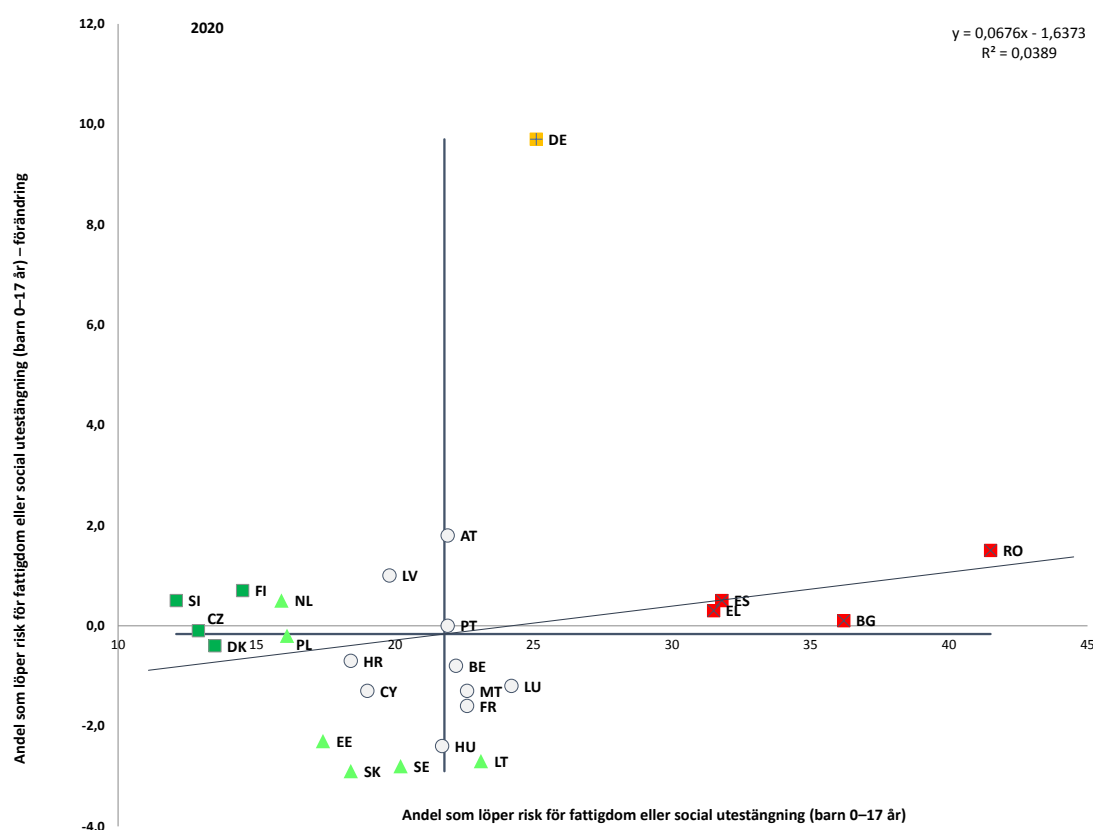
Källa: Eurostat, [tessi010, tepsr_lm420, tepsr_lm430].

Andelen barn (0–17 år) som löper risk för fattigdom eller social utestängning låg på i stort sett samma nivå under 2020 och det fanns fortfarande stora skillnader mellan länderna. Både enkätuppgifter och snabbstatistik från Eurostat tyder på att andelen barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning, och indikatorer för detta, var förhållandevis stabil under 2020. Mellan 2019 och 2020 minskade andelen barn som löper risk för fattigdom eller social utestängning med mer än 0,5 procentenheter i elva medlemsländer. De största minskningarna noterades i Slovakien, Sverige och Litauen (med omkring 3 procentenheter). Däremot steg andelen i tio medlemsländer, och de största ökningarna skedde i Tyskland, Österrike och Rumänien (9,7 procentenheter, 1,8 procentenheter respektive 1,5 procentenheter; för Tyskland är denna ökning kopplad till det redan nämnda avbrottet i serien). Rumänien, Grekland, Spanien och Bulgarien befinner sig i en kritisk situation enligt den sociala resultattavlan. I Rumänien, Österrike och Spanien noteras dessutom fattigdomsnivåer som är betydligt högre för barn än för hela befolkningen (5,7 procentenheter, 5,2 procentenheter respektive 4,8 procentenheter). Barn som växer upp i fattigdom eller social utestängning har sämre möjligheter att klara sig bra i skolan, hålla sig

friska och förverkliga sin potential senare i livet. Såsom belystes av ramen för riktmärkning av barnomsorg och stöd för barn är andelen barn som befinner sig i bestående fattigdom fortfarande högre än andelen av resten av befolkningen, och effekten av sociala transfereringar för att minska barnfattigdomen är i vissa medlemsländer betydligt svagare än EU:s genomsnitt (t.ex. i Spanien, Rumänien, Malta, Italien, Bulgarien och Portugal). I vissa medlemsländer är risken för fattigdom eller social utestängning för barn som växer upp med en ensamstående förälder, i familjer med fler än tre barn eller i familjer med invandrabakgrund eller romsk bakgrund upp till tre gånger högre än för andra barn.

Diagram 2.4.4: Andelen barn som riskerar fattigdom eller social utestängning var i stort sett oförändrad, men det fanns stora skillnader mellan EU-länderna

Andel barn (17 år eller yngre) som riskerar fattigdom eller social utestängning (i %), 2020 års nivåer och förändringar från föregående år (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT och är preliminära för FR, NL, PL och SK. Avbrott i serien för BE, DE och LU. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn för risk för fattigdom eller social utestängning till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år.

Källa: Eurostat, [tepsr_lm412].

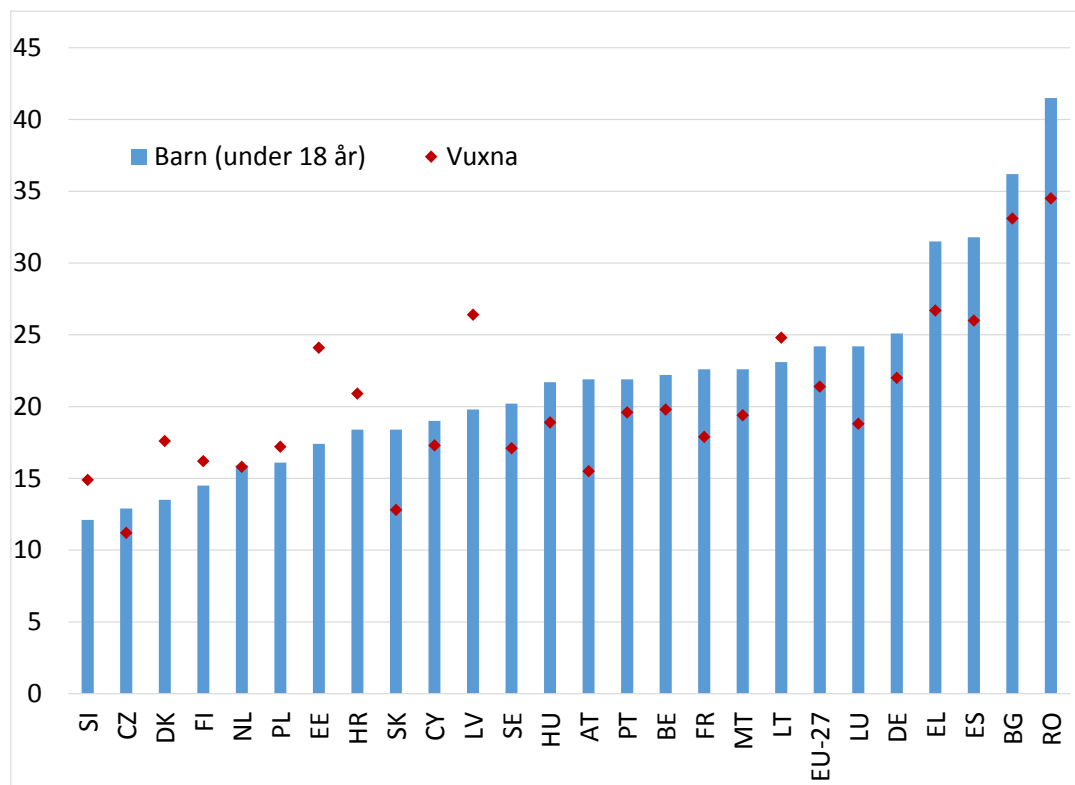
Ruta 4: Motverka social utestängning och tillhandahålla stöd för barn

I den europeiska pelaren för sociala rättigheter fastställs ett antal principer som omfattar barns välbefinnande och utveckling. I princip 11 (barnomsorg och stöd för barn) anges att barn har rätt till överkomlig förskoleverksamhet och barnomsorg av god kvalitet samt att bli skyddade mot fattigdom. Barn från mindre gynnade förhållanden har rätt till särskilda åtgärder som ger dem lika möjligheter. I

princip 1 (utbildning och livslångt lärande) bekräftas rätten till god, inkluderande utbildning, och i princip 3 (lika möjligheter) bekräftas rätten till lika behandling och lika möjligheter när det gäller socialt skydd, utbildning och tillgång till varor och tjänster som erbjuds allmänheten.

Antalet barn som riskerar fattigdom eller social utestängning i EU är dock fortfarande högt. Under 2019 befann sig 19,6 miljoner barn (24,2 %) i EU i denna situation. I de flesta medlemsländer är barn mer utsatta för fattigdom än den vuxna befolkningen (se diagram). I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter föreslås att antalet barn som riskerar fattigdom eller social utestängning ska minska med minst 5 miljoner fram till 2030.

Andelen barn (0–17 år) som riskerar fattigdom eller social utestängning jämfört med vuxna (i åldrarna 18+), (i %, 2020)

Anm.: Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT.
Källa: Eurostats indikator [\[ilc_peps01n\]](#).

Förskoleverksamhet och barnomsorg av hög kvalitet är särskilt viktiga för att överbrygga klyftan vad gäller skolresultaten för barn från mindre gynnade förhållanden och göra det möjligt för deras föräldrar att delta på arbetsmarknaden, och därigenom öka hushållens inkomster. I EU deltog i genomsnitt 35,3 % av barnen som är under 3 år och 89,6 % av barnen som är mellan 3 år och den lägsta obligatoriska skolåldern i institutionaliserad barnomsorg under 2019. I vissa medlemsländer låg dock siffrorna under 10 % och 60 % för respektive grupp (se avsnitt 2.2.1).

Genom rådets rekommendation av den 14 juni 2021 inrättades en europeisk barngaranti för att förebygga och bekämpa social utestängning av barn genom att garantera tillgången till ett antal grundläggande tjänster. I denna rekommendation uppmanas medlemsländerna att tillhandahålla barn som riskerar fattigdom eller social utestängning faktisk och kostnadsfri tillgång till hälso- och sjukvård, förskola och barnomsorg (se avsnitt 2.2.1), utbildning och skolbaserade aktiviteter och åtminstone ett mål hälsosam mat per skoldag samt faktisk tillgång till hälsosam kost och adekvata bostäder. Den europeiska barngarantin är en viktig del av en övergripande EU-strategi för barnets

rättigheter²³¹. Senast den 15 mars 2022 ska medlemsländerna lämna in sina nationella handlingsplaner om hur rekommendationen ska genomföras till kommissionen. Dessa ska omfatta perioden fram till 2030. I rekommendationen föreskrivs stark styrning och övervakning, inbegripet rapporter från medlemsländerna vartannat år och en kommissionsrapport till rådet fem år efter rekommendationens antagande. Under oktober 2021 godkände kommittén för socialt skydd en ram för riktmärkning på området barnomsorg och stöd för barn, med utfalls- och resultatindikatorer samt en mängd kontextuell information – se avsnitt 1.4 för mer information.

Fas III av den förberedande åtgärden för barngarantin har lett till att Unicef vidtagit politiska pilotåtgärder i fyra medlemsländer. Som en del av hembesöksprogrammet i **Bulgarien** mottog mer än 2 600 familjer med små barn stöd mellan oktober 2020 och juli 2021. Syftet var att säkerställa god omsorg för barn under 3 år och gravida kvinnor. Hembesökspersonalen utbildades i barns tidiga utveckling och pappors delaktighet. I **Grekland** bidrog ett samråd med olika berörda parter, däribland barn, till utarbetandet av en nationell handlingsplan om reformering av barnomsorgen. I regionen Attika kommer ett pilotprojekt att ge stöd för att barn vid fem institutioner som ska återintegreras i sina biologiska familjer eller placeras i alternativa familje- eller samhällsbaserade vårdtjänster. I **Italien** genomfördes 13 digitaliserade onlineläger för innovation och kreativitet i gymnasieskolor, där över 1 400 elever deltog. I **Kroatien** mottog en socialtjänst stöd för att utöka sitt program för föräldrastöd, vilket nådde fler än 100 stödmottagare.

Fattigdomsnivån ökade något under 2019 jämfört med 2018. Fattigdomsklyftan²³² förbättrades inte, och ökade till och med något i vissa fall (2020 års EU-statistik över inkomst- och levnadsvillkor). Klyftan var som störst (över 25 %) i Ungern, Rumänien, Tyskland, Spanien, Lettland, Bulgarien, Kroatien och Grekland. I Ungern ökade den för andra året i rad, och ökningen var markant (7,4 procentenheter). Ökningar noterades även i länder med nivåer under genomsnittet (5 procentenheter i Frankrike och 2 procentenheter i Portugal). I andra medlemsländer var den i stort sett stabil, trots de övergripande förbättringarna av den socioekonomiska situationen före pandemin (med undantag för Luxemburg och Litauen där den minskade med 6,9 respektive 2,8 procentenheter). Fattigdomen är mer utbredd bland personer som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet²³³, där den ligger på omkring 40 % i EU under 2019 i åldersgruppen 18–64 år. För denna grupp noteras de största fattigdomsklyftorna i Rumänien, Italien, Bulgarien, Lettland och Slovakien (som alla ligger över 50 %), med en viss försämring i de flesta av dessa länder. Indikatoren är lägre än 20 % i Nederländerna, Finland och Irland. Den största ökningen noteras i Ungern (+14,9 procentenheter). Höga nivåer ger en fingervisning om utmaningar med förmåners tillräcklighet och omfattning.

²³¹ Antogs den 24 mars 2021 och finns [tillgänglig på nätet](#). Utöver aspekterna socioekonomisk inkludering, hälsa och utbildning, som omfattas av den europeiska barngarantin, har strategin fem andra tematiska områden: barns deltagande i politiska och demokratiska processer, bekämpa våld mot barn och säkerställa skydd av barn, ett rättsväsende som tar hänsyn till barnens behov, den digitala sfären och informationssamhället samt den globala dimensionen.

²³² Detta visar avståndet mellan medianinkomsten för personer som riskerar fattigdom och fattigdomsgränsen. Eurostat, indikator [[ilc_li11](#)]. Åldersgrupp: totalt. Indikatoren använder inkomstuppgifter från det föregående året, vilket innebär att 2020 års värden beskriver situationen 2019.

²³³ Eurostat beräknar indikatoren (ej offentliggjord) som avståndet mellan disponibel mediannettoinkomst per konsumtionsenhet för personer – vilkas disponibla inkomst per konsumtionsenhet ligger under gränsen för fattigdomsrisk och som bor i hushåll med mycket låg arbetsintensitet – och gränsen för fattigdomsrisk, uttryckt som procentandel av gränsen för fattigdomsrisk. Brytpunkten är angiven som 60 % av den nationella medianinkomsten per konsumtionsenhet för alla invånare i ett land, inte för EU i dess helhet.

Personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor och personer i arbetsför ålder, löpte mycket högre risk för fattigdom eller social utestängning under 2020. I EU löpte 28,9 % av personer med funktionsnedsättning risk för fattigdom eller social utestängning 2020, jämfört med 19 % av personer utan funktionsnedsättning. Detta är en ökning från 28,4 % under 2019²³⁴. Andelen var högst i Bulgarien (52,3 %), Estland (40,4 %), Lettland (39,3 %), Litauen (38,7 %) och Kroatien (38,2 %), och lägst i Slovakien, Danmark, Finland och Österrike (mellan 20,3 % och 22,3 %). De personer med funktionsnedsättning som löper störst risk är kvinnor (29,9 %, jämfört med 27,7 % för män) och personer i åldersgruppen 16–64 år (34,3 %, jämfört med 23,2 % för de över 65 år). Covid-19-krisen hade en oproportionerligt stor inverkan på personer med funktionsnedsättning och förvärrade befintliga utestängningsrisker²³⁵, framför allt vad gäller tillgång till hälso- och sjukvård, utbildning, sysselsättning och stödtjänster online, särskilt för personer som bor på institutioner²³⁶.

Andelen personer med invandrarbakgrund och romsk bakgrund som riskerar fattigdom och social utestängning är betydligt högre än genomsnittet. Under 2020 var andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning mycket högre (omkring dubbelt så hög) för personer födda utanför EU än för inrikes födda personer²³⁷ i de medlemsländer som har högst nivåer (53 % respektive 26,9 % i Grekland, 52,6 % respektive 21,3 % i Spanien, 45,2 % respektive 20,4 % i Tyskland och 44,6 % respektive 15 % i Belgien). Mellan 72 % och 80 % av romerna i EU har en inkomst som är lägre än respektive nationell gräns för fattigdomsrisk, och deras situation har förvärrats i samband med förlorade arbetstillfällen under pandemin. Situationen är ännu värre för romska barn²³⁸.

Energifattigdomen fortsatte att minska i hela EU, men situationen är fortfarande kritisk för personer under fattigdomsgränsen. Andelen personer som inte har råd med tillräcklig uppvärmning av bostaden uppgick till 8,2 % under 2020²³⁹. För personer med en inkomst under fattigdomsgränsen nådde denna andel 20,1 % under 2020, vilket står i skarp kontrast till andelen bland personer över gränsen, som låg på endast 5,8 %. Alltför höga priser är ett problem i framför allt vissa medlemsländer i Syd- och Östeuropa, särskilt i Bulgarien, Litauen, Cypern, Portugal och Grekland. Högre energipriser medför en risk för ökad energifattigdom. Den 13 oktober 2021 antog kommissionen ett meddelande om att ta itu med stigande energipriser²⁴⁰, i vilket en verktygslåda presenterades för att hantera den omedelbara inverkan av de (nuvarande) plötsliga prisökningarna, och ytterligare stärka resiliensen mot framtida chocker. I enlighet med 55 %-paketet, och i syfte att säkerställa en rättvis omställning till klimatneutralitet, avser kommissionen att senast i slutet av 2021 lägga fram ett

²³⁴ Eurostat, indikator [\[hlth_dpe010\]](#), som grundas på EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor och omfattar personer i åldersgruppen 16 år och äldre. Enligt GALI-konceptet (den globala indikatorn för aktivitetsbegränsningar) anses en person ha en funktionsnedsättning om denne har vissa eller allvarliga aktivitetsbegränsningar.

²³⁵ Europeiska kommissionen, *Employment and Social Developments in Europe 2021*, juni 2021.

²³⁶ Världshälsoorganisationen, *Policy Brief: A Disability-Inclusive Response to COVID-19*, maj 2020.

²³⁷ Detta framgår av Eurostats indikator [\[ilc_peps06\]](#), [\[ilc_li33\]](#) och [\[ilc_iw16\]](#), personer som riskerar fattigdom eller social utestängning, personer som riskerar fattigdom och förvärvsarbetande som riskerar fattigdom.

²³⁸ Mer information och hänvisningar i SWD(2020) 530 final.

²³⁹ Enligt Eurostats indikator [\[ilc_mdcs01\]](#). Anm.: Ett avbrott i serien anges för EU-genomsnittet samt för Belgien, Tyskland och Luxemburg för 2020.

²⁴⁰ Meddelande från kommissionen, *Ta itu med stigande energipriser: en verktygslåda för åtgärder och stöd*, COM(2021) 660 final.

förslag till rådsrekommendation med ytterligare vägledning till medlemsländerna om hur de bäst kan hantera de sociala och sysselsättningspolitiska aspekterna av den gröna omställningen²⁴¹. Förändringar i energipriser och dessas fördelningseffekter måste övervakas noga, och kompensationsmekanismer behöver införas på sikt.

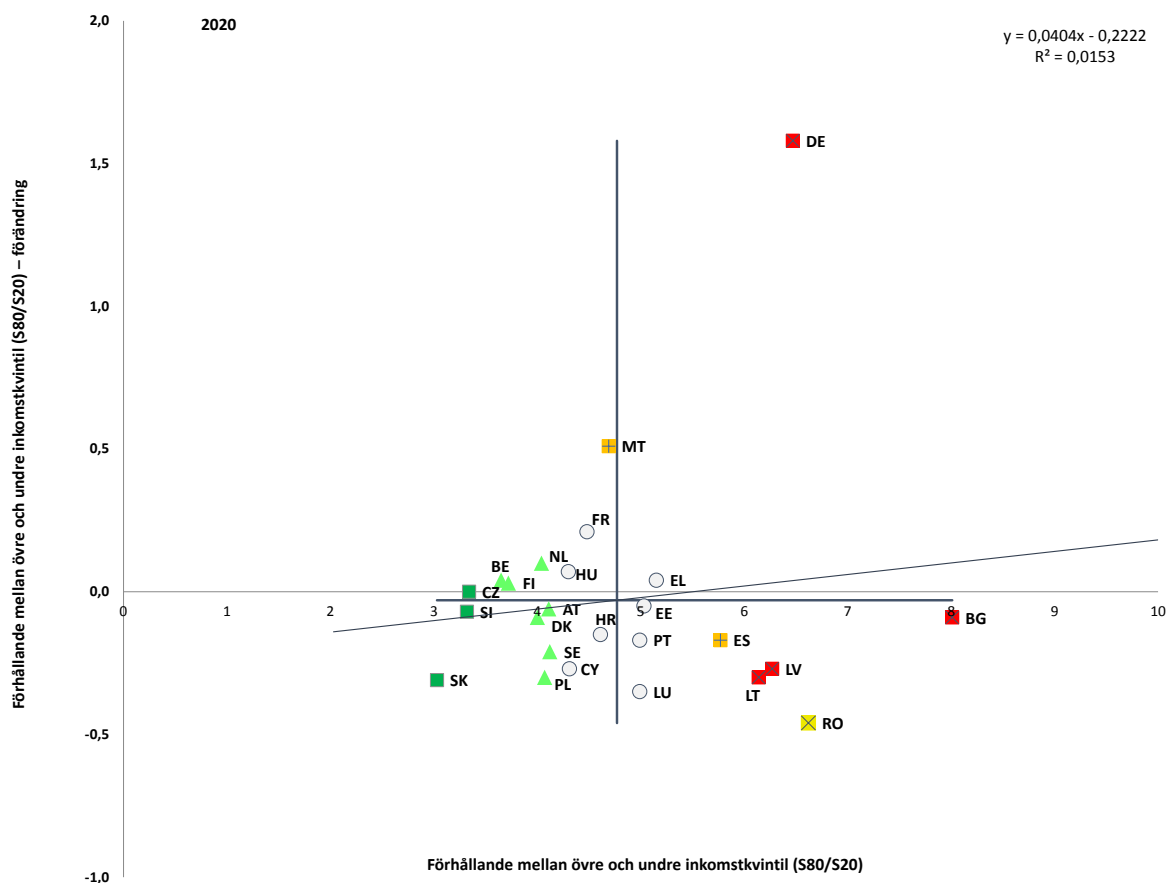
Inkomstskillnaderna förblev stabila eller minskade till och med i de flesta av medlemsländerna före covid-19-krisen. Enkätuppgifter tyder på att inkomstandelen för de 20 % som låg högst på inkomstskalan i EU var, i genomsnitt, nästan fem gånger så stor som andelen för de 20 % som låg lägst 2019 (indikatorns referensår för inkomst) – se diagram 2.4.5. Den största nedgången i inkomstskillnader noterades före pandemin i Rumänien, Luxemburg, Slovakien, Polen, Litauen, Cypern och Lettland. Särskilt kraftiga ökningar i totala skillnader noterades i Malta, Frankrike och Tyskland (den sistnämnda har dock ett avbrott i serien). Tyskland, Bulgarien, Lettland och Litauen befinner sig i kritiska situationer till följd av både de höga nivåerna och ökningar eller jämförelsevis små minskningar. Det finns stora regionala skillnader mellan olika regioner i Europa, och precis som för andelen som riskerar fattigdom eller social utestängning kan det variera inom ett medlemsland – se diagram 4 i bilaga 3. Såsom diskuterades i avsnitt 1 visar Eurostats snabbstatistik att förhållandet mellan övre och undre inkomstkventil (S80/S20) var stabil för EU som helhet under 2020²⁴², trots att inkomsterna av tjänst (marknad) beräknas ha sjunkit med 10 % för de första inkomstkventilerna och med 2 % för den femte. Det offentliga stöd som införts, däribland genom system för korttidsarbete och andra system för bevarande av arbetstillfällen (se avsnitt 2.1.1), och de automatiska stabilisatorernas funktion genom skatte- och förmånssystemen spelade en viktig roll i att uppnå detta resultat. Dessa mekanismer förstärktes i många fall med syfte att mildra konsekvenserna av covid-19-krisen, särskilt för utsatta grupper. Till följd av detta uppskattas inverkan på disponibel inkomst vara ungefär lika stor för hela inkomstfördelningen. Det förväntas ske en ökning av den disponibla inkomsten på 2 % för den första inkomstkventilen och ingen förändring för den femte inkomstkventilen.

²⁴¹ Initiativet tillkännagavs i det övergripande meddelandet om 55 %-paketet ("Fit for 55") (COM(2021) 550 final) och i skäl 18 i förslaget om inrättande av en social klimatfond (COM(2021) 568 final).

²⁴² I de flesta medlemsländerna verkar den uppskattade förändringen inte vara statistiskt signifikant.

Diagram 2.4.5: Inkomstskillnaderna minskade eller var stabila i de flesta av medlemsländerna tack vare omfattande offentligt stöd och de automatiska stabilisatorernas funktion

Förhållande mellan övre och undre inkomstkventil (S80/S20), 2020 års nivåer och förändringar från föregående år (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

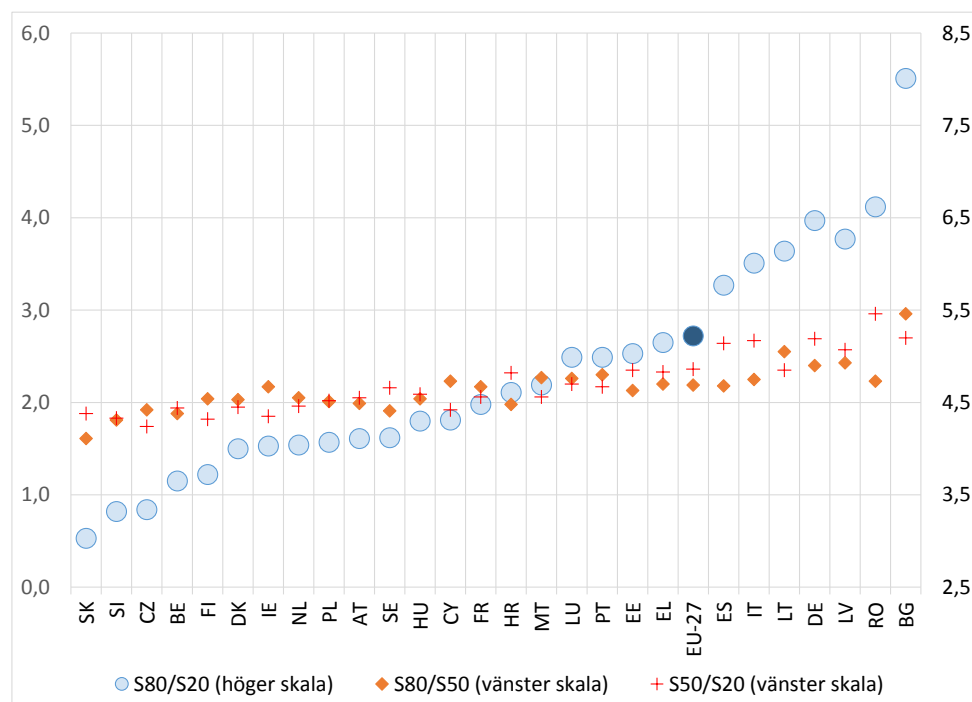
Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT och är preliminära för FR, LV, NL, PL och SK. Avbrott i serien för BE, DK, DE och LU. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år.

Källa: Eurostat, [tessi180].

Bilden över inkomstskillnaderna jämfört med inkomstfördelningen varierar kraftigt mellan olika medlemsländer. Ökningar av inkomstskillnaderna under det senaste årtiondet berodde i huvudsak på ökad ojämlikhet i den nedre delen av inkomstfördelningen (se 2021 års sysselsättningsrapport). De medlemsländer som överlag noterade högre inkomstskillnader (S80/S20) än EU:s genomsnitt hade i regel också större skillnader i den högre och nedre delen av inkomstfördelningen. Detta visar sig i respektive förhållande mellan övre och undre inkomstkventil (S50/S20 och S80/S50) – se diagram 2.4.6. Detta är dock tydligare i den nedre delen (S50/S20), som i Rumänien, Lettland, Tyskland, Italien och Spanien. Större skillnader i den nedre delen leder även till totala inkomstskillnader i länder som ligger under EU:s genomsnitt, som för Kroatien, Estland, Slovakien och Sverige. I andra medlemsländer (Bulgarien, Cypern, Irland, Litauen, Malta och Portugal) grundas de totala skillnaderna oftare på större skillnader i S80/S50.

Diagram 2.4.6: Bilden över inkomstskillnaderna jämfört med inkomstfördelningen varierar kraftigt mellan olika medlemsländer

Förhållande mellan övre och undre inkomstkvintil S80/S20, S80/S50 och S50/S20 (2020)

Anm.: Uppgifter för 2020 är inte tillgängliga för IE och IT; 2019 års värden används.

Källa: Eurostat [[tessi180](#)], [[ilc_di11d](#)], [[ilc_di11e](#)].

Preliminära uppskattningar av utgifterna för socialt skydd under 2020 i 19 av medlemsländerna²⁴³ tyder på exceptionella nivåer och stora ökningar jämfört med 2019.

Totalt sett ökade utgifterna för socialt skydd med 234 miljarder euro (mer än 8 %) under 2019. Ökningarna i medlemsländerna ligger mellan 3 % i Polen och Kroatien och över 20 % i Irland och Malta. Under 2019–2020 berodde ökningarna mest på högre utgifter för arbetslöshetsförmåner, däribland förmåner som betalades inom ramen för systemen för korttidsarbete (+101 miljarder euro eller +75 %). Ökningar noterades även beträffande utgifter i anslutning till social utestängning (+14 %), bostäder (+7 %), familje- och barnrelaterade förmåner (+6 %), sjukdom och hälso- och sjukvård (+5 %) samt förmåner vid ålderdom (+3 %). Bland de 19 rapporterade medlemsländerna noterades utgiftsökningar för arbetslöshetsförmåner som relativt sett var större än 100 % i Österrike, Tjeckien, Portugal, Irland, Estland och Malta. Utgifter i samband med sjukdom/hälso- och sjukvård ökade med mer än 10 % i Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Danmark, Irland, Lettland, Ungern, Malta och Portugal. Utgifterna för socialt skydd som andel av BNP ökade kraftigt, från 27,6 % under 2019 till 31,2 % under 2020 (+3.6 procentenheter). Detta skedde delvis också till följd av att den totala BNP-nivån sjönk 2020.

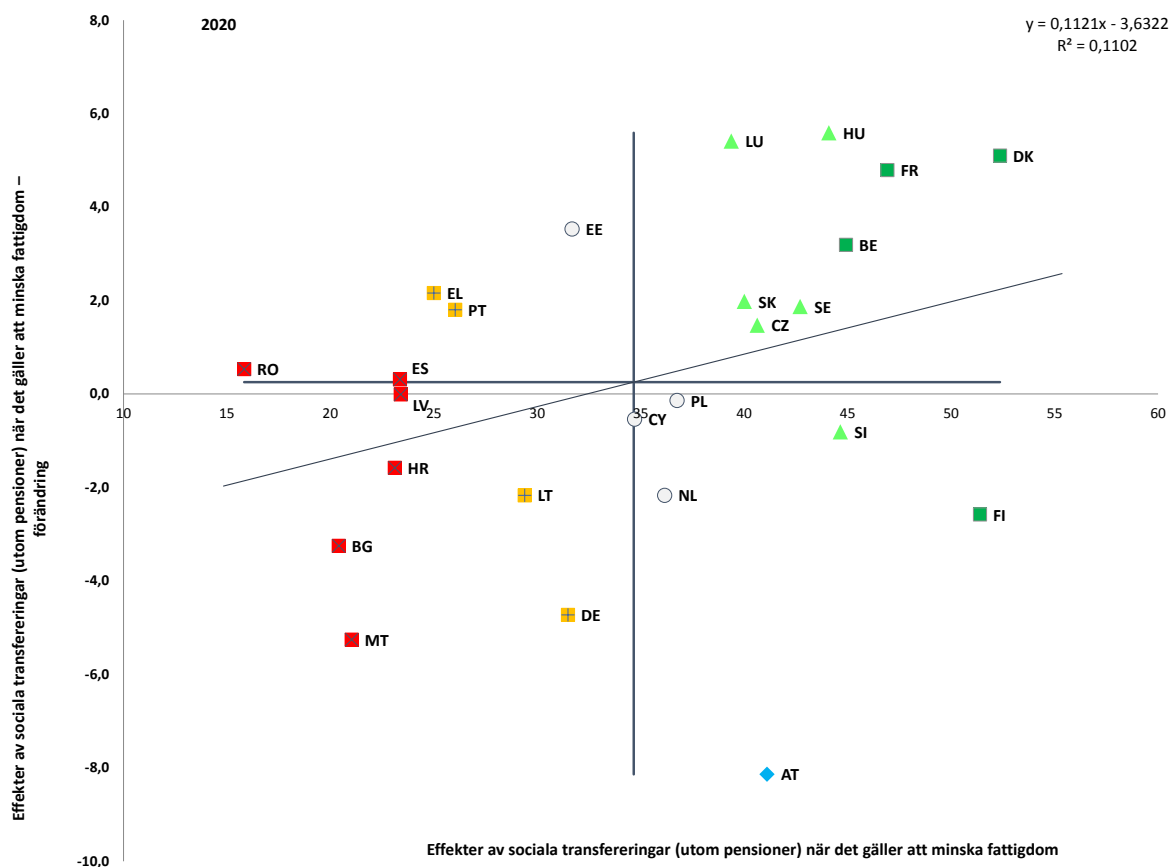
Effekten av sociala transfereringar för att minska fattigdomen har legat på en stabil nivå i EU-27 sedan 2015, men uppvisade skillnader mellan medlemsländerna. I

²⁴³ Källa: Eurostat, [Early estimates – Social protection – Eurostat \(europa.eu\)](#) med uppgifter för BE, BG, CZ, DE, DK, EE, IE, FR, HR, IT, LV, LT, HU, MT, AT, PL, PT, SI och SE. Sammanlagt stod dessa 19 medlemsländer för omkring 79 % av EU-27:s BNP under 2019 (och 81 % av utgifterna för socialt skydd).

genomsnitt bidrog de sociala transfereringarna (utom pensioner) i EU till en minskning av fattigdomsrisken med omkring en tredjedel (32,7 %) under 2020. Det finns emellertid stora skillnader mellan medlemsländerna, från omkring 16 % i Rumänien till över 50 % i Danmark och Finland. Under 2020 (utifrån 2019 års inkomster) noterades både högre värden och ökningar i fem medlemsländer: Frankrike och Danmark ("bästa resultat") samt Belgien, Ungern och Luxemburg (som dock registrerade avbrott i serien). Under samma tidsperiod låg effekten när det gäller att minska fattigdom under genomsnittet och förblev relativt stabil i Rumänien, Spanien och Grekland, men minskade väsentligt i Bulgarien, Malta och Kroatien. Alla sex av dessa anses befinna sig i en kritisk situation. Indikatorn visar på en tendens till variation mellan medlemsländerna. Skillnaderna är även stora mellan olika regioner i EU, och särskilt låga värden noterades i Italiens södra regioner, de flesta regionerna i Rumänien och vissa regioner i Grekland och Kroatien – se diagram 9 i bilaga 3.

Diagram 2.4.7: Effekten av sociala transfereringar när det gäller att minska fattigdom varierar mellan medlemsländerna

Effekten av sociala transfereringar (utom pensioner) när det gäller att minska fattigdom, 2020 års nivåer och förändringar från föregående år (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan.

Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT och är preliminära för FR, LV, NL, PL och SK. Avbrott i serien för

BE, DK, DE och LU. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år.

Källa: Eurostat, [[tespm050](#)].

Det finns betydande variation när det gäller den andel som omfattas av socialt skydd, särskilt bland arbetstagare med atypisk anställning. Andelen personer i arbetsför ålder

(16–64 år) som löper risk för fattigdom och mottar sociala förmåner är (på individuell nivå²⁴⁴) i genomsnitt högre bland arbetstagare med visstidsanställning (41 %) än bland de med tillsvidareanställning (26 %). Det finns dock stor variation mellan medlemsländerna. I Kroatien, Polen, Portugal, Malta, Ungern, Slovakien och Grekland ligger andelen på under 25 %, och i vissa av dessa länder (t.ex. Polen, Portugal och Kroatien) noteras även en hög förekomst av visstidsanställningar. Andelen är även liten bland egenföretagare (12,9 %) jämfört med anställda (31 %), vilket visar på sämre tillgång till socialt skydd för de förstnämnda. Slutligen mottog runt hälften (52 %) av de arbetslösa sociala förmåner i EU, medan andelen i Kroatien, Grekland, Rumänien, Polen, Slovakien och Bulgarien låg under 15 %. I motsats till den betydande ökning av antalet mottagare av arbetslöshetsförmåner som nyligen skett²⁴⁵ hade antalet mottagare av socialt bistånd inte ökat i de flesta av medlemsländerna. I många medlemsländer (Belgien, Tjeckien, Grekland, Spanien, Frankrike, Lettland, Litauen, Luxemburg, Portugal och Slovenien) ökade antalet mottagare av dessa förmåner dock märkbart någon gång under 2020²⁴⁶.

Ruta 5: Tillgång till tillräckligt socialt skydd

Rådet antog 2019 en rekommendation om tillgång till socialt skydd för arbetstagare och egenföretagare²⁴⁷ i syfte att genomföra princip 12 i den europeiska pelaren för sociala rättigheter (om socialt skydd) och anpassa systemen för socialt skydd till de snabbföränderliga arbetsmarknaderna. Medlemsländerna åtog sig att säkerställa följande: 1) tillgången till socialt skydd, 2) faktisk tillgång till skydd för alla arbetstagare och egenföretagare, oavsett typ av anställningsförhållande²⁴⁸, 3) en fullgod skyddsnivå (en rimlig levnadsstandard och lämplig ersättning för förlorad inkomst), och 4) öppenheten vad gäller villkoren och reglerna samt administrativ förenkling. Medlemsländerna ombads att skicka in en plan som anger de åtgärder som kommer att vidtas på nationell nivå senast den 15 maj 2021. I mitten av oktober 2021 lämnade 25 medlemsländer in sina nationella planer²⁴⁹.

De flesta av de nationella planerna innehåller åtgärder för att hantera minst ett av de fyra områdena i rekommendationen, men med avsevärda skillnader i omfattning, tillämpningsområde²⁵⁰ och tidsplan²⁵¹. I 21 (av 25) planer föreskrivs åtgärder för att förbättra tillgången till socialt skydd, även om de i allmänhet inte syftar till att täcka alla de luckor som identifierades i ramverket för övervakning²⁵² eller de landspecifika rekommendationer som utfärdades

²⁴⁴ Enligt den indikator för faktisk tillgång som rekommenderades inom ramen för ramverket för övervakning av tillgången till socialt skydd (andel förmånstagare av den del av befolkningen som löper risk för fattigdom före sociala transfereringar).

²⁴⁵ Se avsnitt 2.3.1 om mottagare av arbetslöshetsförmåner.

²⁴⁶ Se tabell 7, sammanställd från uppgiftsinsamlingen från kommittén för socialt skydd, i [den årliga översynen för 2021 som kommittén för socialt skydd utfört av verktyget för bedömning av situationen för det sociala skyddet och utvecklingen av politiken för socialt skydd](#).

²⁴⁷ [Rådets rekommendation 2019/C 387/01 av den 8 november 2019](#).

²⁴⁸ Detta för att undvika att bestämmelserna hindrar personer från att tjäna in eller få tillgång till förmåner och säkerställa att rättigheter behålls, intjänas och/eller kan överföras.

²⁴⁹ Luxemburg och Slovenien har ännu inte lämnat in sina planer. Planerna finns tillgängliga [på nätet](#).

²⁵⁰ I nio planer föreskrivs en huvudsaklig politisk åtgärd (eller lagstiftningsåtgärd) (DK, ES, DE, EL, HR, IE, LT, FI och LV), och nio innehåller mellan tre och sex åtgärder (CY, CZ, EE, FR, IT, MT, NL, PT och RO). Belgien lade fram mer än 30 åtgärder i ett omfattande paket, som syftar till att hantera rekommendationen olika aspekter.

²⁵¹ I planerna från 14 medlemsländer hänvisas till åtgärder som vidtagits efter rekommendationens antagande (i november 2019), medan 17 nationella planer innehåller planerade framtida åtgärder.

²⁵² Ramverket för övervakning av tillgången till socialt skydd för arbetstagare och egenföretagare finns tillgängligt [på nätet](#).

inom den europeiska planeringsterminen 2020²⁵³. De flesta av åtgärderna (genomförda eller planerade) avser det formella skyddet av arbetstagare med atypisk anställning och egenföretagare (i 15 medlemsländer) samt förbättringen av förmånernas nivåer (i 13 medlemsländer), med fokus på pensioner, arbetslöshet och sjukpenning. Färre åtgärder avses vad gäller den faktiska tillgången till samt bibehållandet och överförbarheten av rättigheter såväl som öppenhet och förenkling.

I nästan alla planer redogjordes för politiska åtgärder som vidtogs som svar på covid-19-krisen. Sådana åtgärder inbegriper lättnader av bestämmelserna om, förlängning av tidsperioden för och/eller öknings av ersättningsbelopp för förmåner (exempelvis arbetslöshetsförmåner och sjukpenning). Särskilt stöd har dessutom tillhandahållits vissa grupper (arbetstagare med otrygga anställningsformer och egenföretagare) eller sektorer/yrken (kultursektorn, hälso- och sjukvårdspersonal, hushållsarbetare osv.)²⁵⁴. Undantagsåtgärderna har som helhet bidragit till att utöka det sociala skyddet till grupper som tidigare var oskyddade eller bara delvis skyddade. De flesta av de åtgärder som vidtogs under 2020 och början av 2021 verkar dock vara tillfälliga, vilket innebär att det är osannolikt att de blir permanenta inslag i systemen för socialt skydd²⁵⁵. Detta är anledningen till att handlingsplanen för genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter uppmuntrade medlemsländerna till att ytterligare utöka tillgången till socialt skydd genom att använda undantagsåtgärderna för covid-19 som en inspirationskälla för strukturreformer för att förbättra skyddet för arbetslösa, arbetstagare med atypisk anställning och egenföretagare.

Nyligen vidtagna nationella åtgärder för att hantera luckor i det formella skyddet avser oftast egenföretagare och arbetstagare med atypisk anställning. I Frankrike gjordes utökningen av sjukpenningen för alla egenföretagare permanent, inbegripet för fria yrken (*professions libérales*) (inom ramen för den lag om social trygghet som antogs i slutet av 2020). Den irländska regeringen föreslog en ny lagstadgad sjukpenning i syfte att säkerställa skyddet för arbetstagare som inte har rätt till sjukpenning enligt sina anställningsavtal. Belgien planerar att utöka det formella skyddet för särskilda kategorier (kulturarbetare, plattformarbetare, anhörigvårdare, sexarbetare) samt utvärdera och anpassa de så kallade överbrygningsstöden som ger inkomststöd till egenföretagare. Rumänien planerar att utöka pappaledigheten för egenföretagare och säkerställa formell tillgång till alla grenar av social trygghet för säsongsarbetare, daglönare och plattformarbetare. Tjeckien avser att förbättra tillgången till sjukpenning och förmåner för relaterade risker (inklusive förmåner vid moderskap) för arbetstagare med atypisk anställning. Cypern planerar att säkerställa fullständigt socialt skydd för egenföretagare. Det handlar bland annat om att utöka omfattningen av arbetslöshetsförmåner och system kopplade till olycksfall i arbetet och arbetssjukdomar. I Polen inleddes en reform som utökade den obligatoriska försäkringen, i synnerhet genom pensionssystem för civilrättsliga anställningsavtal. Slutligen avser Grekland att utöka egenföretagares tillgång till sjukpenning.

Vad gäller förmånernas nivå berör flera av de nationella åtgärder som ingår i planerna pensionssituationen, i synnerhet för egenföretagare. Spanien och Lettland har exempelvis beslutat att anpassa beräkningarna av egenföretagares avgifter, i synnerhet för att främja framtida pensioners nivåer. Samtidigt planerar Belgien att anpassa pensionssystemen för egenföretagare och anställda till varandra samt anpassa egenföretagares avgifter till deras avgiftskapacitet. Österrike, Tyskland och

²⁵³ Under 2020 utfärdades landsspecifika rekommendationer om socialt skydd till 16 medlemsländer (BG, CY, EE, ES, HU, HR, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SI och SK), ofta med ett tydligt fokus på förbättring av tillgången till socialt skydd för arbetstagare med atypisk anställning och egenföretagare (CY, EE, ES, IT, LT, NL, PL, PT och SI). I 17 medlemsländer innehöll de antagna återhämtnings- och resiliensplanerna åtgärder kopplade till socialt skydd, varav 14 hade tillhörande landsspecifika rekommendationer under 2019 eller 2020. De flesta av dessa återhämtnings- och resiliensplaner inbegriper de tillhörande landsspecifika rekommendationerna, men få behandlar dessa till fullo.

²⁵⁴ Se avsnitt 2.4.2. och 2021 års sysselsättningsrapport.

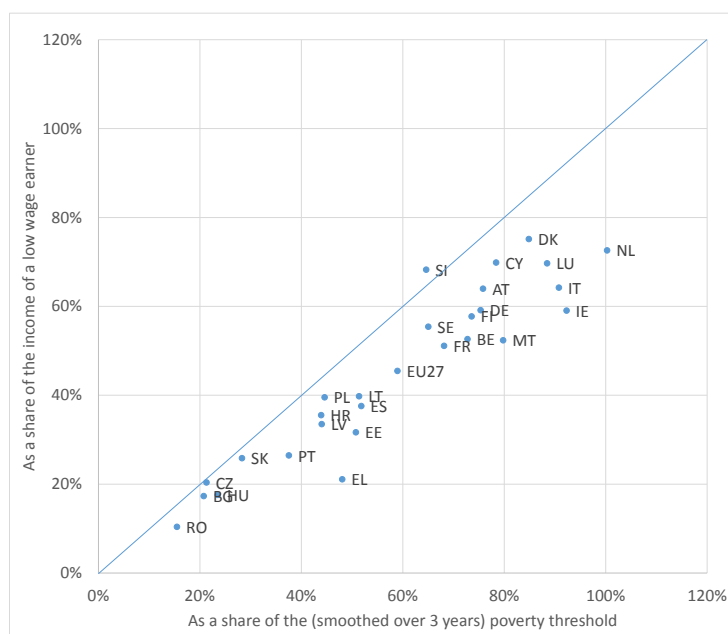
²⁵⁵ Se även [Europeiska nätverket för socialpolitik \(2021\)](#).

Estland har vidtagit åtgärder för att förbättra pensionernas tillräcklighet, särskilt för personer med låg pension, medan **Tjeckien** har lagt fram en pensionsreform med syfte att göra pensionssystemet mer rättvist (däribland vad gäller klyftor mellan män och kvinnor).

Minimiinkomstsystemens tillräcklighet har urholkats under 2019 i nästan alla medlemsländer. Minimiinkomstförmånernas tillräcklighet går att kontrollera²⁵⁶ genom att jämföra förmånstagarnas inkomst med den nationella fattigdomsgränsen och med inkomsten för en låginkomsttagare. Dessa jämförelser ger en indikation på systemens lindrande effekt på inkomstfattigdom samt systemens aktiverande och eventuellt hämmande effekter. För det senaste tillgängliga inkomståret (2019) urholkades minimiinkomstsystemens tillräcklighet överlag i EU, vilket återspeglar att inkomsterna för mottagare av minimiinkomst släpade efter den övergripande inkomstutvecklingen före covid-19-krisen. Denna urholkning var mer betydande i vissa länder, vid jämförelse med inkomsten för låginkomsttagare (–5,8 procentenheter i Malta, –3,2 procentenheter i Kroatien och –2,9 procentenheter i Rumänien) eller med fattigdomsgränsen (–6,3 procentenheter i Frankrike och –6 procentenheter i Grekland). I Italien noterades däremot en betydande ökning av tillräckligheten efter 2019 års reform, och ökningar i lägre utsträckning ägde rum i Litauen (13,6 procentenheter) och Slovenien (15,2 procentenheter). I några länder ligger minimiinkomstens tillräcklighet nära fattigdomsgränsen (Nederländerna, Irland och Italien), medan den låg kvar under en tredjedel av fattigdomsgränsen i Rumänien, Bulgarien, Ungern, Tjeckien och Slovakien – se diagram 2.4.8.

Diagram 2.4.8: Minimiinkomststödet tillräcklighet varierar kraftigt mellan olika medlemsländer

Nettoinkomst för personer med minimiinkomst i förhållande till gränsen för fattigdomsrisik (utjämnad över tre år) och inkomsten för en låginkomsttagare (inkomståret 2019)

²⁵⁶ Enligt den metod som överenskommits i ramen för riktmärkning av minimiinkomst – se de gemensamma sysselsättningsrapporterna för 2019, 2020 och 2021.

Anm.: Diagrammen gäller ensamstående personer utan barn. Nettoinkomsten för en person med minimiinkomst kan också omfatta andra typer av förmåner (t.ex. bostadsbidrag) än minimiinkomst. Med *låginkomsttagare* avses heltidsarbetande som tjänar 50 % av genomsnittslönen.

Källa: Beräkningar från GD Sysselsättning, socialpolitik och inkludering med mikrodata från EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor.

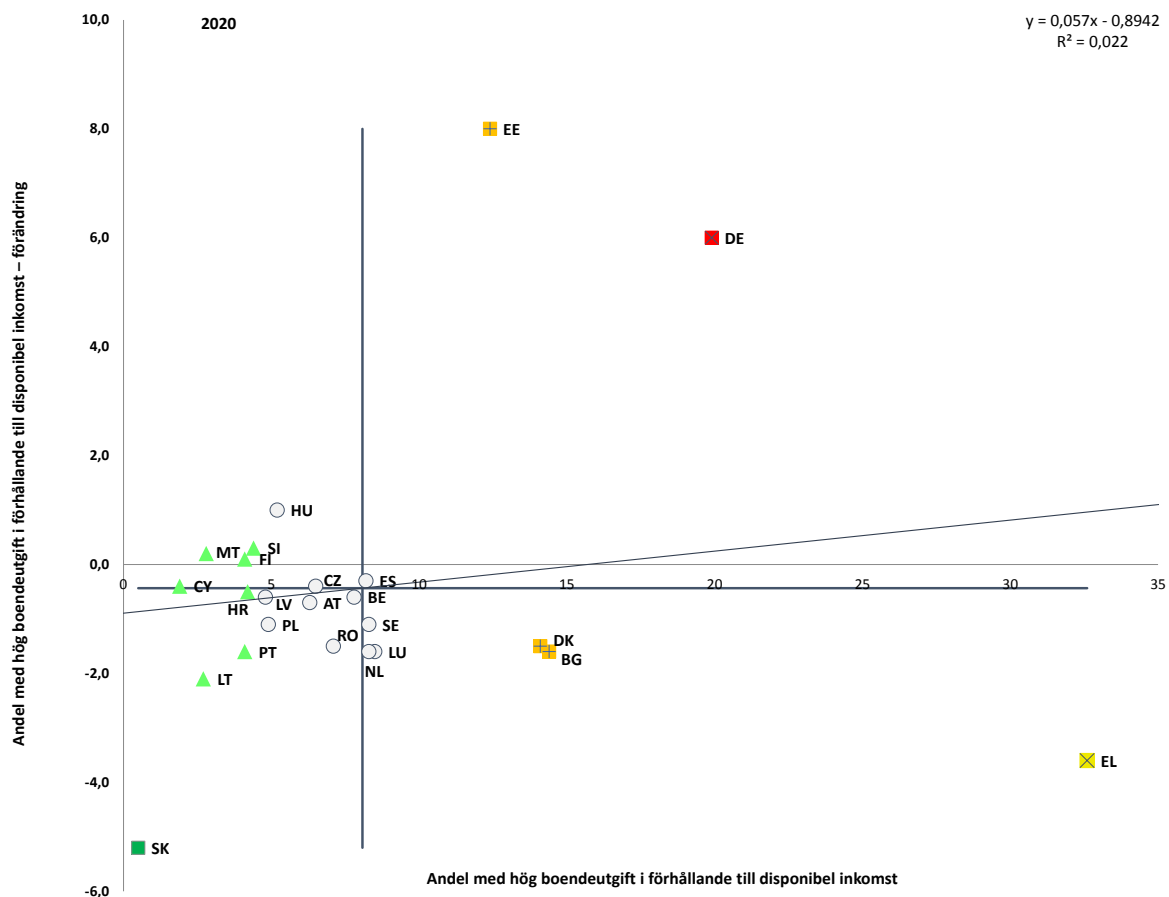
Andelen med hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst²⁵⁷ fortsatte att minska något före krisen. Under 2019 (referensinkomståret för 2020 års indikator) bodde ungefär en tiondel av EU:s befolkning i hushåll som använde 40 % eller mer av sin disponibla inkomst (per konsumtionsenhet) till boende. Denna andel var högst i Grekland (32,6 %), följt av Tyskland, Bulgarien och Danmark (omkring eller mer än 15 %), och lägst i Slovakien, Cypern, Litauen och Malta (mindre än 3 %) – se diagram 2.4.9. Både de absoluta talen och ländernas rangordning är relativt lika för personer under 30 år som för resten av befolkningen. Bland den del av befolkningen som riskerar fattigdom var andelen med höga boendeutgifter i förhållande till den disponibla inkomsten betydligt högre (37,8 % under 2020), med stora skillnader mellan medlemsländerna. I Grekland var andelen med alltför höga boendeutgifter bland den del av befolkningen som riskerar fattigdom 82,5 %, medan samma andel var ungefär två tredjedelar i Danmark och Tyskland. I Litauen, Malta, Cypern och Slovakien var andelen runt 10 % eller mindre. Oavsett om det är på den privata hyresmarknaden eller på den reglerade hyresmarknaden är det i allmänhet hyresgästerna som påverkas i högre grad av problem med tillgången på överkomliga bostäder (25,2 %), snarare än bostadsägare med hypotekslån (6,2 %)²⁵⁸.

Diagram 2.4.9: I genomsnitt minskade andelen med hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst före krisen, men skillnaderna var stora mellan medlemsländerna

Andel av befolkningen som har hög boendeutgift i förhållande till disponibel inkomst (i %), 2020 års nivåer och förändringar från föregående år (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

²⁵⁷ Med indikatorn mäts vilken andel av befolkningen som lever i hushåll där den totala boendeutgiften utgör mer än 40 % av den disponibla inkomsten (i båda fallen efter avdrag för bostadsbidrag). Enligt beskrivningen i [Methodological Guidelines and Description of EU-SILC target variables \(versionen från april 2020\)](#) omfattar bostadsbidrag ränteunderstöd och bostadsbidrag, men inte skatteförmåner och kapitalöverföringar (endast behovsprövade bidrag ingår). I dokumentet definieras *boendeutgifter* som månadsutgifter som faktiskt betalas för hushållets rätt att bo i bostaden. De omfattar byggnadsförsäkring (för hyresgäster: om betald), tjänster och avgifter (avledning av avloppsvatten, sophämtning etc. – obligatoriska för ägare, för hyresgäster: om betalda), regelbundet underhåll och regelbundna reparationer, skatter (för hyresgäster: på bostaden, i tillämpliga fall) och kostnaden för samhällsservice (vatten, el, gas och värme). För ägare som betalar av på hypotekslån innefattas betalningar för hypoteksränta (med alla skattelättnader, men inte bostadsbidrag, avdragna). För hyresgäster som betalar marknadspris eller reducerat pris ingår även hyran. För hyresgäster som inte betalar hyra bör bostadsbidrag inte dras av från de totala boendeutgifterna.

²⁵⁸ Eurostat, indikator [[ilc_lvho07c](#)].

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Uppgifter är inte tillgängliga för IE, FR och IT och är preliminära för LV, NL, PL och SK. Avbrott i serien för BE, DK, DE och LU. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år.

Källa: Eurostat, [tespm140].

Barnfamiljer och ensamföräldershushåll upplevde större problem med att hitta bostad redan före krisen. Under 2019 uppgick andelen hushåll bestående av en ensamstående förälder med underhållsberättigade barn som bodde i bostäder med allvarliga brister till 6,5 %, jämfört med 4 % bland hela befolkningen²⁵⁹. Högre andelar noterades i Grekland, Spanien, Rumänien, Sverige och Danmark. Enkätuppgifter som samlats in av Eurofound²⁶⁰ under 2019 pekar på att andelen med otrygga bostadsförhållanden var högre bland hushåll med barn än bland hushåll utan barn (6,6 % jämfört med 4,1 %). Samtidigt löpte hemlösa en större risk att drabbas av hälsoproblem och påverkades mer av avbrotten i tillhandahållandet av tjänster under nedstängningarna. Överlag har covid-19-krisen förstärkt både långvariga

²⁵⁹ Eurostat, indikator [ilc_mdho06].

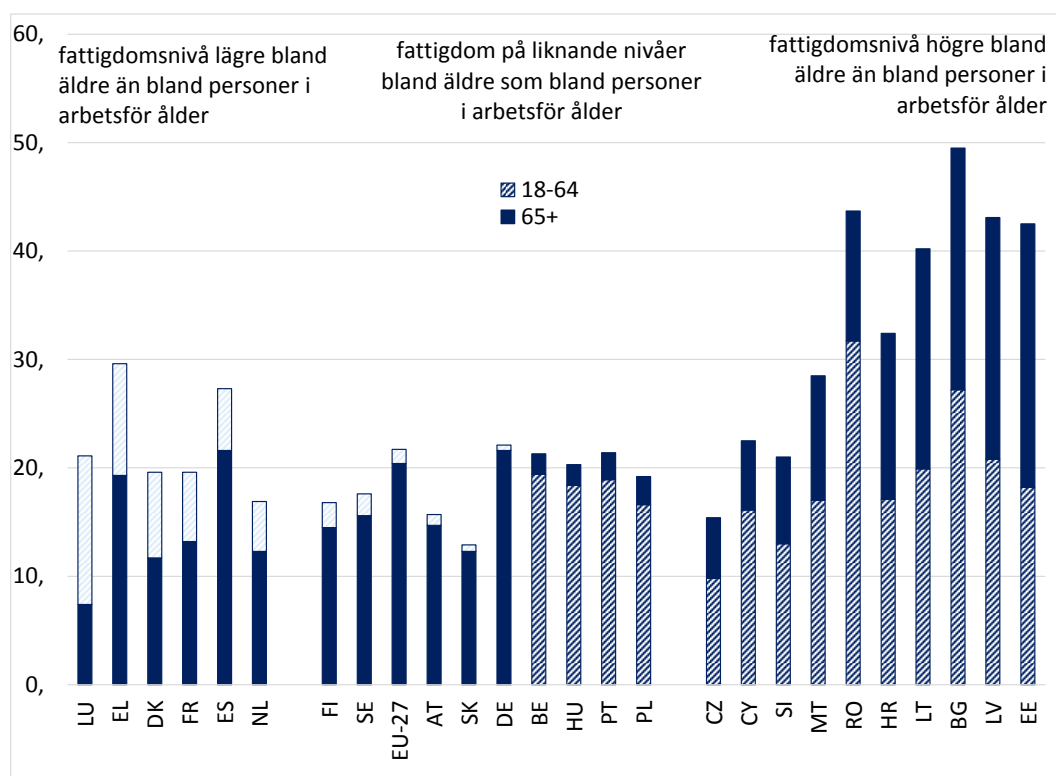
²⁶⁰ Se Eurofound (2021), *Education, healthcare and housing: How access changed for children and families in 2020, serie om covid-19*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

bostadsproblem och redan befintliga ojämlikheter vad gäller besittnings- och bostadsförhållanden, inbegripet för de som redan tidigare stod utanför bostadsmarknaden²⁶¹.

I genomsnitt är personer över 65 år bättre skyddade mot fattigdom än resten av befolkningen, bland annat tack vare pensionssystemens ändamålsenlighet. Under 2020 låg andelen personer som riskerar fattigdom eller social utestängning bland personer över 65 år i EU på drygt 20 % (20,4 %), vilket är mindre än andelen bland personer i åldersgruppen 18–64 år (21,7 %). Så var även fallet i 8 av de 27 medlemsländerna – se diagram 2.4.10. I vissa medlemsländer var emellertid risken för fattigdom eller social utestängning bland äldre mycket högre, och de största skillnaderna noterades i Estland på 24,3 procentenheter samt Lettland och Bulgarien på 22,3 procentenheter. I det sistnämnda landet riskerar så många som 49,5 % av personer som är 65 år eller äldre fattigdom eller social utestängning. Risken bland äldre har ökat sedan 2015²⁶², i stor utsträckning till följd av ökningsar av fattigdomsnivån under återhämtningen. I EU-27 är det också stor skillnad mellan kvinnor och män. Under 2020 var risken för fattigdom 16,9 % för äldre män och 23,3 % för äldre kvinnor. Skillnaden beror på lägre pensioner för kvinnor samt att kvinnor i genomsnitt lever längre och oftare bor ensamma.

Diagram 2.4.10: Personer över 65 år är i regel bättre skyddade mot fattigdom än resten av befolkningen

Risken för fattigdom eller social utestängning efter åldersgrupp (i %, 2020)

Källa: Eurostat [[ilc_peps01n](#)]. Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT.

²⁶¹ Se exempelvis OECD:s preliminära analys av vilken effekt covid-19-pandemin kan ha på den framtida tillgången på överkomliga bostäder: *Building for a better tomorrow: Policies to make housing more affordable*, policydokument om sysselsättning, arbete och sociala frågor, OECD, Paris.

²⁶² Detta är det första året som det kan beräknas enligt den nya definitionen.

I genomsnitt uppgår pensionerna till mer än hälften av arbetsinkomsten under den senare delen av arbetslivet. Den genomsnittliga pensionen i EU-27 för personer i åldersgruppen 65–74 år uppgick under 2019 till 57 % av arbetsinkomsten hos personer i åldersgruppen 50–59 år²⁶³. Denna nivå har ökat sedan 2010, då den låg på 53 %. I vissa länder ligger denna tvärsnittliga ersättningskvot långt över 70 %, särskilt i Luxemburg, Grekland, Italien, Portugal och Spanien. Dessa länder hör därför också till de med lägre fattigdomsnivåer bland äldre än bland personer i arbetsför ålder²⁶⁴. Å andra sidan ligger andelen i 14 länder under 50 %, och i tre av dessa ligger den under 40 % (Irland, Kroatien och Bulgarien). I majoriteten av länderna är andelen lägre bland kvinnor, men i elva medlemsländer noteras tvärtom betydligt högre ersättningskvoter bland kvinnor, i synnerhet Tjeckien, Estland, Danmark och Slovakien.

Effekterna av covid-19 vände den stigande utvecklingskurvan för medellivslängd i EU. Efter pandemins utbrott uppskattas indikatorn ”förväntad livslängd”, som är ett bra mått på hälsorelaterade effekter, ha minskat i de allra flesta medlemsländer – se diagram 2.4.11²⁶⁵. Denna urholkning utgör ett avsteg från den stigande utvecklingskurva för ökning av medellivslängd som har varat i ett årtionde. De största minskningarna jämfört med 2019 noterades i Spanien (–1,6 år) och Bulgarien (–1,5 år), följt av Litauen, Polen och Rumänien (alla omkring –1,4 år). Minskningarna av medellivslängden kan ha drabbat mindre gynnade personer i högre utsträckning än andra. Redan före krisen var till exempel medellivslängden för romer i genomsnitt 10 år kortare än för befolkningen i allmänhet²⁶⁶.

²⁶³ Se [Pension Adequacy Report 2021](#), s. 40.

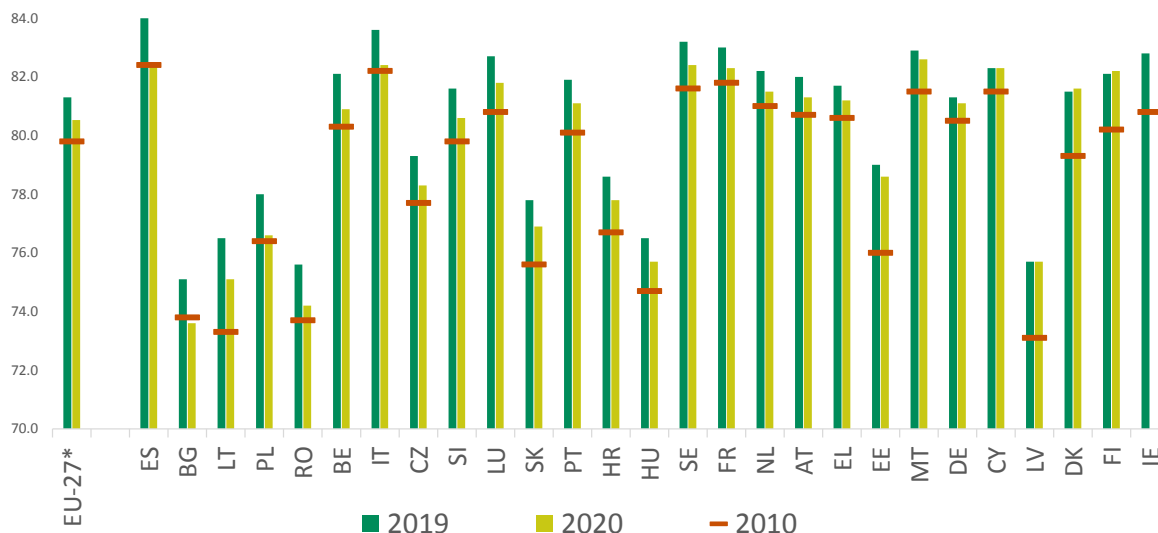
²⁶⁴ Detta framgår av Eurostats indikator [[ilc_pnp3](#)]. Indikatorn definieras som kvoten för individuell medianbruttopension för åldersgruppen 65–74 år i förhållande till individuell medianbruttoinkomst för åldersgruppen 50–59 år, exklusive andra sociala förmåner.

²⁶⁵ Medellivslängden är en periodindikator för dödlighet som speglar en befolknings genomsnittliga livstid i relation till dödstalet under en vald tidsperiod. Denna indikator är lika känslig för negativa som för positiva förändringar under ett år. En alternativ bedömning kan ha utgångspunkt i indikatorn om överdödlighet, såsom på sida 4 i [Employment and Social Developments in Europe 2021](#).

²⁶⁶ Se Vincze m.fl. (2019), [Prevalence of Chronic Diseases and Activity-Limiting Disability among Roma and Non-Roma People: A Cross-Sectional, Census-Based Investigation](#). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), s. 3620.

Diagram 2.4.11: Covid-19-pandemin vände den senaste tidens stigande utvecklingskurva för medellivslängden

Förväntad livslängd (i år), där medlemsländerna är rangordnade efter minskning av medellivslängden jämfört med 2019

Anm.: Uppgifterna för 2020 är preliminära för alla medlemsländer och finns inte tillgängliga för IE. I beräkningen av genomsnittet för EU-27 ingår inte IE.

Källa: Eurostat, indikator [[demo_mlexpec](#)].

Trots pandemin var den andel av befolkningen som enligt egen uppgift hade icke tillgodosedda vårdbehov låg på en stabil nivå i de flesta av medlemsländerna 2020, om än med stora variationer (se diagram 2.4.12²⁶⁷). I Polen, Frankrike, Lettland och Finland noterades de största ökningarna (med 8,5 procentenheter, 1,4 procentenheter, 1 procentenhet respektive 0,7 procentenheter). I Polen fanns en relativt hög andel personer med icke tillgodosedda behov, 12,7 %, och situationen kategoriserades som kritisk²⁶⁸. I Estland och Grekland registrerades däremot stora minskningar (med 2,5 procentenheter respektive 1,7 procentenheter), dock med relativt höga nivåer för 2020 (13 % och 6,4 %). I en icke försumbar grupp länder (Malta, Österrike, Tyskland, Luxemburg, Nederländerna, Cypern, Spanien och Ungern) förblev andelen personer som rapporterade icke tillgodosedda vårdbehov mycket liten (under 1 %) trots pandemin, med betydande minskningar i Cypern och Ungern, vilka blev del av denna grupp under 2020. Bland annat²⁶⁹ personer i hushåll med låg inkomst löper större risk att vara utsatta på grund av icke tillgodosedda vårdbehov, även om skillnaden inom den totala befolkningen varierar mellan medlemsländerna²⁷⁰. Regionala

²⁶⁷ Uppgifterna för tio av länderna är antingen preliminära, har ett avbrott i serien eller saknas. Se anmärkningen till diagrammet.

²⁶⁸ I Eurofound's undersökning [Leva, arbeta och covid-19](#), som omfattar ungefär samma tidsperiod, angav 18 % av svarandena att de har haft icke tillgodosedda vårdbehov under pandemin.

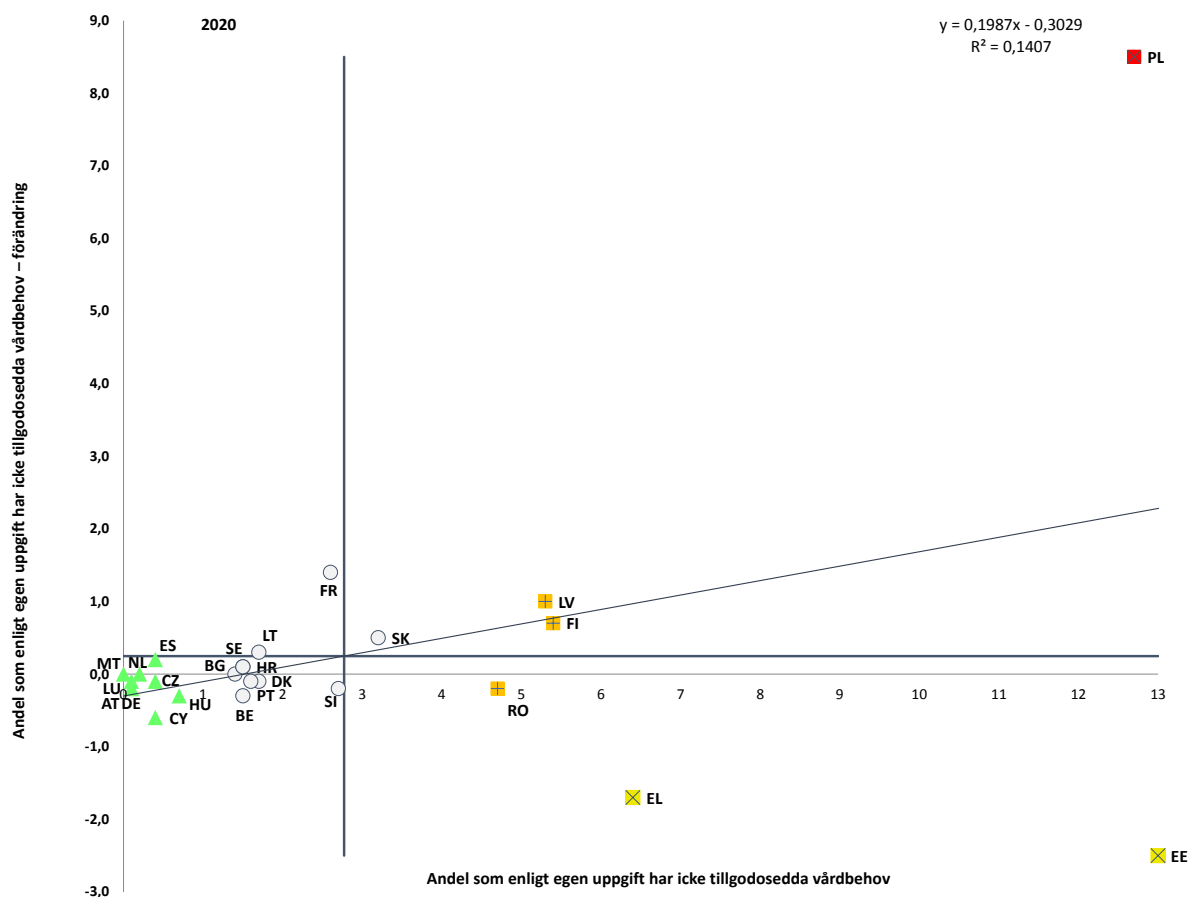
²⁶⁹ Särskilt personer som bor på institutioner, personer med funktionsnedsättning, romer och resande, flyktingar och invandrare eller hemlösa (FRA:s [rapport om grundläggande rättigheter 2021](#)).

²⁷⁰ Se Eurostats indikator [[hlth_silc_29](#)] och [[hlth_silc_31](#)] för uppdelningen av den andel som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov.

skillnader i den andel som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov finns i de flesta fall mellan olika medlemsländer, men en del anmärkningsvärda skillnader har noterats inom Grekland, Rumänien, Sverige och Ungern – se diagram 10 i bilaga 3.

Diagram 2.4.12: Stora variationer i de självrapporterade icke tillgodosedda vårdbehoven noterades mellan medlemsländerna under covid-19-krisen.

Andel som enligt egen uppgift har icke tillgodosedda vårdbehov, 2020 års nivåer och förändringar från föregående år (huvudindikator i den sociala resultattavlan)

Anm.: Axlarnas skärningspunkt motsvarar det oviktade EU-genomsnittet. En förklaring finns i bilagan. Uppgifter är inte tillgängliga för IE och IT och är preliminära för FR, LV, NL, PL och SK. Avbrott i serien för BE, DE och LU. Från och med 2020 överför Tyskland uppgifter om indikatorn till EU:s statistik över inkomst- och levnadsvillkor från en enkät (*Mikrozensus*), som skiljer sig från den tidigare. Till följd av detta går det inte längre att jämföra uppgifter från olika år.

Källa: Eurostat, [tespm_110].

2.4.2 Politiska åtgärder

Under 2020 och 2021 införde medlemsländerna i samband med covid-19-krisen ett antal tillfälliga och permanenta åtgärder för inkomststöd. Dessa två år har understrukit de klyftor i systemen för socialt skydd som särskilt påverkar personer i utsatta situationer (såsom

låginkomsthushåll utan arbetsrelaterad inkomst eller personer med otrygga anställningsformer). Regeringarna har därför antagit både krisåtgärder och permanenta åtgärder samt införde nya system eller anpassade befintliga sådana. De säkerställde även bättre tillräcklighet och omfattning av förmåner för alla, inbegripet förmåner som sista utväg.

Krisåtgärder för inkomststöd infördes eller anpassades beroende på de behov som föranletts av covid-19-krisen. Exempelvis har **Grekland** under pandemins gång förlängt rätten till garanterad minimiinkomst och bostadsbidrag med tre månader för att undvika behovet av att vara fysiskt närvarande för att lämna in nya ansökningar. I **Italien** förnyade regeringen *Reddito di Emergenza* fram till september 2021. Denna tillfälliga nödinkomståtgärd infördes i maj 2020 och är till för hushåll som inte omfattas av minimiinkomstsystemet. I **Slovakien** var personer som förblev utan inkomst eller bidrag efter att ha förlorat ett jobb som de hade före den 12 mars 2020 till följd av pandemin berättigade till en månatlig ”SOS-subvention” som gällde fram till den 1 juli 2021. I **Nederländerna** anslog regeringen tillfälliga ytterligare medel till kommuner så att dessa kunde tillhandahålla ytterligare socialt bistånd från januari 2021 till personer som förlorat inkomst till följd av krisen, i syfte att betala för boendekostnader såsom hyra, avbetalningar på hypotekslån, betalning för allmännyttiga tjänster (el, vatten, gas) och kommunala avgifter (TONK). I **Belgien** höjde regeringen tillfälligt minimiinkomsten med 50 euro per månad (fram till slutet av december 2021).

Utöver krisåtgärder har permanenta ändringar av befintliga system antagits, i syfte att mer permanent stärka den sociala resiliensen, i linje med principerna 12 (om socialt skydd) och 14 (om minimiinkomst) i pelaren. I detta syfte har ytterligare betydande EU-medel tillhandahållits genom faciliteten för återhämtning och resiliens. I **Spanien** kommer faciliteten att ge stöd åt pilotprojekt för ändamålsenliga integrationsprogram för stödmottagare av det nyligen införda nationella minimiinkomstsystemet. En av milstolparna i **Lettlands** återhämtnings- och resiliensplan är en uppdatering av reformen av minimiinkomst för 2022–2024, som involverar en enhetlig och evidensbaserad metod för att beräkna den allmänna minimiinkomsten och en årlig indexering som anpassats till den övergripande inkomstutvecklingen. Senast i slutet av 2022 avser **Rumänien** att färdigställa inkluderingsreformen för minimiinkomst, däribland genom att öka tillräckligheten, riktningen och omfattningen av förmåner och incitament för sysselsättning. I flera medlemsländer uppdaterades minimiinkomstsystemen genom en ökning av förmånerna, särskilt när det gäller de mest utsatta personerna. Sedan juli 2021 tillhandahåller **Litauen** en ytterligare förmån för ensamstående personer som är äldre än 65 år och personer med funktionsnedsättning som annars inte är berättigade till efterlevandepension. I **Malta** höjdes taket för det kompletterande stödet till par och ensamstående personer med låg inkomst. En komplettering till detta stöd, som infördes redan 2020 för personer som är 65 år och äldre och löper risk för fattigdom, utökades under 2021 till alla personer i denna åldersgrupp, oavsett om de löper risk för fattigdom eller inte.

I medlemsländerna infördes även tillfälliga åtgärder för att ge stöd åt familjer under covid-19-krisen. A fund of EUR 500 million was established in **Italy** to finance food solidarity interventions and support vulnerable families in their payments of rent and utility bills. I **Tjeckien** kunde föräldrar till barn som skickades hem från skolan till följd av pandemin ansöka om betald ledighet för vård av barn mellan oktober 2020 och juni 2021. I **Lettland** utbetalades ett engångsbidrag på 500 euro för varje barn. I den **belgiska** Brysselregionen mottog utsatta hushåll en engångsförmån på 100 euro per barn för skolarbetet 2020–2021, medan barnbidraget i Flandern höjdes tillfälligt för utsatta hushåll. I **Bulgarien** tillhandahölls ett månatligt riktat bidrag till föräldrar med låg inkomst som har barn i åldrarna

upp till 14 år och som när skolorna stängdes behövde stanna hemma för att ta hand om sina barn och inte kunde arbeta på distans eller få betald ledighet. Bidraget uppgick till mellan 100 % och 150 % av minimilönen (för ett respektive två eller fler barn, för mer än tio dagars nedstängning).

Beloppen, beräkningsmetoderna och perioderna för rätt till föräldra-, barn- och familjeförmåner blev generösare i flera medlemsländer. I **Estland** och **Litauen** gjordes en översyn av grunderna för beräkning av familje-, moderskaps-, faderskaps- och föräldraförmåner så att föräldrar kunde erhålla belopp som speglade deras inkomster före pandemin (som generellt sett var högre). I **Lettland** mottog personer vars föräldraledighet upphörde under covid-19-krisen och som inte kunde återgå till sitt arbete en månatlig förmån på upp till 700 euro fram till juni 2021. I **Brysselregionen (Belgien)** fick unga under 21 år som var i sin arbetsintegreringsperiod rätt till barnbidrag, även om de inte hade avslutat gymnasiet. I **Lettland** planeras en väsentlig och permanent ökning av familjeförmåner till 2022, som framför allt gynnar stora familjer. I **Litauen** höjdes beloppet för det allmänna barnbidraget till 70 euro per månad, och den ytterligare förmånen (för barn med funktionsnedsättning och barn i mer utsatta eller större familjer) till 111,20 euro. I **Ungern** höjdes i juli 2021 bidraget för spädbarnsomsorg från 70 % till 100 % av den tidigare bruttointkomsten utan tak. Eftersom bidragit inte omfattas av avdrag för sociala avgifter och pensionsavgifter är det högre än de tidigare nettointkomsterna, samtidigt som det framför allt gynnar mer välbärgade hushåll eftersom det inte har något tak. **Rumänien** planerar att höja barnbidraget med 20 % den 1 januari 2022.

Särskilda politiska åtgärder vidtogs också för att motverka barnfattigdom och stödja social inkludering av utsatta barn, i linje med princip 11 (barnomsorg och stöd för barn) i pelaren. I **Tjeckien** kan sedan juli 2021 föräldrar till barn för vilka den andra föräldern inte betalar underhåll ansöka om underhållsbidragsersättning som utbetalas av det tjeckiska antiepidemisystemet (PES), i form av ett i domstol fastställt belopp (som dock inte får överstiga 3 000 tjeckiska kronor, dvs. ungefär 118 euro per månad). I **Litauen** omfattas sedan september 2021 även elever i årskurs två av allmänna kostnadsfria skolmåltider. I **Frankrike** moderniseras regelverket för fosterfamiljer och den nationella styrningen av skydd för barn genom ett lagförslag med syfte att skydda välbefinnandet för barn som står under statens beskydd.

Under 2020 och 2021 fortsatte medlemsländerna att vidta åtgärder för att stödja personer som drabbats av krisen och som inte omfattas tillräckligt av det sociala skyddet, exempelvis arbetstagare med atypisk anställning och egenföretagare, i enlighet med den principerna 12 (om socialt skydd) och 13 (om arbetslöshetsförmåner) i pelaren. Större delen av dessa åtgärder var tillfälliga²⁷¹, men vissa länder genomförde även mer strukturella reformer för att utöka omfattningen eller tillräckligheten av sina system för socialt skydd. I exempelvis **Finland** beviljades tillfällig tillgång till arbetslöshetsförmåner för egenföretagare – både entreprenörer och frilansare, medan **Tyskland**, **Österrike** och **Spanien** gjorde det enklare för kulturarbetare att få tillgång till arbetslöshetsförmåner. I **Nederländerna** antogs flera tillfälliga inkomststödpaket (TOZO), främst för egenföretagare utan anställda. I **Belgien** utökades överbrygningsstöden (bidrag vid konkurs) till att omfatta egenföretagare som upplevde en minskad omsättning eller tvingades avbryta sin verksamhet. **Spanien** erbjöd stöd till egenföretagare som påverkats av krisen genom en extraordinär förmån och undantag från betalningar av avgifter. I **Litauen** gavs stöd till inkomsten för egenföretagare vilkas

²⁷¹ Se [Europeiska nätverket för socialpolitik \(2021, kommande\)](#) *Social protection and inclusion policy responses to the COVID-19 crisis. An analysis of policies in 35 countries.*

verksamhet påverkades av karantänen och vilkas inkomster hade minskat med åtminstone 30 %, medan **Grekland** tillhandahöll särskilt inkomststöd till egenföretagare inom jordbruk, turism och kustfiske.

Medlemsländerna underlättade tillgången till sjukpenning och vidtog även vissa åtgärder för att stärka tillgången till hälso- och sjukvård, särskilt i förhållande till covid-19. I **Litauen** utvidgades förteckningen över personer som är berättigade till den covid-19-relaterade sjukpenningen. **Rumänien** antog en ny kategori av ledighet för att tillhandahålla full sjukpenning till personer som tvingats till karantän, medan **Slovakien** införde ett olycksfallsbidrag för anställda som anses vara tillfälligt arbetsförmögna. **Estland** finansierade tillfälligt utbetalningar av sjukpenning från och med den andra sjukdagen, och **Belgien** höjde tillfälligt förmånsnivåerna för både anställda och egenföretagare. I **Estland** vidtogs åtgärder för att underlätta tillgången till hälso- och sjukvård med anknytning till covid-19 för personer som saknar försäkring. I **Ungern** avskaffades däremot rätten till fri hälso- och sjukvård för personer som saknar försäkring, framför allt i syfte att minska mängden odeklarerat arbete. I **Frankrike** kommer offentliga arbetsgivare att finansiera 50 % av den kompletterande sjukförsäkringen för offentligt anställda.

Medlemsländerna vidtog både tillfälliga och permanenta åtgärder för att förbättra rätten till och tillräckligheten av förmåner och tjänster för personer med funktionsnedsättning, i linje med princip 17 (om inkludering av personer med funktionsnedsättning) i pelaren. I **Italien** kommer arbetslösa eller ensamstående mammor med underhållsberättigade barn med en erkänd funktionsnedsättning att få ett månatligt bidrag på upp till 500 euro efter vederbörliga avdrag för 2021, 2022 och 2023. I **Lettland** anslogs ett engångsbidrag på 200 euro för mottagare av bidrag för vård av en person med funktionsnedsättning eller bidrag för personer med funktionsnedsättning i behov av vård (utom för mottagare av ålders-, invaliditets- eller efterlevandepension). I **Malta** infördes en permanent förmån på 300 euro per år för föräldrar som tvingas lämna sitt arbete för att ta hand om ett barn som är äldre än 16 år och berättigat till ökat bidrag för svår funktionsnedsättning. I **Malta** utvidgades även den grupp personer som är berättigade till bidrag för svår funktionsnedsättning till personer med intellektuell funktionsnedsättning. Sedan juli 2021 har **Litauen** berättigat alla personer med funktionsnedsättning hjälp av en personlig assistent. Om inkomsten för en person med funktionsnedsättning är lägre än 256 euro är stödet kostnadsfritt, och om inkomsten är högre får beloppet för den personliga assistenten inte överstiga 20 % av inkomsten för personen med funktionsnedsättning. **Portugal** utvidgade de sociala förmånerna till att omfatta personer vars funktionsnedsättning förorsakats av vissa olycksfall, och landet gjorde det möjligt att kombinera förmånerna med anhörigvårdarens bidrag eller betalningen till den institution där personen tillhandahålls vård. I **Luxemburg** ökades inkomsten för REVIS (*revenu d'inclusion sociale*) och förmånerna för personer med allvarliga funktionsnedsättningar (RPGH) med 2,8 % från och med den 1 januari 2021. I **Rumäniens** återhämtnings- och resiliensplan föreskrivs att minst 8 455 institutionaliserade personer med funktionsnedsättning kommer att få stöd med tanke på avinstitutionaliseringen och genomförandet av deras ”självständiga livsväg”.

Tillgången till sociala tjänster, särskilt på distans, har förbättrats i vissa medlemsländer till följd av den begränsade fysiska kontakten under pandemin, i linje med princip 20 (om väsentliga tjänster) i pelaren. Många av de tjänster eller särskilda funktioner som kräver personlig kontakt, såsom rådgivning eller hembesök, drogs in efter pandemins början. Denna förändring har tydliggjort behovet av modernisering vad gäller sociala tjänster, bland annat genom en ökad användning av digital teknik. Genom en pågående reform i **Bulgarien** avser landet utarbeta en nationell karta över sociala tjänster i samarbete med kommunerna. Ett

särskilt projekt från Europeiska socialfonden kommer att stödja fastställandet av metodramen, uppdateringen av kvalitetsstandarder och kvalificeringen av personal vid en ny byrå med övervakningsfunktion. Syftet med den reform som planeras i **Spanien** i samband med den nationella återhämtnings- och resiliensplanen är att fastställa ett minsta gemensamt utbud med sociala tjänster och tillhörande standarder i landet. Vissa medlemsländer har fokuserat på att förbättra tillgången till sociala tjänster. **Litauen** har gjort det möjligt att ansöka om sociala tjänster på elektronisk väg. För att säkerställa tjänsternas kontinuitet införde **Portugal** ett tillfälligt garanterat ekonomiskt bidrag till den sociala sektorn och solidaritetssektorn.

Många medlemsländer fortsatte att vidta åtgärder under 2021 för att stödja besittningsrätt för hushåll, i synnerhet för utsatta grupper, och vissa antog mer permanenta åtgärder för att förbättra den långsiktiga tillgången till överkomliga bostäder, i linje med princip 19 (om boende och stöd för hemlösa) i pelaren. Bland de vanligaste tillfälliga åtgärder som regeringarna i EU har vidtagit återfinns avbetalningsbefrielser från hypotekslån eller hyresbetalningar (Österrike, Belgien, Tjeckien, Tyskland, Grekland, Ungern, Irland, Italien, Litauen, Slovakien, Portugal och Spanien**) och moratorier för tvångsavhysning (**Österrike, Belgien, Finland, Frankrike, Tyskland, Ungern, Irland, Luxemburg, Nederländerna, Portugal och Spanien**)²⁷². Därutöver har **Irland** antagit ett lagförslag om boende till rimlig kostnad i vilket man prioriterar ett ökat utbud av överkomliga bostäder. I **Litauen** infördes ett system för tillräcklig hyresersättning för att hålla ökningar i hyresnivåerna under kontroll. **Malta** adopted measures to support first-time buyers and reduce the tax payable on property granted by donation by parents to their children, where the property is to be used as their residence. Enligt **Spaniens** återhämtnings- och resiliensplan ska landet anta ett kungligt dekret om fastställande av regelverket för genomförandet av programmet för energieffektiva subventionerade hyresbostäder som uppfyller kriterierna för energieffektivitet. **Luxembourg** amended the existing Housing Pact to strengthen the public sector's capacity to increase the stock of public affordable and sustainable housing, especially for rental. Genom reformen, som för närvarande håller på att diskuteras, skulle kommuner få stöd och incitament för att i samordning med den centrala regeringen utarbeta planer för markanvändning. I **Slovenien** infördes ändringar av den nationella bostadslagen i syfte att främja en effektiv och balanserad strategi för tillhandahållande av bostäder, inbegripet möjligheten att aktivera det befintliga men obebyggda bostadsbeståndet för användning som offentliga hyresbostäder. I handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter tillkännagavs lanseringen av ett initiativ för bostäder till ett rimligt pris. Initiativet omfattar pilotprojekt för renovering av 100 distrikt och skapandet av en europeisk plattform för ett förbättrat samarbete vad gäller åtgärder mot hemlöshet.**

Vissa medlemsländer införde eller utökade nyligen riktade åtgärder för att stödja tillgången till energi, som en väsentlig tjänst, för de mest utsatta, i linje med princip 20 (om väsentliga tjänster) i pelaren. **Spanien har exempelvis vidtagit åtgärder för att stödja tillgången till energi för låginkomsttagare, vilka även överensstämmer med landets strategi mot energifattigdom för 2019–2024. I bland annat **Cypern** kommer man att vidta energieffektivitetsåtgärder inom ramen för sin återhämtnings- och resiliensplan med det uttalade målet att minska energifattigdomen. Som en del av den gröna given har kommissionen lagt fram ett heltäckande åtgärdspaket som kommer att bidra till att minska**

²⁷² Se [OECD \(2020\), *Housing Amid COVID-19: Policy Responses and Challenges*](#).

energifattigdomen och höja bostadskvaliteten, särskilt för medel- och låginkomsthushåll²⁷³. Nyligen genomförda initiativ, såsom 55 %-paketet och rekommendationen om energifattigdom²⁷⁴, sätter fokus på behovet av sådana strukturanpassningar.

Många medlemsländer har genomfört reformer för att förbättra hälso- och sjukvårdssystemens resiliens och tillgänglighet, i linje med princip 16 (om hälso- och sjukvård) i pelaren. Ett stort antal åtgärder på detta område har förekommit i de återhämtnings- och resiliensplaner som hittills godkänts. Att åtgärda bristen på vårdpersonal har blivit en avgörande fråga under covid-19-pandemin, och medlemsländerna har inlett omfattande reformer i sina återhämtnings- och resiliensplaner för att komma till rätta med problemet. **Spanien, Irland, Litauen, Malta och Luxemburg** har exempelvis föreslagit omfattande åtgärder för att hantera bristen på sjukvårdspersonal, göra yrken inom sjukvården mer attraktiva och förbättra arbetsvillkoren. **Portugal** arbetar för att förbättra vårdpersonalens kompetens, stärka tvärvetenskapliga samarbeten och öka mängden sjukvårdspersonal inom primärvården. **Italiens** återhämtnings- och resiliensplan inbegriper utbildning för anställda inom den nationella hälso- och sjukvården. Krisen har även lett till en mobilisering av insatser för att hitta nya sätt att finansiera hälso- och sjukvård i syfte att hantera strukturell underfinansiering och intäktsbasens långsiktiga hållbarhet. I **Luxemburg** och **Litauen** tillkännagavs reformer för att hantera denna utmaning.

Medlemsländerna gjorde fortsatta ansträngningar för att skapa mer resilienta sjukvårdssystem med tjänster som är anpassade efter befolkningens behov, i linje med princip 16 (om hälso- och sjukvård) i pelaren. Ett av de prioriterade områdena har varit att öka primärvårdens roll som första kontaktpunkt för patienter, vilket kan lätta den börda som sjukhusen upplever till följd av chocker såsom covid-19-pandemin eller påfrestningar på längre sikt i samband med en åldrande befolkning. I denna bemärkelse lade **Litauen** fram förslag om att stärka familjemedicinen, och i **Luxemburg** föreslås en ökad integrering mellan primärvården och sjukhusen. **Portugal** lade fram en omfattande reform om att göra primärvårdscentralerna till mer proaktiva aktörer med ett utökat utbud av närvårdstjänster, samt sammanhängande reformer i återhämtnings- och resiliensplanen. Även flaskhalsar i tillgången till sjukhusvård har behandlats, och reformerna inriktades främst på omvandlingar av sjukhussektorn som var nödvändiga för att kunna hantera chocken. I **Litauen** föreslogs en reform med syfte att upprätta ett kluster av sjukhus för smittsamma sjukdomar och centrala akutmottagningar. Vissa medlemsländer införde även åtgärder för att ge fler tillgång till hälso- och sjukvård genom att förbättra tillgången till vissa tjänster. **Spanien** fokuserade exempelvis på tandvård, omsorg för barn och genommedicin, och **Portugal** på den psykiatriska vården. I **Portugal** kommer ett omfattande reformpaket att åtfölja sådana ansträngningar för att öka tillgången till psykiatrisk vård i lokala miljöer. Covid-19 ledde även till att den digitala omställningen av hälso- och sjukvårdssystemen påskyndades. Som en del av sin återhämtnings- och resiliensplan arbetar **Luxemburg** med att under 2022 utvidga sina lösningar för telemedicin för patienter med kroniska sjukdomar. I **Spanien** föreslogs ett nytt ramverk för e-hälsa, inbegripet bättre uppkoppling och inrättandet av ett hälsodatasystem som förenar data från alla regioner och olika informationssystem. I **Litauen** föreslogs en väsentlig utvidgning av infrastrukturen för e-hälsa och dess användning. För att minska påfrestningen

²⁷³ Det handlar framför allt om renoveringsvägen ([COM\(2020\) 662 final av den 17 september 2020](#)), kommissionens rekommendation om energifattigdom ([kommissionens rekommendation \(EU\) 2020/1563 av den 14 oktober 2020](#)), den framtida översynen av energieffektivitetsdirektivet ([direktiv 2012/27/EU av den 25 oktober 2012](#)) samt styrning av och riktlinjer för lokala åtgärder från [EU:s observationsgrupp för energifattigdom](#).

²⁷⁴ [Rekommendationen](#) och [mer information om det politiska sammanhanget](#) finns på nätet.

på både vårdcentraler och sjukhusens akutmottagningar införde **Italien** nya specialenheter för kontinuitet i vården. Landet upprättade även en profil som familje- och distriktssjuksköterska, vilket är en ny sorts avancerad praktiserande sjuksköterska som ska stärka den hembaserade vården. **Italien** kommer även att renovera sjukhus.

Flera medlemsländer fortsatte att reformera sina pensionssystem för att förbättra dessas tillräcklighet och finanspolitiska hållbarhet, särskilt genom att ändra yrkeslivets längd och pensionsåldern, i linje med princip 15 (om åldersinkomst och ålderspension) i pelaren. **Belgien** planerar att utnyttja medel från faciliteten för återhämtning och resiliens för ytterligare pensionsreformer med syfte att stödja längre yrkesliv och ökad hållbarhet. I **Spanien** har regeringen inrättat ett reformprogram för att återuppta indexeringen av pensioner och öka användningen av kompletterande pensioner. Landet planerar även åtgärder för att bevara den finanspolitiska hållbarheten, bland annat genom att införa incitament för att minska förtida pensionering. I **Rumänien** pågår en debatt om utestående särskilda pensioner (efter att många infördes i det allmänna systemet under föregående årtionde), vilket huvudsakligen omfattar militären och polisen, med hänsyn till dessas alltför höga kostnader²⁷⁵. I **Rumäniens** återhämtnings- och resiliensplan ingår dessutom en reform av det offentliga pensionssystemet genom en ny lagstiftning som syftar till att säkerställa den finanspolitiska hållbarheten mot bakgrund av en åldrande befolkning samt åtgärda ojämlikheter²⁷⁶. Enligt en ny **dansk** bestämmelse, som trädde i kraft i augusti 2020, är det tillåtet med förtida pensionering från 61 års ålder (1–3 år under den lagstadgade pensionsåldern, som för närvarande ligger på 66,5 år) för personer med långa yrkesliv (41–43 år)²⁷⁷. I **Tyskland** offentliggjorde pensionskommissionen²⁷⁸ i mars 2020 en rapport med rekommendationer om ändringar av det nuvarande systemet för att ta itu med problem både vad gäller tillräcklighet och finanspolitisk hållbarhet. **Bulgarien** vidtog åtgärder för att höja pensionerna genom att införa nya beräkningsmetoder i syfte att se till att inga pensionärer befinner sig under fattigdomsgränsen.

Vissa länder vidtog ytterligare åtgärder för att reformera de fonderade pelarna i sina pensionssystem. En **estnisk** reform, som antogs i oktober 2020, gör det möjligt för medlemmar i det lagstadgade fonderade pensionssystemet att ta ut sina besparingar från systemet, vilket kan minska tillräckligheten i framtiden. I **Polen** föreslog regeringen under mitten av 2021 likvidation av de obligatoriska öppna pensionsfonderna, och medlemmar kommer att behöva välja mellan överföringar till sitt privata konto eller det nationella kontot för statlig pension. Detta skulle påverka mer än 15 miljoner människor. Vidare fasade **Polen** in den yrkesanknutna kapitalplanen för anställda (mars 2021), som omfattar omkring 3 miljoner anställda²⁷⁹. I mitten av 2020 genomförde **Nederländerna** ytterligare reformer av tjänstepensionsplanen genom att ersätta begreppet *pensionsrätt* med *förväntad pension*, vilket är ännu ett avsteg från den förmånsbestämda principen²⁸⁰.

²⁷⁵ Snabbrapport om Rumänien från Europeiska nätverket för socialpolitik, mars 2020.

²⁷⁶ Snabbrapport om Rumänien från Europeiska nätverket för socialpolitik, juli 2020.

²⁷⁷ Snabbrapport om Danmark från Europeiska nätverket för socialpolitik, januari 2021.

²⁷⁸ *Rentenkommission "Verlässlicher Generationenvertrag"*.

²⁷⁹ Snabbrapport om Polen från Europeiska nätverket för socialpolitik, juli 2021.

²⁸⁰ Se Ed Westerhout, Eduard Ponds, Peter Zwaneveld (2021), [Completing Dutch pension reform](#), bakgrundsdokument från CPB.

Ruta 6: Långvarig vård och omsorg i EU-medlemsländerna

Den åldrande befolkningen förväntas leda till ett ökat behov av långvarig vård och omsorg, i och med att skörhet och behovet av långvarig vård och omsorg ökar med åldern. Det är viktigt att säkerställa att människor har tillgång till överkomlig långvarig vård och omsorg, i linje med princip 18 (långvarig vård och omsorg) i den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Antalet personer som potentiellt behöver långvarig vård och omsorg i EU-27 förväntas öka från 30,8 miljoner under 2019 till 33,7 miljoner 2030, och därefter till 38,1 miljoner 2050. En ökad tillgång till formell långvarig vård och omsorg är i detta hänseende även viktig för att säkerställa social rättvisa och jämställdhet²⁸¹, och ger även möjlighet till nya arbetstillfällen. Investeringar i hemtjänst och närvård av hög kvalitet har stor betydelse för att alla ska erbjudas tillgängliga alternativ till särskilt boende.

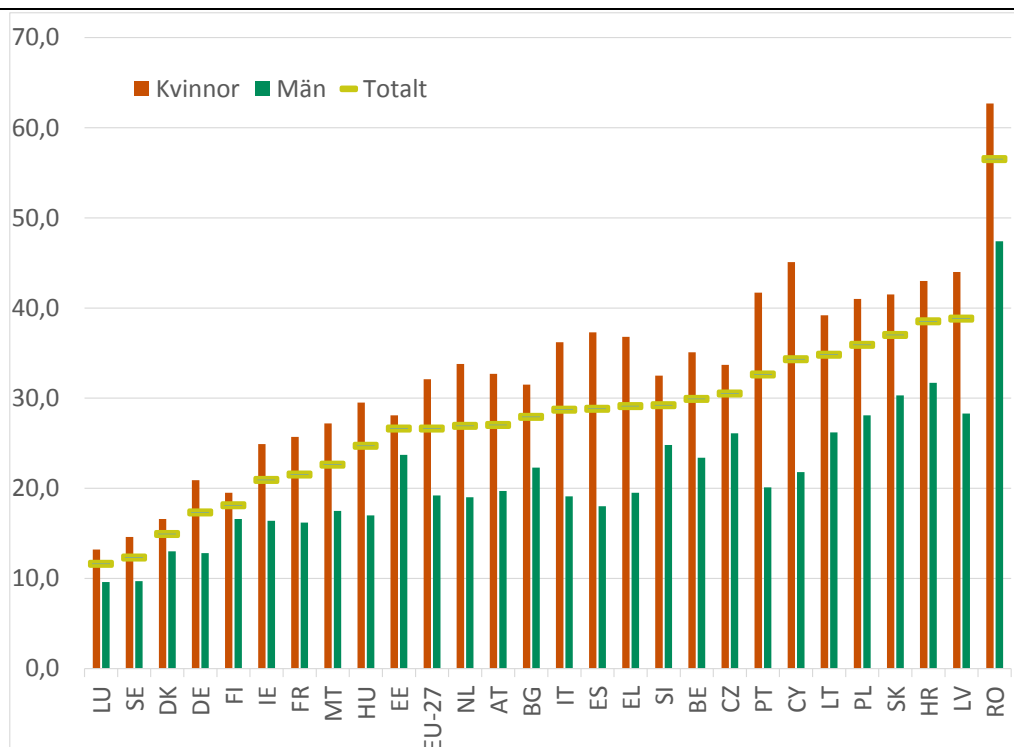
Andelen äldre i behov av vård varierar kraftigt mellan medlemsländerna och har en stark könsdimension. Under 2019 hade i genomsnitt 26,6 % av alla som var 65 år eller äldre och levde i privata hushåll i EU-27 behov av långvarig vård och omsorg. Andelen äldre i privata hushåll som enligt egen uppgift har behov av långvarig vård och omsorg²⁸² varierade mellan 11,6 % i Luxemburg och 56,5 % i Rumänien (se diagram 1). Bland personer som var 65 år eller äldre i EU-27 under 2019 var kvinnor oftare i behov av långvarig vård och omsorg, med en andel på 32,1 %, jämfört med 19,2 % för män i samma åldersgrupp. Detta beror på att den genomsnittliga åldern är högre för kvinnor i samma åldersgrupp är högre, men också på att äldre kvinnor lever färre år med god hälsa²⁸³. Andelen med detta behov varierar från 62,7 % bland äldre kvinnor och 47,4 % bland äldre män i Rumänien till 13,2 % bland äldre kvinnor och 9,6 % bland äldre män i Luxemburg.

Andelen personer som är 65 år eller äldre i privata hushåll med stora svårigheter i samband med personlig vård och/eller hushållsaktiviteter under 2019

²⁸¹ Omsorgsansvaret har en starkt negativ arbetsmarknadsmässig inverkan på kvinnor, vilken analyseras i avsnitt 2.2.1.

²⁸² Förekomsten av enligt egen uppgift stora svårigheter med dagliga aktiviteter och/eller väsentliga dagliga aktiviteter ses som ett ungefärligt mått på behovet av långvarig vård och omsorg, enligt den definition som används av kommittén för socialt skydd.

²⁸³ Under 2019 var den förväntade medellivslängden 84 år för kvinnor i EU-27, vilket är mer än 5 år högre än för män (se Eurostats indikator [[demo_mlexpec](#)]), medan antalet friska levnadsår var 65,1 för kvinnor respektive 64,2 för män – en betydligt mindre skillnad (se Eurostats indikator [[hlth_hlye](#)]).

Anm.: beräknat som 100 % minus andelen personer utan stora svårigheter.

Källa: [Europeiska hälsoenkäten](#) omgång 3, 2019, Eurostats indikator [[hlth_ehis_tadle](#)].

Hushåll i behov av långvarig vård och omsorg har ofta begränsad tillgång till formell omvårdnad i hemmet på grund av att tjänsterna är för dyra eller helt enkelt inte finns tillgängliga. Under 2019 rapporterade 46,5 % av personer i åldersgruppen 65 år eller äldre som hade allvarliga svårigheter med personlig vård eller hushållsaktiviteter i EU att deras behov inte hade tillgodosetts. Denna brist på hjälp var betydligt mer uttalad för dem som tillhörde den lägsta inkomstkventilen (51,2 %) än för personer i den högsta inkomstkventilen (39,9 %). Bristande tillgång till formell vård kan medföra icke tillgodosedda vårdbehov eller en extra börda för anhängigvårdarna, som står för den största delen av vården. Av anhängigvårdarna inom långvarig vård och omsorg i EU är den största delen kvinnor, 59 %²⁸⁴.

Omfattningen av socialt skydd när det gäller långvarig vård och omsorg är begränsad och bygger på en blandning av tjänster in natura och kontantförmåner som varierar mellan medlemsländerna. I 17 länder har 11 % eller mindre av alla i åldersgruppen 65 år eller äldre tillgång till stöd för offentlig långvarig vård och omsorg in natura. Den andel som omfattas av kontantförmåner varierar från 0 % till 37,2 %, och detta ersätter eller är i många fall komplement till naturaförmåner²⁸⁵. Under 2019 var 26,6 % av alla i åldersgruppen 65 år eller äldre i behov av vård i EU. I genomsnitt fick 9,4 % hembaserad vård eller institutionsvård och 8,8 % fick kontantförmåner. Det sociala skyddets tillräcklighet när det gäller behoven av långvarig vård och omsorg varierar i allmänhet avsevärt mellan

²⁸⁴ Med utgångspunkt i sammanslagna resultat från Europeiska undersökningen om livskvalitet (2016) och Europeiska hälsoenkäten (2013–2015). Se Eurostats indikator [[hlth_ehis_tadlh](#)], [[hlth_ehis_tadlhi](#)] och Ecorys (2021) *Study on exploring the incidence and costs of informal long-term care in the EU*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

²⁸⁵ Andel av personer i åldersgruppen 65 år eller äldre med naturaförmåner och kontantförmåner för långvarig vård och omsorg under 2019. Beräkningar gjorda av GD Ekonomi och finans utifrån data som används för Europeiska kommissionen och kommittén för ekonomisk politik (2021), *Ageing Report*, Europeiska unionens publikationsbyrå, Luxemburg.

medlemsländerna, och personer som behöver formell långvarig vård och omsorg kan drabbas av mycket höga patientavgifter, även efter mottagandet av sociala förmåner²⁸⁶.

Vissa medlemsländer genomför breda reformer av långvarig vård och omsorg, medan andra har fokuserat på att förbättra situationen för anhörigvårdare. Frankrike och Slovenien inrättar långvarig vård och omsorg som en ny gren av det sociala skyddet. Enligt Sloveniens återhämtnings- och resiliensplan planerar landet att anta en lag om långvarig vård och omsorg och en nationell övervakningsmodell för kvalitetsindikatorer för institutioner som tillhandahåller långvarig vård och omsorg. Som en del av sin återhämtnings- och resiliensplan planerar Tjeckien att lagen om långvarig vård och omsorg ska träda i kraft. Enligt sin återhämtnings- och resiliensplan avser Lettland att inrätta nya platser för tillhandahållande av långvarig vård och omsorg nära familjemiljön för 852 personer i pensionsåldern. I Spanien antogs en omfattande plan för långvarig vård och omsorg med ökade medel för att förkorta väntelistorna, förbättra arbetsvillkoren och införa förbättringar i tjänster och förmåner för att garantera lämplig vård. För att återupprätta funktionen för långvarig vård och omsorg har Portugal antagit ett program med ett incitamentsystem för att sänka de ytterligare kostnader som covid-19-pandemin medfört. Det täcker kostnaderna för anskaffande av individuell skyddsutrustning för arbetstagare och brukare, sanitetsutrustning, desinfektionsavtal, kostnaderna för att utbilda arbetstagare och omorganisationen av arbetsplatser. Flera medlemsländer, exempelvis Spanien och Slovakien, har ökat vårdbidraget för att stödja anhörigvårdare, medan Malta har utvidgat kriterierna för stödberättigande för pensionärer, förutsatt att det inte är en make eller maka som vårdas.

²⁸⁶ Baserat på OECD:s analys av 19 jurisdiktioner samt mindre, måttliga och stora behov. Se avsnitt 2.3.2 och ruta 2 i [2021 Long-term care report](#).